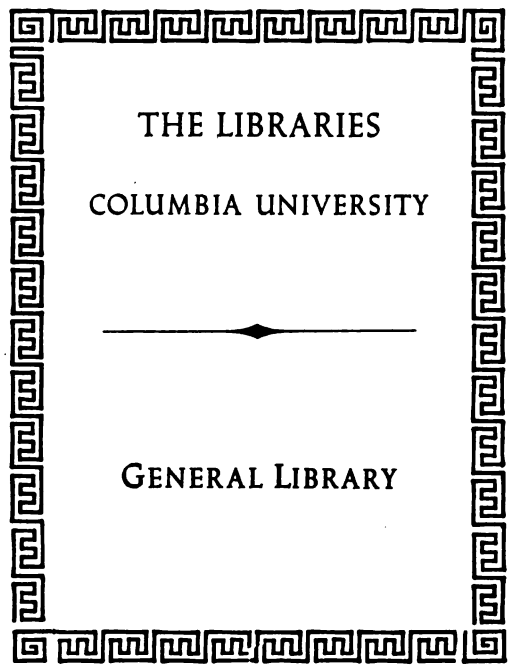

Az én albumom

Gyula Sárosy

THE LIBRARIES
COLUMBIA UNIVERSITY

GENERAL LIBRARY

AZ ÉN ALBUMOM

1857.

SÁROSY GYULA.

PESTEN,
NYOMATOTT HERZ JÁNOSNÁL
1857.

PH
3136
.S37

49930H

BATTHYÁNY EMMA

GRÓFHÖLGY

Ő MÉLTÓSAGÁNAK

ajánlja

SÁROSY GYULA.

Pennington, D. R.

NYOM REIFFENSTEIN ÉS RÖSCH BÉCSBEN .

Leuval, Pihy

CSEBNOVICS PÉTER.

A leélt hét szűk év alatt jelesb egyéniségeink szaporodni megszűntek; a voltak lassankint elfogynak s kevés a kilátás, hogy helyökbe hamarjában újak teremjenek. Mert kitűnő jellemeket rendkívüli időszakok szoktak kifejteni, most pedig oly életviszonyok váltották föl azokat, melyeknek mindent befoglaló korlátai között egyeseknek a tömegből kiemelkednie nehéz. Megszabva a határ, melynél tovább a vágyaknak nőniek, — letűzvék a karók, miknél magasabbra a szellemnek fölfutnia nem lehet. Az új aera

uralkodó planétája a mérték, és ez annyira egyarányosítgat mindent, miszerint rendkívüli jellemeknek kifejlődni az egyhangú sokaságból — a csodák világába tartoznék.

Ha mi, kik a változatosb arcú multból még főnvagyunk s ennek kitűnőségeit az utánunk jövő fedékeny nemzedék számára nem lajstromozzuk: történelmünk a több népeké között oly egyhangú sivataggá válhatik, mint az erdő hajdan címeres pagonya, mely miután tájpontokúl szolgált, magasb fái kidőltek, a nagy renge-

tegbe nevét veszthe - beolvadt; amidőn felőlünk az eddiginél is kevesebbet fog tudni a világ, és mint ma bölcsőnket, úgy meglehet egykor sírunkat is nem kelet szálas népei, hanem az éjszak törpei — finnek, lappok, szamojedek — között kutatatndják a tudósok.

Azért kettős szempont: a nemzeti becsület s önfentartás érdeke követeli tőlünk, hogy magyar pantheont alkotni s abba jelesbjeink élethű képeit, mig még eredeti vonásaik előttünk ismerttek, beállítani ne késünk; mert: higyük, e lelketlen alakok, mint a mult díszemlékei s nemzeti kegyelet állandó tárgyai, egykor az elalélt népbe lelket lehelhetnek.

Voltak s vannak nekünk férfaink s nőink is, kik e becses kitüntetés tőlünk megérdemlik; mert nem azok az igazán érdeemesek, kiknek vadondicsó pályáját vér, könny és pusztulás jelölik, hanem kikben az emberiség ügyének s nemzeti jólétnek szerényebb ösvényén működött lelkes hőseit ismertük.

A közügy e nemes bajnokai között láttuk s látjuk azon ma is még körünkben élő s folyvást üdvösen működő derék férfiút, kinek deli arcképét és eddig meg-

futott polgári pályáját, főbb vonásaiban, itten közölni kívántuk.

Mácsai és kis-oroszi CSERNOVICS PÉTER az, kiről szólni akarunk. Neve sokak előtt ismert e hazában; de méltó, hogy ismeretlen egy magyar előtt se legyen. És midőn azt ez úton eszközölni szándékunk, azon tiszta meggyőződés vezérel bennünket, hogy azzal részünkről nem a hiúságnak gyújtunk tömjént, hanem az érdemnek teszünk hódolatot: illőt, becsületest s minmagunkat megtisztelőt. Mert mi e férfiút, közelebbről szemlélt köz s magános életmódja után, azon nemes keblü emberbarátok s lelkes honfiak ritkább példányai közé sorozzuk, kik magasb polgári hivatásukat kellőleg fölfogva, annak, az idők kívánata szerint, mindig és mindenben, ernyedetlen buzgalommal megfelelni szeretnek és a kik a közügy elővitelénél nem szavak, de tettek emberei szoktak lenni. C s e r n o v i c s Pé t e r Arad megye legrégibb, legtehetősb s legtekintélyesb családainak egyikéből való s mácsai predikátumát is e megyében fekvő birtokainak ősi székhelyétől veszi. Atyja Pál — egy ószerű patriarchalis jellem — királyi tanácsosi címet, ennek testvérbátyja Lázár

grófi rangot viselt. Ő atyjának második házasságából maradott egyetlen fia, 1813-ki marcius 13-kán született. Anyját — a ritka szépségéről híres nőt — korán elvesztvén, egész nevelését a sok tekintetben eredeti sajátosságokkal bírt, már agg apa intézte — nem a divat kikeresett szabályait, hanem a közkerékvágás vonalát követve — kényszerítést nem ismert komoly gyengédséggel. Iskoláit Pancsován kezdette, ottani rokona Mihájlovics tábornok ügyelése alatt; folytatta előbb Debrecenben, a reformátusok kollegiumában, később a pozsonyi akademiában s bevégezte otthon Mácsán, magánoktató vezetése mellett. Az öreg királyi tanácsos, ki mindenben saját nézeteit szerette követni, nem akarván fiából sem tudóst, sem hivatalnokot, hanem egyenesen mezei gazdát nevelni, őt további kiképezés végett sem külföldi utazásra, sem tiszti gyakorlatra nem küldte, hanem a háznál tartotta s mielőbbi megnősítéséről gondolkodott. Maga keresett számára nőt és talált csakhamar olyant, kiben mind az apa, mind fia ohajtásai túlteljesülve lőnek. E nő szabadkai Vojnics Laura volt, kinél azon angyaltisztaságu erényesség s szellemi

tökélyek mellett, melyek őt mind a két nemnél köztisztelet rangjára emelték, az arc ígéző szépsége és külmodor bájossága csak mint függelékes tulajdonok említendők. A boldog s majd több szép magzattal megáldott házasság 1831-ben kötött, mikor a vőlegény még csak 21 éves volt. A fiatal férj házassága első éveit majdnem kizárólag gazdasággali foglalkozás s vagyonosb ifjaink megszokott élvezetei közt töltötte. Atyjától kezelése alá adott ősi birtokán tervezgetett, rendezett, bontott, javított és — költött; — s mindezt választott izléssel s nagyszerű modorban. Köz tevékenysége akkor kezdett leginkább kitűnni, midőn atyja, kinek irányában a fiu alázatos hódolatot mindvégig nagy kegyelettel szem előtt tartotta, késő vénségében meghalván, teljes önállásra jutott és magának s az öröklött dús vagyonszvegnek korlátlan ura lett. Most háza, melyben a vendégszeretet már előbb is, mint ős családi hagyomány honos volt, de az öreg patriarcha végső éveiben kissé komolyabb színt öltött, egész világ előtt megnyílt s napról napra látogatottabb lőn. Személyét a bene fölismert jeles képességek s nemes hajlamok különösen a

közügyek körül kimutatott tiszta fölfogása, józan szabadelvűsége s áldozatkészsége mindinkább becsültté, keresetté, népszerűvé tettek s a nemzeti haladás legérdekesebb korszakában esze, szíve, ereszénye sok felől igénybe vétetett. Legközelebb a megyékben, hol birtokai feküdtek, adta közmunkásságának szembetűnőbb jeleit. Itt az ügyek menetét folytonos figyelemmel s közvetlen részvétellel kísérte. Egy fontosabb közgyűlésből, hacsak tehette, ki nem maradt; tisztválasztásoknál pedig az egésznek lelke ő volt. És ez utóbbiak senkinek, mint neki, többbe nem kerültek; bár azokhoz senki ő nálánál kevesebb személyes érdekekkel nem járult. Mert ő magának hivatalt nem keresett, sőt voltaképen másnak sem, hanem: keresett a hivatalnak embert. Azért valamint a politikai kérdések küzdőterén, közgyűlések s értekezleteknél a más párttal elvek felett egyezkedni soha nem akart, úgy ellenben a választótéren azzal a közigazgatás érdekében becsületes alkut tenni mindig kész volt. Részvétét, ha belőle az egészre valami jó nézett ki, senkitől és semmitől megtagadni nem szokta. Minden közhasznú vállalat, akár egyesek-, akár társulatoktól eredt

— úgy bent a megyében, mint kívülről széles e hazában, őt leglelkesebb, legbőkezűbb pártolói közt találta mindig. Ez úton magának Aradban korán nagy befolyást, tekintélyes állást s messzebb kiható nevet vívott ki, miknek jutalmazó eredménye rá nézve az a köz elismerés lőn, hogy Aradmegye részéről 1843-ban minden pártellenzés nélkül, egyhangú szavazat által, országgyűlési követté választott. A követi megtisztelő küldetés annál jobbkor érte őt, mert házának koronája, mélyen szeretett hitvese, kevéssel az előtt 1842-iki május 1-jén elhalván, a számára gyászos hajlékától tova nyílt új pálya némi enyhítő szórakozást is láttatott ígérni. Neve s jelleme már ekkor nagyobb körben ismeretes levén, Pozsonyban az ország népszerű s első capacitásai szíves rokonszenvvel fogadták, s baráti koszorújukba foglalták. — Mint követ elveihez, eredményeihez, szokásaihoz hű maradt. Bene küldői a legszilárdabb, legbiztosabb hitbizományost találtak mindvégig. Ő szónok nem volt; de szava, tette, példája mindenütt hatott s buzdított. Természetes bőkezűségének a hely korlátot nem szabott, sőt a versenyzésre kínálkozott alkalom még tágabb tért

nyitott. A hazulról hozott vendég-szeretetet itt még nagyobb mértékben folytatta. Drágán bérlett uri lakán mindent úgy rendezett, hogy ott magát kiki legjobban érezte; mert vendégeinek kényelméről a legkisebb kicsinységig gondoskodott. Azért teremei látogatók seregével mindig elárasztva voltak és az ellenzéki követek részéről az országos s kerületi üléseket megelőzni szokott értekezletek is rendesen nála tartattak. Az akkori viszonyok között, midőn az országgyűlésen a törvényhozó test egyes külön ágai elvek és érdekek nagy harcát vívták egymással, a követi állás sok kísérletnek kitett sikamlós állás volt. De ő bene küldői oly követet ismertek, kit az országgyűlés alatt koronként fölmerült legfontosabb kérdéseknél minden pótló utasításoktól, egészen új kivételkép, fölmentettek és korlátlan szavazási joggal ruháztak föl, mely szokatlan kitüntetés nemcsak tiszta, szilárd jellemének, de egyszersmind a közönség részéről politikai képzettsége felől táplált fogalomnak is fényes bizonyossága. Másfél évig díszszel viselt követségét köz megalégedés kísérte, s mikor abból 1844-ben övéi körébe visszatért, ünnepélyes

örömnnyilvánításokban s a megye hálaszavazatában részesült. – 1845 tavaszán, alkalmilag egy külföldi kalandteljes utazásra adta magát, melynek célja Kelet s a szent föld volt. Bécsből martius hó 24-kén gróf Batthiány Lajos, Almásy György s báró Wenkheim Béla társaságában Triestbe indulván, ottan tengerre szállt s a joniai szigeteken s Görögországon átkelve, meglátogatta Smyrnát, Syriát, Damaskust, Kairót, a Libanont s Jerusalemet, és e zárándoklatából, melynél mellőle társai az út ki nem állott viszontagságai miatt lassankint elmaradoztak, azon évi októberben több érdekes keleti emlékekkel s Jordán vizéből megtöltött kulacsokkal köszöntött be házához. E rögtönzött rövid kirándulás után itthon ismét előbbi köztevékenységére tért vissza. Minden kérdésnél, tervnél, vállalatnál, melyek a megyei és hazai jólét emelését tárgyalták, folyvást meleg részvétet és sikeres munkásságot tanusított. Hol áldozni kellett: szóval, tettel, példával járt elől. A közbecsülést, melyet így magának kiérdemelt, fejedelmi kitüntető elismerés is követte, midőn 1848-ban a nélkül, hogy valaha hivatalos pályát viselt volna, egyszerű polgár letére, a királyi

felség által egyszerre temesi gróffá s főispánná neveztetett s ugyanakkor Kikindára királyi biztosul küldetett. Ez utóbbi már magában terhes, de különösen ránézve kényes feladatot oly meglepő ügyességgel oldta meg, hogy egész eljárásából mély belátás, éles tapintat s nem mindennapi eszélyesség tünt elő. A bekövetkezett új politikai viszonyok között is ő közhasznutevékenységének időről időre dicséretes jeleit adni meg nem szünt. Emellett buzogni s buzdítani, hatni és tenni azóta is semmi alkalmat el nem mulasztott. Bene minden, mi hazafiui: úgy házi és társaskörben, mint a honi irodalom, ipar és művészet terén, folyvást legmelegebb pártolóját bírja. A napi divatot, kor izlését, szokásos lovagi hangot ő is jól ismeri: de azokat nála mindig a polgári hivatás bizonyos kellemes zamata járja át. Fiu s leánygyermekait a mai miveltség kívánata szerint nevelte, s házánál a társalgásnak csak nemzeti nyelven szabad folyni. S ohajtását e józan szabálynak általánosíthatása iránt, tudva, hogy ily ohajtás a loyális polgár névvel ma is szépen megfér, nem rég, mint nemzeti casinó elnöke közhirlapokban is erélyes szavakkal fejezte ki. A nemzeti nyelv

s művészet iránti buzgalmának egyik szép tanúja az is, hogy Aradon pár év előtt a magyar színházat, mikor már vándorlevélét megírták, erélyes föllépésével s tetemes áldozatával állandó megmaradásra és az előbbinél sokkal jobb, virágzóbb karba segítette. És nála e kitünőleg nemes hazafiság kétszeres érdemnek nézendő; miután őt a családi leszármozás és vallás egy oly felekezethez is köti, mely még eddig köztudomás szerint más nemzeti szellemnek hódolt. Ő jól tudta, meddig szabad kiterjedni e viszornak egy magyar nemesnél, a szent korona tagjánál; ismerte e felekezet irányában kötelességeit és azokat oly hiven s becsülettel róttá le, hogy bene a magyarhoni keleti egyház is egyik legerősb oszlopát, legtekintélyesebb tagját nézi. Számos polgári erényének az emberszeretet magán művei, melyeket nem kisebb mértékben gyakorlott s gyakorol, adják meg az igazi kenetet. Ez utóbbi oly sok, hogy azokat rendre elsorolni hosszú lenne; de mert egyes személyeket illetnek, névszerint fölemlíteni sem az ő szerénységével, sem az érdekeltek szemérmével össze nem férne. Azért legyen elég e részben áta-

lánosan csak annyit mondanunk: hogy Csernovics Péter jótkony bőkezűségét a humanitás mezején számtalan néma áldás kíséri naponkint közel úgy, mint távol. Hogyha mind az, mi az ő erszényéből nyilván s magán uton adakozásképen kifolyt, mit közintézetek javára, írók és művészek fölsegélésére, s a szenvedő emberiség gyámolítására eddiglen áldozott, pénztárába kamatostul visszaszivárogná, belőle akkora rakás tőke lenne, hogy azzal oly vagyont, minő az övé, szigorú számító megkértszerezhetne. És nála e nemes bőkezűség önző számításához nem ért. Voltunk annak tanui nagyobb kisebb alkalmaknál nem egyszer. Mi őt soha fillérezni nem láttuk: hanem

mint politikai elvein, úgy pénz és gazdálkodásbeli nézetein, mindig a leglovagiasb színezetre ismertünk.

Ennyi mit e derék hazánkfiáról már élteben, füle hallatára a közönség előtt, becsülettel elmondhatónak gondoltunk. Pályája még nem ért, s ne is érjen soká! véget: de annak, mi belőle hátra van, azon biztos kilátással nézhetünk elébe, hogy az multjának meg fog felelni, s hogy mit róla jövőendő biographusa talán a miénknél ügyesebb tollal írni fog, az általunk irottaknak palinodiája nem leend. Az ő, idők által kipróbált s magát soha megtagadni nem tudott vaskövetkezetességű jelleme kezeskedik arról: hogy nála lemenve is dicsérve lesz a nap!

MIRZA SCHAFFY...

— Keleti költő után. —

„Mirza Schaffy! életednek
Meg van osztva boldogsága,
Szíved is mint dalaidat
Kiosztottad darab számra.

És mi maradt most már nekem,
Ki oly hön szeretlek téged?
Mivel fogod viszonzni
Szívem lángját, — mely úgy éget?”

„Szívem oszolhatlanúl ég
A szerelem szent tűzével,
Legragyogóbb sugárait
Bár pazarúl hintse széljel.

Szívem olyan, miként a nap,
Mely bár fényét szétömleszti:
Egész marad s ragyogását
Azért soha el nem veszti!”

BEREC KÁROLY.

SÁROSY GYULÁTOL.

ELOJZA ABELÁRDHOZ.

TÁRGY:

Abelárd és Elojza virágának a tizenkettedik században. Tudományosság s szépség tekintetében koruk legnevesetesebb egyénei voltak: de annyira mirőlsem híresek, mint szerencsétlen szerelmökről. Szerencsétlenségeik hosszú folyama után külön zárdákba vonultak, s hátralevő napjaikat vallásnak szentelék. Elváltak után több évvel történt: hogy Abelárddnak egy barátjához irt levele, mely szerencsétlenségét tartalmazá, Elojza kezébe került. Ez ennek gyöngéd szerelmét egész teljében fölkeltnén, alkalmat nyújtott ama nagy hírvé levelek írására, melyeknek a következő levél nagy részt kivonata, s mik oly élénk rajzai a malaszt és természet, az erény és szenvedély küzdelmeinek.

Emély magány, ez áhitatteljes
Cellák üreben, itt, hol égileg
Ábrándozó szemlélődés honol
S örök komolyság bús uralma leng,
Egy szűz szívében mit jelent e zaj?
Miért bolyong túl e végmenhelyen
Mindannyi bennem támadt gondolat?
M'ért érzi szívem rég feledt hevét?
Elojza még, hajh! még mindig szeret!
Abelárdtól eredt az; és nekem
Csókolni kell még most is e nevet. —

Kedves, végzetszerű név! ah nyugodjál
Föl nem fődetve! Át ne lépd ezen
Szent hallgatással zárolt ajkakát!
Szív! rejtse el azt e szűk mezen belül,
Hol Isten eszméjével egy helyen
Az ő kedvelt eszméje nyúgoszik.
Ne ird le óh kezem! — Már irva látszik
A név. — Mossátok azt le könyeim.
Hijába sír, hijába könyörög
Az elveszett Elojza. Szíve diktál
Szünetlenül! — és újja szót fogad.

Könyörtelen falak, melyek sötétes
Környületét vezeklő sóhajok
S önkényszerű fájdalomok töltik el!
Rögös szirtek, miken a gödröket
Szent térdelések koptaták! Ti odrok!
S rémtüskékkel bozontos üregek!
Ti szent fülkék, hol ünnepesten
Sápadt szemű szűzek virasztanak!
Ti szánatos szenteknek szobrai,
Kik megtanítottok sírni! — bár hideg
Miként ti, hallgatag s merev levék —
Még sem feledtem kővé magamat.
Nem mind az ég sajátja még, miben
Abelárddnak is osztályrésze van,
A párttűző természet birja még
Eltartóztatva szívemnek felét.
Fékezni ezt daczos verésiben
Nem képesek sem bőjtök és imák
Sem a könyvek, melyekről azt hívék,
Örökre fognak folyni, hasztalan. —
A mint remegve felnyitottam e
Hozzáam került levél, fölébredének

Az ismert névre minden kínaim. —
 Örökre gyász, örökre drága név!
 Mely ajkaimról csak sohajtva leng
 S magát egy köny által mutatja be!
 Én reszketek mindig; még akkor is,
 Midőn saját nevemre bukkanok.
 Úgy rémlik, mintha némi gyászcsapás
 S ádáz veszély követné nyomban azt.
 Ez áradó szemek sort sor után
 Elöntenek, minden bús változásin
 Végig vezetve a vad fájdalomnak.
 Majd szerelemben lángadozva, majd
 Virágomban sorvadva, elveszek
 Egy zárdafal rideg homályiban.
 A hamvadással dacló lángokat
 Ott altatá el a vallás-szigor,
 Hol elhalának a hír s szerelem:
 A szenvedelmek e két jobbjai. —
 De még is írj, ah írj! mindent nekem —
 Hogy egyesítsem búmat bánatiddal
 S visszhangoztassam sóhajid sohajjal.
 Sem ellenség, sem balszerencse nem
 Tiltják ezen jogot: s ah Abelárd
 Kevésbé lenne szíves, mint azok?
 Még a könyvek mindig sajátaim —
 S mi szükség, hogy fukarkodjam velők?
 Hisz a szerelem azt igényli csak,
 Mi a könyörgés közben húl vala.
 Ez elhamvadt szemeknek édesebb
 Úgy sincs mivel foglalkozhatniok.
 Mind az, mit im tehetnek: olvasás —
 S könyhúlatás. — Oszd meg tehát velem
 Fájdalmidat bús enyhítő-szerül.
 Tégy többet óh! mint csak meg osszad azt:
 Add át egészen fájdalmad nekem!

Az ég először némi szenvedő
 Segélyeül tanítá a betűket,
 Egy némi száműzött, szerelmes és
 Fogoly leánya kedvéért. Azok
 Élnek, beszélnek és lehellik azt,
 Mit a szerelem sűgal. A szűzek
 Vágyát hevűlten a szivből, hiven
 Tulajdon lángjaikhoz, és azok
 Félelme nélkül közlik. A pirulást
 Kimentik. A szívet kiöntve, teljesen
 Elősegélik a lelkek között
 A közlekedve font kölcsönködést;

És átrepítik a küldött sohajt
 Lángindiáktól a jégpólusig.

Magad tudod, mi büntelen vala
 Első találkozásá lángjainknak.
 Tudod, midőn baráti szín alatt
 Közelgetett felém a szerelem:
 Angyalnak alkotának képzetim,
 Mint végtelen szép lélek kifolyását.
 Ama mosolygó szem, megsűrve a
 Nap minden egyes sűgarát, mi bájjal
 Tűndökle, csókdostatva égi fénytől?
 Ártatlanúl bámultam én. Az ég
 Fűlött, míg énekeltél. S az isteni
 Igazságok javítva jöttek —
 Ki ajkaidból: ajkaidból, melyekről
 Avégre hogy megindíthassanak,
 Még a parancs sem téveszthet hatást.
 Azok tanítottak meg engemet:
 Miként szeretni nem bűn, egy hamar.
 Keresztűl a kéjérzet útain
 Jutottam vissza; nem kívánva, hogy:
 Angyal legyen, kit emberűl szerettem.
 Távolbul és homályban nézem én
 A szentek örömét s irigyleni
 Az érted vesztett mennyet nem tudom.
 Hányszor, ha férjesűlni ösztönöztek,
 Mindannyi törvényt, hányszor átkozék,
 Miket nem a szerelem alkotott?
 A szerelem szabad, miként a lég —
 S látván az emberfonta nyűgöket,
 Gyors szárnyat ölt s egy perczen elrűpűl. —
 A férjesűlt nő része ám legyen
 Kincs, tisztelet; legyen tettben dicső,
 S jó hír-nevére szent: ez érdekek
 Mind semmik a lángszerelem előtt.
 Mi vagy te hírnév? gazdagság? becsűlet
 A szerelemnek? A féltékeny isten,
 Ha megfertezzűk lángjait, boszűbűl
 Lázasztó szenvedélyeket sűgal —
 S a bolygatag halandót, a ki más
 Keres a szerelemben, mint magát
 Az egy szerelmet: gyűtri általak. —
 Omolna bár lábamhoz a világ
 Nagy alkotója, trónja és világa:
 Mind megvetendeném én azokat.
 Magát a nagy Caesart sem tartanám
 Méltónak császárhűlgye lenni, nem — soha!

Tégy ágyasává, a kit szeretek;
S ha van szabad név, ágyasnál ledérebb:
Tégy engem azzá; csak tied legyek!

Oh üdv! midőn vonzzák a lelkek egymást!
Midőn természet a törvény; szabadság
A szerelem! — Hajh! akkor a felek:
A birtokolt úgy, mint a birtokos —
Elégedettek. Nem marad sovár úr
A telt kebelben, mely ezt kínzaná.
Sőt gondolatlanul minden gondolat
Találkozik még elmondás előtt,
S minden meleg vágy kölcsönködve forr-
Föl a szívből. — Ez a valódi üdv,
' — Ha földön üdv lehet — s ez egykoron
Abelárd osztályrésze, és enyím! —

De fájdalom! mi változás! minő
Rémképek támadoznak hirtelen? —
Egy meztelen kedves — kötözve és
Vérezve fekszik! Hol, hol volt Elojza?
Szó-, kéz-, gyilokkal ellenáll vala
Ó a dühös parancsnak. Barbar, óh
Megállj! tartsd vissza a véres csapást!
A bűn közös volt; díja is legyen
Megosztva. Többet tennem nem lehet . . .
A szegyen, a düh által elfojtult
Könyek s a lángpirulat arcomon
Mondják el a többit magam helyett.

Feledhedd-e ama gyász ünnepély
Napját, midőn az oltár zsámolyán
Mint áldozat feküdtünk? Óh feledhedd
Az akkor omlott könyeket? midőn
Ifju koromnak forró lángiban
„Istenhozzádót“ mondtam a világnak?
Midőn a szent fátyolt dermedt ajakkal
Megcsókolám: a szent fülkék remegtek
S sápadva rezge minden gyertyafény?
Alig hivé a gyászos hódítást
Az ég; csodálva hallgaták a szentek
Az esküt, melyet tőnek ajkaim:
De akkor is, midőn ama magasztos
Oltárokhoz közelgék, szemeim
Nem a kereszten: rajtad függtenek.
Nem a malaszt, — nem a hitbuzgalom:
A szerelem volt minden hívásom.
S ha elvesztém szerelmed és vele
Mindent: jer, enyhítsd bájtekinetiddel
És szózatiddal győző kínomat!

Ezek, ha más nem — megmaradtnak
Hogy add nekem még végajándokul.
Szerelmi lázban hadd fekügyem én
Ama kebelre, hadd igyam szemedből
Jó ízű mérget; hadd pihegjek a
Te ajkadon míg szívedhez szorítasz!
Adj mindent a mit adhatsz, Abelárd!
A többit én majd — hozzá álmodom. —

Oh! nem, más kéjeket taníts becsülnöm
Bájjold el részrehajló szememet
Más kellemekkel! Tárd elem egészen
Ama fényteltjes üdvlakot s hagyasd el
Lelkemmel Abelárdot, — istenért!
Ah! gondjaidra méltasd legalább
Ten nyájadat, kezed növényeit,
S imád szülöttit. — A csalárd világtól
Korán, ifjonta elfutának ők
Pusztákba, rengetegbe és vadon
Hegyek közé, — vezetve általad.
Te állítád e buzgó falakat,
Mosolygott a kietlen sivatag,
És a vadonban éden nyílt. Soha
Nem látta itt egy síró árva sem:
Hogy fülkeinket apja kincsei
Tündöklenék sugárral körül,
Vagy padlatinkat ékesítenék.
Sem semmi, haldokló fősvények által
Hagyott ezüst szentek nem kérlelik
A gonoszúl forbátolt ég haragját:
Hanem csupán oly egyszerű iver,
Minőket csak kegyesség rakhat, és
Minők csak a nagy alkotó dicsét
Visszhangoztatják. — E rideg falak —
E szűk határi közt, bús napjainknak;
Ezen mohlepte kúpokon, miket
Sudár fióktornyok fűznek körül,
Hol rémzetes boltívek a deket
Éjjé teszik, s homályos ablakok
Ünnepszerű világot öntenek: —
Szemeid engesztelő fényt árasztottak el.
S a glóriának fénysugárai
Tevék tündökletessé a napot.
Most semmi kép itt nem hord isteni
Elégülést magán. Itt sivatag
Minden, merő szomor s könyhullatás.
Látod! miként kísérlem én hatalmát
Mások könyörgésének! Óh kegyes

Csalműve a szerelmes áhitatnak!
 De más imáit mért hívom segélyül?
 Te jőj atyám! bátyám! férjem! barátom!
 És a te szolgálodat, húgodat,
 Leányodat s mind e gyöngéd nevet —
 Egygyé foglalva: tetszerelmedet
 Buzdítsd fel! — A sötét fenyők, mik ott
 Ama magasban, a sziklák fölébe
 Borúlva hullámoznak, és zajognak
 A tompa széllel; a vándor folyók,
 Mik a halmok között csillámlanak;
 Az odrok, melyek a zengő patakkal
 Visszhangot váltanak; s az elhaló
 Fuvalmak, melyek a fákon lihegnek;
 S tavak, gyűrűzve lengők a ledér
 Szellők alatt! — ah mind e képletek
 Varázsa többé nem képes soha
 Szent áhitatra bírni lelkemet,
 Sem elringatni a látnokleányt!
 Sőt a szürkületes berkek, sötét odúk
 S a messzehangzó tornácok fölött
 S azok közé vegyült sírhalmokon —
 A bús komolyság zordon éje ül.
 Terjesztve körzetén halálszerű
 Mély hallgatást és borzasztó nyugalmat.
 Zord ott, hol ő van, minden jelenet,
 Beárnyékol minden virágot, és
 Minden reményszint feketére fest.
 Megmélyebbíti a folyam moráját
 S az erdőnek sötét borzalmira
 Egy még sötétebb borzalmat lehel. —
 De hajh, örökre itt, itt kell maradnom!
 Gyászos tanújelül: mennyire
 Tud engedelmes lenni egy szerelmes?
 Csak a halál, csupán az egy halál
 Zúzhatja szét e hosszú láncokat.
 Hideg poromnak itt kell akkor is
 Maradni még; itt kell megválnia
 Minden gyarlóság-, minden lángitól,
 S bevárni: míg vegyülni nem leszen
 Bűn hamvaiddal. Óh, oh nyomorult!
 Ki hasztalan hívé magát az ég
 Arájának, míg bensejében a
 Szerelem és egy ember rabja volt!
 Egek segéljete! De honnan e
 Könyörgés? Szülte-e hitbuzgalom,
 Avvagy kétségbesés? — még itten is,

Hol a fagyos szüzesség réve van,
 Oltárt talál tilalmas lánginak
 A szerelem? Bánkódnom kellene:
 De nem lehet tennem, mit kellene.
 A kedvest gyászolom: botlásomat
 Siratni nem tudom. Szemlélem a bűnt
 S láttára gyúladok. Megbánom a
 Múlt kéjeket, s esengek újakért.
 Fordúlva majd az éghez, vétkemen
 Siránkozom; majd gondolkodok reád,
 És átkozom szeplőtleniségemet . . .

Kétségkívül, minden nyomor között
 Mi egy szerelmest sújta valaha,
 Legterhesebb tanulmány a felejtés.
 Hogyan felejtsem a bűnt el, de még is
 Tartsam meg annak érzetét? Hogyan
 Szeressem a bűnöst s gyűlöljem a bűnt?
 A kedvelt tárgyat hogy távítsam el
 A vétektől, s hogy válaszszam külön
 A szerelemtől a bűnbánatot?
 Aránytalan mű, egy megilletett
 Szét roncsolt, elveszett szívnek, minő
 Az én szívem, megválni küzdeni
 A szenvedélytől. Míg egy ily kebel
 Békállapotra vergődik viszont:
 Hányszor szükség annak szeretnie?
 Hányszor gyűlölni? hányszor kell remélni?
 Kétségbe esni? boszankodni? hányszor
 Busúlni? titkolódní? háborogni?
 És tenni mindent — csak feledni nem!
 Azonban a menny kapjameg csak a
 Lelket: legott fölgerjed az viszont.
 Nem csak megilletődik: ám el is
 Ragadtatik; nem csak fölébred: ám
 Ihletve is lesz. — Óh jer Abelárd!
 Taníts legyőzőnőm a természetet.
 Taníts szerelmedről lemondanom,
 Magamról, életemről és — terólad!
 Töltsd bé egészen istennel szívem:
 Mert ő, csak ő lehet neked vetély —
 Társad, s utódod, ő csak egyedül!

Mi boldog sors a tiszta veszte szüzé?
 Feledve a világot, és feledve
 Ő a világtól, a szeplőtelen
 Léleknek egy örök napfénye az.
 Imája meghallgatva mind az égtől
 S lemondva minden kívánságról,

Időt tart nála munka, nyugalom.
 Az álmak engedelmesek, miket
 Serkenthet, és sirásra hajthat ő;
 Rendezve vannak ohajtásai.
 Kedélye mindig egy és ugyan az,
 Gyönyört szereznek a könyek neki.
 Mind égfelé repesnek sóhaji.
 Az ég malasztja fénylik; angyalok
 Sugdosva sugják aranyálmait.
 Számára nyilik éden hervadatlan
 Rózsája és Szeráfok szárnyai
 Számára szórnak istenillatot.
 Jeggyűrűjét az égi völgegy
 Számára készíti s hőköntösű
 Szüzek számára zengnek nászdanát.
 Ő égi hárfák hangja közt hal el
 S szét olvad a nap vísiójában.

Az én tévelygő lelkemet merőben
 Más álmak töltik el; merőbe' más
 Varázsi a szentségtelen gyönyörnek,
 Midőn minden busító nap lehunyván
 A képzelet mind visszahozza azt,
 Mit egy szerencsétlenség elrabolt.
 A lélekismeret, hajh! alszik ekkor
 S a természet szabadján működik!
 Határt nem ismervén hozzád szökik
 Az én eloldzott lelkem. Átkozott! . . . .
 Nem, óh inkább becses borzalmak
 Ama mindentudó hatalmas éjnek!
 Az izzó bűn minő magasra nem
 Szökkenti a metsző gyönyör fokát?
 Elhárít a kihívó ördögök
 Csábítgatása minden akadályt,
 S fölszítja benem a lángszerelem
 Forrásit. — Hallak, látlak Abelárd!
 Báméskodom varázsaid felett
 És kulcsolódó karjaim körül —
 Ragadják a te képzelt fantomod.
 Majd ébredek: de nem látlak sehol,
 S nem hallok immár semmit. Elrepül
 A szívtelen, de hozzád oly hasonló
 Agyrém. Kiáltok. Nem hallgat reám.
 Utána nyújtom pusztá karjaim —
 S ő elsuhan. S én megmeg álmodandó
 Behúnyom ismét arra kész szemem.
 Ti csalképek, ti kedves áltatások
 Támadjatok! — Nem többé! Fájdalom!

Úgy tetszik mintha rémletes, sivár
 Pusztákon együtt bolyganék veled,
 S siránkoznánk egymás keservein!
 Hol némi porhadó tornyok körül
 Sápadt repkény fonódik, és legörzsedt
 Sziklák szédelgve csüggnék a sovár
 Mélység fölött, — te rögtön megjelensz,
 És integetsz az égből; fellegek
 Vonulnak egyre közénk; a habok.
 Zajognak. Orkán támad. Én sikoltok. —
 Fölrettenek! — Szint azt a szomorú
 Látványt találok, szint azon nyomorra,
 Mit hátrahagytam, ébredek megint. —

A szigorún-kegyelmes végzetek
 Hideg szünelmet rendelnek neked
 Minden gyönyörtől, minden fájdalomtól.
 Élted csak egy hosszú halotti csendje
 A dermedt nyugalomnak. Érverése,
 Mely pártot ütne, nincs. Sem semmi vére,
 Mely izzanék. Nyugott, miként a tenger,
 Mig nem tanúltak fúni a szelek,
 S a mozgó szellem még a vizeknek
 Nem rendelé; hogy: íme folytatok!
 Szelid, miként egy bűnétől feloldott
 Szent' álma, s szende mint minő az ígért
 Mennysorságot kitaró fénysugár.

Jer Abelárd! mitől félhetsz te még?
 Vénus fáklája nem lobog halottért.
 Im a természet korlátozva van;
 Roszálja a hit. Még te is hideg vagy?
 De hajh! Elojza, még mindig szeret!
 Oh tartós, óh reménytelen tüzek!
 Hasonlók ahhoz, mely azért lobog,
 Hogy a halottra fényt vessen, s hevítse
 A nem gyümölcsözékeny hamvvedert.

Minő látmányok tűnnek énelém?
 Akár hová fordítom szememet!
 Bár merre fussak, mindenütt követnek
 A kedves eszmék; fölmerülnek a
 Berkekben és a szent fülkék előtt
 S befertezvén egészen lelkemet,
 Ledérkednek szememben. Hasztalan
 Pazarlom én, sohajtozván miattad
 Hajnalmiséken a bús lámpafényt.
 Képed közém s az istenség közé
 Lopódzik; minden himnuszokban a
 Te hangod árját rémlik hallanom,

S az olvasónak mindenik szemével
 Egy egy szerelmi cseppet húlatok . . . .
 Midőn töményfelhők gomolyganak
 A füstölőből és a duzzadó
 Szent orgonák a fölfelé törekvő
 Lelket segítik: rád egy gondolat —
 Minden pompát azonnal elriaszt!
 Papok, viaszgyertyák és templomok
 Előttem mint egy úszni látszanak.
 Az én merengő lelkem a szerelem
 Lángtengerébe fúlad, míg körötte
 Oltárok égnék, angyalok remegnek.

Míg búalázott szívvel itt alá-
 Borúlva fekszem, rényes és kegyes
 Könycseppeket böngészve szemeimben;
 Míg itt könnyörgők és remegve porban
 Fetrengnek és szememre a malaszt
 Fölviradása nyiladoz; jövel
 Ha mersz, bár mily varázsgazdag vagy is;
 Daczolj az éggel; szívemet pöröld el!
 Jer, és az ámtító szemeknek egy
 Tekintetével a menny valamennyi
 Fényeszméjét töröld ki. Vedd ama
 Malasztot, bánatot, s a könyeket
 Vedd vissza, vedd! az én gyümölcstelen
 Bűnbánatom s meddő imáimat.
 S épen midőn följutni ákarok
 Ragadj el engem a menny ajtajától.
 Segéld az ördögöt s szakaszsz ki engem
 Isten kezéből! . . . .

Nem.. fuss messze tőlem!
 Egy földsaroktól fuss a másikig.
 Közöttünk Alpok keljenek s közénk
 Gördüljenek tengernyi tengerek. —
 Ne jőj, ne írj... ne gondolj rám soha;
 Ne oszsz meg egy fájdalmat is, mit én
 Miattad érezek! Fölmentelek
 Minden nekem tett esküvés alól;
 Lemondok emlékedről. — Ah feledj el,
 Ah mondj le rólam! — Gyűlöld mindenem!
 Dicső szemek, ti bájtekintetek!
 Mik engem még most is kísértetek
 Soká kedvelt, mindig bálványozott
 Eszmék, — örökre isten veletek!
 Derült malaszt, óh égi szép erény,
 Te földileg fogamzott aggodalmak
 Istenszerűleg gondolt feledése!

Te mindig újdón zöldelő remény,
 Mennynek vidám leánya, és te hit:
 Lelkünk korán nyílt halhatatlansága —
 Köszöntetek be nálam! mint megannyi
 Szelíd, kedves vendégek s jól fogadva
 Örök békét borítsatok reám. —

Nézd cellájában a gyötört Elojzát
 Fetrengve, s egy sírkőre dölve, mint
 Szomszédát a halottnak! Mindenik
 Tompán morajgó szélben, azt hiszem
 Meg annyi szellem hí — és az beszél
 Falakhosszant a visszhangnál erősen. —

Midőn itt, elhaló lámpák körül
 Virasztanék, egy tompa hang, ama
 Szent fülkéből ezt látszott mondani:
 „Jer, óh jer néne! itt van a helyed!
 Bús néne, egykor én is mint te, így
 Sirtam, remegtem, és imádkozám;
 Akkor szerelmi áldozat, de már
 Most szentesült szűz. — Itt minden nyugott.
 E véghetetlen álomban felejt
 Nyögésit itt a bánat, könyeit
 A szerelem. — Még a bab'nás hit is
 Levetkez itten minden rettegést:
 Mert isten, és nem ember old föl itt
 Minden világi gyarlóságainktól.“

„Megyek, megyek! nyisd rózsaberkeid!
 Készítsd el égi pálmáid s örök-
 Virúlatos virányidat. Megyek
 Veled! hol a bűnös nyugtot talál.
 Hol a szeráfi keblekben salak-
 Nélküli lángok égnék. — Ródd le te
 Utósó gyászadódat Abelárd!
 Egyengess szellememnek utat az
 Örök nap országába; ajkimat
 Szemléld rebegni, lásd szemem golyóit
 Forogni, — szívd be véglehelletem,
 És kapd meg elrepülő lelkemet! —

Óh nem!.. te szentelt öltözetben is
 Állhatsz Elojza mellett. Szent viasz-
 Gyertyát, remegve tarts kezeden, és
 Mutasd fel a keresztet nyílt szememnek.
 Taníts, — és egyszersmind tőlem tanúld meg:
 Hogy kell kimúlni? — Óh tekintsd meg akkor
 Hajdan kegyelt Elojzádat: szemed'
 Nem lesz bűn akkor rám függesztened.
 Lásd arczimról enyészni a múlt

Rózsákat, és szememben hamvadozni
 A végszokrat, míg minden mozzanat,
 Lehelet s érítésnek vége van —
 S midőn többé szeretve, még maga
 Abelárd sincs. — Te minden szónokok
 Legékesebb szónokja: óh halál!
 Bizonyoságot te téssz csak a felől:
 Mi port imádunk, egy embert szeret-
 vén?"

Még akkor is, ha lenni kell, hogy a
 Sors összezúzza bájos alakod
 — Kéj- s vétkeimnek e szerző okát —
 Fuladjanak fenbájulatba vég
 Hörgéseid; tündöklő fellegek,
 Lebegjenek le szentségül reád.
 Örkdjenek fölötted angyalok.
 A nyíladó egekből glóriák
 Fényáradása reszkessen körül
 S öleljen át a szentek oly szerelme
 Minő az én keblem szerelme volt. . . .

Szabadjon egy jótékony sírnak a mi
 Szerencsétlen nevünket egyesíteni,
 Híredbe oltva halhatlan szerelmem. —
 Akkor: több századév után, midőn
 Már minden fájdalomnak vége lesz
 S e pártütő szív többé nem dobog:
 Ha majd Paraklétnak fehér fala,
 S ezüst forrásihoz zarándoktól
 Esetleg két szerelmes járuland;
 Azoknak a sápadt márvány fölött

Fejökkel egybe kell bortúlniok —
 S iván egymásnak húló könyeit,
 Kell: hogy szomorgva mondják kölcsönös
 Szánalmak által indítva: „Oh
 „Ne engedd ég — nekünk egymást soha —
 „Akkép szeretni, mint ezek szerették!”

Vagy a midőn zengő hozsánazaj
 Emelkedik s dagasztja a magasztos
 Zsolozsma pompáját; ha e jelenynél
 A telt karokból egy ellágyadt
 Szem téved a sírkőre, hol hideg
 Hulláink nyugszanak: magából az
 Áhitatból is el kell lopnia
 Egy részt az égtől; kell egy emberi
 Könyecseppet ejteni s hibájaért
 Ez által nyerni bűnbocsánatot.

S valóban, hogy ha a sors én velem
 A szenvedések gyászos hasonyában
 Költőt köt össze, később támadandót,
 Ki kárhoztatva lesz nagy éveket
 Siratni távoltage állapotban
 És képzelegni bájakról, miket
 Szemének többé látni nem szabad:
 Ilyen, ha van, ki oly soká szeret,
 S oly igazán: az hadd beszélje el
 Érzékenyen szomor történetünket. . . . .
 A jól megénekelt bú s fájdalom
 Leccsendesítendik bús árnyamat. —
 Csak az festendi legjobban, ki leg-
 Hatalmasabban érzi azokat.

Pope után angolból.

IRIGYLEM SORSODAT . . .

Irigylem sorsodat lehullott rózsaszál!
 Mostan porban heversz, de egykor virulál.
 Volt tavaszod, hallád a madár énekét —
 Élted a nap forró szerelme tépte szét.

Irigylem sorsodat elköltöző madár!
 Dalod édes búcsú, míg lelked tova jár:
 A vénült tájról szed ifju emlékeket —
 Szived szerelme él, bár a lomb oda lett,

Irigylem sorsodat elreppenő sohaj!
 Zugó keblébe zár a szélveszes moraj;
 Volt neked szép lakod, egy érező kebel . . .
 A legédesb halál: érzéssel halni el.

Az én sorsom rideg; ha sírom ma lelem,
 Édes emlékezet abba nem száll velem.
 Az én szerelmem nyílt, mint mezőn a virág,
 Melyre egy gondtalan leány közönynyel hág!

S A L F E R E N C Z.

CSATÁK PILLANGÓJA.

Boldog a kinek multja van,
mert önmagával társalogva, méla
andalgással merenghet a letűnt
idők tarka képein, s nem kény-
telen kergetni a jövő reményeit,
e bolygó fényeket, mik ámító ra-
gyogásukat legtöbbször a hiná-
rok romlott levegőjétől kölcsönzik.

Ködös őszi este, midőn a
kandalló lobogványa hosszú ár-
nyakat fest a falakra, oly jó föl-
idézni a múltat, melynek álom-
világát tündérek és kísértetek
lakják.

A jelennek úgy is csak ter-
heit érezzük, a jövő bizonytalan,

s az, a mi örömet ad a szívnek,
egyedül a múlt idő.

Jöj vissza hát te elenyészett
világ, lépj ki a feledés sírjából,
s hozd el magaddal ama nyájas
képeket, miken a költők olyan
szívesen merengnek.

I.

Ama halmok között, miknek
visszhangja most is oly édes és
ábrándszülő, mintha azon dalok
zenéjét tanulta volna, mikkel Pet-
rarka Lauráját örökté, van egy
emelkedett orom, honnan egykor
annyiszor néztem a tenger és tá-
vol hazám felé.

Egy nyári délután ismerőseim egyikével e halmok között bolyongtam.

Az elmúlt évi zivatarnak már csak elmosódó nyomai látszottak az égen úszó fellegekben, mik csapatosan siettek a távol havasokhoz, honnan a hegyi szellemek haragja csatára ingerli őket.

A szellő újra játszott az olajfák illatával, a madarak ismét rákezdtek reggeli himnuszukat s az ég megint mosolyogni kezdett.

Merengve néztem a verőfényes természetet, midőn társam e szavakkal vert fel gondolataimból:

— Látja ön e domb tövében ama szomorú-fűzfát?

— Igen, — szoltam egykedvűen.

— E szomorúfűz egy halott emlékjele, mi önt kétségkívül érdekelní fogja.

— Tehát, ha ön még nem fáradt el, tekintsük meg.

Szótlanúl indultunk meg a domb oldalán, s néhány perc múlva a dús lombosított fűzfa előtt állottunk meg.

A zöld ágak egy kis márvány piramist védőleg takartak el, melynek oldalán egy lant és kard voltak vésve, meg egy nőnév — Marila.

Barátom szemei könnyűkkel teltek meg s én sokkal nagyobb-nak képzelém fájdalmát mintsem azt kíváncsiságom által meg akartam volna sérteni.

Csak néztem némán és képezelegve.

E kard a csaták, e lant a költészet jelvényei, míg a gyöngéd hangzású Marila név a szerelemre emlékeztetett.

E némaság alatt rajongó képzeletem ezer mesét szőtt, miknek mindegyike csodás színzetű volt azon történetnél, mely e sírt előttem feledhetlenné teszi.

— Óh szóljon ön, — figyelmeztetém végre barátomat — miféle szobor ez?

— Egy ifjú tábornok emelteté.

— S kinek?

— Egy ifjú hölgy emlékeül.

— Ki neje, vagy szeretője volt?

— Egyiksem, hanem egy harcos amazon az idegen hadseregben.

E szavaknál ismét elhallgattánk, de én nem láttam többé magamkörül a szép zöld lombokat, a kis fehér emléket; hanem láttam ködös csatatéereket, hol nyerítő csataméneen egy hódító nő nyargalt, láttam midőn a harcok fergetegében a diadalvág

pirosabb rózsákat festett arcára mint a szerelem; láttam midőn gyöngé kezében a dicsőség kardja villogott; láttam a tusákat, miket szívében a gyöngéd nőiség és vak fanatizmus vívtak, s láttam midőn lemondva az élet örömeiről oda rohant, hol ezerek fölött a halál gyászlobogója repdesett.

A lezúgott harcok gyászából végre elsötétült előttem a nap-sugár.

— Óh, ha ismerte volna ön!
— szólt ekkor társam megindító búskomolysággal.

— S kegyed ismeré?

— Egy seregben szolgáltam vele.

— Ha fájdalma nem akadályozza, nemde ön elbeszéli élet-történetét?

— Marilának hívták, de mi csak a csaták pillangójának neveztük őt. Bohó, gyermekes név lehet azok előtt, kik nem látták, a mint e nő fehér paripáján száguldozott, s a kard kezében versenyt ragyogott égő két szemével, midőn a harci kürtök közül kihallatszott vidám csatadala, midőn elfeledte, hogy e viharokban a halál nevenapját üli.

— És szép volt, nemde?

— Mintha csak a nagy festészek valamelyik eszményképe

testesült volna meg. — Hosszas halvány arcához mennyire illettek nagy kerek szemei, mik sötétek voltak mint az éj, s égetők mint a nap. Korallszín ajkait, derült homlokát, sugár növést, fényes fekete hajfürteit nem lehetett nézni elragadtatás nélkül. A hadsereg minden bajnoka szerelmes volt e nőbe, kivéve a tábornokot.

— És a tábornok?

— Nagyrabecsülte vitézségét, önkezével tűzte keblére a dicsőség érdem-koszorúját, kinevezte táborkarához tisztnek, s midőn meghalt, sírjára e már-ványszobort emelteté.

— És Marila?

— Marila a tábornokot szeretete oly szerelemmel, hogy megőrült és meghalt bele.

II.

Két három év előtt egy városban, mely a berricoi halmok alatt fekszik, volt egy szép utcai énekesnő, kit mindenki ismert.

Naponkint megjelent a sétányon hárfájával, mely mellett egyszerű, de megható regedalo-
kat énekelt.

Mindig szép közönsége volt, kik örömet elhallgatók: de még örömezték, mert rendkívül szép vala.

Voltak, kik így szóltak hozzá:

— Szép Marila, ön jobb sort érdemelne, mint hogy városról városra járjon románcával, ön most sokat nélkülöz s nem ismeri az élet örömeit. Oszsza meg ön velem szívét, szerelmét s akkor lakása fényes palota lesz, termei tündérkertekhez fognak hasonlítani, parancsára szolgák állnak készen, s pompás lovak fogják röpíteni azon sétányon, hol most szemlesütve kéregeti a fil-léreket.

De Marila megvetette ez ajánlatokat.

— Én nem vágyom fényezés után, — felelte szigorúan, — atyám arra tanított, hogy az életnek csak egy boldogsága van — s ez a becsület.

S Marila nem változott elveiben, és az ifjak bármint igyekeztek, nem nyerheték meg szívét, mely ép oly hideg volt, mint a mily melegek voltak dalai.

Egy éjjel, midőn mindenki aludt még, a hold és csillagok is elrejték magukat, — vészharangok kongása riasztá fel a város lakóit.

Az ég egész piros lőn ama nagy tűzvésztől, mely a város végén néhány kisded házat lángba borított.

A nagy tömeg zúgva, kiabálva tódult a vész színhelyére, hol mindenki vérfagyasztó látványok tanúja lőn.

A kisded házak tetői recsegve égtek, míg néhol már az ablakokból is lángkigyók öltögeték mérges nyelvöket a közeledők felé.

E pillanatban egy harsányhang kiáltása hangzott:

— Szent isten! A szép Marila mindjárt oda ég!

Mindenki megborzadt, a szép Marilát mindenki ismeré, de nem találkozott eléggé vakmerő, ki a megmentésre vállalkozott volna.

A szikrazápor mindinkább elborítá a házat, melynek egyik szobájából az ifjú lányka segélykiáltása hangzott.

Néhányan megkisérlék ugyan közeledni, de az égető hőség s fojtó füst azt mindannyiszor lehetlenné tevé.

Ekkor egy magas, idegen egyenruhájú ifjú lépett ki a tömött sorokból, s vízfecskendő után kiáltozott.

— Az úr nevében, én megkisértém, — mondá határozott hangon.

Istenkisértés! mondák a közelállók

De az ifjú nem hagyá magát lebeszélteni, hanem midőn az

ajtó irányában a vízfecskendőt megereszteté, egy vizes szőnyeget terítve fejére az égő ház kapujának rohant.

Mindenki elhalványodott.

— Az úr irgalmazzon szegény lelkének! — sohajták ajtatos részvétellel.

A tetőzet ez alatt nagy recességgel omlott össze s miriád szikráival elnyelni látszott a ház falait. Hideg borzadály futá keresztül a jelenlevők idegeit. — Istenem, mily borzasztó: egy égő sírba elevenen eltemettetni!

Azonban az ifjú néhány perc múlva megjelent az égő kapuban, s harsányan kiáltá:

— Vizet, vizet!

És a gondviselés megáldá bátorságát, mert alig pár pillanat múlva az elalélt leánynyálarohant ki a néptömeg közé, mely élénk „hurrah”-kkal üdvözlé a nemes szabadítót.

Mindenki kíváncsi volt látni az ifjút, ki a szárd sereg egyenruháját viselé.

Arca a füst és hőség által el volt ugyan torzúlva, de mégis szép és megnyerő volt.

Öltözékén és kezein az égésnek némi nyomai látszottak.

De az ifjú nem gondolva saját bajával, orvos után kiáltott,

s miután az megérkezett, az eszméletlen leányt a fiatal katona lakására vivék.

Szegény Marila egész éjjel nem tudá visszanyerni eszméletét.

Szive oly erősen dobogott, mintha minden percben meg akart volna szakadni, s véreirei oly sebesen keringtek, mint szilaj, egymást üző kigyók.

Az ifjú kapitány és orvos egész éjjel virasztottak mellette.

Reggel, midőn a hajnal pirosolni kezdett az ablakon, Marila felnyitá végre szemeit s egész testében öszzszerezzen.

Nem tudá elgondolni, hová jutott s mi történt vele? az idegen hely és idegen arcok bántani kezdék szívét megmagyarázhatlan fájdalommal.

— Mi ez? riadt föl vánkosáról. — Uraim, mit akarnak önök velem?

— Csak csöndesen! — szólt az orvos, visszafektetve a félénk leányt, — kegyed veszélyesen beteg s nyugalomra van szüksége. Én orvos vagyok, s ez ifjú itt önnek megmentője.

Marila gondolkozni kezdett. Már emlékezett azon borzasztó zsvajra s elrémesztő világosságra, mely szendergéséből fölriasztá, s jutott eszébe, mint akart meg-

menekülni, s mint kergeté vissza a szobájába toluló füstgomoly.

Minden világos lőn előtte, s szelid tekintettel s hálás szívvvel nyujtá kezét az ifjúnak.

— Köszönöm uram, köszönöm, ön nagyon jó volt irántam.

Az ifju csak ekkor, szép szemébe nézve, vette észre, hogy Marila mily szép költői teremtés.

S ágya szélére ülve elmondá neki a mult éj borzasztó történetét.

A leány szomorúan hallgatá, mig végre fájdalmasan kiáltott föl:

— Óh mily boldogtalan vagyok, elvesztettem, — Óh istenem, — elvesztettem!

— Mit vesztett ön el?

— Hárfámat.

Az ifju mosolygott, de a lányka szemrehányólag folytatá:

— Ön nem tudja, mi volt nekem e hárfá? Az mi önnek kardja, vagy talán gazdagsága.

— Én szegény hárfás leány vagyok.

Az ifjura e vallomás idegenítőleg hatott, igazat mondva: nem látta többé oly szépnek, oly költőinek a beteg Marilát.

Óh, ki is goldolna egy szegény hárfásleánynyal, a ki mig románcokat dalol, szemeivel mindig kacérkodik.

Azonban a fiatal kapitány örömet akart szerezni Marilának, s mig aludt, egy hárfát vett számára s ágya mellé helyezé.

És ez Marilának valóban oly örömet szerzett, hogy az ifjú kezét majdnem csókkal halmozá el.

Marilának még pár napig ágyban kellett maradnia.

Ez alatt gyakran beszélgetett az ifjú kapitánynyal.

Elmondá élettörténetét, mely rövid és szomorú volt. Beszélt vidám gyermekkoráról, elhalt szüleiéről, s azon regedalookról, melyeket oly szenvedélyesen szeretett énekelni.

Majd az ifjú is beszélni kezdett, s elmondá, hogy Turinből jött megnézni a szép rokонтartományokat, Velence lagunáit, a dogék híres palotáját, Romeo és Julia várlakaikat, Verona amphitheatrumát s a lombardi kerteket.

És szavai oly szépek, oly melegek voltak, hogy Marila, a szomorú Marila, mindig mosolygott.

Óh e mosoly hajnalfénye volt egy ártatlan szív első szerelmének.

Marila ámuló szemekkel kezdé nézni az ifjú szép férfias arcát, és gyönyörrel hallgatá annak meleg szavait.

— Minő nemes — gondolá magában, — a helyzet, melyben

vagyunk! talán merészebb dolgokra is feljogosíthatná, de ő folyvást oly gyöngéden bánik velem, mintha testvére volnék. Istenem, minő nemes!

S ekkor könnyűs szemekkel nézett a kapitányra, ki az ablakban ülve gondolkodott egy ifjú leányról, kitől most oly távol kellett lennie.

Marila azután felgyógyúlt s iszonyattal gondolt azon percre, melyben a szeretett ifjútól el kell válnia.

És e perc közelebb volt, mintsem gondolá. — Az ifjúnak el kellett utazni.

— Isten önnel, kapitány! — mondá szomoruan Marila, — mondja meg ön nevét, hogy legalább imáimba foglalhassam azt.

Az ifjú egy névjegyet nyújtott át, melyről Marila fájón olvasá: Matella kapitány!

Marila sirva nézett a távozó után, a kit többé soha sem fog feledni.

És ha azután románcait énekelni ment, hangja reszketett, két szeme könybe borúlt, és dala mindig oly szomorú volt.

Ki sem tudta, ki sem sejtette, hogy a halvány, hidegszívű Marilát a legégőbb szerelem fájdalma betegíti.

III.

Két év mult el csak, s mégis mennyire megváltozott a világ!

A berricoi halmok alatt, nem gyönyörködteti már az embereket hárfák zenéje s harangok játéka. Erősebb zenéhez szoktak; csatazajhoz, ágyúk dörgéséhez.

Idegen seregek táboroznak a mezőn, hol száguldó paripák tiporják a virágokat.

Harcok folynak uralkodó eszmékért, mik mint a láz, égnek minden férfiszívben.

Ha a szárd katonák közé lépve Matella kapitány után kérdezősködünk, egyik vagy másik büszke vitéz bizonyosan így fog felelni:

— Matella kapitányt nem ismerjük, hanem annál inkább ismerjük Matella tábornokot, azt a vitéz katonát, ki most e városban sebesülten fekszik.

Hasonló feleletet nyert Marila is, midőn égő arccal tudakozódott azon férfiúról, kit két év óta egy óráig sem tudott felejtteni.

— Istenem! sohajta föl kínosan — ő már tábornok, és én egy szegény, megvetett hárfás leány.

A tábornokot ki a város melletti kerti kéjlakok egyikében feküdt, egy éjjel midőn csak a hold ragyogott és a csalogány énekelt,

igen sajátyszerű bánatos dalok ébreszték föl.

Figyelni kezdett, s egész felindúlva lépett az ablakhoz.

A kert rózsabokrai elfedték ugyan az éneklőt, de e sírva rívó dallamok, ez édes csöngésű hangok mégis oly ismerősöknek tetszetek előtte.

A tábornok egy darabig figyelt, és gondolkodott, hanem más nap már sok baja közt egészen elfeledte a szerelmi dalokat.

Kisebb baja is nagyobb volt, semhogy ilyesmikkel törődjék. A tábornok ezalatt fölüdült, s azon nap, melyen átvette a sereg vezényletét, a sorozó tisztnél egy szép, nyulánk hölgy jelentkezett.

— Mit kíván ön, szép hölgy?
— kérde a tiszt udvariasan.

— A hadseregbe lépni.

— Markotánosnőnek?

— Uram — figyelmezteté a szép hölgy, — célom sokkal komolyabb, sem hogy hasonló elmésségeket megtúrne.

— De ily gyöngéd hölgy?

— Karom elég erősnek érzem, s ügyünknek szüksége van minden egyes erőre.

— S kívánata?

— Matella tábornok őrzászlóaljába fölvetetni.

A szép hölgy szigorú modo-

rából a tisztek látni kezdék, hogy ezúttal nem egy kalandornővel, hanem rajongó hölgygyel van ügyök, ki dicsőségesebbnek találta himző tűit karddal cserélni föl.

S midőn az másnap a katonai feszes öltönyben előttök megjelent, egész gyönyörűségöket találták benne.

— Ne szóljunk a tábornoknak, — mondák egymás közt, — sokkal érdekesebb lesz, ha egy szemle alkalmával maga veszi észre, hogy mellette ily szép nő örködik.

E sajátóságos meglepetés nem sokára megtörtént.

Pár nap múlva csatába ment a sereg.

A tábornok elszántan vezeté katonáit egy földbástya ostromára, honnan háromszor verettek vissza.

Már a negyedik rohamra doboltak, midőn az őrzászlóaljából — hirtelen mint villámlás — tizvitéz ugrott a torlaszokra, s felűzte a diadal zászlóját.

A sereg lelkesedve rohant utánok, s a diadal napja rájuk mosolygott.

Pár óra múlva csendes lőn a csatatér.

— Akarom látni azt a tizvitézt! — parancsolá a tábornok, — kik a torlaszokra léptek.

Az őrnagy elővezetett kilencet.

— És a tizedik? — kérde a tábornok.

— Nem jöhet, uram!

— Meghalt?

— Nem halt meg, hanem azon harcos — egy nő.

A tábornok meg volt egy kissé lepetve, hanem aztán minden habozás nélkül folytatá:

— Mindegy, legyen bár nő, elég férfiasan viselte magát.

Marila nem sokára halotthalványan állt meg a tábornok előtt, ki a vitézek keblére föltűzve az érdemjeleket, végre hozzá fordult:

— Ön e pillanattól kezdve, mellettem tábornoki tiszt leend.

És minden ki reá tekintett, olvashatta ez örömtől reszkető rózsás arcból, e kéjt mosolygó szemekből, hogy a hős Marila mily boldog e pillanatban.

Midőn a tisztek távozni készültek, a tábornok sátrába vezeté a szép amazont.

Marila félt a jövő percektől, s szíve oly nehéz volt, hogy alig tudá megtenni azt a néhány lépést.

— Mi vezeté önt Marila e veszélyes helyre? — kérde a tábornok, ki az első percben rá ismert.

— A honszeretet, — és

— És?

— Semmi más, tábornok.

— Igaza van Marila. E küzdelmes percekben minden más érzésről el kell feledkeznünk. — Lássa Marila, honn engem is imádott menyasszonyom vár! . . . Az égre Marila, ön reszket, talán valami baja van?

— Semmi, semmi, tábornok, — hebegé Marila, emberfölötti erővel.

— Üljön le Marila, vagy távozni akar?

— Igen uram, ügyeim hívnak.

— Tehát holnap találkozunk.

— Igen, holnap.

Marila alig várta, hogy elfusson a szomorú helyről, hol azon embert kellene látnia, kit halálosan szeretett és a kit ott-hon imádott menyasszonya vár.

Ment, ment mindaddig, míg végre ember nem volt közel. Ott leborúlt egy fa törzsökéhez és sírt keservesen.

-- Neki menyasszonya van, — zokogá keservesen — kit a csaták után oltárhoz fog vezetni. S mi lesz én belőlem?

Marila tompa fájdalommal emelkedve föl, maga felelt magának:

— Meg fogok halni mellette.

IV.

És bekövetkeztek a veszély napjai.

Mindennap csata, a halál mindennap aratást tartott.

A zászlók lecsüggve álltak a szomorú csatatéren s alatta a tábornok katonái búsan gondoltak a jövőre.

A küzdelmek kétségbeesettek lőnek.

Még egy végkisérlet, hátha győznének?

A harci zaj, és riadó kürtök közül ki lehetett hallani Marila harsány csatadalát.

A tábornok búsan tekintett rá, hisz ezek a hangok voltak azok, mik egykor az éj csöndében szobájába röpíték a szerelem lágy dalait.

De nem volt sok idő e gondolatokra, mert a seregek döntő viadalra rohantak.

Marila a tábornok mellett nyargalt, s mindketten az otthon búsan váró menyasszonyra gondoltak.

Aombok, mik mellettük megrezzentek, — a szél, mely nyomukba szállt, azt súgá Marila fülébe: halj meg.

És Marila megérté e szózatot.

Hétszer rohant be a csaták

tüzébe keresve a halált, s a tábornok hétszer rohant utána s hétszer menté meg a haláltól.

Midőn a harci zajból utószor visszaragadá, Marila őrült szemrehányással fordult a tábornok felé:

— Miért akarod épen te, hogy én éljek, midőn én megakrok halni.

A tábornok csak könyeivel felelhetett. Fájt nemes szívének, hogy e szenvedélyes nőt nem szeretheti.

— El, el a csatatérről, ez a nap nem a mi számunkra kelt föl; az ellen hadai büszkén jönnek, hogy elszedjék ágyúinkat és lo bogóinkat; el, el a csatatérről!

Mindenki futott, az ágyúk elmaradtak, s a zászlók nem lebegtek többé hősök kezében, hanem paripák tiporták össze.

A tábornok is futott s vele Marila.

— Csak közelebb, közelebb Marila, ne hagyj el engemet, — biztatá a tábornok.

— Az én lovam pihentebb, tábornok, cseréljük ki!

— Nem Marila, ha isten akarja, együtt fogunk meghalni.

De isten nem akarta úgy, mert e pillanatban Marila vadúl sikoltott föl, s mire a tábornok rá

tekintett, kebléből egy piros vérsugár fakadt.

— Ah, egy golyó! — mondá fuldokolva.

A tábornok riadva hajolt hozzá, s ingadozó testét kebléhez ölelé, míg a gazdátlan paripa nyerítve szökött ki alóla.

— Oh Marila! — mondá a tábornok mély fájdalommal, — mennyiszer kértelek, hogy ne jőj a csatába.

— Mily jó még is, hogy ide jöttem, — susogá Marila a tábornok kebléhez simulva, — különben nem halhatnék meg melletted.

— Szegény leány!

— Ne szánj tábornokom! én nem vagyok száanalomra méltó. E percben vagyok legboldogabb . . Itt, itt, a te kebleden . . . És nem jobb-e ily gyönyör közt halni meg, mint fájdalommal élni?

A tábornok könyezve nézett a haldoklóra.

— Fogd be sebeidet Marila! — figyelmezteté a tábornok, — itt van kendőm, amott a hegy tövében meg fogunk állani.

— Nem tábornok, — inkább tégy le engem a földre. — Nagyön súlyos vagyok, s eltalálnának fogni miattam; s téged otthon menyaszonyod vár.

Mily nemes szív! — sohajtá

a tábornok, — végvonaglósaiban is csak az én jólétemről gondoskodik.

Kevés idő múlva az üldözők elmaradtak, s a tábornok kíséretével megállott.

De midőn Marilát a pázsitra fekteté, már akkor kezei meg voltak merevülve, lehelete elhalt, szemei lezárultak, s homloka hideg volt, mint a jég, s arca fehér, mint a hó.

A tábornok lehajolt hozzá s megcsókolá; csak hogy Marila ez első csók boldogságát nem érezé.

S most ott fekszik csöndesen, lombos halmok tövében, s gyászos életét a szomorú fűz lecsüggő ágai jelképezik.

V.

Néhány héttel azután, hogy én a szépművészetek hazáját elhagyám, barátomtól levelet kaptam, melyből e történetet kiegészíthetem.

A tábornok a korviharok lezajlása után vesztett dicsőséggel tért honába vissza.

Egy volt még, mi némi kárpótlással kecsegteté: a boldog családi élet.

Hanem a sors azt sem engedte elérnie, mert megérkezése első napjaiban, imádott menyasz-

szonya egy más gazdag ifjúval
váltott jegyet.

A lesújtott tábornok kérdő
levelet írt a boldog vőlegénynek.

Válaszul azt nyeré: hogy
csak nem remélte, mikép oly ün-
nepelt nő, szívével egy megvert
katonát fogjon boldogítani.

Ez a tábornokot vérig sérté,
s vetélytársát párbajba hívta ki.

S mi lőn az eredmény? . . .
A tábornok — gólyóval szívében,
— a vitéren maradt. Utósó
óhajtása az volt, hogy hulláját
távol földön temessék el, a sze-
gény Marila mellé, ki a világon
őt legjobban szereté.

S most már együtt nyugosz-
nak. —

TÖLTSÉTEK SZÍNIG . . .

Töltsétek színig azt a poharat!
Az idő úgyis eljár egyaránt:
A kancsó mellett, a barát-cellában,
Hulló csillagként, gyors szélvész gyanánt.
Az óra kong és múló hangjai
Az enyészet hatalmát hirdetik...
Éljünk, élvezzük a boldog jelent —
Meg nem számlálva kurta perceit!

A kandallóban nyájas tűz lobog, —
Jer édes nőm, éleszd a lángokat!
Meleg szobám, hön ölelő karod,
S a szerető sziv üdvöt, nyugtot ad;
Jer, hadd érintse keblem kebledet,
Hő dobbanását hadd érezze itt...
Éljünk, élvezzük a boldog jelent —
Meg nem számlálva kurta perceit!

Vad fergeteg dúl; hideg téli éj;
A hajlongó fák széltől rengenek...
Hah, a halálfagy... szítsad a parázst...
Legyen sziv és tűz egyaránt meleg!
S mig a vihar zenéjét hallgatom:
Csókolja szám nőm édes ajkait...
Éljünk, élvezzük a boldog jelent —
Meg nem számlálva kurta perceit!

A láng úgy is kialszik, elhaland —
A szív oly néma, — oly halkan dobog:
Miként az inga ha megállni készül...
Egy vágva él: meghalni hagyjatok!
— Hová tévedtél ábrándozó lélek?
Lám a merengés milyen messze vitt!...
Éljünk, élvezzük a boldog jelent —
Meg nem számlálva kurta perceit!

Zörgetnek ott kün... jőj be jó utas!
Kisdéd hajlékom s kitárt keblem vár;
S hogy fölhevülvén kedvre is derülj:
Habzó borával ím e tölt pohár!
És mig kiürül pohár és kebel,
Nőm az alatt feltálal, megterit...
Éljünk, élvezzük a boldog jelent —
Meg nem számlálva kurta perceit!

Töltsétek színig azt a poharat!
Holnap — ki tudja — tán más tölti meg?
És sírunk fölött iszik áldomást...
Sírunk fölött... nem reszket szívetek?
Az óra kong; a gyors idő le jár,
Gyönyört, fájdalmat egyként elrepít...
Éljünk, élvezzük a boldog jelent —
Meg nem számlálva kurta perceit!

THALI KÁLMÁN.

A LEGDICSŐBBRÓL.

Hallgass engem Jákob és Izrael! Én tölem hivattál.
Én vagyok. Én vagyok az első; utósó is én vagyok.
Ézsaiás. XLVIII. 12.

I.

Igazságot szomjazám:
Jónak és rosznak tudását.
Lángoló kérdés valék,
A ki fejtve látni vágyik
A világ örök talányát,
És mi ezzel összefügg:
Színről színre látni Őt,
A ki „első és utósó“;
Fölkeresni ott a hol van,
Tiszta fényben látni lényét
És alakját.

Mint a többi gyermek, én is
Azt hívém: a hegytetőről
A mennyország boltozatját
Pusztá kézzel is fölérem.
S hogyha ott egy fára hágok:
Egy ugrással ben leszek,
És meglátom a mi ott van:
Észnek és mindentudásnak
Végtelen fényű világát,

És erőnek és tökélynek
Összeségét.
És meglátom testi szemmel,
Igy a mint vagyok jelenleg
Itt e földi állapotban.
Hogy csalódtam: az világos.
És miképp hatott reám
E csalódás?
Azt hívém, hogy más szedett rá
Olyan tárggyal, a mi nincs.
Azt hívém, hogy ámitottak,
S holmi káprándot hazudtak
Mindörökké létezőnek,
És önállóan valóznak;
S megvetőleg így kiálték:
„Szellem, öntudalmas öslény,
És öröklét: pusztá szó mind!“
A csalódások szülője
Rendszerint: egyoldalúság.
Mert a bajt az ily esetben

Nem keressük ott, a hol van :
A szemünkben,
Vagy : fejünkben és szívünkben,
Nem! hanem kívül magunkon.

És aztán a gyermek énje
Legnagyobb ur a világon!
Kiskoromban
Mit törődtem én azon, hogy
Mily viszony van
Köztem és a tárgy között.
Hogy minő rész illet engem
És a tárgyat, a valóbó!?
Mennyiben való a látszat?
S mennyiben szín a valóság?

Jött idő majd, a midőn
A tanár azt állította,
Hogy benem van a világ;
Míg a másik azt vitatta:
Én vagyok ben a világban,
És a hozzátartozóknak
Aprajában és nagyában.

Új meg új egyoldalúság!
„Összevéve lesz igazság :“
— Mondja bennem egy sugallat
Nagy koromban. —

Ime, számos gyermekember,
Tulnyomó anyagfelével
Igy hányódik, így vetődik
Tévedésből tévedésbe,
Kis cseberből nagy vederbe.
Majd a puszták délibábját
Nézi tónak, és fürödni
Készül benne; majd pedig
Ároknak tekinti a kút-
Ágas árnyát holdvilágon:
És vitézül átugorja.
Ekkor aztán szégyenében
Megharagszik, és a másik
Szélsőségbe ugrik: és csak
Látszatnak tekinti azt is
A mi kézzel fogható.
Minthogy a lét kútfejéhez
Könnyedén el nem jutott,
És a lények bensejét
Nem láthatta földi szemmel:
Létezését is tagadja
Annak, a mi benn örök, s mit

Emberésszel föl nem érhet,
Bárha látja, bárha érzi
Mint jelenséget, kívülről.

Minden ember egy kis állam,
Melyben olykor lázadás van.
Égi vágyak, földi gátak
Állnak egymás ellenében,
S háborúját tüntetik fel
Ifju szívnek, ifju észnek,
Sejteleмnek, kétkedésnek.

Mindez úgy rémlik nekem most
Mint sötét ködös vidék,
Melyet immár hátrahagytam.
Mint eszményi éjszakája
Életemnek. Túrhetetlen
Volt ez állapot nekem,
Mert az álbolcsek tanával
Fojtogatta lelkemet, mint
Börtönléggel és homálylyal.
Megviradt, és tiszta lön
Szellememnek láthatára.
Mert hiszen mi kell egyéb
Mint hogy nyissa föl szemét jól
A ki napfényt látni vágyik?
És mit e fény megvilágít:
Azt a tájat, azt a forrást,
Mely igazságot buzog fel
Enyhítendő a tudásvágy
Olthatatlan szomjuságát?

Ámde ott a bökkenő, hogy
Tiszta lelki szemtükörrel
Nincs megáldva minden ember!

Hol teremnek a Szibillák?
És mi okból látnak ők
Messzebb és világosabban
Mint mi, a közemberek? hisz'
A ki ember, a ki szellem:
Az mind égből származik?
És mint égi fény sugára:
Egyik olyan mint a másik?

Kérdésünk felel magának.
Nincs a szellemek között
Más különség, mint egyéni.
S e különség abban áll, hogy
Egyik emberen a testet
Könnyű átlátszó szövetből
Szótte a viszony-takács.

Igy az ilyen légi test
 Nem bilincs a szellemen,
 És ennek szemén nem hályog,
 Sőt a legjobb messzelátó,
 És a legjobb földi szolgálta.
 Szóval, egyiknél a szellem
 Oly hatalmas úr a testen:
 Mint a jó bor a kedélyen,
 Mint lován a jó huszár,
 Mint a napfény köd-homályon,
 Szél a nádon. Míg a másik
 Emberen a lét anyaga:
 Durva kelme, sűrű fátyol,
 Melyen átal szelleme
 Csalfa színben látja gyakran
 Azt a tárgyat, a mi kissé
 Távolabb van, — égiebb.

Itt tehát nincs hátra más mód,
 Mint, hogy a ki kétesen lát,
 És tisztán szeretne látni:
 Az tanulja és kövesse
 A valódi bölcsesket; mert
 Égi lámpák ők e földön,
 Kik azon vidékeket
 Hol szemünk előtt sötét van,
 Megvilágítják előttünk.

És ezek között legelső:
 Kik keletről származának,
 S a mit láttak, ott hol jártak,
 — Szent igazságok honában, —
 Egy örök könyv*) lapjain
 Tükrözék szemünk elé
 A nagy jószok ihletével,
 Fölmagasztaltság hevével.

Arra is figyeljete,
 A ki napnyugot felől
 Tünt fel, egy kopár szigetről,
 Mint a tengerek szülötte;**)
 S alkotott egy új világot
 Emberekből, s újra kezdte
 A világtörténetet.
 S alkotá képmásaul
 Egy örökké létezőnek,
 A ki minden — a mi van.

*) Biblia.

**) Shakespeare.

II.

Fölséges lény, ki „első vagy, s utolsó!”
 Az ember hol vegyen kellő nevet
 Mely némileg vázolja képedet!...
 Régóta hí e nemzet „isten”ének.
 E név azonban egy fénylő keret,
 A melybe más képet fest minden ember
 Egyéni lelke legszebb gondolatját,
 A legszentebbet és a legnagyobbat.
 Neved hasonlít egy költői képhez,
 Mit ilyen festett egy nagy szín-művész:
 „Csengve hull az ér a tóba, s lenn
 Partvirány közt függ a menny.
 Változékony, lenge kép,
 Lomb közé zárt végtelenség,
 Melyben hűvös napsugár ég:
 S így is mely dicső, mi szép!....”

Bámúlándó az, hogy mi, emberek,
 Midőn Hozzád vágyunk járulni, mint
 Ős lényéhez tudásnak és tökélynek,
 Forrásához mindennek a mi jó,
 Szóval, midőn hozzád imádkozunk:
 Nem csak magunkon túl szoktunk keresni,
 Hanem túl minden lényen és világon!
 Pedig ha minden lény eképe cselekszik:
 Hol vagy Te akkor? Hol van lakhelyed?
 Ha mindazon túl volnál a mi van, s él:
 Akkor nem léteznél, sehol se' volnál!
 Gondolható-e bármi, túl azon
 Mi végtelen, minek határa nincs?
 Minő a mindenség. Vagy másfelől:
 Ha nem Magad vagy „első és utolsó”,
 Ha kívüled más lény képzelhető,
 Ekkor viszont Te nem vagy végtelen:
 Mert ott érsz véget, ott határozódol,
 A hol más lények foglalnak helyet!...

Való, hogy itt, e testi állapotban,
 A földi környezet hatásait
 Érzékeink szerint szoktuk jegyezni.
 Tehát a tér, idő, a súly, a számok
 Anyagvilági mérveket jelölnek.

De tán ebből csak nem következik, hogy
 Szellemvilágunk mérveket nem ismer?
 Hogy a mi eszme, nem foglal helyet?

III.

Kívüled ha még egy isten
Léteznék: csupán csak az
Láthatná be értelemmel
Lényednek benső mivoltát,
A ki „első” vagy, s „utolsó”!

Ámde hogyha emberésszel
Föl nem érünk a magasban:
Akkor annál biztosabban
Föltalálunk érzélemmel.

Nem vagy-e Te szeretetnek
Hőn imádott istene?
Nem vagy-e Te szerelemnek
Égő napja, a ki mindent
Földerítesz égi fénynyel,
S boldogítasz égi hévvel?

És mi nem vagyunk-e mind
Lángoló sugáraid?
Nem nyilván mutatja ezt
Ime vágy is, mely örökké
A magasba von Tehozzád?

És nem hangosan tesz erről
Bizonyosságot a kebel, mely
Hálaérettől dobog fel,
A midőn fölséges arcod
Színről színre látható,
Szeretnek fénykörében,
Életünk ama könyvében,
Melybe képeket beirták
Jó napok, rossz hónapok?...
Hol sötét az árnyazat, hogy
Annál fényesebb lehessen
A világos rész a képen?

És avagy nem azt mutatja
A kebelnek e szokatlan,
Tulvilági állapotja,
Minden ilyen pillanatban?

Hálaérzet, önszeretet:
Nem jelent e két szó egyet?
Maglehet. Hanem ha még a
Hálában is volna önzés:
Úgy a jobbaktól való lesz.
Ösztöi ez, mely adni készlet;
Olyan lelki mozzanat
Mely a vett jót mélyen érzi,
Szentül tudja s viszonozza,
A mint tőle telhetik;

És e ténynek öntudalma
Fölmagasztal, boldogít

A ki fájdalmat nem ismer:
Az nem tudja megbecsülni
A mi enyhe, a mi édes.

Östörvényid működése
Bár ha fáj is néha néha:
Hála érte! mert kezedből
Nem jöhet más, mint örök jó.

Lám az érc a tűzbe' tisztul.
Igy a kínok földi pokla
Bármi rettentő kohó:
Mindig embertisztító,
Lélekedző, e szerint jó!

A ki nem vőn emberektől
Jót, az tőled vesz magadtól.
És ha jó az elvevő:
Életével jótevő

Elemekhez csatlakozva,
Az egésznek adja vissza
Azt a mit Tőled kapott:
Minden jónak összessége!

Én tudom, hogy itt vagyok,
S érzem a mit nem tudok:
Hála érte mindörökké!

És vagyok világosságnak,
Eszmevilág fénypontjának,
A teremtető ész napjának
Egy sugára.

Ős erőnek, hatalomnak,
Végtelen tulajdonoknak
Részarányos birtokosa,
Öntudalmas tényezője,
És hálás elismerője
Mindezeknek. És ilyenkor
A mit gondolok vagy érzek:
Mély alázat és csodálat;
Megdöbbentő villanatja
Annak, a mi tulvilági,
A mi szent, örök, dicső, nagy;
Hódolat, szent borzalom,
Bűvös bájos vonzalom;
Ihletésnek állapotja,
Mely világosan mutatja:
Hogy jelen vagy, s én az égben,
Üdvösségnek érzetében.

* * *

E szerint imádkozásunk:
Egy kis önzés, s egy nagy önzés;
Szeretet, mely adni vágyik
Vettekért, a múlt időből;
S bírni vágyó szerelem:
A jövőre kérelem.

Ámde mit kívánjak én,
Mit ne tudtál volna régen?
Azt kívánjam nagy szerényen:
Hogy örök törvényiden
Kedvemért változtatást tégy?
S én kívánjak ilyet, a ki
E törvényeknek vagyok
Közlőnye s valósítója?

Hogy nem volna semmi vágyam:
Azt nem mondhatom; hiszen
Vágyakkal jövünk világra,
És azokkal távozzunk
Innen e borus vidékről,
E félig rabállapotból
— Testi helyzetünket értem, —
A világosság honába,
A szabadság birtokába.

Vágyak, ösztönök minálunk
A cselekvés fő rugói,
És erőnknek mozgatói.
Mert hisz' élni és mozogni:
Egyre megy. Te gondolád így,
A midőn azt gondolád, hogy
Ember által is valósítsd
Istenségedet. Tehát
Hogy kimondjam azt, a mit látsz
Ó nagy Isten: — nem kívánok
Itt alant sokáig élni.
Azt azonban
Óhajtom, hogy életem,
Mint kitartó küzdelem,
A sikerben dús legyen!
Jól tudod, mily értelemben.

Vágyam az, hogy megfeleljek
Annak a mit küldetésem
Itt a földön hoz magával:
Vívjak emberméltósággal,
Mint erőid és hatalmad
Bízománysához illik.

Jó kedélyem el ne hagyjon,
Szellemem csak jót akarjon,

Tetterőmnek szüntelen csak
Jobb felem parancsolhasson!

IV.

A művészet szép világa
Nagy világod kis mintája:
Emberek dicső munkája.

Hogyne volna képed mása
Ily világnak alkotása!?

A művészet édenében
Ott virul, mint a regében:
Tilalomnak, siralomnak
Egy eszményi almafája,
Melynek tája:
Csábok, ingerek tanyája,
És erkölcsi jónak rosznak
Édes-kínos iskolája.

Hála neked nagy tanár! hogy
Én itt járok iskolába!
És hogy: létünk e talánya
Fejtve van művészetemben,
Mely iránytű életemben.

Mert ha voltaképen érzem
Hogy mi a szép, és mi a rút,
Mind eszményi mind erkölcsi
Értelemben: akkor azt is
Tudni fogja érzetem:
Hogy mi a jó és mi a rosz?

És az érzelem tudalma
Biztosabb is, üdvösebb is,
Mint a melyet ész csinál:
A nélkül, hogy hallaná, vagy
Értene a szív szavát.
Mert az élet úgy tanít, hogy
A természet jobb vezér mint
Minden mesterség a pályán,
Mely az ég felé vezet.

Máskülönben: — általában
Mind az a mit érzünk, látunk:
Jó is rosz is.

A szerint jó, vagy pedig rosz
A dolog mint az reánk hat;
Mint egyéni érzetünk
Tükrében mutatkozik.

Mert hiszen, magába' véve'
Semmi tárgy sem létezik.
Minden élő lény mi csak van,
Minden tény, minden dolog:

Csak tulajdonságok által
Képes azzá lenni, a mi;
És ezen tulajdonok
Csak hasonlítások által
Lesznek épen olyanokká.

E szerint a háboru
Nem rosz annak, a ki győz:
Mert alapját vethet meg
A szerencsések javának,
S magvait hintette tán el
Nagy tökélyek fénykorának.
Ámde a bukott felek,
A had súlyát hordozók,
Nem mondhatják, hogy nagyon jó.

Ugy hozhatja hát magával
A viszony, melyben vagyunk
A dologgal szembe, hogy
Jó hatásnak tűnik fel
A legádázabb elem,
Mint: a tűzvész, a ragály,
Jégvihar, vízáradások,
S több efélék.

Mily csodálatos jelenség,
S mégis mily természetes! hogy
Végtelen jó, s végtelen rosz,
Nem csupán megférnek együtt,
Sőt a kellő tényezők az
Általános összehangzás
Bámulandó szép művéhez!

Mily mesésen hangzik ez, hogy
Lételet minden dolognak,
Ellentéte adja meg!
És mily egyszerű igazság!

Mert avagy képzelhető-e
Bármi lény, avagy sajátság,
Önnön ellentéte nélkül?

Hogy világosság lehessen:
Lenni kell sötétnek is.

A „kicsiny“ fogalma már
A „nagy“ét magába zárja.

Bátorság és félelem,
Gyűlölség és szerelem:
Egymás nélkül semmi sem.
Egymástól vesz mindenik
Létet, értelmet magának.

Minden eszme,
Szembeállva ellenével,

Ugy tűnik föl,
Mint hiánya ellenének,
Mint a melyet ő tagad,
S teljesen kizár magából.

A ki Tégedet nem ismer,
Rettentő hatalmu Isten!
Az tagadja a valót,
A világosságot, és a
Végtelen jó létezését,

Ily szerencsétlen szülöttek
A fejében és szívében:
A sötétség és hazugság,
És a rosz foglal helyet
Tulnyomólag.

Ő tagadja mint „utósó“,
„Elsejét“: a lét okát, és
Ellenmondva önmagának,
Semmiséget fog magára!!

Ilyen fajta nép örökké
Volt is, lesz is a világon.
Gyávaság, szegény kevélység
Szokta őket jellemezni.
És aztán a földi pályát
Ugy szokták megfutni, hogy
Lelköket posványba fojtják:
Hogy saját létök tudalmát
S a valónak érzetét
Teljesen lerészegítsék
Mindenféle bűnitallal.

Ámde, mind hiába: mert
Végre is kijózanodnak.
S a valóság napvilága
Felderülve rájuk, ekkor
Minden felvilágosul,
A mi történt szellemökben.
És a tettek ismerését
És öröklétök tudalmát
Nem lehet megsemmisíteni;
S e tudás elől soha
Nem lehet kitérni többé!

Igy valósul
A siron túl
A pokolnak állapotja.
Mit beszélek én? hiszen
Ilyeneknek lenni kell,
Még pedig mulhatlanul, hogy
Ellentétök is lehessen!...

Aztán ők különben is
A legjobbak önmagoknak!
Nézetök szerint csupán
Ők látnak világosan!
És mi többiek: rajongók,
Órjöngők, vakok vagyunk, —
Ő szerintök.

A tanúság innen az, hogy
A világok öszletének
Végtelen képcsarnokában
A fénypontokat: v a l ó s á g,
S z é p, n a g y és j ó képezik;
Míg ezeknek árnyazatját,
Vagy hiányát:
Á l, c u d a r, g o n o s z teszik.

V.

Felderül immár az is, hogy
Mit jelentsen a tudásnak
Olthatatlan vágya bennünk?
Azt, hogy a mily végtelen
A titkoknak égi tája:
Szintoly végtelen tökélyre
Van hivatva szellemünk.

Látni és ismerni Téged
Lények lényét: égi ösztön,
Bírni vágyó szerelem.

Bírni Téged, annyi mint:
Bírni a mindentudást,
Bírni a legfőbb erőt,
És a végtelen hatalmat.
Eltulajdonítani:
Jónak, szépnek és dicsőnek
Legfensőbb tökélyeit.

S minthogy ez nem eshetik meg,
Azt értjük meg a dologból:
Hogy lelkünk egyénisége,
A tökélyben mindörökké
Fog haladni, és haladhat,
A nélkül hogy véget érne.

Mert hisz' ebben véget érni,
Épen annyi lenne mint:
Résznek nőni egy egészszé,
És a többi részt kizárni,
Vagy magában egyesíteni.

A tengernek ázaléka
Hogy nőhessen akkorára
Mint az összes tengerek?

Igy, az ember meddig nőjön:
Hogy kinőjön abból, a mi
Végtelen? . . . . Nem!
A mi csak r é s z, a mi csak t a g:
Abból nem telik ki m i n d e n.

E szerint az a teendő,
Hogy megismerjük magunkat,
Mint tagot, részt, egy sugárt;
És tanuljuk a valót,
A nemest, a szépet és jót;
S mint világosság szülőtti:
Fényesen érvényesítsük
A magunk egyéniségét:
Jóltevőleg mint az áldás,
Hasznót és gyönyört okozva
Mindenütt a merre járunk.

VI.

És most állj elő, te gyáva!
A ki bölcslet szenvedsz,
A ki még a s e m m i t is
Látod, és lefested, úgy hogy
Kézze is megfogható.
Jer! tanítsd meg a világot:
Mit tesz a megsemmisülés?
Hogyha ezt hiszed magadról.
Jer! mutasd meg — hogyha olyan
Jól megfogtad azt a semmit: —
Hogy h o v á lesz, és m i v é lesz
A mi benned ezt beszél:
„É n t u d o m, h o g y é n v a g y o k“?
A mi benned gondol és tud,
Lát, ítél, akar, mozog?
Vagy talán n i n c s benned ilyen?
Ah, vagy úgy! hiszen neked
Test levén az istened:
Szellemet nem ismerő
Tested így bölcselkedik, hogy:
„Nem vagyunk több, mint a n y a g; s e
Durva, lomha és sötét rész
Hozza létre a nemest (!),
A cselekvőt, a világost,
A teremtet, a mi bennünk
Lenni l á t s z i k (!); s mint jövőnek:
Ugy el is pusztulnak együtt
Mindörökre (!).

Más szavakkal:
Földünk vet világot (!) a

Napra, holdra, bujdosókra.
 És nem a nap hozza létre
 A virágokat tavasszal.
 Földi fény (!), a föld sugára (!)
 Lelkesíti a pacsirtát
 És a költőt.....
 És nem a nap távozása,
 — Mint fényének és hevének
 Vagy szerelmének fogyása —
 Hozza ránk a tél fagyát,
 Mint az élet éj-szakát.
 A ki ezt cselekszi, nem más
 Mint a föld, e barna hölgy,
 A kinek szüksége nincs
 Holmi férfiúi Napra;
 Minthogy ő, mint önteremtő,
 Önmagátul is foganszik (!),
 És teremhet mindörökké.
 S mint afféle nő-szatur-nus:
 Önszültöt, a kiket
 Reggelente hoz világra,
 Estebédre elfogyasztja,
 S azzal vége mindeniknek“. (!!!)
 Ugyde hát mi az te benned
 A mi így okoskodik? —
 Hogyha nincsen szellemed!
 Ah! tudom már:
 A fejed belgépzetje
 Nemde? És e gépezet
 Csak magától, s úgy esetleg
 Alkotó DOT T okszerűen,
 És oly mesterségesen,
 Mintha egy furfangos órák
 Készítette volna Pesten?
 Szóval, az, mi benned ítélt:
 Nemde a velőd anyagja?
 És a lelked édes apja:
 A dicsőséges gyomor?....
 Már az áll, hogy gyáva, önző,
 És kaján vagy! háladatlan
 Istenedhez, és magadhoz.
 Egyfelől a jónak, rosznak
 Tiszta öntudalma rémit;
 Másfelől kétségbe esve
 A fölött, hogy nem születettél
 Egy kissé mindentudónak:
 Összeesküvél eszeddel

Szíved ellen;
 — (Mert hisz innen,
 A természet jobb sugalmát
 Néha néha
 Hallanod kell tiltakozni,
 Bármi halkan és szerényen. —)
 És eszed tagadja mindazt,
 Mit nem érthet könnyeden.
 Sőt tagadja önmagát is;
 Mert hisz önnön lényegét
 Oly magasra sem becsüli
 Mint egy rosz cseréppipát,
 És az utcaport, a melyről
 Még is tán elismer annyit,
 Hogy mi sem vesz el belőle,
 Bárha szerteszét repül is
 A szeleknek szárnyain.
 Ó sötétség és konokság!
 A ki még azon vigaszt is
 Eltaszítod önmagadtól,
 Hogy reád is felviradhat
 A valóság napvilága:
 És e durva helyzeten túl
 Még lehetsz az, a mi nem vagy:
 Boldogságra érdemes.
 Én azonban, mind e mellett,
 Szívesen elismerem, hogy
 Ellenséged szól belőlem.
 Azt is értem, és ismétlem
 A mit elmondék: hogy a te
 Léted oly szükséges épen
 Mint az ellenségedé.
 Ó igen! te múlhatatlan
 Alkatrész vagy a világban.
 Hogy lehetne máskülönben
 Végtelenség a tökélyben,
 Mérhetlen való, nagy és szép,
 Szóval végtelen dicsőség:
 Hogyha szembe mindezekkel
 Ott nem állnál örökké
 Mint otrombaságnak elve,
 Megverendő s elvetendő!
 Mint határtalan hazugság,
 Mint sötétség, hogy tagadjad
 A világosságot és fényt;
 Szóval: mindaz, a mi hitvány,
 A mi rosz. és a mi ocsmány?

Én tehát mint ellenséged
Mondom ezt, a mit beszélek.

VII.

A mi van: nem lett, hanem van.
S abból a mi létezik,
El nem veszhet semmi sem.

És ha el nem vész a durva
Része annak, a mi van:
Akkor mennyivel kevesbbé
Veszhet el belőle az,
A mi fő: a léterő?
A nemes rész, a mi lényeg?!!
Semmi sem holt a világon;
Minden él, csak állapotja
Változandó.

E szerint e szó: „enyészet”,
Érzékek szerinti szó; csak
Földiség ábrázolója.

„Kezdet és vég”: semmi sem több
Mint anyagmérvek szerinti
Észrevétel. Épen olyan
Mint a reggel és az est;
Mint a hónap és az év.

Igy e név is hogy: „halál”, a
Gyöngé lelkek réme, szinte
Jámborrrá lesz, azt jelentve:
Élet hidja, átmenet, vagy
Állapotnak, helyzetünknek
Változása.

Hát a gőzzé változott víz,
És az ellobbant ölé por
Semmivé lett:
A midőn eltűnt a légben
Testi látásunk elől?

Nem! csupán csak állapotja
Változott át. Fölcserélte
Láthatatlan lételemmel
Azt, mi rajta látható volt
Testi szemmel.

* * *

Eltűnünk a láthatárról,
Elfogyunk, mint a szövétnek,
Elrepülünk mint a gyémánt,
Még sokalván a tüzet, vagy
Börtönünket.

Kölcsönzött nehéz mezűnket
Visszaadjuk földanyánknek.

Ennek életébe olvad
A mi hozzá tartozik.

A való, a léterő,
A mi most eltűnni látszik:
Könnyeden folytatja útját,
Melynek vége nincs sehol,
Mert az a t ö k é l y e k útja.

Szellemünk, a léterő, mint
Őserője láthatásnak
Értelemnek és tudásnak
És tevésnek: átmenetkor.
Elvetett anyagmezéből
Némi részt visz el magán, mely
Könnyebb, tisztább, mint az aether,
Szellemibb a napsugárnál,
Villany- és delej-folyamánál.

E szerint lényünk alakja
Megmarad, mert szellemünkön,
— A b e n s ő egyéniségen, —
Nem történik változás.

Igy az is természetes, hogy
Vágyaink velünk maradnak.
Mert hiszen benünket épen
Vágyaink röpitnek át a
Tulvilágba. És mi őket
Ott korlátlanul követjük,
Merre tetszik vinniök.

Bölcsen vet magának ágyat
A ki szenvedélyeit
Itt alant úgy rendezé, hogy
Könnyen válhatik meg attól
A mi durva, a mi földi,
A mi nem való az égbe;
Sőt ha még a legjavát is
Megtisztítja a salaktól.

Jobb a földi iskolát
Ugy végezni, hogy ne jussunk
Ott a szégyenpadra mindjárt.
Mert ha itt lent elhibázod,
Ujra kezdéd ott a számot.

Itt az ember g o n d o l : o t t l á t .
A mit itt lent k é p z e l ű n k :
Azt ott látja szellemünk.

E szerint ott a kíváнат,
Mint kedélyünk látománya:
Már egyuttal telj e s ű l é s .
Szellemünkre nézve többé

Nem létezőn testi gátak :
Ott leszünk a hol kívánjuk ;
Minden ember lelki arca
Láthatóvá lesz előttünk,
S hogyha tetszik : olvasunk
A szívekben és vesékben.

Ekkor, úgy hozván magokkal
Hajlamink, vonzalmaink,
— Mint örök törvényhozóink — :
Égi-tiszta szenvedélyek
Fűznek össze mindazokkal
A kik és mik fenn az égben,
És a földön érdekelnek.
És levén örök hatalmak
Tényezői : részt veszünk az
Emberek dolgában itt lent ;
Egyesekre, s így a közre
Hatva, titkos utain a
Vonzerőknek.

A földhöz való viszonyban
E közvetlenség azonban
A szerint tágul meg, a mint
Égi pályánkon haladva,
Szellemünk a földiségtől
Oly eszményi messziségre
Távozik, hová az ember
Távcsövön sem lát el innen.

Ily magasságból csupán
Közvetett módon lehet már
Közlekedni földiekkel.

Mert azon eszményi tájon
Istenibb nyelven beszélnek ;
Ennek ábécéje közt
Földi nyelvünk egy betűjegy,
S e betűknek száma nincsen.
Földi eszmék, földi képek
Kis világa :
Annak a roppant világnak
Egy parányi tartománya.

És ezen dicső magasság
Nem csupán az ész tökélye.
Értelem, tudás, ítélet
Égi fénye :
A tökélynek ott csak egyik
Alkatrésze.

A világító erő

Nem valósítná magában
A mi fölséges napunkat,
Hogyha fénye nem hevítne.

Képviselje bár az ész
A világosságot ; ámde
Szív a tűzpont ; szív a magva
Mind a hévnek, mind a fénynek ;
— Mert hisz' a tűznek fogalma
Egyesíti mind a kettőt. —

E szerint a tüzelem
Létezővel bírva bennünk ,
Lényunktől elválhatatlan.
Nála létezési szükség
Az, hogy égjén, és hevítsen.

Más szavakkal : a magasban,
A ki ember, kell hogy abban
A kebelvilág tökélye
Önmagát érvényesítse :
Végzetlenül szeressen,
És okozzon hő szerelmet.
Tündöklő tisztsága,
És a legfőbb boldogságot
Boldogításban találja.

A mennyország így valósul
A kebelben, a siron tul.
Szeretetben boldogok :
Tiszta fényes angyalok.

Ez tehát az összehangzó
Nagy tökélyek égi tája.
Itt hajnallik, itt virad már
Minden lét első okának
Mély titkú benső világa.

Ily magasságból a szellem
Nyelve, itt lent érthetetlen.

Ámde ég és föld között
Egy örök távirda van,
Szakadatlan
Kapcsolatban :

Szellemeknek láncza ez, kik
Szeretetben
Egyesülten
Képeznek sugárvonalt
Embereknek lelkeiglen,
Innen isten szíveiglen. . . .

Ámen!

SZÉCHI MÁRIA.

Harmadik Ferdinánd és első Leopold idétte, viharos napokat látott s élt által a magyar. Három koronás főosztakozott hazájaszent földén s a vallásgyűlölség üszke majdnem minden házat perzselt. Főn az ország dunántúli részén a hatalmas austriai császár; — Erdélyben s a vele határos megyékben Kassáig I. Rákóczi György; — amott pedig az alföldön s a végeken: a török sceptruma osztogatott törvényt. Tizenöt évi béke után, mely Lőcsén 1633-

ban III. Ferdinánd s I. Rákóczi György közt kötöttett¹⁾: újlag kiltört a háború s folyt ismét a honfivér, majd a vallás, majd a szabadság nevében. Csaknem minden völgy, csaknem minden halom mutat föl emlékeket e nehéz napokból, — amott egy mohos sírgödröt, itt egy megviselt váromot, hol a hősök elhullottak s a jog fölviradásáért legjobbjaink harcolának.

Gömör és Kishont megye közepén Murányalja fölött éjszakra,

---

¹⁾ Kazy: Hist. Regn. Hung. Tom. II. Pap. 74.

egy meredek sziklatetőn, Murányvára is egyike azon történeti emlékeknek, melyek már régiebb időkben is nagyszerű s vonzó eseményeknek voltak tanúi s hol most, újlag föllobogott a századok dicsősége. Murány vára Hunyadi Mátyás országglása kezdetén a cseh hussitáknak egyik legerősebb fészket képezte s csak Zápolya Imrének sikerült őket onnan kikergetni.¹⁾ Később mind a vár mind a hozzá tartozó urodalom Tornaljainak birtokába jutott.²⁾ Tornaljai Jakab gyámtyja pedig, Basó Mátyás, magának foglalta azt el, honnan erabló lovag öldökléseivel s pusztításaival egész 1548-ig sanyargatta felső Magyarországot. Ekkor a féktelen olygarcha bepanaszoltatván az országgyűléselőtt, hazaárulónak nyilváníttatott, s Salm Miklós egy tekintélyes hadcsapattal ellene küldetvén, miután ez már Balassa Menyhért várait is kézre kerítette, Basót szinte kiszorította Murányból, ki aztán több rabló társával együtt csakhamar föl is akasztatott.³⁾ Ezután a császári tisztek igazgatták a várat, mígnem 1620-dikban a besz-

tercebányai országgyűlésen Bethlen Gábor mind a murányi, mind a lipcsei várat és uradalmat Széchi Györgynek adta át. Megerősítette ezen adományt II. Ferdinánd is. Széchi György bírta még ezen kívül Enyickét, Cintot, Balogh és Lendva várait, melyek megannyi urodalmakkal voltak körülvéve. Széchi György hitvestársa Drugeth Mária volt, a kitől következő leánymagzatai születtek; u.m.: Koháryné, Bethlenné s Vesselényiné,⁴⁾ vagyis Mária. Széchi Mária először is gróf Bethlen Istvánnal lépett házasságra, de a kivel ugyanennek váratlan halála következtében kevés ideig élvén, aztán rosályi Kun Istvánhoz ment nőül, kit azonban csakhamar megutált, elhagyott, s atyja ősi várába Murányba vonulva, töltötte szalmaözvegy napjait.⁵⁾ Itt találták őt az 1644-diki események, midőn tudniillik III. Ferdinánd s I. Rákóczi György a magyar koronáért egymás ellen harc-síkraszálltanak. Vessünkegy futó pillanatot e két első házasság rejtelmeibe, mielőtt elmondanók azon nevezetes év esemé-

¹⁾ Teleki József: „Hunyadiak kora,” III. köt. — ²⁾ Fényes Elek: Magyarország geográfiai szótára. III. r. 121. lap. — ³⁾ Vallas: Nemzeti Encyclopaedia. Pest 1848. 168. lap. — ⁴⁾ Lehoczky: Stematographia Regni Hung. Par. II. Posonii 1798 p. 370. — ⁵⁾ Romy: Monumenta Hungarica Pest 1817 III. köt. 156. s k. k. I. Katona: Hist. Critic. Tom 13 Ord. 32. Pag. 292.

nyeit, melyek közt hősnőnk halántékait a szerelem és dicsőség csillaga újlag körül sugárzotta.

Mint mondók, Széchi Mária; első férje Bethlen István gróf volt, az ifjabb. Ezen férfiúval boldog de kevés évet töltött Mária, mert a balsors kiragadta szerető karjai közül, mielőtt szerelmök gyümölcsét láthatták volna. Szalárdi következőleg adja elő e gyászos eseményt, mely a derék férj és derék hazafi halálát előidézte.

Már most — úgy mond az idézett író — csendesen folytak a haza dolgai, mígnem az ifjabb Bethlen István gróftól Váradról azon hír érkezék, hogy a Tiszán túl s a Nyíren, nagy számú tolvajkodó pórhad keletkezett volna, mely napról napra szaporodván, valamint a németiségnek, úgy a magyarságnak is nagy károkat okozott. Ezen fölzendülő pórtömeg vezére bizonyos Császár Péter nevű egyén volt, egy nyugtalan s önhaszonleső bujtogató, ki sötét célzatai keresztúlvitelére különösen a parasztságot használta fel eszközül. Rákóczi György fejedelem ifjabb Bethlen István grófnak hagyta meg, miszerint a

lázadó tömeget, ha szép szerével nem lenne lehetséges, fegyverrel is nyomná el. A lelkes ifjú egész tűzzel fogott hivatásához, s a váradi alkapitányt Csomaközy Andrást a helybeli őrséggel s bihari hajdúsággal táborba parancsolván, megindult a zendülők ellen. Ezek Bátor tájékán tanyáztak akkoron, s garázda kicsapongásaikkal iszonyú rémületben tartották a vidéket. Bethlen István nagyobb biztosság okáért sógorát Zólyomi Dávidot is magához vette segítségül, ki akkor Ecseden tartózkodott. Ekkép megtevéen minden intézkedést, néhány könnyű tarackkal kiindult Ecsedből, s Bátor felé nyomult hadcsapatával. De alig hogy Bethlen ide megérkezett, kisdied csapatára s magára, mint árvíz rohant a felbőszült parasztság, s többek közt összekoncolta az ifjú vezért is. Elvégre szétveretett ugyan a lázongó tömeg, s feje, Császár Péter is elfogatván, Kassán fölnégyeltetett; de Bethlen összemarcangolt holt testét sem a kivívt diadal, sem a vérboszu, mely bekövetkezett, nem volt képes életre ébreszteni.¹⁾

Igy maradt özvegyen Széchi

¹⁾ Ujabb nemzeti könyvtár: Szalárdi kronikája. Másod füzet I. 84—85 lap. Pest 1852.

Mária, ifjúságának virágában, fogékony szívvel s azon korban, mely legképesebb élvre s örömekre. Hány évig viselt legyen gyászt e szomorú eseménynek utána, nem határozhatjuk meg; de hogy annak, kit ifjúkor, vagyon s tündöklő szépség egyaránt ajánlanak, nem sokáig szükség özvegynyoszolyánál virasztani, — mondanunk sem kell. Alig egykét esztendő telheték el, hogy ő új házassági frigyre lépett.

„A grófnét, ifjú Bethlen Istvánnét, Széchi Mária asszonyt — mondja Szalárdi — néhai Kun László fia: Rosályi Kun István, tekintetes jó személyesifjú úri ember vette volt feleségül. De az asszonynak nem tetszván a rosályi szállás és konyha, mintha csak tasnádi házához tekintene, elkéredzván, Tasnádon hogy jó lóhádi és szemes asszony volna, paripára ülén, szolgálóival neki kele, s Dévára nagy postán bement vala, elhagyván urát, a míg eszébe venné magát.

„Ki midőn Déván a várhegy alatt való szép udvarházánál nagy bátorságban laknék, Kun István vagy harmadfél száz lovassal egy éjszaka ráütött vala az udvar-

házra, de hogy az hálót boldogtalanságában jól meg nem vetette volna, az asszony háza ablakán az lugosos kertre, onnan a vár útjára nyíló egy kis ajtón ki, leányával s szolgálóival, míg az udvarház kapuját bevágták, fel az várba szaladott vala. Az honnan ottan öreg lövészerszámokkal is váltig igyekszik rájuk alá lövetni; de hogy a vár igen magas kősziklán, s az udvarház annak csak tövében volna, nem ártathatnak vala nekik stb.“¹⁾

Az ekkép meggyalázott s felbőszült férj, ezen sajátszerű ostromzár alatt addig vítta kalandos neje kastélyát, mígnem az onnan cselédeivel együtt elillant. Kun István csak az üres udvarházat találta tehát, s boszúságában földült abban minden bútort s házi eszközt. A pincéket megnyitotta legényeinek s miután minden kamarát és hembárt kipusztított, éjszaka osont ki Déváról, hogy a várórség utána ne lövöldöztethessen, s gyalázatát a világ ne láthassa. Láttá ő, hogy Mária szíve tőle végkép elfordult, s hogy rokontalan szerelme elvesztett paradicsomát kényszer s erőszak útján még kevésbé talál-

¹⁾ Ujabb nemzeti könyvtár 92 93. lap.

hatná. Válopör indítottatott tehát meghasonlott házaspár közt, s miután Mária férje iránti kötelmei alól teljesen feloldatott, a dévai s tasnádi urodalmakba fektetett női hozományát bizonyos pénzösszegért a fejedelemnek (I. Rákóczi Györgynek) eladván, végkép odahagyta Erdélyt.

Midőn Széchi Mária Erdélyből Murányba visszatért, úgy látszik, hogy atyja már nem volt életben. Különösen azon körülmény, hogy a vár kormányát ő a hősl elkű, de neménél fogva gyöngé nő vezette — ezt, nem alap nélkül gyanítatja velünk. A politikai viszonyok ily formán állottak akkoron.

Németországban a vallási háború — különösen a protestans hitsorsosok érdekében — a legnagyobb tűzzel folyt, melybe III. Ferdinánd is be volt keveredve, ki éppen most (1644) a svéd királylyal is csataterén állott. Magyarországon és Erdélyben szintén ez időben, főleg a protestans magyarság, a legnagyobb ingerültség fokán, nyílt kitöréssel fenyegetődött; ¹⁾ ápolván az elégtelenség tüzeit magok a németországi fejedelmek is, különösen

pedig a svéd hadvezérek, kik közül a nagyhírű s győzelemhez szokott Tordensohn már Morvában fenyegeté III. Ferdinándot. A magyarországi békétlenkedőknek I. Rákóczi György, erdélyi fejedelem, volt fő támaszuk. Jelszóúl: a vallásszabadság, és politikai függetlenség volt írva a zászlókra, s ezen zászlók alá gyülekeztek mindazok, kik igaz magyaroknak tartották magukat. — Általános volt a kívánság, hogy a mi diplomatikai úton nem sikerült, fegyverszerencsére bízzassék. Rákóczi azonban sokáig nem mozdult, oda levén irányozva minden törekvése, hogy — mi Bethlennek nem sikerült, — a fejedelemséget családjának biztosítsa. A törökkel tette tehát magát érintkezésbe, s miután a fényes kapu által nem csak arról biztosítottatott, miszerint III. Ferdinánd ellenében kitelhető erővel fog gyámolíttatni, — hanem fia II. Rákóczi György is fejedelműl választatott az erdélyi rendektől: 1643-ban Debrecen alatt táborba szállott s az év vége felé Sárospatakra ment hitsorsosaival, ott a további teendők felől értekezendő. A fölkelési ügy ekkor már

¹⁾ Budai Ésiás : Magyarország historiája III. kiadás II. köt. 207. lap.

nagyon meg volt érve, s Rákóczi oly üdvzajjal s meleg hévvel fogadtatott pártfelei által, miszerint kényszerítve látná magát hadi készülleteit a legnagyobb erélylyel folytatni. III. Ferdinánd több ízben fölszólította békére s nyugalomra Rákóczit, sőt Eszterházy Miklós nádor által jutalmakra biztosította, ha tudniillik veszélyes szándokával fölhagyna és a válságos körülmények nehézségeit nem súlyosbítaná. De Rákóczit a Kassa mellett táborba gyűlt felső vidéki, kivált protestáns nemesség, 1644-ik évi január közepén Magyarország fejedelmévé kiáltotta, s így neki az áradattal mennie kellett.¹⁾ Rákóczi hadának fővezére Kemény János volt, ki már Bethlen táborozásaiban sok szerencsét, s ügyességet tanúsított. Ez csakhamar elfoglalta Kassát, Szerencset, s Puchheim császári vezérnek táborát Somos táján erősen megverte.²⁾ Ezen szerencsés kezdemény mindenfelé megnyitá a győzelem útját Keménynek, úgy, hogy Puchheim kénytelen lenne kivonulni Magyarországból.³⁾ III. Ferdinánd, kit időközben Tortensohn is meg-

vert Németországban, megdöb-bent a lázadók gyors előmenetelén s ismét fölhívá Rákóczit, hogy tenné le fegyverét, biztosítván őt minden jogos igényének kielégítéséről. Nagyszombat vala kitűzve a béketanácskozlatok helyéül, s mindkét részről tekintélyes férfiak jelentek meg a békemű tárgyalására.⁴⁾ Ezen tanácskozmánynak azonban, Rákóczi alnoksága miatt, — mint Kazy megjegyzi, — semmi eredménye sem lőn. Ez időben Kemény János Túróc és Liptó vármegyékben kalandozott; bevette az ottani erősségeket, s pártjára hódította mind a nemességet, mind a föld népét. Mindezek közt Nógrád vármegye szélén, még a császáriak kezében volt Fülek vára, melyben Vesselényi Ferenc parancsnokolt. Kemény attól tartott, hogy e pontról hátban leginkább fenyegettetik. Ép ez okból különösen igyekezett tehát, hogy Fülek ellensúlyául Murányt biztosíthassa, mely ekkor Széchi Mária s Illyésházy Gáspár hatalmában volt. Illyésházy Gáspárnak Széchi Mária huga volt hitvese, s mint Kemény ön-

¹⁾ Horváth Mih. Magyarok története III. szakasz. 240 - 250 V. ö. Kazy: Hist. Regn. Hung. Tom. II. pag. 85. — ²⁾ Kemény János autographiaja Rumi Gyűjteményeiben. 140—157 lap. — ³⁾ Kemény az id. gyűjt. 113 s kk. l. — ⁴⁾ Kazy id. muukája II. R. 85. l.

életírásából olvashatjuk, még ekkoron mind Széchi Mária, mind Illyésházy Gáspár, az elégületlenkedő párt legbuzgóbb hívei közé tartoztak. Vesselényi átlátott Kemény számításán s megszállotta Murányt, nehogy megelőztessék. De körülnézván a vár helyheztesítését és erődítményeit, belátta azt is, hogy annak erőtetett ostromában kábaság leendett embervért tékozolni.

Murány kőfalai kemény szirteken állottak, kapuja csak egy volt, t. i. nyugat-dél felé, s az ide való följárás is keskeny, meredek úton történhetett; udvara oly tágas volt, hogy több csapat katonaságot befogadhatott.¹⁾ Vesselényi — mint Kazy elmésen megjegyze²⁾ — meggyőződven e várnak fegyvererővel bevethetlenségéről: a szerelem istennő tegezét öltöze föl, hogy annak bűbájával hatolhasson be, s a várat, és asszonyát hatalmába ejthesse.³⁾ Vesselényi Ferenc már ekkor szintén özvegy volt,⁴⁾ s első nejének a szenteskedő Bosnyák Zsófiának emléke, régen szétfoszladott árongó lelkében. Különben még teljes életerőben, meleg

kebelrel élve s szerelemre, mint Széchi Mária, egyképen hajlandó, sőt vele annyiban, hogy valamint ez, úgy ő is örömet cserélgette a szerelem kelyhét — teljesen rokon jellemű.⁵⁾ A deli hős színlég körül zárata a várat, s megelővődzteté nehányszor. — De Széchi Mária mindannyiszor bajnokiilag viszonzá az ostromtüzet, s elűzé vára falai alól a vívókat. Mint egy boszúló Judit szágúldozott ő itt-amott a bástyaormokon, s főnvillogó vasa, mely a harc-sorok mozdulatait intézé, felhőben játszó villámként ragyogott az ostromtűz füsttömegéből. Most Vesselényi szünetet parancsolt harcosainak; leszállott a völgybe, s őrtüzeket rakatott minden sátor elé, mintha lakomára készülne. Tervével készen volt, leült: s egy levelet írt Széchi Máriához, melynek tartalmát csak ő tudta, és senki más. Ezen levelet egy gyöngelinkába, (vagyis ugorkába) zárva, biztos szolgálival átküldte a magyar amazonnak, s többek közt különösen arra kérte, miszerint engedné meg nekik, hogy a következő nap bizonyos helyen s bizonyos órában

¹⁾ Fényes Elek id. m. III. köt. 121. l. V. ő. Kazy id. munkájával a mondott helyen. — ²⁾ Ugyanannál, ugyanott. — ³⁾ Kazy az id. m. id. h. — ⁴⁾ Kemény id. m. 156. l. — ⁵⁾ Paget János: Ungarn und Siebenbürgen. Leipzig 1842. I. k. 385—389 l.

találkozhassanak, és szótválthassanak. Nem tudhatni bizonyossággal: tett-e szerelmi vallomásokat, s ígért-e házasságot Vesselényi ezen levelében, vagy pedig a fölinge-relt kandiság — a nőnem ezen közös gyarlósága — mint Kazy mondja — okozta-e, hogy Széchi Mária azonnal válaszolt a vett sorokra, s levelében helyet és órát tűzött ki Vesselényinek a találkozásra. Találkozási hely a közel erdőség volt. Vesselényi még korábban néhány órával megjelent a szomszéd erdőben s díszöltönyben várta Széchi Mária megjelenését. Ez jött, mint megígéré. Nemes tartása s bátorsága föl villanyozta a bajnokot, ¹⁾ ki rövid beszélgetés után kinyilatkozttatá, mikép semmi más szándoka nincs, mint hitvesül Murány asszonyát, jegybérbe pedig magát a várat megnyerni, — hogy azt, mint hű polgár azonnal átadhassa császárnak. Széchi Máriának tetszett a férfias ajánlat, s miután Vesselényit biztosítá kezéről és rokonszenvéről, értekezett egyszersmind a módokról, melyek szerint a várat átjátszhassa. A szerelmes pár azonnal készen volt e csellel s Vesselényi a tá-

borba, Széchi Mária pedig a várba visszament, a nélkül, hogy itt az őrség s Illyésházy Gáspár legkevesebbet is gyaníthatott volna a történetekről. Következő éjre — természetesen a már kifőzött terv szerint — szokatlan bőségű tornádat adott őrségének, s Illyésházyt tettetett nyájassággal s szívességgel mindaddig itatta volt, míg mind ez, mind katonái — bortól s álomtól elnyomvák, éji nyugalomra bocsátkoztak. Most Mária jelt ad Vesselényinek, ki leghívebbjeivel különben is készen volt a teendőkre; — a vár titkos ajtait kinyitattja s megjelöli a réseket, hol beosonni egész biztonságga lehetett. Vesselényi egy percig sem késett; létrákat támasztatott a vár meredek falaira, bement először maga s utána néhány száz, legbátrabb, vitézeiből. Illyésházy és őrsége mélyen aludtak. Vesselényi katonái most neki estek a mómornyomott várbelieknek s kit fölkoncoltanak, kit pedig elfogtanak. Vesselényi ekép kevés fáradsággal ura lön Murány várának, oltárhoz vezeté Széchi Máriát s eljárásáról jelentést tön a császárnak. III. Ferdinánd becsülte vezérében a

¹⁾ Kazy idézett munkája II. kötet 86. l.

hűséget, s jutalmúl — örök joggal — Murány várával ajándékozta meg. E sziklafok szolgált — mondja egy hazai írónk — Vesselényinek lajtorjafokúl a nádori székre is, melyet kevésbé e nem kevésbé kalandos, mint hőstett után, elnyert az országnagyok között.¹⁾

A Murány bevétele utáni eseményekről következőleg ír Kemény: Illyésházy Gáspárnak sikerült magát néhány századdal keresztül vágni Vesselényi táborán, a ki aztán nagy szomorúan Rosenberg táján utól is érte a forradalmi hadakat, illetőleg Kemény seregeit. Ez félt, hogy Vesselényi és a németység elől hátul megtámadva keresztűzbe veszik, s azért mindenek előtt Lippó várát erősítette s rakta meg, hogy hadmenetében semmi oldalról ne veszélyeztethessék.²⁾ Nem ide tartozik elmondanunk, hogy a hadi szerencse mily változásai- s kedvezéseivel harcoltak ezentúl a pártosok. Csak annyit hozunk föl, hogy e hadjárat következtében kényszerítve látta magát III. Ferdinánd békére lépni I. Rákóczi Györggyel.³⁾ E békekötés

„lincai békekötés“ nevet visel a magyar történetben s nevezetes különösen arról és említésre méltó nem csak azon okból, mivel annak a vallásszabadságot biztosító pontjai törvény gyanánt fogadtattak el hazánkban, hanem azért is: mivel ez azon második alaposzlop, melyen a magyar protestánsok jogai nyugosznak.⁴⁾

De térjünk vissza Széchi Máriához.

Széchi Mária férje Vesselényi Ferenc, a murányi esemény után mindinkább kedves s megbízott embere lön III. Ferdinándnak. Nem sok idő múlva az aranygyapjas rend vitézévé s a felső megyék hadparancsnokává neveztetett az érdemeket jutalmazni tudó császár által. De ezen utóbbi minőségben Vesselényi annyi mérséklettel s annyi hazaszeretettel vitte szerepét, hogy nem kevésbé nyerné meg honfitársai szeretetét is, mi ilyen zivataros időszakban mindenesetre csak a legkitűnőbb jellemeknek szokott sikerülni. Midőn 1656-ben Pálffynak halála következtében a nádori szék megürült, bár ezen nagy hatalmú tisztséget a

¹⁾ Ugyanaz, ugyanott 87. l. Lehooky stemmatographia pars II. p. 429. — ²⁾ Kemény autogr. Rum. id. gyűjt. 157. l. — ³⁾ Budai Esaiás: Magy. Hist. III. kiad. II. köt. 208 l. — ⁴⁾ Gr. Majláth János: Vallási mozgalmak Magyarországon. Pest 1844. 26. l.

császár nem szándékozott többé betölteni, a rendek mindaddig nem nyugodtak, míg Vesselényi Ferenc, Csáky István, Tököly István s Rédey Ferenc a nádorságra ki nem jelöltettek. Igényelték a nádorságot ekkor Forgách, Zrinyi és Nádasdy is. A nemzet bizodalma mindazonáltal az elsőben központosult.¹⁾ Tudjuk, hogy nádorságának tizedik évében 1665-ben Vesselényi Ferenc volt feje azon ellenmozgalomnak, mely Lobkovitz ministeriumának önkénykedése ellen a lázadás mezején keresett orvoslást. A titkostanácskozlatok s összejövetelek gyűlhelye Murány volt, tudomásával sőt befolyásával, Széchi Máriánkívül alig sejtven arról valaki valamit. Vesselényi nem érheté meg a forradalom kitörését s szerencséjére a gyász napokat sem, melyek azt mindjárt kezdetben követték. Ő 1667-ik év március 28-kán alig pár napi betegség után megszűnt élni — mint némelyek hiszik, — valószínűleg mérgezés következtében. A meszszerjedő összeesküvés fölfedeztetvén, annak főrészesei Zrinyi, Nádasdy és Frangepán — mint tudjuk — könyörtelenül kivégeztet-

tek; azután nagyszámú katonaság borította el az országot, hogy a lázadást csírájában kiirtsa, Lőcsén pedig vérbíróság alakult az összeeskütteket megbüntetendő, s jószágaikat elkobozandó.

Széchi Mária Murányban várta a dolgok kimenetelét — boldogult férje sírjánál. Barátai közbenjárására védlevelet eszközölt ki a császártól s most egészen gyászának áldozta magát. Azonban csakhamar fegyverzaj rezzenté föl a kesergő özvegyet bánatos merengéseiből; mert Károly lotharingai herceg Murányt — mint az összeesküvés fő műhelyét s levéltárát — egy tekintélyes hadcsapattal körülkerítette, s megszállotta. A sziklafészek sokáig dacolhatott volna az osztromlókkal: de Mária a császári kegyelemlevéltől rábíratta, várát ellenállás nélkül föladta. Azonban az ígéret ellenére — ellenségeinek incselkedései következtében — hű embereivel együtt fogóságba tetetett s a várban talált egy egész hordó irománynyal Bécsbe vitetvén, ott mint az összeesküvők bűntársa tömlöcbe záratott. S e börtön ajtaja soha nem nyílt meg többé előtte; mert

¹⁾ Horváth Mihály Magy. Tört. III. szak. 256. l. V. 8. Lehooky: Stemmatogr. id. h.

kevéssel bezáratása után, — mely egész életre ki volt mondva — örök búcsút vön zivataros földi pályájától.¹⁾

Széchi Mária jellemét különbözőleg fogják fel az egykorúak. Kemény János — természetesen pártindulatból — csalárd s trágár erkölcsű nőnek rajzolja őt,²⁾ sőt egy oly titkos szerelmi viszonyt tesz közzé életéből, mely szíve ledérségének sötét foltjait sem lelke szenvedélyessége, sem lelke csábító regényessége által ki nem mentheti. — Bethlen Istvánnak, — Széchi Mária első férjének temetéséről szólván a nevezett fejedelmi író, — többek közt következő dolgot is elmond hősnőnkéről: „Bejövén azért (Zólyomi Dávid Erdélybe) az temetés végbe mene; onnan a grófnét, Széchi Máriát, Dévára kíséré külső színek alatt megholt urával való kötelességében, noha belső oka más vala, mert egyébiránt adták volt magokat egyben gonosz erkölcsökkel, noha Zólyominak felesége egy vala az megholt gróffal, de nyavalás Zólyomi feleségét nem szeretete, igen alkalmatlan élete volt vele, és fajtalan életű ember vala,

és Széchi Máriával való összeszővedkezéseknek híre már is kicsődörült vala az emberek között; én pedig innen is tudtam, mert fogságából Fogarásból írott néhány szerelmes levele akadott kezemhez, kiket nem küldöttem meg Széchi Máriának; olyan látogatása alatt is Istennek az vele való nyájaskodását deplorálta.“ Oly tény mindenestre, mely főhangon hirdeti a történetben is ama lélektani igazságot: mikép az emberek nyilvánélete s magán jelleme közt, ritkán létezik kellő hanggegyen. Mindezek dacára, ha Széchi Máriának szív-rejtelseit mellőzve, bene csupán a történeti egyéniséget szemléljük, lehetetlen azon meggyőződésre nem jutnunk, hogy ő, ki életének sokféle változásai között mindenkor rendkívüli tetterőt s fenkölt lelkület tanúsított: épen nem a mindennapi egyéniségek közé tartozott. De szükség őt, mint a pyramist kellő távolságból szemlélőnünk, hogy valódi nagyságát láthassuk. Gyöngyössy István ama kor legnagyobb magyar lantosa, „Murányi Vénus“ cím alatt egy gyönyörű hősköl-

¹⁾ Katona: Hist. Crit. Tom. 33. p. 829. V. ő. Horváth Mihály id. munk. — ²⁾ Kemény János önéletírása. Szalay Lászlótól Pesten 1856. 246—247. l. V. ő. Romy Károly: Monumenta Hungarica III köt. Pest 1816. 156—157. l.

temény által dicsőíté meg Széchi Mária emlékezetét s valamint ez, úgy azon tény is, miszerint az ő tettének emléke maig is meleg emlékezetben él a köznépnél, — eléggé nyomatékos szavazat arra, mikép neve a honszeretet szent-egyházában a jelesek és igazak nevei közt mindenkor megemlégtessék.

Murány vára Széchi Mária s

Vesselényi halála után a korona részére foglaltatott el; később pedig Koháry István országbírónak adományoztatott. Erős falait régen romokba dönté már a századok hatalma: hanem a romok közt a régi nyári lakban még most is megvan az emléktábla, mely Vesselényi Ferencnek a murányi Vénuson nyert diadalát ábrázolja.¹⁾

¹⁾ Paget János : Ungarn und Siebenbürgen Leipzig 1842. I. kötet. 389. lap.

BEKOPOGÁS.

Félve nyúlok a húrokhoz:
Ujjaim rég elszokának;
Félve nyitom hangnak ajkam':
Hang és szó nem jól felel meg
Lelkem mély indulatának.

Félve léptem a szabadba;
Félve néztem a világot;
Oly szokatlan mind előttem,
Mintha most születtem volna
S nem ismernék egy virágot.

Félve léptem a küszöbre:
Ott ben egykor üdvem éle.
Csendes éj volt, néma, szótlan;
Szívem dobbanását hallám:
Ah! e szív félt és reméle.

Félt keservtől, a milyennek
Még nem érzé volt fulánkját;
És remélt oly üdvösséget,
Melynek még nem itta kelyhét: —
Keblem alig birta lángját.

Eltekinték a küszöbről,
S föl a csillagos egekbe.
„Most erő kell!“ — mondám, s érzém
Mint szivárga túlvilági
Fény s erősödés szívembe.

Végre zörgeték: de halkan,
Hogy, ki alszik, meg ne hallja.
Hallgatóztam — s im nyitának . . .
Nyitnak: ah! mert ébren alszik
Bajba sodrott magzat anyja.

B A R S I.

TOMORI ANASZTÁZ.

Midőn Sárosy Gyula barátom felszólított, hogy írnam meg ezen derék fiatal hazánkfia életrajzát, örömmel mondtam rá: „ide vele;” mert nagyon szeretek olyan embereket tollamba venni, kikből mintaéletkép telik — és TOMORIT ilyennek ismerem.

Valahányszor látom e fiatal férfiút, mindig elvonúl előttem, olyan ködfátyolképszerűen, néhány szerencsétlen szerencsés örökös árnyéka, kik gazdag atyjok, dús rokonuk halála, vagy a sovárogra várt nagykorúság erejével szétszakgatott gondnoki

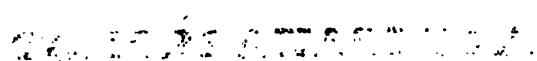
fék következtében, a mint urává lettek a rájuk maradt nagy vagyonnak, talán több fejtöréssel iparkodtak annak nyakára hágni, mint a mennyibe kerül némely családfőnek saját s övéi tiszteséges élelmét előteremteni s napiszükségeit, helyzetéhez mérve illően fődözni.

Ilyen semmivé lett, saját eszeveszettségök, szilaj kedvtelésök, rakoncátlan kéjvadászat s mértéket, határt nem ismerő kicsapongások által megsemmisült, vagyonban bukott, lélekben süllyedt, testben hanyatlott egyént — fáj-

Toussaint Louverture

1:

Digitized by Google

NYOM. REIFFENSTEIN ÉS RÖSCH BÉCSBEN.

Touvoit Anas...

dalom! talán e sorok minden olvasója ismer egyet-kettőt, ki rövid ideig eltölte egy-két várost, vagy egész vidéket a maga körül csinált zajjal, — ki bálványuk volt a pincéreknek, bérkoszisknak s más leirhatlan, testöket-lelköket bérbe adó egyéneknek; kit mint az érett gyümölcsöt a darázsok, úgy környeztek az emberiség s államok legveszélyesb heréi, a dologkerülő ingyen élőködők zsákmányleső serege. És alig került-fordult az ő dicstelen dicsőségök szemképráztató napja: hatalmok megszűnt, híveik elhagyták, mihelyt erszényök összelapult; sőt kinevelték épen azok, kik imént kézenszájon hordozák: miért-hogy nem tudtak okosabban gazdálkodni és — a mi legkeserűbb — még csak szánalmat sem tudtak gerjeszteni; mert nem tettek tehetős állapotukban semmi jóra való cselekedetet s legfőlebb a rokonok kénytelen kelletlen kenyérfogyasztói lettek, vagy a páratlan magyar vendégszeretet emlőin táplálkoztak.

Mindez főképp onnan származik: hogy a legkevesebben embernai emberek akkor, midőn vagyionhoz jutnak; nincs eléggé tiszta világos eszök, melynek

szövetnekénél megválasztanák a hű és ál-barátokat, fölfedeznék a lelkes és kerülendő társaságokat; megkülönböztetnék az ügyefogyottakat és ingyenélőket, s megállapodnának biztosan a valódi tiszta élvek és kéjmámor közötti határnál. De nincs erős, szilárd akaratjuk sem, mely férfiasan vissza birná baljával utasítani a gazdagságot nyomban követő csábokat, hogy jobbajával annál biztosabban cselekedhessenek szívök sugalata szerint; hogy mindenütt áldozattal járúlhassanak az emberiség s haza oltárához, valahol annak tiszta lángja fellobban, és fölemelt fejjel, nyílt homlokkal futhassák meg a szép ösvényt, melyet a gondviselés minden kegyencének kimért, kit földi javakkal bőven megáldott; de melyre vajmi kevesen lépnek föl, s még kevesebben futnak rajta emberül végig.

Az akaratom ellen tollamba csúszott kellemetlen váznak nemes ellentéte azon fiatal férfiú, kit megismertetni feladatomban s hogy igazolva legyenek szavaim: ám tekintsük végig eddigelé megfutott s annyi közelismeréssel folytatott életpályáját. Lássuk, helyesen választott-e Sárosy: midőn az ő arcképét a magyar

olvasó közönség színeinek bemutatni elhatározta?

TOMORI (Theodorovics) **ANASZTÁZ** 1825-ben született Dunaföldváron, hol atyja Tódor kereskedő volt. Lengyelszületésű édes anyja Baranovszky Katalin, testvére volt ama gazdagságáról híres Baranovszky Miklósnak, ki élete utóbbi évtizedeit majd Bécsben, de nagyobb részt Hessen-Homburgban tölté, főkép tudományos és művészeti élvekkel fűszerezve, melyek mind kettejének kedvelője s bőkezű pártolója volt.

Baranovszky Katalin, e dús bátyja házábanál növekedett s onnan is ment férjhez: de később feszült viszony keletkezvén a rokonok között, bár az úri kényelemhez s bőséghez szokott nőnek férje szerencsétlen vállalatánál fogva, szegénység ütötte fel sátorát Theodorovicsék hajlékában: soha sem folyamodott a gazdag rokonhoz segélyért; mert azt tartotta, hogy szégyen addig kérni, míg saját erőnkéből feltarthatjuk magunkat; hanem családi bajai, s három gyermekének gondos nevelése között osztotta meg fáradhatlan munkásságát.

A tősgyökeres magyar város falai között, szokásaiban és haj-

lamaiban magyar férje mellett, tisztán megtanulta a lengyel nő szép nyelvünket, s valamint erre, úgy az anyatejjel magába szívott forró hazaszeretetre, írásra, olvasásra, történetre, természetrajzra, stb. maga tanítá szeretett gyermekeit és ritka tapintattal vezette az élet ösvénye felé 1844-ig, midőn megfosztá a halál védenemtőjétől az árván maradt családot.

ANASZTÁZ, iskolai pályáját szülővárosában kezdte, Fehérvárott folytatta s Pesten fejezte be tanulmányait a mérnöki tudományokkal, melyek egész folyamát öt hónap alatt tette magáévá, éjt nappalt tanulásra fordítván, oly sikerrel, hogy bátran kiállott a szigorlatokra s meg is nyerte a mérnöki oklevelet.

Már tanuló korában foglalkozott magántanítással, főkép a bölcsészeti tárgyakból, mely tisztességes munkálkodásával nyolc évig tartván fel magát, 1853-iki októberben meghívást kapott a nagykőrösi reform. főgymnasium mennyiségtanszékére, mely annyival kitüntetőbb volt a csak imént végzett fiatal mérnökre nézve, minthogy nem is azon vallásfelekezethez tartozik; mire pedig mégis csak szoktak még

Magyarországon figyelmet fordítani.

Bár nem tartozik szorosan az életrajzhoz; de mivel világot vet az atya és fi között volt gyöngéd, bizalmas viszonyra, érdekesnek tartottam följegyezni az atya ide vonatkozó ime kedélyes tréfáját: Mikor Tomorit meghíták Kőrösre tanárnak, atyja jobb' szerette volna: hogy legyen gyakorló mérnök, de Anasztáz határozottan a tanárság mellett nyilatkozván, az öreg úr tréfásan vőn elő zsebéből egy jókora burnótszelencét s mosolyogva nyujtá azt az ifjú tanárnak ezen szavak kíséretében: „ha már csakugyan professor akarsz lenni fiam, hát fogadd ezt szívesen tőlem, majd hasznát veheted a katedrán.“

A kőrösi főgymnasium felső osztályaiban egy évig tanítá Tomori a felsőbb számtant előljárói, hivatalársai s hallgatói teljes elismerésével. Midőn a szünnapokban Bécsbe fölrándulván, megakará ott nézni Baranovszky házában a remek képgyűjteményt, s a mint tájékozásúl szétnézett a soha nem látott udvarban, egy éltes asszony kérdezősködéseire egyszerűen azt felelte, hogy nagybátyja képcsarnokát akarja meglátni. Az öreg anyó megle-

petve a nem várt válasz által, azonnal elvezette őt a házfelügyelőhöz, hol azt mondták neki: hogy ez a nagy ház nem Baranovszkyé többé, hanem az övé és testvéreié: mert az öreg úr hirtelen meghalt s tömérdék vagyona testvére gyermekeire maradt, kiket épen tudósítani akartak az eseményről.

E váratlan haláleset határozó fordulópont volt Tomori életpályáján, ki az egyszerű tanárból egyszerre százezrek örökösévé lőn. A tanszéktől annyival inkább búcsút kelle vennie, mert a Baranovszky-féle tömérdék hagyaték több helyütt levén, okvetlenül igényelte az örökösök személyes jelenlétét huzamosb ideig. — Ez okból elbúcsúzván tanszékeitől s hivatalársaitól, kiutazott Tomori Bécsbe s Hessen-Homburgba, mely utóbbi helyütt első kötelességének tartá boldogult nagybátyjának díszes síremléket emelni, fölül magyar, alább német fölirattal. A magyar így szól: „Baranovszky Miklós neve tovább él hálás örökösei és tisztelői emlékében, mint e porlékony kövön.“

Mint szerették s szeretik Tomorit volt tanártársai: Arany, Mentovics, Losonci, Szi-

lányi s általában az egész iskolai testület és előjáróság, szép tanúságot tesz arról a kőrösieknek azon eljárása: hogy őt tiszteletbeli tanárrá nevezték ki; Mentovics pedig ez alkalommal egy jeles költeményt írt hozzá emlékül.

Hogy az apa, anya szereti gyermekét és viszont, az nagyon természetes: de az is bizonyos, hogy ezen szeretetnek valamint fokozatai számtalanok, úgy nyilatkozatai is ezer meg ezerfélék, a szerint, a minő mértékben hatnak a megindult szív áradozásaira a gyermekek, vagy szülők érdemei s kegyelgő cselekményei.

Hogy Tomori bőséges vagyonából annyi évpénzben részesíté édes atyját, a mennyit ez egyszerű élethez szokott s szokásaiban nem változott derék polgár elkölteni sehogy sem bírt, azt nagyon sokan tudjuk; azt is láttuk, hogy egy földél alatt laktak, — s ha az öreg úrnak más-kép nem tetszett — együtt voltak, együtt mulattak, és ez oly természetes, oly mindennapi, hogy nem mernék érte megdicsérni jóra-való fiat; de azt aligha látta sok szem, mit én bizalmas órában olvastam, s nagy dolgomba került a szerény férfiútól ugy-szólván kierőszakolnom, mi pe-

dig az ő nemes szívének legbecsesb, leghitelesb oklevele. Ama tenyéryní papiroska ezen nemeslevél, melyet a vagyontalan apa szegény tanuló fiának emléklapúl írt be 1846-ban következő sorokkal: (szóról szóra híven) „Legyetek emlékül soraim Anasztázius fiamnak, kit én mint hű s engedelmes magzatomat még örökre bezárt koporsó s nyugvó helyemben is forró atyai szeretettel meghűlt s porrá vált szívemben elrejtve s zárva tartok. Éljen a hazának és a nemzetnek! 1846 D. Földváron. Theodorovics Theodor.“

Boldog apa, kinek ily szavakat diktál tollába szerető szíve ....boldog fi, ki ifjú korában ily emléklapra érdemesíti magát.... és boldog haza, melynek egyszerű polgárai ily zárszavakkal serkentik fiaikat a nemzet- és honszeretetre!

De mondjunk áldást az elhunyt derék polgár hamvaira, ki ily korán buzdítá fiát legszentebb kötelességére, s lássuk mint fogamzottak meg az atyai szavak a férfivá, tehetős — vagyonos férfivá érett fiúnak szívében, elméjében, s mint sáfárkodik ő a gondviselés által birtokába juttatott bő vagyonnal?!

Hogy Tomori Anasztáz már

fiatal korában munkásságot fejtett ki, arról nemcsak az eddig elmondottak tanúskodnak, hanem bizonyosságot tesz az a számos hirlapi cikk is, miket még tanársága előtt írt, majd egy, majd más nyilvános organumban többnyire „2×2=4” s néha más jeggyel is, melyek között több alapos bírálat foglal helyet. 1852-ben „Emlékkönyv” cím alatt kiadott egy költemény-gyűjteményt, melyet nagy gondal válogatott össze 108 magyar író művei közül. 1854-ben megjelent „Mennyiségtan”-ának I. füzeté, mely tizenkét füzetre van tervezve s melynek kiegészítéséről nem mondott le, sőt remélhetni, hogy előbb utóbb gazdagítani fogja szaktudományos könyvekben oly ösztövérirodalmunkat, ezen nagy hézagot pótlandó munkájával.

Hogy tetemes örökségének átvétele, rendbeszedése, vagyonának gondos kezelése eddigelé gátolá a lelkes hazafit személyes irodalmi munkásságában, az nagyon természetes: ámde elismerést s méltánylást igényelnek azontettei, melyeket irodalmunk előmozdításában s nemzeti érdekű könyveink pártolásában már is elkövetett.

Még kezében sem volt vagyona, midőn 1854-ben 100 arany pályadíjat tűzött ki egy magyar történeti tárgyú drámára, melynek kedves gyümölcsei: „Könyves király” Jókaitól; „Bíbor és gyász” Hegedűstől; s „Brankovics György” a korán elhunyt Obernyik Károlytól. Szász Károly „Angol és Francia költőkből” válogatott rémek fordításainak nem akadt kiadója, míg azokat Tomori saját költségén díszesen ki nem nyomatá. A mindinkább ritkuló jeles költői beszélyek ügyén az által ohajtott lendíteni, hogy 20 arany jutalmat tűzött ki egy a „Vasárnapi újság”-ban megjelenendő költői beszélyre. E jutalmat Mentovics múlt évben megjelent „Idegen” című beszélye nyerte meg. Szintén múlt évben eszközlé Tomori tetemes pénzáldozattal, hogy a „Hölgyfutár” előfizetői oly műmellékletet kaptak, minőt még magyar lap soha, de külföldi is aligha küldött valaha olvasóinak, mely nemcsak arra szolgált tetemes ösztönzésül: hogy az egyetlen napi szépirodalmi lap pártolására új ösztönt nyerjen a közönség: hanem arra is főképp, hogy Párisban figyelmet gerjesztett fiatal festész hazánkfiának

neve s műve — a mohácsi vésnap képe iránt — országszerte ismeretes legyen azon hazában, melynek gyászesetét oly öröndetes művészi jelességgel festé le Than Mór, annak derék fia. Halhatatlan Vörösmartynak hő tisztelője levén, végnapjait Tomori gyöngéden törekedett enyhíteni s gyászszos halálakor saját költségén vette meg számára ama sírboltot, hol a nagy költő hamvai még mindig hozzá illő sírkő nélkül nyugosznak s addig is míg ezt megérjük, megörökíté az elhunyt emléket külső emlék által ama bronzmellszobrokban, melyeket Züllichchel több lelkes hazafi hozzájárultával készítettett s melyeket már issűrűnláthatni magasabb érzelmű honfiak termeiben s írók asztalain, kik egyikének, a honfias lelkületénél s tetteinél fogva hazaszerte tisztelt Sina Simon bárónak, rokonszenves tisztelete jeléül, Tomori maga küldött egy példányt az elkészült mellszobrokból, következő lelkes sorok kíséretében:

„Nemes báró ur! E sorokban sietek nyilvánítani tiszteletemet azon nemes tettek iránt, melyekkel ujabban báró ur minden magyar keblében hálás figyelmet ébresztett. Tiszteletem egyik je-

léül itt küldöm Vörösmarty mellszobrát, kinek családja iránt báró ur is oly magasztos kegyeletet tanúsított.

Azon apothéosisban, melyet az emberiség Vörösmartynak emelt, meg van dicsőítve a magyar irodalom is; ezen reményteljes irodalom, melynek derék bajnokai annyi erő és lemondással küzdenek. Mi, kik keveset tehetünk ez irodalomért, nyugtalanúl várjuk s örömmel fogadjuk nagyainkban annak jótevő mecenásait.

Fogadja nemes báró ur mély tiszteletemet, Pest, julius 10-én 1856. Tomori Anasztáz.”

Mire a nemes báró hasonlóan lelkes s halhatatlan írónk és irodalmunk iránt kegyeletdús sorokban válaszolt.

Tomori indítványozott múlt nyáron Balaton-Füreden emlékszobrot gróf Széchényi Istvánnak s hogy az ige testté váljék: azonnal érintkezésbe tette magát Züllichchel, ki már el is készíté a mintát. Mióta vagyónak ura, Tomori folyvást páholyt tart a nemzeti színházban, mit nem is érdemkép említék meg: mert vagyonos magyar ember létere hol is tarthatna másutt? de azért dicsérem eszt és jóaka-

ratát, hogy valahányszor eltávozik Pestről — bármily huzamos időre — mindig átengedi egész évre kibérelt páholyát a pénztár rendelkezése alá, oly célból, hogy a jövedelem a nemzeti színházi nyugdíjintézet pénztárába folyjon, mely eljárása múlt évben is szépen jövedelmezett. A kőrösi főgymnásiumban öt arany évenkénti jutalmat alapított azon tanuló számára, ki legszebb haladást tanusít a magyar irodalom ismeretében s tiszta, csinos fogalmazásban. Ily jutalmat adott az idén a soproni gymnasiumban s mint értesülénk, jövőben több tanintézetben is szándékozik hasonló jutalmakat osztani. — Az erdélyi muzeumnak, — mely hazánkból aránylag bizony nagyon mérsékelt gyarapításban részesült eddigelé — alapító tagja. Legközelebbi múlt újévkor a m. tudós társaságot 400 pft újévi ajándékkal lepte meg, oly kérés kíséretében: hogy „ez összeget tudományos munka kiadására, vagy legalább kiadási költségeinek pótlására, például: a török-magyar történeti kútfők egyik kötete kinyomatására fordítani méltóztassék.“ — Csak imént hirdették lapjaink azon hazafias áldozatát s fáradozását e derék hazánkfiának, mely

legnagyobb részben volt eszközölje, hogy a *K l i e g l J ó z s e f* által feltalált „hangjegyzőgép“ nemzeti muzeumunk tulajdonává lett, melyet biztosítani Tomori saját erejéből is elhatározta s csak szerénységének tulajdonítható, hogy csinos összeg hozzáadása mellett tisztelettel visszalépett a felébredt közlekedés elől. Folyóévtavaszán néhányóra terjedő kirándulást tőn külföldre, honnan több érdekes tartalmú levelet közölt a Magyar Sajtóban, melyek közül három, barátjához: *J ó k a i M ó r*hoz volt intézve, s ezen utazásából haza érkezvén, midőn több íróbarátja a „Gyógyforrás“ című budai vendéglőben rendezett házias lakomával lepte meg, ő ez alkalommal azon ünnepélyes nyilatkozatával viszonzá a meglepetést: hogy halhatlan nevű dráma írónk *K a t o n a J ó z s e f* emlékére egy hét láb magasságú bronz szobrot fog saját költségén öntetni, melynek legalkalmasabb helyéül a nemzeti színház előtti kis kertet nyilatkoztatta a többnyire irodalmi férfiakból álló társas kör.

Legujabban utazása közben a világhírű gräfenbergi fürdő könyvtárában, hol a magyar irodalmat csak négy könyv képvi-

selé, önálló magyar könyvtár alapját tévé le; ugyanezt cselekvé a szép Tátrafüreden is, hol indítványát a lelkes vendégek rögtön fölkarolák s ő ezen kedvenceszméjét minél több helyütt életbe léptetni szándékozik.

De egyik legfényesebb s nevét megörökítendő művének kivitelén most munkálkodik, mely ha életbe fog lépni, nem csupán a mi irodalmunknak, hanem a köztudományosságának is teendő Tomori igenigen nagybecsű szolgálatot. Ez az ő általa rég tervezett s kedvenceszméjévé rögzött magyar irodalmi tanszék a berlini egyetemen, melynek sokkal messzebb fognak elhatni borostyanágai a magyar irodalom és nyelv egyszerű ismertetésénél: de melyről, mielőtt életbe lépett, helyesebbnek tartom minél kevesebbet írni s az olvasóra bízni, hogy minél többet gondolkozzék fölőle.

Kinek ily rövid idő alatt ennyi szép hazafias tette, ily nemes áldozatai nyilvánosan ismeretesek: annak bizonyára vannak szép számmal oly titkos jótéteményei is, melyeket a szentírás sorai szerint úgy követ el jobbjá, hogy a balkéz meg ne tudja.

Mindezeket nem annyira To-

mori dicséretére, mint Sárosy helyes választásának igazolására soroltam elő, kinek bizonyára sokszorosan helyeslendik olvasói: hogy „az ő albumában“ bemutatja „a mi“ közügyeink, irodalmunk, nemzeties vállalataink egyik legbuzgóbb, mondhatni nyugalmat nem ismerő előcsatárját.

Valóban nagyon szeretem, hogy e szó jött tollam hegyére: mert alig lehetne jelzőbben elnevezni Tomori Anasztázt. — Szakasztott olyan ő, mint a csatárlánc fürge vitézei, kik nem a kapitányságon vagy vezérségen török fejöket, hanem szüntelen mozognak, jobbra, balra szemlélődve: hol, mit lehetne célba venni? s ha kilőtték fegyveröket, ismét töltenek és újra céloznak s minden örömük abban telik: ha jól találta.

Hogy a mi lelkes előcsatárunk nemes pályájának még csak első állomásait hagyá el, azt mondani is fölösleges s épen ez az, mi iránta, nevéhez, korához, tehetségéhez oly alapos szép reményeket csatol: hogy a ki ily szépen kezdi, az meglepően folytatja, és dicsően fogja megfutni az ösvényt, melyre annyi szépszándékkal, oly nemes tüzzel lépett föl!

MALACPECSENYE.

Boldog az a magyarföldön
Boldog és megáldatott:
A kinek az irgalmas ég
Förtelmes pofát adott.
Lánynézőbe országunkban
A merre csak utazik:
Valamennyi lányos háznál,
Malacpecsenyét eszik.

Mihelyt belép az udvarba,
A mint orrát beüti,
Visít a lány, fut a cseléd,
S a malacot már süti.
És ő, a szerencse fia,
Igaz, kosarat kapott:
De bezzeg, boldog gyomrába
Temette a malacot!

Történt: hogy egy házhoz egyszer
Egy ragyás furfang beszél...
Hogy az ólban harminc malac
Röfög, tudta nagyon jól...
Asszonygyűlölő: eszének
Ágában sincs itt a lány:
Foga a pirított malac-
Pecsenyére fáj csupán.

Nap nap mellett malac... pulykát
Nem kap, nem is kell, ne félj!
Ép' e kettő, mit nem tűrhet:
Pulyka és fehérszemély!
Reszket a lány,... kér ést gyanít:
De ő nem szól, csak marad,
A gézengúz agyafúrtnak
Ízlik a kövér falat!

Mídon szépen elköltötte
Mind a harminc malacot,
Bucsúzni kezd, kézben tartva:
Botot, keztyűt, kalapot.
Tartóztatják — : de mosolygva
Igy szól a jégverte arc:
Lehetetlen már marádnom...
Nincs az ólban több malac!

A GONDÚZÓ POHÁR.

Szebb volt egykor — rege tartja —

A dalosnak éje, napja!
Ha fölzendült lantja bája,
Ég és föld figyelt reája.
A vén szirtek táncra keltek;
A mohos cserfák füleltek;
Lábaihoz borúltanak
A vihar s erényes vadak.
S habvészen mint hú sajkája
Tengerszörny simult alája;
S ha a földet oda hagyta,
Az alvilág visszaadta...
Igy élt ő, mámor szívében,
Csodák, tündérek körében;
Repkény hűlott homlokára,
Csók, bor, dalló ajakára,
Merre vándorlába járt.
Eltűnt e kor vidám képe,
Rég eltűnt, más jött helyébe:
Rideg, sivár, örömtelen,
Siket a föld, siket a menny!
A dalra, lomb, szirt nem remeg;
Fürtim közt dül a fergeteg;
S a vad tenger éhes gyomra
Sírt nyit a vándor dalnokra.
Pusztá éltem, eltűnt bája,
Lefoszlott minden csodája;
S a tündért mely játszik velem,
Csak álmaimból ismerem...
Im itt ülök elhagyatva,
Megrabolva, bűnnek adva:
Lánycsók? azt a sors elvette,
Repkényt nem adott helyette.
A sok közül, a mit elvett
Íríg karja mit hagyott meg?
Egyedül mit?... e pohárt!

NEM VAGYOK ÉN . . .

Nem vagyok én sanyarú bölcs, nem is
Ohajtok az félvilágért lenni:
Jégpárnáján csak hadd dideregjen,
Jobb a lányka hő keblén pihenni!
Felleg: élünk, hadd derítsen rája
Szivárványt a szerelem búbája!

Legyen ő tölgy a szív viharában,
Legyen ölyv a vész ellen szegülve:
Ketté törik a tölgy, a keselyszárny
Visszahajlik, bár miként feszülne —
Míg a lepkét, ha földre sodorja
A szél, rózsák kebelébe szórja!

A jövő lét: sarkig fátyolos lány!
Ha szép volna, arcát mért takarná?
Ez az élet az én szeretőm, nem
Búvik ám ő sűrű fátyol alá:
Reám mosolyg aranyló hajával,
Víg szemével, édes orcájával.

Az ismert jót az ismeretlenért
Nem vagyok én balga elcserélni!
Egyet tudok! azt, hogy a legnagyobb
Bölcsesség itt lenni: vidámon élni!
Ölni, vétek! s ha búval gyötörtem
Sötét búval szívemet, ... megöltem!

Réti patak voltam én is egykor,
Mely virányos útján egyre jajgat.
Mi vagyok most? vihar, mely röptében
Még a sírról is virágot szaggat,
S ha elhagyja hűtlen koszorúja,
Más virágot tép keblére újra.

Mint rideg bölcs halni sem kívánok,
Ő bús bagoly, nyugodjék odvában!
Én, dongo méh! legvígabb koporsót
Hol lel a méh? méze cellájában:
Mézbe fült az édesség rablója!
Öröm legyen szívem gyilkolója!

BALSORSBAN VÍG KEDÉLY.

Szánlak én bús bagoly!

Napjaid mogorván
Éled, fény, örömtől
Elfordítva képed.
Téged is fülmile!
Körüled: langyszellő,
Víg ér, zöld lomb, s még is
Sírva töltöd éjed.

Te vagy az én bölcsem
Szántóvas! kínosan
Túrod földem rögét
S arcod még is ragyog!
Téged is szeretlek
Kicsinded ökörszem!
Vígan zeng a szűrő
Tövissek közt dalod.

Rád is öröm nézmem
Orsó! vígan táncolsz
Akár dagad, akár
Apad aranyszálad.
S reád vas szög! fejig
Állasz betemetve!
S még is csillogsz, még sem
Tör meg a búbánat.

Be' nyájasan lobog
A pásztortűz amott
A bérc fellegektől
Beárnyalt oldalán!
Nem is pásztortűz az:
Sorsüldözte lelkem
Vidáman lobogó
Lángja az ott talán!

Kün dalol a fecske,
Sárfészkét leverték.
Mindegy! újat épít
Házam ereszére.
Eh, tud is a fecske
Oly víg dalt dalolni!
Az: repeső lelkem
Búbajos zenéje.

Csak dühöngj balsors! szét-
Zúztad bár reményem
Kedves fecskefészkét,
Nem ülsz diadalmat!
Nézd! fennfügg az újra
A mennyhez ragasztva...
Rajta csüggő szívem
Kacagja hatalmad!

VALLOMÁS.

Rég lefolyt már ifjúságom,
Rég letűnt, s óh magas ég!
Most sem akar beköszönni
Még hozzám a ... bölcsesség;
Sodromból még most is egyre
Minden elkap, kiragad:
Hah vén gyermek illik-e ez?
Piha! szégyeneld magad!

Baját a bölcs nyugton türi,
Mit a sors körülé fon:
Én a föld egyszerű fia,
Haragszom, káromkodom.
Szájam a bal végzet ellen
Ezer átokra fakad:
Hah vén gyermek illik-e ez?
Piha! szégyeneld magad!

Óva bánik a bölcs jó, rossz
Emberekkel egyaránt:
Engem minden álkodó gaz
Kihányt hurokjába ránt:
Szívem: vak ló, a kiásott
Verem felé ront, szalad:
Hah vén gyermek illik-e ez?
Piha! szégyeneld magad!

Szirt a bölcs, a csába kéjnek
Árja rá hiába forr:
Lenge sajka én, egy gyöngye
Hab is könnyen elsodor.
Egy hab, mely a lányka keblén
Veszttemre süllyed, dagad:
Hah vén gyermek illik-e ez?
Piha! szégyeneld magad!

A bölcsesség legfőbb titka:
Jóban, rosszban egy kedély;
Csak itt borúl még reám baj,
Csak itt még a fő-veszély!
Örömem: örült menyasszony,
Búm: sebét mardosó vad:
Hah vén gyermek illik-e ez?
Piha! szégyeneld magad!

AZ AGG DALA.

Havat szór a fergeteg,!

A Bakony megőszült,
Boldog! újra megifjúl,
Ha sorsa kibékült;
Újra felé fog mosolygni szép arája:
A tavasznak szerelemmel tölt orcája.
Havat szór a fergeteg,
A Bakony megőszült.

Mint irigylem a Bakonyt,
Öreg cimborámat!
Alig bírja reszkető
Kezem borkupámat;
S jőne bár a szerelem legforróbb csókja,
E havat fejemről többé föl nem oldja.
Mint irigylem a Bakonyt,
Öreg cimborámat!

Ki tanított szántani?
Jer idő, beszéld el.
Arcainkra barázdát
Hasitasz ekéddel,
S vállainkat, megmeggörbed térdünk bele,
Eszteendőkből kereszttekkal rakod tele.
Ki tanított szántani?
Jer idő, beszéld el!

Kibérelted a telet,
S ránk törsz viharával:
Most szemünk sötét tűzét
Leped el fagyával;
Majd: eloltod a csapongó kedv szikráját,
Mint agg szolga a leégő mécs világát.
Kibérelted a telet,
S ránk törsz viharával.

Még te is elaggasz szív!
Szinte elbusítasz:
Mint az elégett tömjén,
Még te is elhamvadsz.
Üszködöt a szerelem még fölgújthatja,
De mit ér! nincs többé már édes illatja.
Még te is elaggasz szív!
Szinte elbusítasz.

Bort ide! a bú ellen,
Panasz úgy sem használ,
Ifju nem leszek többé,
Mennyit búsulok bár;
Vólt egy társam!.. megmondhatná a sír szája!
Most ez ó bor öreg csontom agg mátkája!
Bort ide! a bú ellen,
Panasz úgy sem használ!

TÜRELEM.

Mi morgás az?! vén kalapja

Helyett házam újat kér:
„Gazdám adj mást, ezt már össze
Tépte zápor és a szél!”
Eh, mit kóldulsz! ha tied rossz,
Az én kalapom se' jobb,
Hogy ha én elhordhatom még,
Te is csak elhordhatod.

„Fótot, fótot derekamra!”
Igy perel most pamlagom.
Ha lyukas vagy: tórd! veled én
Mostan nem bajlódhatom.
Sötét kedvem könyöke, nézd,
Még tiszszerte rongyosabb:
Ha ma fótot vetek rája,
Hónap újra kilyukad.

Ismét panasz!... „rossz a talpam”
Kiált felém a kerek,
„Lábaimra talpat! másként
Egy tapodtat sem megyek!”
Hallgass gyáva! reménységem
Azt hiszed, jobb lábon áll?
S habár bénán s összetörve,
Mégis újra útra száll.

S most csitt!... vén ház! nem csak magad
Vénülsz, én is vénülök;
Ócska pamlag! lyukad senki
Nem látja ha... rá ülök.
Jó szolgálaim türelem! mi
Összeillünk szép szerén:
Vén ház s kerek, lyukas pamlag,
Rongyos kedv, sánta remény.

PAZAR JUTALOM

Milyen lehet a tavasz nap-sugár nélkül?... s az erdő lombok hiányával?... Milyen a puszták reggele, melyen soha nem reszkedett át a délibáb csábos játéka?... S a tengerszín, mely nem ismeri a hullámok csatáját?... Milyen a mező, melynek virága nincs?... S a virág, melynek illata hiányzik?.... Kedves-e a madár dal nélkül?... S a dal a költészet hiányával?....

Milyen lehet a nő, kinek szíve nincsen, legyen az bár megáldva a természet és ifjúság legpaza-

rabb adománya és kedvezményével.....!

Alakja lenge, arca bájos, lépte súlytalan, fejhordozása nemes, társalgása szellemdús: de modora zárkózott s tekintete dermesztő, fagyos.

Így adák Cserjes Elmának rövid ismertető rajzát számos ismerői, kik közül a legtöbbnek csak a titkon epedhetés fájdalma s nem a boldogító udvarlói szerep jutott osztályrészül.

Elma volt talán az egyetlen hölgy társnői között, ki egykedvűen nézte: hogy seregél körűlte

a vidék és főváros ifjainak színe-java, a fejedelmi családok utódai s a pénzkirályok nagy reményű örököse egyaránt..... Bájos arcán kívül ép e tulajdona volt az, mely minden más nő fölé emelte őt, a felöltés s közbeszéd tárgyává jelölte annyira: hogy mint valamely ritka tüneményről csillagzatunkon, beszéltek róla a legtöbb nyílt és zárt körök.

A költőnek szívverével hozzá írt dalát fagyos mosolyával sem jutalmazta; a hízelgők szépelgési szóvirágát válasz nélkül hagyta.

Azt hitte az őt néző, hogy szép metszésű szájacskáján mosoly még soha nem lebbent át s az öröm előtte ismeretlen: pedig évei alig számláltak tizenhetet, s így lehetlen, hogy mindez megunt jelene-, vagy fájó múltjának volt volna titkos kifolyása.

— Hisz' e gyermeknek még nem lehet múltja — szóltak ismerői — legfőlebb visszaemlékezései vannak, melyek az alig elhagyott intézeti terem küszöbén túl nem vezetnek.

Talány volt ő az idegen és szülő, az imádók és önmaga előtt egyaránt.

Vágya nem volt... nem örült semminek s nem is keseríté őt semmi, — fájdalom- vagy öröm-

könyvet még soha nem láttak ragyogni szemében.

Jólét után, melyre nem saját vágya, hanem az anyai tukmálás vezette őt, nem érezte a szokott édes megnyugvást mint mindenki más; kötelességeinek mulasztásakor öntudata legkisebb nyugtalanságot sem keltett föl keblében; — apróbb kellemetlenségeit vagy elégedését még anyjával sem közölte, nem vágyott senkinek örömet, vagy fájdalmat okozni; ha valamely ismertje számára volt is öröm-, vagy keserítő híre, azt vele soha nem közölte, utálta az öröm rajongását s a fájdalom panaszsipítását egyaránt.

Nem volt kedvelt hangszere, ohajtott zeneműve, érdekes olvasmánya, bizalmas barátnője, megkülönböztetett barátja.

Nem volt az életről sötét, vagy ábrándos álma, — bánatos órája, — egy tűnő örömperce s elhaló édes emléke; nem volt választott kedves öltönye s ohajtott étke: pedig ő volt a dúsgazdag Cserjés család egyetlen utóda. Lett volna-e óhaja, vágya, mely teljesületlen enyészendett el? csak alakot, nevet kellett volna e váagnak adnia.

Vagy mit rejthet e jegesztő álarc, mely soha nem árulja el

magát a legnagyobb meglepetés elfogadásakor ép' úgy, mint a megrázó lemondások váratlan percében?.....

— Nem tudok vonzó s tökéletes egészet állítani képzelmem elé a homályos ferde vonalokból, melyeket e gyermek tulajdonairól elém rajzoltok — folytatá a fölvetett tárgyat gróf Szilvay Vilmos a fővárosi magasabb körök egyik legkedveltebb ifja, mialatt gyöngyházlátsövét az átelleni páholyok egyikére irányzá — e gyermeknek vagy tömjénző környezete rontotta el kedélyét, vagy ti vagytok gyöngye emberismerők, kik még a lenge fátyolon sem láttok át, melyen túl a fiatal szív titkos küzdése forr s melynek nem tud, nem szabad nevet adnia.

De az égre! legalább maradj következetes nyilatkozataidban — veté ellen Vidorszky Otmár — nem bámúltad-e csak az imént is szoborszerű fejhordozását, szótlan és mosolytalan ajkát, szép szemének fáradt pillanatát, mely nem tud könyezni a gyászravatal felett, hol a halotti zene szól; s nem nyer élénkebb forgást a legzajosabb vígalmakban, hol a magasb körök legünnepelebb nevezetességeivel lejtí át a hosszú táncsorozatot, nem közbámulat

tárgya-e jegedt arcizma? mely nem olvad a hódoló százak hízelgő bókjainak meghallgatásakor s nem borúl el a megrázó szerencsétlenség hallatára, mely közelebbjeit vagy saját magát sujtja; s nem csudálatos-e megkövült egykedvősége? mely soha nem ellenkezik a szülői akarattal, vagy bárki más vágyával, de nem is siet e vágy megelőző teljesítéséhez; kinek évek ótai ismerője egy oldallpillantással sem nyer többet, mint az útszélen mellette elhaladó idegen; szóval, ha közeledni akarsz hozzá, előlegesen is mondhatok annyit, hogy egy évi szakadatlan látogatásaid után sem remélhetsz nála több bizalmat, elevenebb szójátékot s fesztelebb társalgási anyagot, mint a milyenben az illem feszes szabályaihoz erőszakolt első látogatósod alkalmával részesültél.

— E szerint azt akarod velem elhitetni — mosolygott a gróf, — hogy elévült kitartó udvarlással ép' úgy, mint a tiszta barátság áldozatkész vonzalmával sem lehet szíve titkos vágyainak útjához s sajátságos tulajdonainak megfejtéséhez jutni?

— Sőt többet — szólt belé egy a páholyba lépő komoly ifjú — biztosítom gróf, hogy a ki-

tartó évek alatt az út meglehetésének reményéhez sem engedi önt közeledni, mely legkisebb vágya, öröme, vagy boszantása előmozdításához vezetné önt: mert hogy Cserjés Elmáról áll a vita, van okom hinni, miután alig van okunk az ő kivételével nőink hajthatlan szigora ellen panaszkodnunk.

— Jó hogy jössz Géza — szólt Vidorszky kezét nyújtva az imént érkezőnek — legalább te is támogathatod meggyőződéssel állításom igazságát. — Elhiheted Vilmos, hogy Elma sajátságos zárkozottsága már minden körben megvolt vitatva, — mint megfejthetlen talányt bámulja őt mindenki s te mégis oly konokul szónokolsz ellene. Azt kell hinnem, azért tagadod meg mindnyájunk emberismeretét, hogy ellenmondásoddal a külön-cöt játszhasd s köreink közfigyelmének tárgya légy, s hidd el, köztünk nem egy van, ki a legédesb örömmel osztaná meggyőződésedet s Petőfi szavait alkalmazhatná Elmára:

... hiszem hogy van szíved lángoló
Csakhogy az észnek jégpáncélja rajt'
Miként a Volkán tetején a hó . . . .

ha mindez ez esetben az igazság és józan ítéllettel oly homlok-egyenest ellentétben nem állana.

— Ha már ennyire ment vitéz — szólt hevesen Szilvay — fölhíva érzem magam egy ártatlan kísérletre, előrebecsátva, hogy azzal nem szándokom Elma hírnevének ártani, sem megfejthetlen modorából gúnyt űzni, hogy mélyen őrzött titka bírása után férfiatlanul elcsacsogjam azt s pár napi beszéd tárgyúl cimboráimnak könnyelműen odavessem.

— Szinte kíváncsivá tesz e komoly irányú előbeszéd — mosolygott Vidorszky.

— E komolyságot követeli a tárgy szentsége — viszonzá a gróf — melyet gyöngédtelen elhamarkodással érintenem sem szabad. — Egy rejtélyes női szívvel van dolgom s ezt percig sem szabad szem elől tévesztenem. Ti tudjátok — tevé utána férfias szilárd hangon, — hogy őseimtől nyert cím- és örökségemre, úgy állítólagos tudományos képzettségemre büszke soha nem valék, de igenis szenttelen becsületemre. Azért ovakodjatok Elmáhozi közeledésemnek ferde célját föltelezní, vagy próbám befejezéseig azt csak élcből is köznapi beszéd tárgyúl kicégérezni . . . .

— Mely esetben férfias elégtételt fogsz tőlünk követelni, nemde? — melynek ünnepélyes

előadásától e pár szóval fölmentelek, — tehát csak a tárgy célja és befejezésére... szorgalmazá Vidorszky.

— A dolog befejezése azon ígéretem beváltása lesz, hogy egy év lefolyta alatt bizonyítványát hozom, miként e lányka csakugyan nem oly kihalt jegedt szívű, mint ti legközelebbjei, az egész világ, sőt maga is hiszi; — állítom, hogy Elma egy év alatt szeretni fog engem mint jegyesét, vagy barátját oly fokon, a mint rokon- vagy ellenszenvvel van irántam; ígérem, hogy fölverem keblében a szelídebb érzelem, szenvedély s indulat hatalmát. — Neki éreznie kell a baráti tiszta szeretetet, vagy a szerelem mindenhatóságát, melyet bizalmatlan s ámító környezete fagyasztott meg szívében. Ha szerelemmel hajolna felém e titokszerű gyermek, e nem mindennapi érzelem megsemmisülését nem leend szabad hideg visszavonulásommal elősegíteni s próbám után elvetni mint elhasznált játékszert. Nőül veszem őt, mit annál inkább tehetek, miután benső viszony, vagy ígéret nem fűz senkihez. Elma szerelme föl villanyozza keblem szunnyadó érzelmét is, — oly nő birása, ki hölgytársnői-

nek minden gyöngeségein ennyire túlemelkedik, csak boldogságot ígérhet; — ha pedig szerelmet nem fog érezni hozzám, úgy barátjának valland keble legforróbb szavával, de közönyös semmi esetben sem maradhat irányomban, neki mint nőnek nem szabad kivételképen megtagadni önmagát; nem szabad! nem, efölött a természettől öröklött egyetlen magasb s nemesb tulajdonát — szíve mély érzését céltalanul elhazudnia. Én mindent elkövetek jegedt modora megtörésére, s bármelyik szerepet jelöli is számomra az események titokszerű fejlődése, a sikerrőli bizonyítványt nektek bemutatni el nem múlasztom, csak azért is, hogy bebizonyítsam e balga környezetnek: hogy nincs női szív, melyhez nem lehetne a tiszta szerelem, vagy a mindent áldozó barátság szent érzelmével közeledni: mert nőnél maga az élet a szívnél kezdődik; összes földi célja szívetől jó, s e szívnek nyilatkoznia kell a nőiség egyetlen, azért legerősb, de leggyöngédebb érzetével a szerelem vagy önzéstelen barátság elfogadása és viszonzásában, mire egy nemes jellemű férfiú képzelgő elbízás nélkül mindig joggal számíthat.

Ez esttől kezdve a büszke s hajthatlan Szilvay gróf is napon-tai látogatója lett a Cserjéspalotának. Ő is a számos hódolók közé vegyült, kik Elmát környezék.

Csakhogya az ő férfias nemes jelleme merőben ellentét e környezetével, mely a hízelt fér-fiatlan érzeltével véli a nőt legjobban meghódíthatni, mely oly sokszor téveszt szem elől, hogy a szolgai hízelt mézes szava férfinak csak próba esetén bocsátható meg, ki számot vetett magával, hogy midőn e díztelen fegyverrel győzött a nemesnek vélt köznapi hölgnél, le is tehesse a díztelen győzelmi lobogót, melyet életcéljának eldöntő percében próbál csupán mint eszközt ragadott kezébe, mely a még jókorébredés útjára vezette őt; — midőn még fájdalom nélkül hidegen láthatja át, mi értéktelen, belbecsnélküli lény bírhatásáért küzdött.

Szilvay fölfogta helyzete kényességét s föltette magában, hogy próbája egész folyama alatt nem folyamodik az üres szóvirágok semmiségeihez — először: mert szilárd férfiaságát nem akará kockáztatni, másodszor: mert elég példa állt előtte, mi

hidegen útasítá vissza a megfejt-hetlen gyermek a kegy morzsahúladéki után leskedő csoportot.

Mint minden látogatót, úgy a grófot is többnyire anyja körében fogadta Elma: de később sokszor volt vele órákig is egyedül. Ilyenkor pongyolán olvasható volt Elma arcán: minő megkövült hajthatlan szigorral várta a gróf szerelmi nyilatkozatait, mint azt eddig minden környezője tette: de azért meglepetést nem árult el midőn a gróf a művészet, ipar, kül és belföldi iralom, napi események — szóval mindenről beszélt vele, csak a szerelemről, szívről s érzelmekről soha... Ennek megtartásához legszigorúbban ragaszkodott Szilvay akkor, midőn Elmával egyedül volt.

Eljárt a gróf mindennap Cserjésekhez, de Elma nem volt hozzá nyájasb, bizalmasb, mint előbb. Elmaradt a háztól pár héti s midőn ismét meglátogatta őket, Elma nem kérdé: miért nem láttatá magát oly soká?

Szilvaynak elég élettapasztalata volt arra, mikép csalhatlanul tudta, hogy az üres szóvirágok s szépelgési komédiák csak oly gyermekleánynál biztosítanak győzelmet, kinél a jelenet még új;

kit hízelgő környezete még nem szoktatott ahhoz, ki a cseléd, szülő, rokon s barátaitól nem hallá örökkön magasztaltatni éles eszét s kiváló szépségét, melyekkel azonfölül, hogy a gyermekbe szivárgó rávagyást ébresztik, anynyira elkényeztetik, hogy későbbi éveiben — mert megszokta a tömjénzést — eltompúl, elenyészik annak hatása, ha bárkitől jó is az: de ha környezőinek valamelyike azt tenni elmulasztja, érzékenyen sérti őt e mulasztás s boszantóan hiányzik neki a megszokott adó, melyet titkos gondolatiban követel minden vele érintkezőtől; későbbi éveiben e tömjénzés hidegen hagyja őt, sőt untatja, de ekkor már szíve a hozzá hajló legszentebb érzelmek átérzésére is fogékonytalan.

Egyik percben e ponton képzelé a gróf Elmát, a másikkban ismét — midőn Elma szobájábai első belépésére gondolt — a szeszélyes elkényeztetett gyermek állt képzelme előtt, — szeszélyes játékszereit, bútordarabjait látva — föllelte benne a vágyaiból már kifogyott egyetlen leányt.

Nézzünk szét kissé e szobában.

A szokottnál feltűnően kisebb balzakon fiatal gerlepár verdeste

szarnyát; az ébenfarakpadon apró elefántcsont bútordarabok, gyöngyházsípláda, porcelánábrák, tekenősbéka-szekrénykék, ezerféle zúgó és nem zúgó sokszínű csigák, mind a legapróbbak, szerteszét heverték; fölötté függő kalitkában korra nézve csak egy hónapos kanári madarkák csiripeltek; — az egyik ablakmélyedésben kakadúnövendék mako-gott, a másikkban majomfi ágaszkodott fogháza sárgaréz rácsain; a szoba közepére közönséges pamlagasztalnagyságú tekeasztal volt helyezve, nagyságával arányos teke, és botokkal ellátva; csigaszerű forgószéke fölött nyila, lepe- és madár-hálója függött, közel hozzá fiók-rovar, légy-lepe- és pók-gyűjteménye állá; — az üvegszögleteszekrényben egy hírhedt spanyol táncosné castagnettje s a kis dob pompázott, melyet európai útazása alkalmával a párisi színházban legjobbnak ismert „ezred leánya“ viselt, melyekről csak egy szóval nyilatkozott anyjának, hogy tet-szését megnyerték, már a mama el nem mulasztá azoknak nevet-séges árérti megszerzését, — voltak neki szeszélyes öltözékei, melyeket ez évben a velencei leg-szebb álarcos viselt, — hárfája

az amerikai kis minta-gőzös ké-
ményén függött, melyet London-
ban egy magyar tengerész köz-
benjárása útján tehetett csak ma-
gaévá;... és még az ég tudná
részletesen előadni a mennyiséget
s minőséget, mik ez úgyszólván
— gyermekszoba egyéb szeszé-
lyes részleteit tevék.

Elma egykedvű arcán úgy
látszott, hogy legkevesebb örö-
met sem okoznak már neki e
fáradtsággal gyűjtött nevezetessé-
gek; egy, vagy más darabot alig
méltaott évenként csak egy futó
pillanatára is.

A gróf a legnevezetesebb ol-
vasmánynyal látta el őt, vágyva
leste hatását, ha elragadtatást
nem is, de kedvező vélemény-
adást mindenesetre várt; — Elma
nem dicsérte azt, ekkor a legun-
tatóbbat adta át neki; — Elma
elmorzsolta azt is és nem panaszkodott ellene.

A legelragadóbb zenedara-
bot, mit hangjegytámlájára tett,
ép' oly gépies egykedvűséggel
betűzte végig, mint a legunal-
masbat. Ha az első égis magasz-
talák, nem ismételte azt, s ha az
utóbbi játéka közben ócsárolták,
nem szakította meg előadását.

Már csaknem letelt az év a
nélkül, hogy a gróf örülni, vagy

bánkódni; mosolyogni, vagy sírni
látta volna őt. Mindent elkö-
vetett fagyos érzelmeinek fölkor-
bácsolására, — hasztalan! —
siker s cél nélkül tompultak el
egyenként eszközei, miként a
halvány ifjú a páholyban monda,
— megkérgesült zárkózottsága
minden utat elzárt, melyen
megismeréséhez közeledhetett
volna.

Megkísértette volna keblében
a féltékenység felköltését is: de
ez csak a szerelem kifolyása le-
hetett, s miként remélhette volna
ő azt? midőn annyi utánjárás gond
és fáradtság után csak a barátság
legkisebb jelével sem dicseked-
hetett.....

— Gyönyörű eszes gyermek!
— kiáltott föl gyakran türelmet-
lenül Szilvay — de keblében egy
iszonyú érzelmet rejteget, mely-
nek nevét még nem bírom. — —
Ha nemes ez érzet, a halandók
mindegyike fölé emelendi őt, de
ha nemtelen: gyógyíthatlanul
gyökeredzett az szívébe, melylyel
még szeretteinek is romlására,
kárhozatára leend.... Egy hosszú
évig tekervényes próbáim fakga-
tása alatt csak egyszer árulta
volna el magát, hogy tájékozásúl
nyertem volna bármi keveset to-
vábbi kitartó kutatásom irány-

adójaúl: de soha, istenemre Lavater ismeretével sem haladhatam volna tovább, mint most vagyok, az az ott, honnan egy év előtt elindultam.

Mint minden eredmény nélküli hosszas fáradozásnál végre lankad a tetterő, veszt az érdek: Szilvay gróf is ritkítani kezdé Cserjésekőzi gyakori látogatásait, noha ekkor már úgy érzé, hogy nem csupán barátainak tett ígérete, hanem szíve is ösztönzi őt Elmánál a tovább haladásra. Mélyen érzé, hogy e leányka minden visszariasztó fagyos modora mellett is megfoghatlan varázshatalommal rendelkezik: de volt a grófban annyi önuralom s férfias erő, hogy keble céltalan követelését elnémítva, minél gyakrabban keresett szórakozást a testvérváros egyik legünnepeltebb hölgyénél gróf Imrei Jertánál.

Meglehet hogy a grófhölgyközi közlekedésében is mellékcél rejlett, mely Elma megismeréséhez közelebb vezetné őt: de hisz ő már nem egyszer udvarolt színelég e, vagy amaz ünnepelt szépségnek annélkül, hogy Elma tekintete fagyosabb lett volna, s hozzá visszatértekor egy futó

pillanatával nyájasban üdvözölte volna, mint egyébkor.

Mi ellentéte volt a bájos Jerta Elmának! Arca nyájas, tekintete szenvedélytelt, mely minden tűnő jelenetnél föllángol s elhal; társalgása telve kifogyhatlan élccel; hangjában megható lágyságát hordá a női szeretettel párosult őszinte barátságnak; kedélye ép, mosolya vidám, szójátéka keresetlen. — Mennyi meglepő édes ellentétet lelt Szilvay Jertában a fagyos, rejtélyes Elma után, kit egyik percében makacsnak, másokban elkényeztetett dacosnak, majd ismét alattomos gögösnek s kielégíthetlen nagyra-vágyónak ítelt el; — egy nyugodtabb percében ismét tagadá mindezt, — számtalanszor ismétlé egyik jelesb írónk szavait, melyben azt mondja:

„Van ember, kinél örökkön részrehajlásnak látszik a dicséret, — szigornak a vád, most azért pirúlunk el, mert bízunk, majd meg azért, mert kétkedtünk benne.“

A nagyobb körökben már élénk vita folyt, valljon a bájos Jerta, vagý a bámúlt Elma leendő jegyese a grófnak? Ma egyiknek, hónap a másiknak fürtei közé fűzték a menyasszonyfátyolt,

csak azt nem tudták megegyeztetni Szilvay gróf ismert nemes jellemével, hogy mindkét hölgyhőzi közeledését a rejtély oly sűrű fátyolával fedi, hogy a csacska világ határozottan sehogy sem szavazhatja egyik, vagy másiknak a szorosb viszony komoly következtetését; — ma Elma, hónap Jerta volt mint kijátszott hölgy a szánalom tárgya. Ki hitte volna hogy e tárgyban Szilvay sincs tisztában önmagával!?!...

— Nem fogsz ki rajtam konok zárkózottságoddal gyermek! — szólt egy nap Szilvay téres éttermében magánysétáját végezve — az igaz, csak egy rövid hó még és letölt az év, melyet kiismerésem határául tűztem ki: de szerepem könnyebb, mint magam is gondoltam, mert Jertához nem egyedül próbám tekervényes útja, hanem keblem őszinte vonzalma is vezet, s e vonzalom ép az áldásos döntő ponton áll, ha végpróbám sikere Elmát mint nemes, ritka hölgyet állítja elé, s magamévá tehetem őt, e vonzalom ábrándos képe el fog mosódni emlékem előtt, s az őszinte barátság szent érzetéből olvad át, s ha Elma zárkózottsága tovább is rendületlen marad, vagy a fejlődés több fájdalmat hozna lelkem-

nek, mint örömet: — Jerta örökvidor, szép lelke kárpótolandja bennei veszteségemet s egy évi fáradozásimat. Így a dolog bármikénti fejlődése is sebet nem fog hagyni szívemen, mert gondoskodva van az ellenmérégről úgy Elmát és Jertát illetőleg is; mint nemes férfihoz illik tetteimet úgy intéztem, hogy bármelyik leendő nőm, a másiknak hírneve csorbát nem szenved s női hiúsága megsértve nem leendő; bármi rövid is időm a kitűzött évnapig, még egy végpróbát kockáztatok ez ifjú rideg élet megmentéséért, ...barátaimnak adott ígéretemért ...s szívem elfojthatlan vágyáért... tevé utána mély sohajjal, s szünet után fölemelt fővel dörgé utána — de lelkemre újból fogadom, hogy ez döntő leendő!...

Egy hosszú hóig nem mutatta magát Cserjéséknél, időt, alkalmat nyújtott, hogy Elma a csacska emberekkel együtt bizonyosnak higye Jertához szerelmét, — másrészt ő oly nemesen viselte magát Jerta irányában, hogy visszavonulása esetén sebet ne hagyjon az édes jó gyermek szívében.

Legélénkebb társalgása s előadásában még példakép sem vette nyelvére a szív szavait, in-

kább csorbát ejtett fölvelt beszéd tárgya kimerítő alapos előadásán, csak hogy gyöngéden kikerülje a legtávolabb célzást is, mely szívéletére vonatkoznék, — ezen védelmi fegyvert adta Jerta kezébe, melylyel visszaútasítá a minden oldalán új viszonyát üdvözlő kíváncsi csoportot; — mert hogy az őszintén kiejtett szavak bírnak a legjobban meggyőző súlylyal, senki sem fogja kétségbe vonni.

Elmának fagyos keblében pedig hosszas elmaradása — s Jertához szoros ragaszkodásával nem a féltékenység fájó tűnődését akarta fölvern, hanem hogy egy szeszélyes intésére Jertától rögtöni visszavonulásával mélyebben látszassék azt sujtani, s ez által Elmának vélt diadalát az egekig fokozza, mely jelenetnél ki kell törni szíve jó indulatának, vagy jól őrzött pokoli hiúságának, melytől leginkább félt a gróf, mint olyan tulajdontól, mely kis mértékben a nő kellemeinek nélkülözhetlen szüksége, mértéken túl azonban ördögi adománya a sötét kárhozatnak, mely nem ismer erényt, áldozatot, mit annak mindent elhamvasztó oltárán fölperzselni vonakodnék.

Úrnapja volt.

A pünkösdi rekkenő hőséget éltető friss lég váltá föl.

Mindenki a budai hegyek ellenállhatlan varázserejének engedett.

Seregesen tódult ki a gyalogoló nép s fényes fogatú több osztály.

Eltner ezredesné is rábírta számos ismerőit, hogy társaságában mint vendégei a zugligetbe kocsizzanak.

Tizenegy fényes fogat szállítá ki a szemenszedett vendégeket s köztök az ígésző szép Jerta, Szilvay gróf és Vidorszky Otomárt is.

Az ezredesné a nagyvilág magasmíveltségű asszonya lévén, finom tapintatánál fogva vendégeinek mindig külön meglepetéséről is gondoskodott, hogy összejöveteleinek élénk érdeket adjon, mit dacára jól megőrzött ifjúkori bájainak negyven éves korától már nem remélt s nem követelt, mint aféle józan nő, ki tisztában volt kora, szelleme s bájainak ereje, mennyisége és minőségére nézve.

Ez alkalommal sem téveszté szem elől, mikép kelljen kivívnia: hogy kirándulása érdekességével a főbb körök legalább tíz napig foglalkozzanak.

A kocsikról könnyen leszőkellő hölgyek eszményi kerek kalapot viseltek, melyek alól igazán kacérkodtak tömött hajfonataik, vagy lenge fürteik, mindannyinak egyenlőn ködszerű angoltüll öltözéke volt, magasan hasított lengyel ujjakkal.

Meglepő híven öltözött gyönyörű pásztorleányka lebegett eléjük karjára fűzött tölgylevélkoszorúkkal; minden hölgynek leoldá kalapját, édesdeden körítve fürteik fölé az erdők legsebb koszorúját.

Mi ígézők voltak e koszorúzott mosolygó gyermekfejek, alig képzelhető: de a kőszívű ezredesné megsem várta míg egymásnak elmondák az új hajékrőli különböző gyermekes bókjaikat, utánozhatlanul nyájasan szólt:

— Meg fognak bocsátani hölgyeim, ha az első sétánál én veszem át a vezéri szerepet, — a következőre pedig — folytatá kétértelmű mosolylyal — ünnepélyesen Szilvay grófot kérem föl.

— Végtelenül megtiszteltetés nagysád bizalma — válaszolt a gróf könnyű mosolylyal —: de botlásaimat előre is legyen szabad mentenem, hogy én e hegyvidéken majdnem tökéletesen járatlan vagyok.

— Legfőlebb is eltévelygünk, mi csak érdekesíteni fogja sétánkat. — Karját kérem gróf — szólt a házinő kellemmel fogadva el az eléje nyújtott támaszt. Nehány perc után a zugligeti „fácán“ vendéglőhöz közeledtek.

Az ezredesné minden eltérő ösvényt szorosan kerülve egyenesen a teremnek tartott s midőn a vadvirágok szedésében messze elmaradozó követői mind utólérték: hirtelen föltárta a terem ajtaját, honnét talpalávaló zene harsogott eléjük.

Minden jelenlevőt édesen lepett meg az ezredesné leleményes vendégszeretete; minden arcon öröm, minden kebelben édes elégedés ragyogott.

— Ismételve kérem a grófot a vezéri szerep átvételére, azon reményben, hogy nem fogja újra menteni e részbeni járatlanságát: az első bevezető társastáncot azonban, mint mondtam, föntartom magamnak.

A következő percben már követőjük volt az egész fiatalság, kik nem győzték magasztalni az ezredesné páratlan örökifjú kedélyét, mely ily váratlanul a legsebb táncestélyben részesíti csupán sétára készült vendégeit.

A következő négyest Szilvay

gróf Jertával a koszorús angyalfejek legkecsesbbikével táncolta.

Midőn a gróf — az átvezetésre gyermekded kezecskéje után nyúlt, mellfodra felötlően reszketett szíve fölött, — nyájasan szólítá meg őt a gróf; ő mint mindig, most is mosolylyal válaszolt, de e mosolyba oly éles átható fájdalom vegyült.

— Mi erőszakolta e fájó mosolyt a máskor oly vidám Jerta ajkán? — kérde a gróf áthatóan nézve a gyönyörű gyermek könnyelt szemeibe.

— A gróf ki fogja kacagni őszinteségemet — rebegte Jerta — és én mégis képtelen vagyok hamisan válaszolni.

— Egyetlen jó gyermek! — suttogá Szilvay a grófhölgy remegő keze után nyúlva.

— Követelőnek, hiúnak fog engem nevezni a gróf, de mindkettőt, sőt többet is elviselhetek inkább, mintsem valótlan szójak s valaha kétszínűnek mondjon az, ki előtt mindig mint legigazabb akarok állani.

— Mondja szaporán drága gyermekem! — hevenyészé a gróf ennyi gyermetegség által elragadva — mi sérté édes jó szívét?

— Gyermekség az egész, s

engem mégis oly érzékenyen bánt — suttogá gyermetegen Jerta, fehér creppelegyezőjét kesergő szájacskája elé illesztve — elhiszi a gróf, — kezdé meg fájdalmas panaszát — mikép szívemből tudnék könyezni, hogy e vendégek mindannyia, örege, fiatala, nője, férfia — mind elmondá: mennyire illik fürteimre e tölgykoszorú: egyedül ön nem látszik azt észrevenni, kitől legédesb lett volna azt hallanom. Ön nem mondta s így azt hiszem e sok hizelgő itt mind hazudik: mert ha ön azt találta volna, jó szíve nem mulasztandotta el annak nyilvánításával nekem gyermekes örömet, egy tűnő boldog percet okozni.

Minden más férfi a megsértett hiúság keserű panasza és szemrehányásának tekintette volna Jerta nyilatkozatát, csak a gróf nem. Ő tudta, hogy a követelő nő gúnyosan élcezett volna mulasztása fölött, kacér pillanattal udvarlósereget gyűjtött volna maga köré sértése megboszulására.

A gróf jól tudta, hogy így csak az érintetlen harmatos ártatlanság s nem a sértett hiúság panaszolja fájdalmait, szemében az átlátszóan tiszta szív legszebb

gyöngyei adják vissza érzékeny sértését s nem a pattogó gúnyszavak metsző éle sugárol onnét.

Csuda-e, ha ennyi romlatlanság egy pillanatra elüté a grófot fölvelt szerepétől? Lehet-e hallgatni a szívnek, midőn csakis egyedül ahhoz intézik a legszedítőbb kérdéseket, miket nem az ész szemenszedett s gonddal gyűjtött szóvirágaiba takargatnak, mit a külmáz s felületes nagyúri símaságtól kölcsönöznek: hanem az érző szív keresetlen, egyszerű szavai panaszolják el azt.....

— Jertám! — suttogá a gróf a szerelem átható érzésével — szabad és lehet-e ezt önnek mondanom a nélkül, hogy sokat, mindent ne mondjak, mit szívem óhajt önnel tudatni?....

— Ne alázzon meg a gróf — vágott szavába Jerta, mialatt arca sötétre elborúlt — hiszen őszinte szavamnak, gyermekes nyilatkozatommal nem számíték e vallomás kicsikarására.

— Értsen meg grófnő, hisz ideje úgyis s eléggé megért már — válaszolt a gróf szoros határozattal fűzve karjára a remegő Jertát — a négyesnek vége, szabadjon önt néhány percre társnőitől elszakítanom, kihallgatásomig

engedje az anyja melletti üres hely elfoglalására kérem.

Jerta szó nélkül engedett a gróf kívánatának.

Midőn célok felé mentek, Szilvay egy futó tekintete az ablakon kalandozott; úgy rémlett neki, mintha egy elsuhanó alakot látott volna ott, — lépteire önkénytelenül súly nehezült, s némi sikerrel, mert e következő percben megújult a jelenet.

Cserjésné sétált el a terem nyitott ablaka mellett, követve a csodaszép Elmától; a gyermeket soha sem látta Szilvay ily igézőnek.

Ködszerű fehér ruha övedzé körül karcsú termetét, födetlen karjára hulló gazdag csipkézettel, gömbölyű fejceskéjét tömött fűrtök övedzék, mindegyikbe fehér akaszvirág volt illesztve, egyik kezében a napernyőt gazdag lomb pótlá, másikkal nevét viselő s vállán szunnyadó gerlőjét simogatá, — gyönyörű fekete szeme kifejezés nélkül tévedezett a szabadban.

Szilvay megzavarodva vezette még néhányszor körül Jertát a teremben, végre az ajtó melletti üres helyre anyja mellé vezetve őt a pillanat hatalmától elkábúlva szólt:

— Pihenje ki magát Jerta! e négyes utósó szeszélyes szabója fölér a csárdás fáradalmival; — s mielőtt a grófnők válasszolhattak volna, mély bókkal távozott.

Jerta fojtott könyekkel kísérté lépteit; meg nem foghatta, mi vitte e komoly férfit e szeszélyes viseletre, hosszan nézett utána... alig kísérté pár percig fáradt pillanatával s a gróf már elhagyá a termet.

— Gyors távozásának oka van — dadogta alig rejthető fájdalommal: rosszúl lett, vagy adott ígéretét bánta meg, melyhez talán meggondolatlan csacsкасágom erőszakolta őt.... lassú léptekkel símul az ajtó nyílásához.

Alig jártatá körül kutató könyes szemeit a láthatáron, midőn halk sikolylyal bukott mellette sétáló egyik barátnője keblére.

— Köntösöm oly szoros, s a hőség.... — dadogá halotthalványan, mi alatt minden oldalról körül volt véve női segítő kezekkel.

A gróf kettőzött léptekkel sietett Cserjések fölkeresésére, s a legközelebbi lombos fák árnyában föl is lelte őket.

Elma narancscsal kezében májusital készítésével foglalko-

zott; vállán gerléje kedélyesen csipkedte a gyémánttűk ragyogó köveit, melyekkel az ákászvirágok voltak fürtei közé erősítve.

— Mily nem remélt öröm nagysádtokkal ma találkozhatni! -- szólt Szilvay mély bókkal a nőkhöz.

— Hacsak a véletlen találkozásban nem leli a gróf örömét — viszonzá csipősen Cserjésné, a grófnak egy hóí kimaradására célozva — egyébiránt legyen meggyőződve a gróf, ha tudjuk, itt ma zártkörű társaság, s táncvigalom van, kikocsizásunkat bizonynyal máskorra halasztottuk volna, nehogy a kisszerű kíváncsiság gyanúját vonjuk magunkra.

— De az égre csak nem gondolja nagysád, hogy a társaságban csak egy is volna, ki e ferde gondolatra jőne, — és ....

— Felette lovagias a gróf, midőn egy egész társaság védelmezésére szót emel — vágott szavába Cserjésné, kit a gróf szeszélyes, szerinte szilárdság nélküli férfiatlan viselete végtenül sértett — de azért ránk nézve semmit sem biztosít, — azért Elma siess italunk elkészítésével, mely után a legrövidebb sétát téve — haza kocsizunk.

— Elma nem is látszik észrevenni csatlakozásomat — suttogá Szilvay mélyen nézve a halovány gyermek angyalszép vonásait.

— Üdvözlöm gróf! — válaszolt Elma szokott hangejtéssel, arcán legkisebb nyoma nélkül az öröm vagy neheztelésnek.

— Azt hittem, nagysáddal minél többször fogok találkozhatni a szabadban; — minden-napi kirándulásom óta csak ma először találom önöket itt. Mondja Elma: továbbra is ily érzéketlen, ily idegen marad fogékony szép lelke magához a természet elragadó szépségéhez is?

— A természet nagyságát szobámban kőgyűjteményem minden darabján bámulhatom — válaszolt Elma, mialatt fejcskékjét egyik vállára hajtá, hogy gerléje ingerkedő csipkedése elől meneküljön.

— De hisz itt nem egyedül a kövekben, a galyak egymáshoz simuló hajlásában, a levelek titokszerű susogásában, a madarak énekén, a patak csörgésében —: mindenütt és mindenben bámulhatja, ellesheti ön a természet örökéletét, mely bár nem a mi nyelvünkön, mégis oly gyorsan megtanít mindenkit élni, érezni

és szeretni: mert bár hangja sokféle, de szívünk megérti azt, s mindannyira van titkos felelete.

— Anyám óhajta fog határozni, sokszor vagy csak ritkábban leszünk-e a hegyek látogatói — szakítá meg Elma szárazon a gróf ömlengéseit.

— Mindig kitérő válasz a reményadás legtávolabb sugára nélkül — szólt a gróf keserű nehezteléssel — pedig higye Elma: ha egyéb nem, egy évi önzéstelen barátságom több bizalmat érdemelne.

— A ki barátságával meg akar ajándékozni — viszonzá Elma egykedvűen szórva a kezében levő orgovánág leveleit — az előre kérdje meg szívét, hogy barátsága lehet-e oly önzéstelen, mikép pazarabb jutalomra érte nem számol, mint mit — miként az emberek legtöbbször mondja — fagyasztó modorom adhat.

— Mit hisz Elma? — kérdé a gróf szerelemtől áthatott hangon, mialatt Cserjésné férjével sétára indult s ők önkénytelenül követték őket — létezhetik-e az embermilliók között oly lény, ki-nek habár csak baráti, áldozatkész forró érzelve is fölolvashatná e dermesztő fagyot szívében, mely

megtagadja magát a virágos ifjú életet?

— Hány élet hull el virágatlanul — viszonzá Elma, nyugotán tekintve a távolba — s kit vonjunk értte felelőségre, a sorsot-e, vagy a körülményeket?

— Elma! honnét e sötét gondolat? — csudálkozék a gróf — hisz' ez még hasonlatban sem állhat meg egy vonalon ön ragyogó életével.... Elma! egy hosszú év után végre kezdem ön talányos egykedvűségét érteni, melynek megfejtésével minden ismerője foglalkozik. Kedvező körülményei, környezete s a szülői szeretet annyira elhalmozták önt örömekkel, hogy annak fokozása már túl van a lehetőségen, a legédesbb meglepések, tömjénzés és dicséretetek, melyek minden mást a boldogság aliglátható egébe ragadtak volna, mint mindennapi jelenetek elvesztették ön előtt hatás és becsök értékét.

— Hát a bánatot ki szoktatta meg annyira keblemben, hogy szivem kívül esik fájdalom határain? — kérde Elma egykedvű mosolylyal.

— Elma! Ne csináljon külön életcélt abból, hogy a kebléhez közeledhetést oly titokszerűen, oly konokul eltudja zárni szívé-

nek visszaútasító fagyos páncélával.

— A teremben négyest játszanak — vágott szavába Elma — nem vegyül ön a melegebb vérű mulatók közé?

Nem táncolom a négyest, s ma már egyebet sem — válaszolt a gróf, élesen fürkészve szavának hatását Elma arcán: de csak azon nyugott, hideg vonásokat lelte ott, melyekbe egy idő óta boldogságát vélte temetve látni.

— A gróf mindenesetre egyik vendége lesz a fényes májusi ünnepélynek, melyet holnapra Almand tábornok rendez — kérde Cserjésné rosztul rejtett kíváncsisággal.

— Nem veszek részt benne — válaszolt könnyeden a gróf — nagysádtokat akartam ígéretem elfogadására kérni, hogy kísérlők lehessenek holnapi sétájokban.

A gróf nem látszik tudni, hogy a mi holnapi sétánk az új-térnél nem terjed tovább — szólt titkos célzással Cserjésné — ott pedig igen kevés élvre számolhat ön, legkevésbé kirándulásból elmaradásának kárpótlására.

— El akar nagysád útasítani? — kérde feszülten a gróf — mert hogy ez ellenmondást

köznapi bókok kicsikarására nem tette, ismert magas műveltsége kezeskedik róla.

— Ellenkezőleg édes gróf! csak szükségesnek láttam előre bocsátani: mi érdektelen, hogy ne mondjam kellemetlen lesz sétánk a városi por közepette, minden élvezetünk az lesz — folytatá számítással — hogy a kirándulók fényes fogatai mellettünk haladnak el bájos vendégeikkel, ha mindezekkel megküzdeni nem vonakodik a gróf — mosolygott közbe a nő — igen hizelgő ránc nézve.

A gróf válasza könnyű bókban nyilatkozott.

— Mi kedvező alkalom!... Önként hullnak hálómba... — gondolá hasonlóan mély számítással s a félelem reszkető érzésével tekintett Elmára — ha erős próbámat ki nem állja s el fogom őt veszteni!? — suttogá magában — szilárd kitartási erőm el ne hagyj!...

— A mint értesülve vagyok, a tábornok az itt levő egész társaságot kivétel nélkül kérte föl a holnapi ünnepélyes kirándulásra — emelt ez alatt szót Cserjésné, elégült tekintettel vizsgálva a táncterem ablakánál álló Jerta bánatos vonását.

— Mindannyian egyszerre részesültünk szíves meghívásában.

— Elég udvariatlan a gróf e szíves meghívásnak nem hódolni.

— A tábornok egyenes, nemes szívű ember s csak azok szívesen látott vendégei, kiknek meghívásával örömet okozott.

Cserjésné diadaltelt oldalpillantást vetett még egyszer vissza a még mindig az ablakmélyedésben reszkető grófhölgyre, mi nem kerülte ki a gróf számító éles figyelmét.

— Szegény jó Jerta! — sohajtott mély érzéssel — keblemet szakgatja látásod, mert romlatlan ritka lelked nem érdemli meg a nélkülözést;... ha mondhatnám neki, hogy nem is tőlem jó az!... De mindegy, egyszer már át kell törnöm ez ügygyel is minden nehézségen, nehogy megoszlott szívem fölemészsze önmagát.

A beállt szünet alatt hosszan nézte a gróf Elma márványhídeg vonásait, ki egykedvű, szótlan tanúja volt az előtte lefolyt élénk párbeszédnek, ekkor is, mintha a fölvetett tárgy nem is az ő érdekében s értte állíttatnék annyira élére, úgy látszott ő sem örömet, sem fájdalmat nem várt annak bármikénti eldöntésétől.

— Gondoltam, hogy ismét nem lesznek rá hatással szavaim — tördelte magában a gróf — hisz' nem első kísérletem ez már: azonban a végsőnek nem sikerültével csakugyan föl hagyok botor erőködésemmel, melylyel ez ügyet eldönteni teljes lehetlen — gondolá, mialatt kocsiba emelve a hölgyeket, rövid búcsúját vette. Elmának — mint jöttekor — ez úttal is csak hideg üdvözlésben részesült.

Merengve kísérte tekintetével a már távolban robogó fogatot, szünet után nyomasztó gondolataival az erdő sűrűjébe akart vonulni: de az eléje siető Vidorszky megakadályozá őt terve kivitelében.

— Ugyan hagyj föl már céltalan kísérletiddel — szólította meg őt őszinte baráti részvétellel. — Rakd le a fegyvert, mint előtted sok más tette s utánad sok más teendő; ne hanyagold, ne kínozd el Jerta földöntúli szerelmét, ez érzéstelt jó gyermek irántadi egyetlen vonzalmát.

-- Ugyan ne bolygass Otmár! — békétlenkedett a gróf — légy meggyőződve, hogy legkisebb kedvem sincs bölcs, vagy bohó utasításodat végig hallgatni, — legkevésebbé nyomukon haladni.

— Ej ej — mosolygott Vidorszky az egésznek erővel tréfás színt akarva adni — komoly ellenmondásod azt bizonyítja, hogy „Lépen akadt a kis fiú“... mi?... De félre a tréfával, melyre úgy látszik épen nem vagy hangozva, mondd csak végre is: mennyire haladtál e márványszenttel?... Egy évi fáradságos kutatásod után, úgy látom, te is csak azon pontig jöttél — folytatá szavait Vidorszky, miután a gróftól választ nem nyert — hogy egyik legjelesb írónk szavait idézheted feleletül, mikép „E hölgy jelleme oly talány, melynek kulcsát soha sem bírjuk, mely sok áldozatot sodor örvénye közé, míg valaki mélységének kincseit, vagy szírtét megismerheti“...

— Tedd utána kiegészítésül még e szavait is — vette át Szilvay keserű mosolylyal a szót — hogy „ily lénynek óhajtunk egy könyvet szemében, vagy egy sohaj vonná őt alább azon magas látkörből, hol a szív is mint a delej bizonyos ponton túl elveszti vonzerejét, hol a bűnöst szánni, a tévedőt szeretni, az ártatlan szenvedőt imádni csak azért nem tudjuk, mert a messzeség miatt egyikre sem ismerhetünk?“..

— És te, dacára mind e lélektani igazságoknak, még sem akarsz lemondani kísérleteid remélt sikeréről?

— Engedd holnapig felfüggesztenem római végleges ítéletemet — esengett szánandóan a gróf — hisz az ígért évtől úgy is csak pár nap választ el, — siess Jertához, s ha lehető — mentsd nevemben rögtöni távozásomat, a legkímélőbb, leggyöngédebb szavakkal, milyenekkel csak egy beteg szívhez szólani lehet. Sor-som forduló pontján áll, pár nap múlva vagy nőmmé teszem őt, vagy örökre búcsút veendek tőle. Ez utóbbi eset lehetősége óvjon meg ez alkalommal is az ígéret vagy reményadás legkisebb célzásával is nyilatkozni nevemben, vagy csak baráti részvéted fátyola alatt is. Meglehet hogy ez Jerta jövőjére keserű befolyással lenne, s a felelősség egész terhe lelkedre súlyosulna: azért ismételve kérem megbízásomban lelkiismeretes eljárásodat.

Szavai után fogatát parancsolá elő, s mielőtt Vidorszkynak távozása miatti faggatásokra ideje lett volna, a gyorsan előállt kocsi-
csival tova robogott.

Lehet-e fájdalmasabb terhe

egy nemes kebelnek, mint a megosztott szív küzdelme?

Míg ez a könnyelmű köznapi lénynek édes szórakozása, keresett öröme: addig a szilárd, emelkedett léleknek nehéz életfájdalma.

Egy megfejthetlen, szeretetteljes bizalom volt az, melylyel a gróf Jerta gyermekes őszinte modorához oly ellenállhatlanul vonzódott; köre volt legédesb óhajta, s a tőlei válás mindannyiszor fájdalmas érzést csalt szívébe.

Elma azonban mint egy elérhetlen, dicsőült, égi lény állt képzelete előtt, kihez szerelmi vágygyal csak közeledni is szentségtörés, annyira fölötte áll keble megfejthetlen érzelve minden emberi tulajdonokon.... Ha nem volt körében, nem ohajtá elfojthathatlanul látását: de ha látta: földietlen vágygyal csüggött rajta s feledett mindent, mi e halvány gyermek varázskörén túlterjedt.

Hogy ez érzelve erősebben gyökeredzett keblébe, mint a másik, onnan is sejthető, hogy míg Jertának szerelemfeltámasztó szava csak egy pillanatra ragadta őt túl szokott hidegségén, addig Elma puszta látása e pil-

lanat hatalmát is megsemmíté. Ha Elma bensőbb barátságának legkisebb jelét is bírja, annak egyetlen szaváért egész szerelmét adná cserébe, míg Jerta fátyolozatlan őszinte szerelmét hányszor kockáztatá ama barátság elnyerhetésének csak reményeért!....

Szilvay gróf pirúlt önmaga előtt ingadozó szíve határozatlansága miatt, melynek súlyát annyi küzdelemmel viselte; mélyen érezte, mennyire ki van forgatva önmagából; modora, kedélyállapota mind más alakot, más irányt nyert az idegen befolyások hatalma alatt; érezte, hogy a veszélyes kettős bilincs viselésében szívélete már már roskadni kezd: azért egész erejével sietett célja befejezéséhez.

A másnapi alkony az újtéri sétányon találta őt Cserjésekkel.

Nyugtalanul tekintett minden mellettök elrobogó fogat után, kebléből fájó sóhajok szakadtak, mi eléggé igazolta, hogy terve végrehajtásának a félelem szagató érzésével néz eléje.

Elma itt is, mint mindenütt nyugott fönséggel tekintett szét a cifra piperés tömegen, mely között felötlő szépsége s izletes öltözképe a közbámulat tárgya volt. A gróf kérdéseire most is, mint

mindig hideg közönnyel, sokszor száraz kitéréssel válaszolt. Anyja ellenben a nyájasság minden jelével halmazta őt.

Mintegy negyedórai séta után Cserjésné figyelmeztette leányát, hogy idejét látja a hazamenetnek, miután a színházra még öltözéket is kell váltaniok.

Elma gépileg engedett az indítványnak, s így a sétány korláta mellett váró fogatuk felé irányzák lépteiket.

Az indítvány elfogadására a gróf arca elsötétült.

A véletlen üssön-e el ismét célomtól — suttogá — s egy újabban kínálkozó alkalomig viseljem még szívem fájó terhét, mely még azonfölül férfias határozottságom erején is rágódik? — Meg kell döntenem e határozatot! — gondolá szoros eltökéltséggel.

Mielőtt ellenkező indítványával fölléphetett volna, szemközt velök robogott ki egy fogat a bécsiutcából.

A gróf egész testében, így karja is, mely Elma támaszául szolgált — észrevehetően meg rázkódott.

Elma erősebben fűződött gyöngülő támaszára, mi soha nem tapasztalt módon világosan bizonyította, hogy a gróf fölindulása

nem maradt előtte észrevétlenül.
— A közelgő fogaton mindannyian fölismerték a tábornok majálisára kocsizó Imrei gróf családját, köztök az igézőszép Jertát is elragadó mezei öltözékében.

Alig pár lépésre voltak már tőlök, Szilvay gróf a korlátba fogódzva élesen tekintett Jerta bánnattelt szemébe, a nélkül, hogy üdvözölte volna őt.

Jerta könyes szemhéjai lecsukódtak... s a kocsi tovább robbogott.....

— Átestem végre a legnehezebben — suttogá a gróf mély megindulással, s e pillanatban édes terhének közelebb simúlását érzé zsibbadó karján.

— Talán surlódás merült föl ön és a grófhölgy között? — tudakolá feszült figyelemmel a soha semmi által nem érdekelt egykedvű Elma.

— Nem... tagadá szárazan a gróf.

— Adja rá becsületszavát!
— szorgalmazá hevesen a lányka.

— A legszentebbet....

Elma fagyos vonásain először látott a gróf örömsugarakat átcikázni s ez öröm is pokoli diadala fölötti káröröm kárhozatos mosolya volt.....

A gróf újjai görcsösen vonódtak egybe, eszméletén fokonykénti zsibbadás vett erőt, sáppadt arcát végig simítá hideg kezével, — mintegy nem hívén homályosult szemeinek.

Ekkor már Cserjésné az inas fölsegíté a kocsiba, mielőtt Elmára jött volna a sor, hirtelen kapott a gróf keze után, melegen szorítva azt meg szédítő mosolya s jelentékeny pillanata kíséretében.

— Ma este páholyunk vendége lesz a gróf — indítványzá a teljes bizalom hangján.

— Őszinte örömmel — dadogá Szilvay — távozása előtt azonban még egyet Elma! — tördelte reszkető ajakkal, mi alatt a félelem szakgató érzésével tekintett a leányka kipirúlt arcára.

— Talán surlódás merült föl valaha ön, és a grófhölgy között?

— Nem — tagadá szárazan Elma.

— Adja rá becsületszavát — tördelte a gróf elhaló hangon.

— A legszentebbet.....

—
A fogat elrobogott.

Szilvay gróf szédülve dőlt a karfához, halvány, vonagló ajkát gúnymosoly torzítá.

— Örülni, mosolyogni láttam

őt, — fuldokolta emberfölötti fájdalommal — midőn szívem szemrehányást óhajtott volna hallani ajkáról, mit buzgóbb áhitattal hallgattam volna az úr imájánál!.... Végre tehát elérulta magát a kárhozott kebel — folytatá keserű gúnnyal; szerető szívem elé tárta rejtett kincseit! Ah a kígyó jól tudta, miért kell érzelmeit minden szem elől oly mélyen rejtenie!... csakhogy végre is meghaladta erejét annak vélt diadalában elvakult hatalma. — A kemény próba végre kicsalta sötét keble kárhozatos tulajdonát: egyetlen bálványát, hogy megvetve legyen szeretteitől, — tömjénzői iszonynyal forduljanak el földietlennek képzelt tulajdonától.... Helyesen! büntesse is a bűn önmagát, melynek sujtásai a legérzékenyebbek.

— Ah tehát a zárkózott keblekből annyira üdvös-e ovakodnunk — folytatá kísértő gondolatmenetét, miközben öntudatlanul szállása felé vezették ingadozó léptei — ezen álszentek legtöbbje igen jól látszik tudni, hogy az undok érzetet, mit oly mélyen rejtenek keblökbe — nem vihetik nyíltan a becsületes emberek közé, a nyugott egykedvűség mindennapi fátyolához

folyamodnak tehát, hogy annak csalóka hálózatán át ámíthassák a velök érintkezőt, s a keble rejtett tulajdona után kémlelő — kit fagyasztó modora közeledni sem enged titka útjához — egy felsőbb lénynek tartsa őt. Lám mennyi lélekfenség egy gyenge nőben!... sziszegte a gróf keserű kacaj kíséretében.

— Nem elégelte meg ördögi lelke a szegény Jerta tegnapi fájdalmát — folytatá szállásán kimerülten dőlve ruganyos pamlagpárnáira; nem elégelte meg telhetlen, mindent fölfalni vágyó hiúsága a kitűntetést, hogy Jertát megalázva az egész társaságot oly sértően elhagyám s elvakulva, elég gyáván hozzá siettem! Ah így már oly sokan tömjéneztek hiúságának! de ő vetélytársa, egy születés és külsőre fölötte álló hölgy nyilvános megalázását ohajtá, mely férfiatlan tette udvarlói közül kivülem egy sem vetemült; nem tudja a nyomorúlt, hogy engem is csak próbám szorított e becsstelen, bélyegző térre; számítottam rá, hogy e pontnál elejti rejtett tulajdona őrzött zárát! E szélsőségre vitt jelenetnél el kellett magát árulnia!... ha keble ravasz, s hiúsága kielégíthetlen: a miként tevő

tetszése jelével, ha oly angyalszelidségű felsőbb lény, mint képzelmem s magát el nem áruló nyugott fönsége hazudta: érezte volna velem a megvetést, mit nemtelen tettem érdemelt, ha a szemrehányás s rendreütasítás keserű kifakadásáig nem is engedte volna őt menni a többi halandók közül magas elkülönződése.....

— Ismét több egy élettapasztalattal! — hallatá tovább keserű mosoly kíséretében szivarra gyújtva — tehát nem egyedül a csacska könnyelmű nők áldoznak mindent a tetszvágy s hiúság oltárán, e márványhideg, zárkózott alakoskodók művészibb, át nem láthatóbb tökélyre viszik a tetszelgést; a nyugott, hideg modor, melylyel esengő nyilatkozatinkat végig hallgatja, csak látszat, melyet érzelmeink fokozására ápolgat sötét keblében. Ah egy ily zártkeblű kísértő a legveszedelmesebb: mert szerelmünket nevetségessé teszi, s eszközzé aljasítja nagyobb áldozatokat követelő s nagyobb áldozatokhoz szokott hiúsága; a mely nő nyíltan felöltő kacér öltözékén, fátyolosatlan szójátékán viseli hiúsága s tetszvágya ismertető jelét; meglegszik néhány

bókkal, naponkénti friss virág, gyakori látogatás s más efféle apróbb figyelemmel, ezek között még lelhetünk romlatlan kebelt s ártatlanságot: de az egykedvűt szenvedő jéghideg alakok egy arcizma sem mozdul a hódolat ily kisszerű nyilatkozatára. Ily megtiszteltetéseket göggye megalázásnak tart, visszaütasító fagyos pillanattal fogadja a meglepéseket, melyeket a szív és szeretet hoz neki; évek hosszú során jól színlett egykedvűséggel várja be: míg találkozik egy elvakult, ki nem a legnemesb, hanem a legmerészebb utat választja, melyen túlkövetelő hiúságának kijelölt áldozatot megsemmítheti. Kevesli a tiszta szeplőtlen szeretetet, mely környezi, visszaütasítja a gyöngéd figyelmet; melylyel vágya megelőzésére sietsz; fagyos keble csak akkor fogadja el szerelmedet, ha kivüle mindenkit gyűlölsz, mindenkit megalázasz!... Elma konokságát sem ingatta meg annyi áldozatkész szeretet s a gyűlöletnek egyetlen nemtelen vonása lehatott ravasz érzelme fölkorbácsolása- s elárulásaig.... Mi különség Jertának bevallott gyermekes hiúsága, mely egyszerű szavakkal kérte tetszésem jelét, s e rejtett, lap-

pangó bűn között, melynek átlátása szívvérem cseppenkénti elhúllatásába kerül!.....

Végnélküli volt fájdalmas gondolatmenete, végre eszmélni kezdett tompúltságából s órája megtekintése után színházba sietett.

— Csaknem lelkem szakadt meg vesztésem súlya alatt — fűzé tovább gondolatmenetét útközben — s most könnyű kebelrel nézek eléje az élettapasztalatnak; minő végletekre mehet a gög, nagyravágyás s hiúság csilámitól elvakult nő elkapottságában s képzelt diadala magasbra nem emelhető fokán! E végtalálkozást még szükséglem, hogy Jerta iránti becsülésem s szerelmem erősödjék az ellentétek élére állítása által s hogy tőle keblem megmásíthatlan iszonynyal fordulhasson el! Most már gyorsan haladhatok: mert megleltem keble kárhozas zárást; szíve kincsbányája helyett sötét ürt leltem ott, melynek tátongó mélye elnyeléssel fenyegeti a titkába látni vágyót. Ovakodva kell hozzá közelednem, ma úgylátszik végzetszerű napja van oly soká pangó életemnek!...

Szeszélylyel választott s mégis

oly igéző öltözékben ült Elma szülői páholyában.

Apró kezecskéje válogatott virágbokrétát szorított; tömött fürtei elszórt gyémántokat ragyogtattak; művészi hajlású nyakát keleti gyöngysorok övedzék; ibolyakék habszerű ruhájának hólyagos újjai felötlően emelék telt karja kerekdedségét; brüsseli csipke burkonykája hanyagúl függött hátra, a karpereceket többszörös fehér kláris pótlá, melyen békateknő szemüvege függött; melltüűl egy csudás alkotású pettyes csigát viselt, melynek a természet által gyönyörűen színezett üre zománcos parányi órája rejtekeül szolgált, annyira, hogy ottlétét csakis a röviden lefüggő velencei láncocská sejteté.

Midőn Szilvay az első tényszak után a páholyban megjelent: édesdeden nyújtá eléje kezét — barátnői kézszorításra.

— Azt hittem, szószegő lett a gróf — szólt édes hanghordozással — hogy minő fájdalmasan esett volna ez lelkemnek, alig kell mondanom.

— Első kérelme volt ez Elma, mit egy évi előzékenységem öntől nyerhetett — válaszolt a gróf kimért célzással — hogy

most is mivel leheték oly szerencsés azt kiérdekelni — nem tudom... de maradhatott volna-e ez teljesületlenül?

— Ne keresse ön azt édes gróf! — viszonzá a bájos gyermek soha nem tapasztalt nyájassággal, melynek arcán minden kinyomata csalódás metsző keserveit újítja meg Szilvay keblében — annál inkább, miután gyermekes örömmel remélem — akadoza szemérmes pirulattal — hogy egy hosszú élet boldog napjai elegek lesznek annak megismertetésére.

— Ön igen kegyes ma Elma, ... csudálkozék a gróf hideg udvariassággal.

— Értsen meg Vilmos! Egyéb és több is akarok lenni ön iránt — hallatta Elma kielégített hiúságának vélt diadalától elvakultan. Foglalja el mellettem e helyet, anyám figyelemmel látszik kísérni a játék folyamát s nekem oly édesen, oly boldogítóan jól esik senkitől nem hallgatva tartózkodás nélkül beszélni önnel, titkos suttogását ellesni szédítő gyönyör nekem, habár mindez csak a barátság legmagasztosabb szava is, mert ha a szerelem színét viselné... óh akkor soha nem érzett zsibbasztó gyönyörben ren-

getné eddig oly üres keblemet! ... Vilmos! — rebegte alig hallhatóan, mialatt gyöngéden közelebb símúlt a grófhhoz — nem volna keblében válasz szavaimra? — kérdé epedő szép szemeivel a gróf tekintetét keresve.

— Ez ostromnál összes erőmet szükséglem az ellentállásra — gondolá a gróf redős homlokkal, s midőn Elma selyemlágy keze az övét érinté, delejes rángás cikázott át idegzetén.

— Vilmos! — tördelte Elma ábrándos hangja egész erejével, — ne ítélje meg viseletemet: de ily közel még soha sem éreztem magamat önhöz, ennek tulajdonítom, hogy egy szédítő vágy ellenállhatlanul vonja lázas fejemet keblére, hogy ott egy perc alatt átálmodjam életem egész örömet!....

— Közel? Ily távol! akartad tán igazán mondani te sötét keblű kígyó, — sziszegte a gróf — kit csak egy ártatlan szelíd gyermek nyilvános megalázása vihetett rá, hogy végre kitűzted kebled hangézelmeinek tarka lobogóját; ki saját kebled ézelmeivel sem vagy tisztában; ki nem tudod megkülönböztetni sokfélekép játszott szerepéd után csinált s szenvedett ézelmeidet a valóditól, nem

ismered föl, melyik fölvelt szé-
sélyes szereped, melyik női
szent feladatod, hasztalanok ta-
pogatódzásaid; te már nem ismer-
ed föl a szeplőtlen szerelem utját;
álzással léptél e szent érzelmek
visszautasítására; az álzás fog
ostorozni egész életutadon; nin-
csenek rám hatással szavaid!.....
A megvetés s megalázás kettős
sujtása alá kell hajtanom maga-
san hordott fejedet, hogy ne dug-
hasd föl újra hamis koronáját,
melynek fagyos habragyogványai
elszédíthetnének egy más nálam-
nál elvakultabb áldozatot.

— Vilmos! — sóhajtott Elma
— ön szórakozottnak látszik?...
Szeme gondolatival messze ka-
landoz, midőn szivem azt ohajtja,
hogy jelen legyen minden veré-
sinél.....

— Bocsánat Elma! — vi-
szonzá a gróf nehéz szerepe küz-
delmeiben lankadva — barátim
egyikével élénk vitánk folyt e
darabnak egy jelenete fölött:
azért feszült érdekeltséggel vá-
rom, melyikünk állítása győ-
zött.

— Oszsza meg velem vitájok
részleteit, hogy én is adhassak
hozzá véleményt — esengett utá-
nozzhatlan bájjal a szép gyermek,
oly közel hajolva a grófhhoz, hogy

leheletének szédítő melege gyön-
gében simítá annak arcát.

— Mit adtam volna még
csak tegnap is e szerelemittas si-
mulásért! — fuldokolta magában
a gróf, mialatt keskeny szabályos
ujjait gazdag hajgyűrűbe meríté
— s ma már ellököm magamtól,
mint értéktelen hamis ékszer,
melyet átható gyakorlott szemek
előtt szégyenelnék, nem mernék
viselni. Ah nincs visszataszítóbb,
mint midőn a nő szerelme tár-
gyának bírását hölgytársnője
megalázása- s rágalmazásával
akarja magának biztosítani, s ez
undok bajban oly sok nő szenved,
következését a legtöbbben sínlik.
A falusi leány akkor is legalább
menthető nyíltsággal lép ki a rá-
galmazás sorompójába, hol a má-
sik is mentheti magát: de e zár-
kózott kigyók többnyire oly
fegyverrel küzdenek, mely el-
len a megtámadott nem védheti
magát.... álútakon csúsznak a
legbámúlatosb nyugottság fá-
tyola alatt....

— Szabad a gróft kérnem
— szakítá meg gondolatmenetét
Cserjésné — szólítsa elő tévelygő
inasomat, hogy fogatunk után
küldhessem, e bombasztikus vég-
jelenet végig hallgatásával nem
akarom magamat büntetni.

— Készséggel asszonyom!
— viszonzá a gróf.

Néhány pillanat után gyorsan robogott a fogat Cserjések lakáig.

Az úriutcai kávéház átellenében álltak meg az ágaskodó lovak.

Cserjésné szokott főúri búcsú után inasa segítségével sietett föl a világított lépcsőn.

Elma visszamaradt tőle egy percre, mialatt édesen simúlva a grófhöz alig hallhatóan suttogá:

— Vilmos! fogadja mai tetének jutalmát.... s azzal lángolón csókolta meg a grófnak gyöngéden dobogó keblére hajtott homlokát.

— E csekélységért ily pazar jutalomra istenemre nem számíték! — gúnyolódék a gróf éles célzással — mire azonban bámúltából kibontakozott, Elma már gondolatgyorsan szökölt fel anyja után.

— Fogadd baráti első üdvkivánatomat — sohajtott keserűen Vidorszky, midőn e jelenet után Szilvay az átelleni kávéházban ajkán fájó gúnymosolylyal megjelent — tanúja voltam boldogságodnak — folytatá a ritka jóbarát, — te győztél, mi meg-

hajtjuk hódító erőd előtt fejünket, s lábaidhoz rakjuk az egykor oly jéghideg Elma által elutasított szerelmünk maradványait.

Ne kísértsétek türelmemet, e percben épen rám nem ruházható üdvkivánatokkal, most, midőn mindent elvesztettem, s megsemmisülve viselem csalódásom keserűségét, holnap ilyenkor talán inkább helyén leend az, azaz ha Jerta, az őszinte érzéstelt angyal magához fölemelni bukásom után is nem vonakodik, kinek bírhatását oly elvakúltan kockáztattam e reám csak vést hozó észszerűtlen próbámért, mert ha Elmát teszem nőmmé: elvesztem őt, ha nem teszem — mint ahogy végzetem akarta is — szinte elvesztem nem érdemelt szerelmét sőt talán becsülését is, mert hisz' próbám eldöntése kárhozatomra ép úgy kívánta, hogy őt sértsem, kit minden halandó között leginkább becsülök, mit kezeérti föllépésemmel fogok igazolni; az álnás szégyenítő ösvényéről ismét az őszinteség terére lépve: szívem legigazabb szavaival fogok neki mindent elmondani. Az igazság s őszinteség szabad légét élvezve ismét a régi, ismét a vidám fiú leszek köztetek, hacsak Jertám

kedves kis papucska nem leebbezi a vidám fiú szilaj csapongásait.

— Szavaid megfoghatlanok — csudálkozott Vidorszky — és Elma?...

— Elma?... tördelte a gróf szánó mosolylyal — ő egy páratlan eszes gyermek, elragadóan szép, tudományosan művelt, s mesésen gazdag!... Mindent megadott neki a sors és természet, csak egyet nem..... e mindenben oly pazaron megáldott leány, az egyetlen örökös, milliója mellett is oly koldússzegény, mert szíve nincsen..... Többé ne fakgaszatok, ez az utósó legrövidebb és legkiméletesebb szó, mit római véleményem kifejezésére mondhatok, azt adom még hozzá, hogy őrizkedjete a kárhozott asszonyszemélyektől.....

— Elmának nincs szíve! — ismétlé Vidorszky kiegészítőleg — e pár szóban többet mondtál, mint az anya gyermekére szórt visszavonhatlan átkában, többet, mint a vérbíró megmásíthatlan halálítéletében, milyen lehet a nő, kinek szíve nincsen? Ne vegyétek barátim értelmét betűszerint, mert hisz köztetek a

legtöbb tudja, hogy a nőnek egyetlen kincsbányája van, s ez nemesen érző őszinte szíve; ettől várja a szülő a gyermeki hálát, a gyermek az anyai hasonlíthatlan szeretetet; ettől várja a férj családboldogságát; ettől várja gyermekei lelkének mikénti képzését s azok jövőjéről gondoskodás betöltését; ettől várja a világ női, anyai, honleányi, szent hivatásának lelkiismeretes teljesítését, a nő életén át minden szíve minőségétől jó, és hozzá tér vissza; míg a férfi előtt nyitva van a nagyvilág, a nagy tettek és kitüntetések téres mezeje, melyen hírt, nevet s becsülést szerezhethet, a nőnek egyedül nemesen érző szíve az, melylyel ezeket biztosíthatja magának, ráruházhatja a szülő a magas műveltség felületesen ragyogó külsőségeit, adhat a természet fejébe lángészt, arcára bájt, körülményei biztosíthatják neki a gazdagság élvezetét, de ha szíve nincs helyén... semmivel sem bír s azon években, midőn már csak a múltak szent emlékében nyer gyönyört a lélek, érezni fogja hamis csillogású múltjának koldússzegénységét egész semmiségében.....

PÁZMÁN LOVAG.

(Egy trufa.)

I.

Vára öblös teremében
Jár alá s fel bajnok Pázmán,
Lépteit majd csillapítja,
Majd megindul, szaporázván;
Lába, szíve egyre tombol,
Visszadöng a tölgyfa padló:
Udvaron áll, kész nyeregben,
Nyihog, prűszköl, fú a vad ló.

„Hova férjem? édes férjem?
Ily korán, ily éhgyomorral?
Panni! Gunda! hol maradtok?
Egy, kettő, a mézes borral!
Menten itt lesz (boldog isten!
Még hajamba nem volt fésű) —
Ha egy percig vár kegyelmed,
Lesz kalácsom, új sütésű.“

Hallja Pázmán, elfordulva,
Háza zengő fülmiléjét;
Csak pirosuló füle látszik,
Az mutatja szenvedélyét;
Feje búbján holdvilág van,
Melyet érc-sisakkal főd be;
Nem felel, csak egyszer-kétszer
Kiköhent az őszi ködbe.

„Rosz idő van, édes apjok!
Nem tanácslom... hűs a reggel“ —
Mond az urhölgy és befordul
S visszatér nagy köpönyeggel;
Várva, félve, tűrve, kérve
Áll mögötte, hogy feladja:
De boszúsán tiltja hátrább
Könyökének mozdulatja.

„Mire véljem, drága férjem?
Honnan e rosz kedve már ma?
Nem aludt jól? rosszul ébredt?
Kénye ellen volt a párna?
Én vetem fel két kezemmel,
Én puhítom minden este — “
Szól, s mint harmat gyenge fűvön
Remeg a szép asszony teste.

Indul Pázmán, meg sem állván
Könyes szemnek, rezgő szónak;
De nem mingyárt leli nyitját
Sarka felől az ajtónak.
Néz utána egy-két percig
Szegény ifju asszony, Éva:
Úgy nevetne! s úgy megsír, hogy!...
Soha, soha ilyen tréfa!

Mikor aztán a küszöbnél
 Azt se mondja: isten áldjon,
 Vas kezére omlik a nő,
 Csókkal hinti, hogy megálljon.
 De az fogja, visszadobja,
 Egyet mordul: „vissza, kigyó!”
 Ráfordítja a nagy kulcsot
 S öve mellé szurja: „így jó!”

II.

Visegrádon a király van heverő sorral,
 Nem komoly tanácsot ül, nem hadi cselet forral,
 Nincsenek is ma körötte nagy szakálu vének:
 De van öröm: hejjehuja, tánc, muzsika, ének.

Odamene jó lovag, bús-haragos Pázmány,
 Lépte alatt nyög a föld, csikorog a márvány.
 „Ki dörömböl? ki csörömpöl?” — „Ismeri
 fölsége:
 Kinek az a jó bora volt s nyalka felesége.”

„Nosza hamar a bolond! ülj le ide Rikkancs!
 — Gondolom én, mi a baj, hol töri a
 bakkancs —
 Légy te király, én pedig egyszerű kíséret:
 Mit te kiadsz, itt a szavam, álljon az ítélet!”

Összeszedi a bolond sete-suta képét,
 Úgy üli meg a király aranyos karszékét.
 Odakünn az öreg, ha ki utját állja,
 Kilenc szobán keresztül döfi, taszigálja.

Megkövetem a király fölséges személyét:
 Nagy harag és nagy panasz nyomja szívem
 mélyét;
 Nem vagyok én boros ember — bor nekem
 a bánat! —
 Megkövetem ha szabadabb szóra nyitom
 számát.

Jöttek uram, udvarodtól, ifjú legények —
 „Mi dolog ez? s idehaza maradtak e vének?”
 Nem az a baj, uram király, más nekem a
 gondom:
 Odajöttek vadászni fiatalok, mondom —

„Vadasodat megrohanák? tilalomba törtek?”
 Dehogy uram! annyi van ott, vigye el az
 ő — degh,
 Annyi a vad erdeimben, se' szeri, se' száma —
 De, ha szóhoz nem jutok, nem lesz vége
 már ma.

Este magyar lakomán szívet melegítünk,
 A királyért, hazáért poharat ürítünk —
 „Teleítetták magokat? összeverekedtek?”
 Dehogy itták! dehogy itták! szépen lefeküdtek.

Reggel, uram, indulnak, köszönik a szállást —
 „S nem fizetik, úgy-e bizony, a vacsorát,
 hálást?”
 Bestekura fi . . . . zetésért látni a vendéget!
 Magyar ember nem teszi azt, tudja-e fölséged?

Reggel, uram, valamennyi útnak ered szépen,
 De az egyik vissza-oson — ez a bajom épen —
 Azt az egyet, uram király, a radnai szűzre!
 Megölöm, ha ma jutok is a gyeheennatűzre.

„Nagyon illő a panasz, jó lovagom Pázmán,
 Ilyen eset még nem esett magyar ember
 házán:
 Utnak ered a vendég, vissza-oson egyik:
 Azt az egyet megölöd: nagyon helyes eddig.”

Átkozom is! . . . . Nem vagyok én se' bolond,
 se' részeg:
 Hogy valaki jön-megy, azért' gyilkosa nem
 lések,
 De mikor a küszöbön állt feleségem, Éva —
 Ezer átok! megölöm, megölöm azt, még ma!

„Nagyon okos a beszéd, jó lovagom Pázmán,
 Hiba lenne, ha valahogy félre magyaráznám:
 Feleséged a folyosón — vagy küszöbön álla
 Pedig, úgy-e, ritka eset volt ez eset nála?

Gyilkolom az . . . . Uram király, értse meg a
 szómat!
 Elrabolá földi kincsem' és mennybeli jómat:
 Megcsókolta — úgy segéljen — szemeim
 láttára —
 Hej, hogy elébb nem tudék kapni paripára!

„Fejedelmi hitemre? — és a hit nem szellő —
Meglakol a vakmerő, a semmire kellő!
Tegyen a kar igazságot! víjon veled szembe:
Hogy is híják? a neve nem jut már eszembe.“

A nevét — azaz hogy — azt nem tudom épen!
De talán meglelem fölséged körében. —
Ez az, uram! itt van, uram: kutya egye
máját!...
— S kimutatá a lovag, m a g y a r o k
k i r á l y á t.

III.

Gyűl Visegrád kandi népe,
Férfi és nő, agg és gyermek:
Valami lesz a váralján,
Hogy sorompót, sátort vernek;
A poroszlók ütlegéért
Nem adják e mai látást, —
Otthon macska ül a padkán,
Ütheti a kő a rántást;

Kapu kordúl, szárnya fordul,
Lobog a toll, a kürt harsan:
Jó vitézek, harcra készek,
Mind lejönnek, gyűlve gyorsan.
Zárt sisakkal két levente
Olyan, mint a kéményseprő:
Ujjal mutat rá a gyermek,
Ölbe' sír az aprócseprő.

„Félre, félre! — Pálya mérve!
Fék szorosan! láncsa szögbe!
Jól vigyázz .... fuss!“ Futnak aztán,
Dobog a föld, mintha nyögne,

Fogy a térség, nő az ember,
Paizs, dárda összeroppan:
Hátracsuklik a jó Pázmán
S úgy leszáll, hogy szinte puffan.

„Talpra bajnok! semmi, semmi:
Túl ugortál a veszélyen —“
Szól amaz, felütve siskát;
A király az: éljen! éljen! —
„Éljen!“ mondaná a harcfi,
A mint szeme könybe lábog,
De szavak helyt vére bugyan
S vérrel együtt három záp fog.

„Isten engem!“ a király mond,
„Nem akartam, jó levente:
Három ily fog! aranyt érő!
És még bírta volna, nemde?
Három ily fog! úgy sajnálom,
Nem mondhatom ki eléggé:
Jó szerencse, ha ez uttal
Közte nincs a bölcsesége.

„De hogy, íme, jó tanácscsal
Fűszerezem e kis tréfát:
Másszor ülj honn, ha bajod nincs,
És becsüld meg jobban Évát.“
Így a fölség; de tanácshoz
Kalácsban sem lett adósa:
Három fogért három falu
Lőn a díj: Som, Somogy, Pósa.

Vigan kocog haza Pázmán,
Tarsolyában kutyaöbré;
Ám szekérrel asszonyához
Vásárfia ment előre.
Kérdi Éva ezt is — azt is —
Úgy jó neki, mint egy álom —
De a férje mind ezt hajtja:
„Tartsa isten jó királyom!“

SORSTESTVÉREK.

Frescókép.

Magyarország fővárosához
kérem szives olvasóm figyelmét.

Karácson körül tipeg topog
az idő kereke.

Hideg van, s pedig oly hi-
deg, melyet a telivér jegesmed-
vék is csak sátoros ünnepen él-
vezgetnek báli hűtőül.

Dermesztő légben vén orkán
dudálgat, szilaj nótákon táncol-
tatva szélvészúnokáit.

A hószikrás fuvalom jégvirá-
gos koszorúkat himezget reszkető
ablakokra.

El-elkapott papirszeletekből

ezüst metszetű Albumot kötöz a
vihar.

Párna alakban hullonganak
alá a magasba repített libapely-
hek, s az építmények sárga fal-
zata pirossá didergi magát.

Jeges gondolatok lovagolnak
fagyott sohajokon. Süketnémává
dermed a zuzimádó varju, s jég-
páncélos viharkák, rémült lán-
gokra agarásznak.

Szóval: borzasztó hideg van.

Ha farkashályogos utcáink
pislogó lámpái a főváros csintalan
eseményihez szemet nem huny-
nának: sok mindent láthatnék;

sőt tán ki is fecseghetnék: így azonban a vak világosság miatt mást nem láthatni, mint azon óra hangot, mely valamelyik pisesze toronyból hétig engedi magát számíttatni.

No de sietnem kell kitűzött mondókámmal, mert küszöbön leselkedik a tündéries légszeszvilág, s büszke öntudatában tán azért öltend oly ragyogó palástot, hogy fény tekintetében nyakára csilloghatott a szabad szellemileg nap és holdfogyatkozó emberiségnek.

(Bizony bizony mondom nektek, ne tán eszmélgetni ohajtó olvasóim, hogy azon boldog idő, midőn e freskó eseményke, freskóvilágítás és légszeszhezi freskóremény Budapestet megszállotta: nem ma volt se' nem tegnap, hanem 1843. körül.)

A rendkívüli zivatar enyhelyekre sepergeté a főváros népességét.

Egyszerű hajlékába siet a szegény, családját védendő mint fészken ülő madár.

Pompás palotájához hajt a gazdag! Születési és kóbor szerencséje kényelmei közül mosolygja a békétlen elemet.

Íróasztalánál üldögél a beteges költő. Mint szerető anyának

gyermeke sirása a legszebb dal: fájó lelke oly édesbúsan öleli a vihar zugó énekét. Olykor olykor kandallója lángjaiba mélyed, s eszmélkedik: ha vajjon a természet viharja pusztítóbb e vagy a sors fergetege?

A nemzeti színház Kerepes felé néző szögletén kipettkopott gyékénysátorkát kuszálgat a fergeteg. A tánchoz viharított szelős hajlék alatt gyümölcsárús anyóka ülnököl. Balján természetkövé fagyott pogácsák lomhálkodnak. Körülök néhány életunt szarvastészta kunkorog. Sötét rozsöltőnnyel gyászolja elkelt társai mulandóságát egy két mákos kalács, s a mellette koszoruskodó sósperec üres keblét könyező almák és ráncos körték töltögetik.

A türelmes otthonsággal csücsülgető anyóka jobbán karcsu putton emelkedik a viharos egekhez. Abroncsos gyomrát zsindely, aszuszilva, patkószeg, téli retek, gyufa, fűrés, csupor, karaláb, pokrócdarab, zuspeismaradék, székláb, korpa, politikai ujság, kormos alma, fóltos bakkancs, krumpli, vatta, fakanál, cérna, tojás, serpenyő, repceolaj, pálinka-butykos és egy kokett szemü ponyvadarab dagasztják.

Ez ólcsó antikokkal hizlalt putton felső emeletén soprán hangu kakasféle szárnyas individuum kotkodácsol a vele átellenes öreg pulykára, annak piros bőrszakállát hatalmas orrszurnyával olykor olykor kegyetlenül piszkálgatván.

Messzej Erzsók anyó (igye nevezteték a mi gyümölcsárusnőnk) oktatás nélkül is belátván azon keserű igazságot, hogy vihar urfi ingyen vásárján kívül ma már profitfélje aligha kerül: szalmatrónjáról föltápáskodik; összezörgeti bukott kalácskáit; rendre utasítja a siránkozó almákat; szediveszi sátorfáját: sőt már fülig pakolt putton alá is hajlandó volna görnyedni, midőn szomszédjában saját szerű nyöszörgést hall, melybe egy-egy metsző hangot fuvall a dörmögő fergeteg.

Erzsók anyó szétnéz, ... füllelgeti a kisértetes hangokat, ... s mit kelle látnia? Közelében két gyermek térdel, öltönyeikről ítélve fi és lánygyermek.

Hideg és éhség miatt minden tagjában reszketett a két szerencsétlen. Beesett arcukat kékvörösre dermeszté az éles vihar. Rongyokkal valának fődözve. Lábacskáikat valami pongyola

papucsféle ócska szörnyűség hüvelyzé.

Testileg lelkileg el volt már a két árva kényszeredve. E helyet tűzte ki a sors részökre végpontúl. Tovább egy lépést sem mehettenek.

— Mi kell ... mit akartok fiacskáim? — kérdé nem épen meleg részvéttel Erzsók anyó.

A fiúcska összekúcsolt kezeit ég fölé emelé. Közelebb csúszott a sátorhoz s érthetlenül nyöszörgött.

A leányka körülölelé az anyó térdeit. Nagy kék szemeit esdekelve emelé reá s keservesen zokogott.

E megható jelenetre a jó öreg szemei könybe lábbadnak; szivét görcsös fájdalom rohanja meg, s fogékony lelke szilárd akaratra magasztosul.

Elsőben is a kis árvák reszkető kezébe egy egy fagyos pogácsát nyom, kik azt mohó étvágygyal ropogatják.

Istenem! mily élvezetben részesülhet ily morzsahulladéknál is a nyomorult éhező.

A könyörülő egeknek nincs is nemesb földi ajándoka a részvékeny szívnél.

Továbbá a jámbor Erzsók anyó nem igen törődött vihar, sátor s több eféle földi mulandó-

sággal; hanem puttonának felső emeletét ildomosan kiaprómarházván, quodlibet tartalmát nagy hirtelen és nagyobb kombináció nélkül szabad levegőre zuhintja és a szétgurult limlom közt nyújtózkodó pokrócdarabbal a leánykát fölmentillozza; a fiúcska didergő termetére pedig ponyvapalástot illesztget.

— Csak még egy kissé várjatok kicsinjeim — szólt édeskés hangon Erzsók anyó a picziny árvákhoz.

A két kis árvát egymással összeöleltetvé afokonkint növekedő fergeteg és szivecskéik rokonvonzalma; ... Erzsókanyó pedig amúgy nagyában visszabélleli puttonához a belőle elibertált tárgyakat; siettében s jótekonysági öröme miatt nem is hederítve azon pajzán tévedésre: hogy a kakasféle szárnyas individuum bóbítájához patkószeget aplikált; az ártatlan pulyka biborszakállát pedig korpa és repceolaj csemegékkel környezé.

Persze hogy a jó öreg mama öntudatlanul érzi s foganositá azon igazságot: hogy „a ki igazán szeret, az nem számolgat.“

— Na fiacskáim, elrendeztem a rendezni valót; ... most már jertek velem!

„Háromszív“ utcában fehérlik vagy legalább fehérlett akkor, midőn ez eseményke történt egy földszinti egyszerű házikó.

Tiszta fényfehér falzata, s világos zöld ablakrendőnyeivel ép oly kiválólag különbözött szennyes hajléktársaitól, mint csillag a felhőtől, bánat az örömtől, erény a vétektől.

A magas állapotthoz kapzkodás nem mindig jutalmazza az érte áldozott nyugalmat s fáradozást.

Lám a felhők is többször könyeznek, mint mosolygnak. A magasság széditő hatással bír. Bérctetőkön örökzivatar tanyáz, és tornyokat keresnek a villámok.

Szivélyes olvasóm! ki az erényt, honszerelmet, családi örömeket kunyhóban is találni s becsülni tanultad: ha már e sorok átolvasási áldozatát meghoztad értem, meghoztad irodalmunkért: látogass be velem szórakozási ráadásul a szívutcába is, hol szegényes hajlékban gazdag szivekkel fogunk találkozni.

Igénytelen de tükörtiszta pinceszobában vagyunk. Iasfias almárium, néhány szalmaszék, fenyűasztal, két ágy s egy diófa-keretű tükör alkotja a szoba butorzatát. Egyik ágy felett piros-

pozsgás Madonnakép emlékeztet a makarónik hazájának papirnyalábokkal őgyelgő perpetuum mobiléira; ... a másik ágy dagadó párnáihoz kisdéd bronzfeszület bánatozza a „memento morit“.

— Huj! mily dühösen ordít a vihar, még a lelkem is reszket belé, ... te tán nem is hallod kópé ... hé ... — szól egy őszbe csavarodott napszámos, pár széken heverészve s bal fülét válaszal tartogatva.

— Az ám! ... dehogy nem hallom, de bizony hallom — felel a sutról egy kilenc, tíz éves gyerkőc, benső szeretettel ölelgetve az előtte terjengő pohos boglyakemencét.

— Neked nem ép' rossz helyed lehet abban a barátságos kuckóban, te ördögök motólája! hanem ...

— Tudom már ... Erzsók nénit akarja mondani János bátyám; bizony ő hűs kovártélyon lehet.

— Vajjon hol késhetik a szegény pára?, hisz' ily zordon időben ...

— Hogy tán vásárja nincs ... ne higye keed bátyó, ilyenkor még többet eszik iszik az ember, ... aztán meg ...

— Mit aztán? ...

— Hát a hogy ma nagy deá-

trum van, ... nézze kend ezt a cédulát, kitelnék belőle egy egész sárkány.

— Hadd lám!

— Ni milyen potrohos betűk ... ezeket lehet ám szépen olvasni ... hát ha még egészen létephettem volna.

— Hát még nagyobb volt.

— De meghiszem azt.

— Miért nem hoztad el, ... mint örült volna szegény jó anyjokom ezen bőséges kalácsbundának?

— Dejsz' ágaskodtam én azért, hogy az inam csak úgy ropogott belé, de nem tudtam ám a tetejébe kapaszkodni, oszt' megkergetni is kezdtek.

— Pszt! nyikorg a kapu, jó valaki ... ez az én anyjokom.

— A biz' a Erzsa néném ... ismerem még a lépését is.

A kis napszámosbojtárnak igaza volt. Erzsókanyó tolta be magát a szűk ajtón, cipelve magával egy rakott puttont, két sovány gyermeket és kövérebb hideg fuvallatokat.

— Te vagy anyjok, ejnye beh' oda maradtál.

— Én vagyok édes öregem.

— Hé Csukló hol vagy? ... bújjál ki a sutból, gyujts mécset egymásután.

— Csukló Dani, öblös ajkai közt haldokló málájának végteteit begyomrozván, megmécsezi vala miként parancsoltaték a pinceszoba könnyü sötétségét.

— Rá ne hágj erre a pici kis apróságra édes apjokom — mondá Messzej Erzsók, putton lesegítés közben Verdung János férjének.

— Miféle apróságot féltesz?

— Nézd csak kincsem, megszaporodtunk.

— Kár volt egy tucetet nem hoznod — mondá János boszúsan.

— Hát oszt' ezek hol hálnak, mikor mi is alig férünk? — jegyzé meg Csukló Dani el-el-fintorítva orra környékét.

— És mit esznek ily szűk időben?

— Ühüm — mormogá máléféltő irigységében a kontrázó Dani.

— Megsegít a jó isten édes öregem...

— Ti asszonyok mindig csak sohajokban apelláltok.

— Dolgozunk is kedves Jánosom.

— Csak magunkra kereshetnénk eleget, nem hogy ily...

— János János ne kísérts istent. Hisz' ha a szegény is elhagyná szegény társát,... mi lenne

akkor a világból? Te édes apjokom mindig hirtelen természetű voltál... de aztán rögtön bűnbánó levél.

— Rég volt az. Jobb idők voltak azok. Fiatalok is valánk; ... de most...

— Tekints e két kis árvára. Lehetlen hogy rájok figyelve szived meg ne induljon. Nem kívánom én hogy fáradj értök. Őket ápolni, ruházni: az én tisztem leend.

— Vigye hát a kő! nem bánom,... de csak reggelig... akkor aztán...

— Ill' a berek, nád a kerek!
— dörmögé Csukló Dani.

Zug a vihar, üvölt az orkán, fujja szilaj nótáját, hordja szikrás hófuvalmát a fergeteg.

Mig félországban kénye kedve szerint dudálgat a zivatar: az alatt csend honol a háromszivutca pincehajlékában, hol a szegény napszámos - pár kegyeletteljes ótalma alatt, ki tudja mily sorsu, mily születésű két árvácska aluszsza az angyalok álmát?, nyomorú napjaikban először tán ily nyugodtan, ily édesen.

Ragyogó, csendes téli reg váltá fel a zivataros éjt.

Erzsókanyóé lőn a család

közi első ébredés szerencséje. A kis árvák ápolása fő teendője volt. Nem is hiába: mert Csukló Dani, kinek sut-szalonjában fekvének az összeölelkezett kicsinyek: hajnali hűvös óvásul nemes magára huzta vont a takarót.

A jó szívű Verdung János (miként neje találólag megjegyzé) szántabánta szóbeli hirtelenkedését, és hibája helyre hozásául örökbe fogadta az árvapárocskát. —

Lassan lassan szépen okultak, fejlődtek Verdung uram és Mesz-

szej asszonyom fogadott gyermekei.

A furfangos Csukló Dani a fucskát göndör hajzatáért Kuszinak; a leánykát pedig csókra temett cseresznye szájacskájánál fogva Puszinak keresztelé.

Na de addig s addig nőttek, épültek isten ígéiben s a földi munkás becsületességhez Erzsókanó örökbe fogadott gyermekei, hogy idő múlva méltán illeté meg őket a legnemesb, legbecsesebb keresztnév, s ez a „h á l á d a t o s s á g“.

HÁNYSZOR MONDOD ÉDES ANYÁM ...

Hányszor mondogod édes anyám:
Mért nem házasodom meg?...
De nem való a házasság
Ilyen szegény legénynek.
Szépkettecskén csak élélünk.
Egy zokszó nem jön számra,
Ha valami vizáson megy
Bajuszom keserűli meg:
Pödöröm óra-számra.

Tudom, hogy szeretnéd látni
Ölemben feleségem,
És ringatni térdeiden
Unokád' az én vérem'.
Kiolvasom szemeidből
A legjobbat, legszebbet...
Hát valjon te veszed észre
Hogy én teljes életembe'
„Nem szerettem csak egyet!“

Nem is leszek hűtlen hozzá,
Ahoz a kit szerettem,
Nincs jobb, szebb lány a világon.
Szép, jó csak ő előttem!
Hanem azért édes anyám,
Ne mondj le unokádról:
Meksugom kit szerettem, ha
Legázol a harcparipa
S a dob pereg, a kúrt szól...

SZÉKELY JOZSEF.

VÁGY ÉS VALÓ

Szól az ifjú esengő ajakkal,
— Hogy szerelmes, nem is kell mondanom —
Oh! mily boldog, szerencsés férj lennék —
Ha te enyim volnál szép angyalom!
Örökösen melletted ülnék én,
Sem kávéház sem kocsmá nem kéne,
Csak te volnál az én mulatságom, —
Csak te volnál az én szemem fénye!

S történik: hogy megkapja a lánykát,
Egy ideig szépen összeülnek,
De egy régi pajtással jó össze,
Ki azt mondja: hogy ez a nap ünnep.
Évek óta nem látták már egymást:
Ez a nap hát azért ünnep nekik,
És e viszontlátást a kocsmában
Mind e mai napig ünnepelik.

Szól a szegény: hogyha én ur lennék,
Mennyit tennék én a szegényeknek!
Pártolnám az író és a színészt,
Kiket most elhagynak és megvetnek.
Képeket vennék a műtárlatból,
S a muzeumnak ajándékoznám;
Nem menne el üres kézzel tőlem,
Hogyha béna harcos jőne hozzám.

S történik: hogy meghal egy nagybátyja —
És hagy reá néhány százezeret,
Ott teremnek rögtön a szegények,
S küldnek előfizetési ívet.
Oda megy a béna harcos hozzá
És kér tőle valamit szerényen,
De a gazdag azt feleli reá:
„Higyük... isten ugysen nincsen pénzem!”

Szól a nyárspolgár a zöldben ülve
Csirke és sörkancsók közepette:
„Istenem, ha én tanácsos lennék,
Mennyit fáradnék a közügyekben!
A gyűlésben ezrek előtt is
Ékes nyelvvel adnám véleményem,
S mint hiszem, ha szerencse kedvezne,
Cicero is lehetne belőlem.”

S történik: hogy végre megválasztják —
Joggal ül hát a zöld asztal mellé,
Sőt még azt is megkérdezik tőle,
Ha vajjon az elnöki szék kell-e?
Mit tenne ő az elnöki székkal?
Bár különben becsületes talpig,
De ha úgy jó elő a gyűlésben:
Nem hogy szólna, hanem szépen alszik.

Szólok én is: hogy ha én meghalnék,
 Mily nagy lenne az én temetésem!
 Mily nagyszerű márvány-obeliszket
 Emelnének a barátok nekem!
 Emlékére annak a gyönyörnek,
 Mit körömben annyit élvezének,
 S mely emléket tudom, hogy szívökből
 Soha ki nem mosnának az évek.

S történetből igazán meghalnék:
 Néhány fiú kísérne ki csupán;
 Elmaradna a márvány-obeliszk,
 Síromnak még dombja sem lenne tán. —
 De nem azért, mintha barátaim
 Hozzám háládatlanak lennének;
 Hanem azért nem lenne oszlopom:
 Mert az én barátim mind szegények.

BE FURCSA!

Gyermek koromban egyszer iskolából
 Hazafelé ballagtam csendesen,
 Egy társamnak is arra volt az útja
 Velem jött tehát ő is rendesen.
 Megyünk tehát hónunk alatt a könyvvel,
 S mit lát szemünk, ki tántorog amott:
 Egy részeg ember jött ki a kocsmából...
 Be furcsa ha az ember bort ivott!

Az iskolatárs ekkép szóla hozzám:
 Ugyan mit érez ez az ember itt?
 Szeretném tudni hogy milyen a mámor,
 Szeretnék én is inni egy kicsit.
 Tegyük próbát, menjünk be egy pohárra:
 Bementünk és a pincér bort hozott, —
 S meleg lett arcunk, a szemünk meg égett...
 Be furcsa ha az ember bort ivott!

És azt találtuk: hogy a bor nagyon jó,
 A mámor vig mint a komédia,
 Ajkunk forrás volt, édes szó forrása
 S eszméink egy-egy Macaедonia!
 Majd nem értük be többé a beszéddel
 És a kocsmában dalunk hangozott...
 De ez sem volt már elég utójjára:
 Be furcsa ha az ember bort ivott!

Különös vágy ébredt föl kebleinkben:
 Szerelem egy gyönyörű lány iránt, —
 Ártatlanul szerettük mind a ketten
 Legkisebb féltés nélkül egyaránt.
 És ujjainkon számolgattuk meg, hogy
 A lány kire mennyit kacsintgatott...
 S az volt a boldog, a ki többet számolt:
 Be furcsa ha az ember bort ivott!

Egy ideig így szépen összeülve
 Naponként együtt elborozgatánk,
 De azután a bizalmatlanság, egy
 Átkos szellemnek keze, szállt reánk;
 És összevesztünk rettenetes módon,
 Mindegyikünk egyformán kikapott...
 A lány volt oka veszekedésünknek:
 Be furcsa ha az ember bort ivott!

És elváltunk, és elmúlt a gyermekkor,
 S előmbe jő most a régi barát,
 Haragunk elmúlt, a szívünk kiégett —
 Számos viszontagságon menve át;
 Ismét leültünk egy pohárhoz s szívünk
 A régi szerelemre gyulladt...
 S eszünkbe sem jut hogy meghalt a lány már:
 Be furcsa ha az ember bort ivott!

MINDIG MOSOLY.

Sötét az éj, de ragyogó az utca,
 Az utcában még ragyogóbb egy bolt
 S a boltban egy menyecske még e fényhez
 Szeméből szinte pár sugarat told.
 A menyecske a kereskedő neje,
 Mily szépek ily nő mellett a napok!...
 Csodálható-e hát hogy ben a boltban
 A kereskedő mindig mosolyog.

Az üzlet jól megy, gyorsak a legények,
 Százanként jönnek bevásárlani,
 A legjobb gyárból hozatják meg hogyha
 Hibázik még a boltból valami.
 S ha egypár finom öltözetű uracs
 Meglátni a nőt ott kinn ácsorog:
 Megelégedve tekintvén reájok
 A kereskedő mindig mosolyog.

A sok segéd közt egy halvány gyerek volt
De nem volt ő segéd, — csupán inas :
Tizenhat éves alig lehetett még
Midőn arcáról elszállt a tavasz.
Nagyon szerette őt az úr, tehát hogy
Kedvét keresse, nagyobb bért adott :
Az ilyen apró jótetten pediglen
A kereskedő mindig mosolyog.

Tovább megyek, adj bizonyítványt nekem,
Mihaszna kérsz — maradnom nem lehet ....
— Szólt a fiú urához a midőn egy
Útazó táskát vállaira vett ; —
Mit tehetett a fiúval, — leült és
Az íróasztalnál írásba fog :
S mert nagyon jól ír, míg tartott az írás —
A kereskedő mindig mosolyog.

És rendre elbúcsúzott a fiú, csak
A háziasszony maradt hátra még,
A háziasszony, a kinek szemében
A fiúért egy könnycepp szinte ég ;
De egy szóval sem marasztalja őt, bár
Előtte az majd csaknem térdre rogy .....
S a kereskedő e ragaszkodáson
A búcsú alatt mindig mosolyog. —

ELSŐ BÜNTETÉSEM.

Magas hegy a multidő emléke,
Rajta vagyok s látom azt a tájat
A gyermekkort, mit oly messze hagytam —
Hogy hozzá csak képzeletem szállhat .....
Ott csintalankodom az udvarban,
Isten ostorának tart a háznép ; —
A mily meleg őt évvel a vér, hát —
Tehettem-e ez időben másképp !

Először is bevágok az utcán
Fonalas lapdámval egy ablakot :
Hát pedig ép' abban a szobában
A haragos öreg szomszéd lakott !

Panaszra ment édesanyámhoz át :
De én akkor már a kertben voltam,
S pár perc alatt a kertnek virágít
Mind letéptem, ott heverték holtan !

Azután az ólban a borjúkról
Mind leszedtem a jászolkötelet,
Szét is szaladgáltak azok, ámde
Magam is futottam mint lehetett.
A cselédség fele engem üldöz,
Fele a borjúk után iramlott .....
De hiába, engem nem ér utól,
Nem tudtak úgy mint én futni partot !

S ott maradtam a bérc erdejében,
Hallgattam a forrás zuhogását,
Hallgattam a halkan zúgó szelet
S a madarak nyájas dalolását .....
Ábrándoztam, egy-egy tarka képet
Alkotván a madarak dalából .....
Hanem estve azt vettem észre, hogy :
Nem lakom jól az ábrándozásból !

S haza mentem valamelyik úton,
Örömemre épen teritének, —
Ámde anyám nyakon csipett s mondá :
Gyere, gyere, hadd verjelek jól meg,
Először kapsz ki, de lehetetlen
Már többé ily rossz gyerekkel bírni ! .....
Rám üt, és én sirok ..... hát anyám is
Velem együtt versenyt kezdett sírni ! .....
~~~~~

MINDEGYRE HALVÁNYÚL . . .

Mindegyre halványúl szerelmem fájdalma ;
Az idő mindennap egy ecsetvonást tesz
Arcomra az élet piros festékéből, —
S a sápadt színezet ismét eleven lesz. —

Derülnek napjaim: mint egy sorkocsiban
Az arcok. Az első gyászos koporsót visz ;
Másodikban sírnak ; harmadikban már niem,
Mig az ntósóban végre — nevetnek is . . . .

A H O L D.

Egy sensitiv hölgy naplójából.

..... 1849-ben ismertem meg Emilt Komáromban. Mindketőnket a véletlen sors hozott oda; én atyámat követtem, ő más parancsából volt ott.

Szerettük egymást azzal a kínzó tudattal, hogy soha se lehessünk boldogok. Neki neje volt: jó, hűséges asszony, kit Emil hálából vett el, mert egész lételét neki köszönheté: de a kit soha sem szeretett. Tisztelnünk kellett a nőt, ki férjét nemes feláldozással követte minden veszélybe, s ez a tisztelet volt az örök válaszfal köztünk és a boldogság között.

Nem is árultuk el soha senki előtt, a mit egymás iránt érzünk s ez érzelem nem vált szégyenünkre soha. Gyakran észrevehette Emil szemeimen az éjszakai sírás nyomait, gyakran láttam őt csüggetegebb, sápadtabb arccal, a nélkül, hogy egyikünk a másiktól kérdezhetne volna: mi baja? a nélkül, hogy egymást vigasztalhattunk volna.

Nagyon kellett őrizkednünk, az ilyen örült titok nem lehet eléggé mélyen elásva, hogy ki ne törjön sírja alól; egy tekintés egymás szemeibe, a hangnak egy

pillanatnyi reszketése, egy meg nem őrzött sohaj elárulhatott volna benünket az emberek előtt, s az árulás boldogtalanná tett volna egy nemesszívű nőt, megbélyegzett volna engem.

Néha úgy jutott, hogy egymás mellett kelle ülnünk. Mint vigyáztunk, hogy egymás kezéhez ne érjünk, pedig sziveink úgy reszkettek belül, hogy egymáson nem doboghatnak; pedig gondolatunk úgy ölelkeztek egymással!

És mégis oly sokat tudtunk egymással beszélni.

Mikor szép holdvilágos esték voltak, kiültünk a szabadba s azt mondtuk egymásnak „Te nézz a holdvilágba, én is oda nézek, mondd el magadban, a mit hozám gondolsz, én is elmondom, a mit hozzád gondolok, onnan elolvashatjuk.“

És azután órákig elmerengtünk így, akárhány ember volt körülöttünk, járt, kelt, fecsegett; senki sem gondolta, hogy mi most egymással beszélünk, oly édes dolgokat, minők a hívet boldogitják, vagy oly szomorúkat, miktől el kell csüggednünk; a holdsúgár vitte, hozta a titkos gondolatokat egyikünktől a másikhoz és nem árult el benünket senkinek.

Mikor aztán elváltunk, egyikünk kérdé: „értettél-e?“ a másik felelte: „értettelek“ — és bizonynyal mi értettük egymást és sokat elmondtunk egymásnak így, a mit a szó nem fejezett volna ki.

Egyszer azután el kelle távoznunk Komáromból. Hirtelen, készületlen kelle mennünk. Emilnek Amerikába, annak ki tudja melyik részébe, nekem atyámmal előre nem is sejthetni: hová?

A dolog változatlan volt: úgy kelle lenni. Nekünk el kelle válnunk, még pedig úgy elválnunk, hogy soha még csak hírése hallhassuk egymásnak.

Mi úton is lehetett volna?

Titkunkat nem bízhattuk levélre, visszatérő vándorra, mert az mind elárulhatott volna benünket; de ha tehettük volna is, nem tudhattuk egymás hollétét. Ő nem tudhatta meg soha, hogy minket hova vet a sors; én nem azt, hogy ő hol marad meg? csak annyit tudtunk, hogy egy éktelen, kietlen tenger fog közöttünk lenni, melyen át egyikünknek sem szabad menni, s még csak az a vigasztalásunk sem marad, hogy a messzeségbe nézve a láthatár valami távoli pontja után sohajtsunk, mert az egész föld-

gömb fekszik közöttünk; akár keletnek, akár nyugotnak egyforma a távolság közöttünk. Arra a kérdésre, hol kedvesünk? mi nem mutathatunk a távolba: „arra messze:” hanem lábaink alá: „itt alatt!” s még csak ez sem boldogíthat bennünket, hogy egymásról egyszerre álmodunk; mert itt nap van akkor, mikor ott éj.

Mikor az utósó istenhozzádot mondtuk egymásnak, szép tele hold volt az égen; Emil megszorítá kezemet s azt mondta:

„Látod, mennyit tudtunk egymással beszélni, mikor a holdba néztünk mennyi édes dolgot mondtunk egymásnak, te is értetted az én szavamat, én is a tiedet. Miért ne szólhatnánk tovább is így?”

Én sokkal levertebb voltam, semhogy ez a szó most megvigasztalt volna. Az a gondolat, hogy soha, de soha egymásnak hírét ne halljuk, ne tudjuk, merre jár, él-e? boldog-e? vagy meghalt, sokkal jobban kétségbeejtett, semhogy egy pusztában nyugalmas tudtam volna találni.

— Ezt még sem fogja nekem megmondani a hold, hogy te hol vagy? — mondtam Emilnek csüggedten.

Ő egy percig elgondolkozott, azután hozzám fordult.

— Én azt mondom, hogy igen. A ki erős akarattal és öt érzéken túl is bír valamivel, arra nézve nincs lehetetlenség. Ha mi úgy akarjuk, úgy lesz. A new-yorki parton nézve körülbelül akkor megy le a hold, mikor itt felkel. A legelső naptárból megtudhatod, mikor van telehold. Akkor vigyázd meg feljöttét. A minő betűre én akkor gondolni fogok, merőn a hold tányérjába nézve, te ugyan azt a betűt fogod azon a fényes lapon írva látni, másnap a következő betűt és így a többi naponkint, míg a hold-negyed nem következik, mikor közlekedésünk félbe szakad, a hold lement a nappali órákra esvén. Én ezt a titkot egy belgrádi dervistől tanultam. Az indubűvészek ezen módon tudatták az afrikai máguszokkal Nagy Sándor halálát: mit ezek elébb megírtak, mint Görögországban tudva lett volna; a holdra írás régi mesterség. S miért ne volna a szerelem olyan hatalmas bűvészet, mint a többi. Ha erősen akarunk, erősen szeretünk, minden lehetővé lesz. Erős akarattal és nagy szerelemmel a túlvilágról is vissza lehet jönni.

Ezzel elváltunk egymástól.

Egy hónapba belekerült, míg az újvilágba átutazott; ez a hónap érdektelenül telt le tőlem; a második hónapban már nyugtalanul vártam a holdtöltét. Akarat és szerelem benem is erős volt; de hinni nem tudtam azt, a mit akarok.

Minket atyámmal egy földi városba vetett a balszerencse, ott volt egy kis lakházunk éppen keletnek forduló ablakkal. A magaslatról széles rónára lehetett lelátni. Én ott ültem az ablakban, midőn közelgett az ígért perc s szívem dobogása jelenté, hogy várom azt, a mit nem hihetek.

Mögöttünk tiszta égen áldozott le a nap, széles küllőket vetve a hegyek ormai mögül a kék égre; a keleti síkságot köröskörül barnás lilaszín köd fogta körül, mely mindig magasabbra kezdett emelkedni az égre: a földnek önvetette árnya. Egyszerre halvány rózsaszín derengés kezdett pirulni a ködös árny közepén, mely mindig szélesebbre terjedt; az a sápatag hajnalfény ez, mit a kelő hold küld maga előtt, gyöngé utánzása a királyi nap hajnalbiborának. Perc múlva egy égő pont támadt a láthatáron, egy fénytelen izzó tűzdarab, mely

csendesén kidomborúlt, mintha égő hegy duzzadna ki a föld felületén. Újabb perc múlva egészen kiemelkedik a halovány égi csillag, izzó tüzes tányérjával, mely elé mintha rózsaszínű fátyol volna húzva....

E pillanatban úgy tetszék, vagy úgy láttam, vagy úgy álmodtam: — hogy ama fényes tüzes lapon egy nagy T betű jelent meg előttem; egy világosan kiírt betű, mely azután rögtön el is tűnt onnan. Egy pillanat század része volt csak, a meddig ott láttam; ezután vége volt. Szemeimet dörzsölém, újra odanéztem; többé nem láttam semmit, órákig fennvoltam, folyvást a holdat figyelve, nem látszott többé annak ezüst tányérján semmi egyéb a szokott foltoknál; csendesén haladt tovább a néma csillag: szomorú képe az élettelenségnek laktalan völgyeivel, halotthegeivel.

Egy T betűt nyertem, vagy talán az is csak káprázat volt?

Másnap ismét ott vártam az ablakban a hold feljöttét.

Azon pillanatban, midőn alsó széle a láthatártól elvált, ismét egy világosan kiírt betűt láttam bene, mely rögtön eltűnt. Az egy E betű volt.

Reszketni kezdtem. Félelem, vagy a bámulat valami szivszorító neme fogott el. Bántam már, hogy ezt láttam, mert egészen felháborította lelkemet.

De azért harmadnap ismét rálestem a holdra: akkor egy X betű villant el szemeim előtt. — Negyedik éjjel egy A; ötödik éjjel egy S....

Tehát Texasban van!

Hatodnap beborúlt az ég; nem láthattam semmit; de hiszen ennyit épen elég volt tudnom.

E világért nem közöltem volna senkivel titkomat. Félttem, hogy tagadni fogják mások — s az képes lett volna megtévelyíteni, mikor én mindazt oly világosan láttam.

Minő nyugtalanul vártam a következő holdtöltét! Az idő ismét kedvezett titkos látásainknak, a fényes égi lap hat napon át hat új betűt hozott az újvilág határáról: a hat betű ez volt: „SZERET!”

„Szeret!” mit is izenhetett volna kedvesebbet onnan. Mi lehetett nagyobb gondolata. Óh bizonyára ez üzenet nem bántá meg a szűz holdat, mert tiszta volt a szerelem, miként maga a hold.

Harmadik holdtöltén egész

hétig láttam a holdban végig villogó betűket.

„CALIFOR.”

Ebből megtudtam, hogy Californiába ment át. Oh miért ment még messzebb tőlem!

Negyedik holdforduláskor észót vettem tőle:

„ARAN.”

Aranyat keresni ment; minek volt ez neki? A kinek annyi ész, oly szép lelket adott az ég, hogy szánhatja az magát arra, hogy éhes önző rablócsorda közepett a földet túrni álljon nem boldogító kincsért?

Meg is bűnhődött érte. A következő holdujság csak egy betűt hozott tőle, ez a betű volt egy „O.” Egy semmi. Tehát azt is elveszté a miye volt. E holdforgással többet nem is izent hozzám. Azt hittem, a földi vágy elvette tőle az égiekre gyakorolt varázst.

A következő holdtölte is betű nélkül hozta fel a sápadt csillagzatot, elmúlt az egész negyed egy jelenés nélkül; én sajnálni kezdtem szép ábrándomat; midőn az isméti holdtöltén még egyszer rászántam magamat e bűvös vizgára, pedig szemeim nagyon meg voltak gyengülve; a hold csaknem vérveres volt, midőn feljött a láthatárra; fénypontjai, mint a

tűz, úgy égtek, míg völgyes sötétei, mintha tele volnának töltve vérrel. A mely percben egészen feljött a láthatárra, egyszerre egy fekete kereszt jelent meg fényes táblája közepén, hirtelen támadva és eltűnve. — Én reszketve távoztam el az ablaktól, és bementem szobámba imádkozni.

Két hónap mulva olvastam a hirlapokból, hogy ugyanezen a napon hajnalban, a mi nálunk az estével összeült, San Francisco csőcseléke fellázadt, egy városrészt fölégetett s egy csoport europait legyilkolt: — azok között volt Emil.

MILYEN LEGYEN A NŐ.

Milyen legyen a nő a kit én szeretnék:
Tele szenvedélyvel, avagy szelíd csendes?
Mind a kettő legyen, nyugott ha én forrok,
S ha csendes vagyok, ő legyen tűzzel teljes.
Űlje meg a lovat, s a párkban egy fehér
Ámorszobor alatt adjon találkozt,
Fínom dámaszivart szívjanak ajkai
S a kalapján hordjon tollat szép lobogót.

Igyék egy pohárka pezsgőt, ha barátság
Híttá nálam össze régi jó pajtásim;
Egy kis hazard kártyán mulassa el magát,
Fesztelenül ülven pamlaga párnáin.
Szeresse a kékszínt, s azt hordjon ruhának,
Piros koralgyöngyöt viseljen a nyakán,
De mindezek előtt, de mindezek mellett
Szeressen engemet szívéből igazán.

Ne ijedjen meg bármi találjon érni;
Találja magát a balsorsba is bele,
S kis szobám ablakát drága függöny helyett
Tarka virágokkal rakja estve tele.
Legyen képzelete, — költői ábrándja; —
Nem drága bútorom nézze bársonyosnak,
S a szerény estebéd oly jól essék neki,
Mint a finom étek, mit táblára hoznak.

Mosolyogjon mindig, ne legyen rossz kedve;
Mert én gyűlölöm a nőknél a rossz kedvet!
Inkább veszekedjék kissé velem néha,
S én kérek helyette aztán engedelmet,
S a kibékülésnek csók legyen a vége
Olyan forró csók, hogy a lelkem is égjen.
S fürteimet, melyek homlokomra estek
Símítsa el onnan kis kezével szépen.

Halálom óráján se lássam könyezni,
Derülten pihenjen rajtam szelíd szeme!
Az „isten veled“et vidor arccal mondjuk,
Hisz oly szép volt múltunk, mint egy
tündérmese.

Sőt ő bátorítson engem, hogy nyugottan
Hagyjam őt itt ezen hánykódó életen....
S midőn már meghaltam, — már nem
láthatom őt.

Akkor sirasson meg nagyon keservesen.

BALOGH ZOLTÁN.

TÓTH KÁLMÁNTOL.

HÁTRAMARADT VERSEIMBŐL.

I.

Mit vihogsz édes kis kutyám,
Hisz' te is megcsalsz még csunyán —
De ezt te még is, ugy-e nem teszed?
Hisz, mint az embernek, nincs eszed.

II.

Ne ugrálj édes szép öcsém,
Mert mind magas az, a mi cél;
Mint alma a fán, függ fejed felett,
A míg kell, el nem érheted.

Csak várj egy kissé szép öcsém,
Majd közel jön még a cél,
Az alma szépen megrohad,
És beüti az orrodát.

III.

Édes kisasszony, az nem bú,
Melytől az ember szomorú;
Hanem az a bú, higye meg,
Melytől az ember jót nevet.

IV.

Csak légy édes fiam minél nagyobb számár,
S a boldogság akkor számodra nyitva áll;
Ne tudj semmit fiam, s hogy nem tudsz, ezt se
tudd,

A boldogságra, hidd, egyedül ez az út;
Légy megelégedett magaddal gyermekem,
Edd a retket, vaját, s hízzál meg a seren,
S beszélj az időről, hogy bárcsak „esne“ már,
Csak légy édes fiam minél nagyobb számár.

V.

Eltemették a jó fiút,
Könyek között eltemették,
És két hét múlva azután
Mindannyian elfeledék.

Az élőkkel is sok a baj,
S mindenkinek kell élnie;
Elfeledék . . csak egyedül
A költőnek jutott eszibe.

A költőnek . . . hisz gyönyörű
Daltárgy: a sírhant és a holt,
S a költőnek egy versiert
Tíz pengőre szüksége volt.

VI.

Oh ha nem látnék sehol szennyet
És senkit, senkit a ki szenved;
És — ah de minő ostoba beszéd! —
Igyék az ember, vegye el esztét.

VII.

A bércezen egyik arra gondol:
Mennyire szép táj, mennyire;
A másik meg: hogy mi jó volna
Innét a bércekről le a porba,
Oda a mélybe dőlni le.

A folyó mellett egyik így szól:
Ah minő szépek habjai!
A másik meg: hogy mi jó annak,
Ki étke már féregnek, hálnak,
Ki bele tudott ugrani.

És mond az egyik fegyvert fogva:
Gyönyörű fegyver, jól vihet!
A másik meg a fegyvert nézve,
Arra gondol, hogy egy lövése
Hogy széthordaná a szívet.

S kik ily sötéten gondolkoznak,
A bölcs azt mondja: ostobák;
A dalnok pedig elmerülve
Szeméből egy könnyet töröl le . . .
Igy felel . . . más hangot nem ad.

IMRE KIRÁLYFI.

Szép kiráylány nyughatatlan
A menyasszony-ágyba';
Szive dobog,
Szeme lobog,
Sohajtoz magába'.

Szép királyfi térdepelve
Estimáját mondja;
Szive dobog,
Szeme lobog,
Oly buzgón dalolja.

„Leejtettem takarómat,
Add föl édes férjem!’
„Légy csendesen,
Szép hitvesem!
Míg imámat végzem.“

„Nem jön álom a szememre,
Oly hideg van, fázom.’
„Légy csendesen,
Szép hitvesem!
Ez legszebb zsoltárom.“

„Beteg vagyok, nagy a hőség,
Oh legyezzess, kérlek!’
„Légy csendesen,
Szép hitvesem!
Most könnyörgök érted.“

„Jój pihenni, lankadt vagy már,
Elfárad az elme.’
„Légy csendesen,
Szép hitvesem!
Hát az Úr kegyelme!“

„Meddig kell még itt tünődni?
Virrad már a hajnal.’
„Légy csendesen,
Szép hitvesem!
Hadd köszöntöm dallal.“

„Istenem! így elhervadni
Szép tavaszkoromban...’
„Légy csendesen,
Szép hitvesem!
Ott fen szebb tavasz van.“

Szép királyfi betegágyon,
Sír mellette nője...
„Légy csendesen,
Szép hitvesem!
Én megyek előre...“

Szép kiráylány özvegyasszony,
De fején a párta...
Szive dobog,
Szeme lobog,
Sohajtoz magába'.

NÁPOLYI JOHANNA.

A kastély csendes. Álmodik a király
S álmában suttag: jer feleségem!
Fényes teremnek ablaka nyitva áll,
Ott a királyné, könyv a kezében.

Olvasna — nem tud; keble szorong, remeg,
Orcája halvány, mint a halálé;
Bomlott hajfürtét sem simogatja meg,
Nem gondol azzal most a királyné.

Jó Ágnes asszony mit tegyen? Egyre vár,
Háló-ruháját most igazítja;
De minden neszre ben terem ő hamar,
És ráfogja: hogy asszonya hitta.

„Menj, édes dajkám! fenleszek én magam,
Álmodjál rólam szépeket, érted?...
„Jó éjszakát! de... óh de hiába van
Az álom — hogyha rettegek érted.“

Jó Ágnes asszony félve kisompolyog,
S csendesen ül meg, mintha alunnék.
Királyné égő homloka csak borong,
Mint zivatarban a villámos ég.

„Ágnes! mért nem jössz?... szólj, mi az, a mi zúg?
„Megrezenté az ablakot a szél.“

És dúdol a szél, mint a galamb, ha bűg,
Jó Ágnes asszony szinte sír, úgy fél.

„Ágnes! nem halod? kard, alabárd, paizs...
„Kegyelem! csak a gyűszűm esett le.“
S görög a gyűszű, úgy görög a hamis,
Hogy Ágnes asszony szinte nevette.

„Te nyögsz úgy Ágnes?... fojtanak, ölnek itt?...
„Fohászkodom, hogy isten az éjjel...“

És Ágnes asszony egyre fohászkodik,
Mignem az álom szárnya födé el...

... Ez ő, Tarenti, lépteit ismerem...
„Hol késel, oh gróf! szörnyen epesztél...“
„Bájos királyné! ismered-e szívem?
S ismer-e az egyebet szerelemnél?“

„Oly sápadt mért vagy, mint a ki gyilkola?“
„Mért oly féltékeny? kérdd a szerelmet!“
„Vércsepp!... te öltél, homlokodon nyoma...“
„Igen! — megöltem a fejedelmet.“

És nézik egymást szótalantúl, mikép
Éjféli árnyak hold sugárinál...
„Mi vagyok én most? szólj, szeretőd-e még?
Szerelmed nem erősb a halálnál?“

Királyné nem szól, csak szeme tündököl,
S bomlott hajfűrtét megsimogatja;
A halvány arcból rózsasugár ömöl,
S mosolyba olvad át piros ajka.

Mosolygó ajkon lágy, susogó szavak,
Édes hosszú csók; csók, ölelés, kék, ...
Álmában Ágnest üldözi egy alak,
S fölrettenve kiált: iszonyú éj!...

ROMÁNC.

Zenének hangja mellett
Vidáman foly a tánc,
Az ifjak hő szívére
Borúl szerelmi lánc.
Hölgyet ragad mindenki
Karjára s vele lejt;
Minden fájdalmat s gondot
Végképen elfelejt.

Csak egy leányka volt bús
E vigság közepett:
Mert lelke a sötét mult
Éjébe tévedett...
Tudá mint szenved ifja,
Hogy szíve mily beteg...
Mily forró volt a könye
S az arca mily hideg.

Még egyszer utóujára
Mindenki táncra kél,
Az ablakon be jő a
Szerelmes esti szél...
S hoz lágy szárnyán magával
Kesergő hangokat...
Hallgatja a leány és
Szíve majd meghasad...

S jönnek vidítani őt: de
Nem hall ez semmi szót;
Mint álmot... úgy merengi
Keresztül a valót...
A hangban olyan sok volt
A bű és a panasz...
Mert a lány kedvesének
Lélekharangja az!...

MELANIE.

J U L I E

Egyre százat lehetne tenni: hogy az olvasó azt hiszi, mikép e Julie fiatal leányka, vagy legalább egy ifjú nő, éjnél is feketébb s napnál is ragyogóbb szemekkel; kinek mosolyain rózsaterem s kinek hangja szebben peng a legezüstös csengetyűnél, a mint magukat némely írók szeretik kifejezni. Az olvasó átkozottúl csalatkozik. Julie, fájdalom! már nem is fiatal többé, nem is leány, sőt még csak nem is asszony: Julie egy — macska!

Macska! De minő macska?

A legszebb, a legtekintélye-

sebb egész Kolosvártt! Ezzel pedig nem kevés van mondva: mert ez egykor kincses város, most az állatvilág e (hasztalan lenne tagadni) tiszteletre méltó fájába látszik helyezni büszkeségét: mert alig van ház, hol legalább ötöt, hatot ne lehetne találni! Sajnálom hogy nem vagyok statisztikus, és így nem merem egész határozottsággal állítani: ha hazánk más városaiban is nem hasonló-e az eset?

De félre a tudóskodással! Ez még rossz hírbe hozhatna. Az embernek vannak rágalmazói, kik

ráfoghatnák: hogy tudóstársasági tag akar lenni — Erdélyben!

Kérem az olvasót, bocsássa meg nekem e kitérést s ezt a rossz életet.

A dologra hát.

Beszélyírói előjogomnál és kötelességemnél fogva először is ismertessük meg hősnőnket!

Julie megpillantása kellemetes benyomást tesz a szemlélőre s első pillanatra rokonszenvet ébreszt maga iránt. Legalább nálam az volt az eset. Szép őszi alkony volt, midőn először láttam őt. A hanyatló nap utósugarai utánoszhatlan bájjal aranyozták meg tekintetes Vámos úr kertre nyíló ablakát, melynek párkányán hősnőnk, mint látszik, gondolatokba mélyedten adta át magát a kellemes est élvezetének.

A szobában rajta kívül még hárman voltunk: tekintetes Vámos úr, ki boszankodva szitkozódott, hogy ez átkozott napon már harmadik szivara nem szelel; tekintetes Vámosné asszonyosság, ki zongoráján hamisan, de mély érzéssel játszta Rigolettóból a herceg áriáját; (Boldog Verdi! Te Dumasja a zeneirodalomnak! Téged mindenütt ismernek és szeretnek, hol hamisan énekelnek! Ez azonban, mint a zárjegy mu-

tatja, csak közte van mondva, és teljességgel nem tartozik a dologra!) és végre én, ki egyik pillanatban a férj panaszaira öltöttem részvevő arcot, a másikkban a nő mélabús és érzésteljes énekén lelkesültem; voltaképen azonban mindezt csak látszottam tenni: mert őszintén szólva, egész figyelmem és érdekeltségem Julie által volt lebilincselve, ki oly festői, sőt szoborszerű helyzetben nyúlt végig a párkányzaton, hogy ha az emberben bármily kevés érzék volt is a művészi szép iránt, lehetlen volt őt érdekelni nélkül nézni.

Szép alkatú kis feje két első lábára volt hajtva s okosnagy szemeivel a láthatár végén merengett. Termete elég karcsúnak és idomosnak mondható; bárha kissé kövéredésre látszik is hajlani. Bőre fínom és fekete, fehér szigeteivel hamuszín oceanján (nem csak a drámákban szabad bombastokat mondani!) kellemes látványt nyújt a szemnek. Lábai picinyek, jólformáltak, és fülei ellen sem tehetni méltányosan kifogást. Nyakát piros selyemszalag díszíté, álla alatt kisded (fájdalom! nem tudom: ezüst vagy packfong) lakatkával összefogva, mely barnás arculatához igen illett.

Ilyen volt ő, Julie, e beszélyke hősnője.

Most már mindenekelőtt azt kell tudatnom az olvasóval: mi körülmény az, mely által Julienek sikerült érdekeltségemet és figyelmemet annyira lebilincselni, hogy érette ez estvén még tekintetes Vámosné asszonyt is elhanyagoljam; kinek pedig olyan édes mosolya és tüzes tekintete van, hogy még verset is lehetne írni hozzá.

E körülmény épen nem egyszerű: sőt ellenkezőleg bonyolodottnak mondható.

Hogy lehető legrövidebben megérthesse az olvasó, csak annyit mondok: hogy Julie iránt tekintetes Vámosné asszonyság a legélénkebb rokonszenvvel és szeretettel viseltetik; míg férje leghatározottabb ellenszenvet, sőt gyűlöletet táplál ellene, és ez érzelmeket cseppet sem is látszik palástolni, még neje előtt sem!

E rejtélyes különség a házastársak érzületében eleinte nekem nem tűnt nagyon fel.

A hölgyek gyakran szeszélyből is előszeretettel éreznek, vagy legalább mutatnak oly dolgok iránt, mik ellen férjeik ellenszenvvel viseltetnek; és Vámos úr nem az első férj, ki a macskákat gyűlöli.

Egy esemény azonban, mely pár nappal történt a most leírt jelenet előtt, nagyobb fontosságot ada e látszólagosan csekély jelentőségű különségnek s érdekeltségemet és kíváncsiságomat teljes mértékben fölébreszté.

Épen mint most, hárman: Julievel négyen voltunk a szobában. Csakhogy akkor Vámosné asszony nem játszotta a herceg dalamát; Vámos úr nem szitkozódott a rosszúl szelelő szivarok miatt; az én érdekeltségem meg nem volt lebilincselve — csupán csak Julie nyújtózkodott, mint most, a napsugároktól ekkor is aranyozva volt ablakpárkányzaton.

Vámos úr és én piquet-parthienkba voltunk elmerülve. Vámosné asszonyság himzőrámajja előtt ült.

Az idő szerencsétlenségre mindjárt ebéd után volt.

Ismétlem e kifejezést, szerencsétlenségre: mert korábban vagy később nem ittunk volna kávé, és én a barna török csészét, Vámos úr egy előpataki kedves emlékét, szórakozottságból nem helyeztem volna az ablakpárkányzatra; s ekkor nem történt volna meg a következő jelenet, mely mind négyünkre nézt kellemtelennek nevezhető.

Azonban „minden roszból jó származik“ azt mondja a példaszó.

E beszélykét az olvasó kétségkívül e szórakozottságnak köszönheti.

Mint mondani szerencsém volt tehát: én és Vámos úr piquet-parthienkba voltunk elmerülve. A szobában minden csendes volt, mint a színpadon, midőn Hamlet lelke megjelenik. Én szerencsében voltam, és épen kilencvenest olvastam, midőn Julie még e pillanatig is ismeretlen ok miatt hirtelen a földre ugrott, magával sodorván a házigazda kedvenc török csészéjét, mely a padlózatn dirib-darabra tört.

Vámos úr rosz kártyái miatt már a nélkül is ingerült levén, dühösen pattant fel székeről, s hosszú, vastag cseresznyepipa-szárával olyat húzott Julie karcsu derekára, hogy a szegény lény valóban szánakozást és részvétet gerjesztő jajgatásokban tört ki s a szerencséjére nyitva levő szobaajtón kirohant a nélkül, hogy csak egyetlen egyszer is visszapillantott volna kínzójára.

Tekintetes Vámosné asszony-ság egy éles sikoltást hallatott s hevesen ugrott föl székeről.

Én, ki ösztönszerűleg éreztem, hogy a sajátképeni bűnös

nem Julie, hanem én vagyok, megsemmisülve álltam a csésze romjai felett s reszketve vártam a vihar kitörését, melynek közellétét a házinő szikrázó tekintetéből nem ok nélkül gyanítám.

— Uram! — kiáltja görcsös zokogások között Vámosné asszony-ság -- Ön zsarnok, egy kegyetlen Kannibal, ki meg akarja gyilkolni Juliet, hogy általa engem is meggyilkolhasson... Mit vétett e szegény ártatlan lény, hogy ön így bánik vele?

— Mit vétett?! — kiáltja még hangosabban Vámos úr egy oldalpillantást vetve rám, s a csésze darabjaira. — Ez már még is sok! Mit vétett? Azt, hogy én e bectelen ronda állatot utálok, gyűlölöm s többé nem fogom házamban megszenvedni. Érti asszonyom? Azért is ime, most utójára mondom önnek, hogy e macskát eltávolítsa házamtól, másképp meg fogom gyilkolni.

— Ha magunkban volnánk, uram, — mondá a nő alig fékezhetve felindulását — talán találhatnék méltó feleletet önnek ez ép' oly kegyetlen, mint illetlen szavaira, most azonban távozom: mert úgy látszik, hogy ön cseppet sem gondol háza becsületével, s képes volna idegenek előtt is oly

jelenetet játszani végig, mely mindkettőnkre egyiránt nevetséges és megalázó lenne! Ez úgról azonban négy szem közt még beszélni fogunk.

E szavak után sietve elhagyá a szobát.

Ha őszinte akarok lenni, nem hallgathatom el, hogy Vámos úr néhány szitkot küldött utána.

— De uram, — mondtam neki csillapítva őt — ön igazságtalan neje és Julie iránt, a hibás egyedül én vagyok. Miért voltam oly ügyetlen a csészét Julie útjába helyezni, miután tudva levő dolog, hogy a macskák kissé szelesek.

— Ej uram! nem is az a haszontalan csésze lázított engem ennyire fel: hanem ki nem állhatom, utálok, gyűlölöm e fertelmes állatot, melyet nőm csak bosszúságomra tart a házban.

— De uram, mi oka van önnek gyűlölni Juliet? Hisz ő minden vele született hiányai dacára is kedves, szeretetre méltó állat!

— Mi okom van gyűlölni e fertelmes macskát, azt kérdi ön?! — kiáltá megújuló dühhel; de néhány másodpercenyi séta után sikerült ismét nyugalomra tenni szert. — Kérdezze ön nőmet; ő meg fogja önnek fejthetni! Igen

uram, ön szerfelett le fog engem kötelezni, ha e tárgyban nőmet kikérdezi.

— Igen szívesen meg fogom tenni uram, — mondtam neki — de egyszersmind kalapomat is vevém, mert átlátám, hogy Vámos úr e napra élvezhetlenné leve.

E legalább is élénknek nevezhető családi jelenet után még percig sem lehettem magára Vámosné asszonysággal. Ez alkalommal azonban elhatároztam nem piquetirozni Vámos urral: mert ez a legbiztosabb mód volt őt a casinóba kényszeríteni.

A számítás nem csalt. Vámos úr nemsokára ürügyet keresett és talált a távozásra.

Széketem közelebb húztam a zongorához s olyan elragadtatott és lelkesült kifejezést öltöttem arcomra, hogy egy Lind Jenni is meg lehetett volna elégedve vele. Nem is tévesztette el hatását Fanni (ha már kiszalasztottam, nem vonom vissza, így nevezték a házi asszonyt) olyan szeretetre méltó leve hozzám, minő sem az előtt, sem az óta soha sem volt.

Mondtam neki egy csomó bókot. Fanni azon nők közé tartozik, kik szeretik a bókokat. Végre kis idei manővrirozás után, mintegy esetlegesen Juliere vittem

a beszédet. Kárhoztattam Vámos úr viseletét.

— Nemde uram, ő egy zsarnok, ki elég szívtelen ez ártatlan állatot minden ok nélkül kínozni? Ezzel ölébe édesgette a macskát, s annyi nyájaskodást halmozott rá, mennyiben Vámos úr aligha részesült egész házassága alatt.

De ez éppen nem csuda. Julie kedves szép kis állat. Vámos úr pedig öreg és rút. A hölgyek pedig a rút nál csak az öreget szeretik kevésbé.

E pillanatot nagyon alkalmasnak hittem, hogy Juliet érdeklő kíváncsiságomat kielégíthessem.

— Vámos úrnak e kedves állat iránti érzelmei előtttem is egészen megfoghatlanok, asszonyom, s ez iránt intéztem is hozzá többször azon kérdést: de ő mindig makacsúl vonakodott felelni arra; sőt utósó alkalommal határozottan kimondá: mikép én ez ügyben csak öntől nyerhetek felvilágosítást. Ez, mint képzelheti nagysád, még jobban felingerlé érdekeltségemet. Azért asszonyom, kérem önt....

Nem végezhetém be, úgy megijedtem Fanni haragos pillantásaitól.

— Hogyan uram? — kiáltá

haraggal pattanva fel székéről — ön szövethetik férjemmel boszantásomra és gyötrésemre! Engedje ön kimondanom, hogy önnek e szerepe éppen nem szép s nem nemes.....

— De asszonyom.....

Nem hallgatott ki; hanem hevesen felugrott s a nélkül, hogy egyetlen fejbiccentésre méltatott volna, sebesen elhagyta a szobát.

Némán bámúltam utána, s ez azt hiszem a legtermészetesebb volt, mit helyzetemben teheték.

Fanninak e viselete még jobban felingerlé kíváncsiságomat, s most már komolyan elhatározám: minden áron tudomására jutni e rejtélyes eseménynek.

Ámulatomból, mely legalább is öt percig tartott, Katinka a komorna riasztott fel, ki, tudja a jó isten miért, a szobába lépett.

Sokkal több regényt olvastam keresztül és sokkal több színdarabot néztem végig, sem hogy megpillantására örömmel fel ne kiáltottam volna legalább gondolatomban: meg van!... itt a kulcsa e rejtélynek!

— Katinka! — szólék kezébe csúsztatva egy két forintos bankót — nagy beszédem van önnel, de titokban: azért ha ideje

lesz ma estére, jőjön el arra felém: várandom.

Nem engedék időt a hosszas fontolgatásra, hanem távozám mielőtt feleletet adott volna.

Esti hét órakor valaki ajtómon halkán kopogtatott.

Katinka volt. Remegve lépett be, és.... de ezt már illő, hogy a második fejezetben mondjam el.

II.

— Jó estét, jó estét! — mondtam neki örömmel, mert az igazat megvallva, már kissé kétkedni kezdék eljövetelén.

Katinka reszketve, félénken állt meg az ajtó előtt és egész viselete mutatá, hogy tévedésben volt az ok iránt, miért magamhoz rendelém.

E tévedés megbocsátható szépségének és hiúságának: de siettem azt mielőbb eloszlatni.

Ez azonban nem könnyű feladat volt: mivel hiúsága forgott kérdésben, s nekem szükségem volt rá, hogy őt a legkellèmesebb, igazabban a legközlékenebb kedélyhangulatba hozzam.

— Kedves Katinka, — mondtam neki kezét megfogva — jőjön, üljön le ide, erre a székre, és ne tartson semmitől. Én sokkal jobban tiszteltem önnek ifjúságát

és erényét, semhogy hamis céljaim volnának.

Katinka sietett elpirúlni és helyet foglalt a neki ajánlott széken.

— Szép gyermekem, — kezdém állát megsímogatva — az ok, miért magamhoz kértem, kissé gyermekes ugyan: de ön nem fog kinevetni kíváncsiságomért úgy-e, és felelni fog kérdésekre?

Kiváncsiság.... kérdés.... e két szóra Katinka arca egészen átváltozott s egy rövid másodperc teljesen elég volt rá, hogy ismét megszűnjön nő lenni, és egészen szobaleány legyen.

— Parancsoljon Tekintetes úr, — válaszolá azon kacér hangon, mely egyszerre reményt és kétséget ébreszt s melyet mindenki ismer, ki valaha szerelmes volt — ha tudom a dolgot, örömmel fogok rá válaszolni.

Átláttam, hogy emlékének felfrisítő harmatra van szüksége, s egy másik kétpengőst csúsztatam kezei közé.

— A dolog igen egyszerű és csekélység: Julieről, a macskáról akarok beszélni.

Katinka illőnek találta rejtélyes, hamiskás arcot ölteni.

— Mondja meg nekem édesem, mióta van Julie a háznál és

mi az oka, hogy az úr annyira gyűlöli e szép kis állatot, míg az asszonyosság úgy látszik nem is élhet nélküle?

Katinka pillanatig habozott, aztán kétkedő hangon kérde:

— De hát aztán nem fog elárulni Tekintetes úr?

Megnyugtattam őt, s ő a következő történetet beszélte:

— Juliet asszonyunknak Kékesi úr ajándékozta ez előtt két évvel. Kékesi úr akkor igen gyakran, sőt naponta jött a házhoz, s még fél éve nincs egészen, hogy megszűntetvé, vagy legalább meg-ritkítá látogatásait. Mint a cselédek suttoják, erre őt urunk kérte volna föl; miután Kékesi úr asszonyunknak leánykori udvarlója volt, sőt házassága után is.... Na de ez bizonyára rágalom, és én nem akarom jó asszonyomat rágalmazni. Annyit azonban én sem tagadhatok, hogy urunk ellen-szenve Julie iránt főképp Kékesi úr elmaradásával kezdődött, s szegény jó asszonyunknak rend-kívül sok küzdelmébe került a szép kis állatot a háznál megtart-hatni. Szegény jó asszonyunk! Áldott egy jó lélek, ki mindig pártfogolja az üldözötteket, s mentől jobban üldözi az úr a sze-gény állatot: annál inkább elhal-

mozza jóságával. Ételeről, italáról maga gondoskodik; mindennap kifésüli, kikeféli s oly szép selyem és bársonnyakravalókat készít számára, hogy csupa gyönyörűség nézni. Az úr azonban úgy látszik, e nyakravalókért különösen boszankodik: mert asszonyunk előtte azokat rejtegeti. Mikor hon van, akkor Julie mindig csak a régi piros nyakravalóját hordja s csak midőn hazúlról hosszabb időre távozik, akkor ékesíti fel szép égszínkék piros bársonnyal.

Ennyi mindössze is, mit Juliet illetőleg nekem Katinka mondott.

De ez tökéletesen elég, s még novellistának sem szükség lennie, hogy az ember e töredékeket regénynyé egészítse ki.

Julie tehát, valószínűleg egészen öntudatán kívül közlekedési eszköz Fanni és Kékesi úr között, s változó színű nyakravalóival a férj hollétét tudatja.

El kell ismerni, hogy Fanni asszonyosság részéről ez jó választás volt.

A macskák általában nem fecsegők s bármily veszélyes titkokat is rájuk lehet bízni.

Kíváncsiságom ki levén elégtve s Kékesi urat illetőleg is

eleget tudva meg, kevésbbé kezdetem mulatságosnak találni Vámos úr piquet-parthiejait, azért több mint egy hónapig feléjük sem mentem.

Végre egy unalmas esős délután hozzájuk tévedtem.

Egészen meg voltam lepetve, hogy Juliet sem szokott helyén, az ablakpárkányzaton, sem a házban sehol nem találtam.

Vámos úr divánon szendergett. Fanni egy ifjú ember társágában ült zongorája előtt, s mint látszott, igen el voltak merülve játékukban.

Azon zajra, melyet belépésem okozott, Fanni elég ügyesen és gyorsan rántá székét kissé távolabb barátjától, ki egész fülig elpirúlt.

Nem csuda. Alig látszik többnek húsz évesnél s e boldog korban a legkisebb zavart is elárúlja arcunk.

A ház asszonya sietett hosszas elmaradásomért a szokásos szemrehányásokat tenni, s én is leőröltem szokásos mentségeimet.

Azután beszéltünk sok mindről a világon, míg végre, nem küzdhetve le többé kíváncsiságomat, előhoztam Juliet.

Tartozom az igazságnak ki-

mondani, hogy Fanni e név halatára kissé megzavarodott.

— Férjem ellenszenve oly nagy volt ez állat iránt, miszerint végre át kelle látnom: hogy gyöngédtelenség lenne részemről a botrányköt tovább is házamnál tartani, azért is barátnőmnek ajándékoztam.

— Ah! de ne beszéljünk ez undok állatról, — mondá a fiatal ember, és ez volt az első szó, mit ottlétem alatt mondott — rendkívül undorodom a macskáktól!

— Helyesen, helyesen ifjú barátom, — kiáltá a divánról felpattanva Vámos úr — ez csak azt mutatja, hogy önnek finom izlése van. Engedje, engedje ön kezét megszorítanom elismerésem és hálám jeléül: mert ön nélkül e rút állat még most is házamban volna. Ön segített nekem nőmet rábeszélni. Öné, egyedül öné az érdem.

Az ifjúember szerényen hajtogatta magát Vámos úr elismerő szavaira.

Mindent megértettem.

Szegény ifjú tatár! szegény Kékesi, s legszegényebb Vámos úr!

Azonban mindez csak „világ folyása“! a mint egy szellemdús barátném szokta mondani hasonló dolgokra.

Ismét eltelt három hó.

Épen ennyi időt töltöttem falun. Megérkezésem után pár nappal látogatásomat megteendő, épen Vámos úr házába akartam belépni, midőn nagy meglepetésemre, egyik utcára nyíló ablakban megpillantottam — Juliet.

Alig hittem szemeimnek: de csakugyan ő volt, és pedig kék bársonnyakravalóval!

Kék bársonyszalag! Hisz ez .... de hát az ifjú tatár?

Hja! Azóta három hó, három hosszú hó telt el, és „az asszony ingatag“!

Azonnal visszafordultam, mivel bűnnek tartom a szerelmeseknek utjában állani.

Helyesen cselekedtem.

Alig pár lépésre a háztól szembetaláltam Kékesi urat, ki a lelkesedéstől és boldogságtól egészen kikelve színéből, rohant azon mellékutcácskába, hová Vámos úr kertjének hátulsó ajtója nyílik.

Mosolyogva követém őt szememmel.

Szegény, szegény ember!

Szegény? Miért volna az?

Nem illusio-e az életben minden, a mi szép és jó! És nem legboldogabbak-e azon emberek, kiknek legtöbb jutott a szellemi mámból?

E kalandocska után elúztam Kolozsvárról, és így fájdalom! nem tudom önöknek Fanni és Julie további történetét elmesélni.

Hányszor tűnt el a háztól még Julie, és hányszor került ismét vissza?...Ki tudja! Én azt hiszem nem nagyon sokszor: mert Fanni ő nagysága, dacára tüzespillantásainak és mosolyainak, már túl van a harmincon, és nagyon kevés ember van a világon, ki Lévaival elmondhassa:

De az, a mit én tebenned

Oly igazán szeretlek:

Eltűnendő szépségednek

Romjain is ott lebeg!...

E gyönyörű versszakot kárpótlásul írtam ide azok számára, kik e beszélyke olvasása alatt unatkoztak.

J Ó S L E Á N Y.

Jeruzsálem mellett,
Vagy talán a szélén;
Nem tudom bizonynyal, hogy hol?
Mert magam sem érem.

Valahol mégis csak
Kis halastó állott,
Melybe minden hajnal keltén
Egy szép angyal szállott.

Bele szállt az angyal
Tündér csattogással,
S föl keverte azt fenéig
Hófehér szárnyával.

S a ki abban fürdött
Legelőszőr, mindjárt:
A vak látott, és a sánta
Fölkelt és megint járt.

Ime, a sok kóros
Azt körül is ülte!
S ime, a sok közt egy szép lány
Várkozik körölte!

Várja rég az angyalt,
Hajnal hasadását,
S kéri istentől szemének
Elveszett világát

Csakugyan pirúl is
A hajnal sugára;
A legelső fényt veté — a
Lány szüz homlokára.

S csakugyan leszállott
A régen várt angyal;
S csattogott, keverte a tót —
Másvilági hanggal.

Dobogott a szíve
Sok szegény betegnek;
A gyógyulás örömére
Könyek is peregnek!

Ki fog abba szállni
Legelőszőr, vajjon?
Hanem a lány nem szólt: hogy még
Szemrehányást halljon!

Istenében bízott,
Ki örömet s bűt ad;
Ha az isten úgy akarja, —
Úgy is meggyógyúlhat.

S csakugyan meggyógyult: —
Mert midőn az angyal
Csattogott a tó vizében
Túlvilági hanggal:

Egy megihlett vízcsepp
Fölfecscsent szemére, —
És kipattant mind a két szem,
A mint ahoz ére. —

De mit ér, hogy a lány
Látott tisztán, szépen...?
A szép angyal látásán meg —
Őrült örömében!!

És kezdett beszélni
Érthetetlen dolgot;
Majd sírt, mint az árva gyermek,
Majd megint mosolygott.

S oda járt naponkint,
Bele ment a tóba;
És a látni vélt angyallal
Állott ilyen szóba:

„Itt vagyok, galambom!
Jőj le mennyből hozzám;
De szegény menyasszonyodnak
Szép jegygyűrűt hozzám!

Betlehembe menjünk;
Én leszek kom'asszony;
Csak a bánat érted addig
Itt el ne hervasszon.

Dávidnak trónján egy
Szűz virág virúl ki:
De a virág szent gyümölcse
Jászolba fog húlni.

Kis selyempólyákat
Varrtam a részére,
Kimosom és ráborítom
Reszkető testére...!”

Igy beszélt naponkint,
S még tán mást is mondott,
Míg keményen egy sulyokkal
Vert egy kisdéd rongyot.

Szánta őt a népnek
Ifja és a véne,
A ki őt a tó partjára
Látni, hallni méne.

Egy két ősz szakálú
Bölcs is oda bámúl:
De nem birt kimagyarázni
Semmit a szavából.

S már el is halt a lány:
Éltét lebusúlta;
Csak a lelke járt éjenkint,
S pattogott a sulyka.

S évről évre zajgóbb
Lett a tón a lárma:
Mintha ezer sulyok egy-egy
Nő kezében járna.

A zajból azonban
Büvösbájos nyelven,
E rejtélyes, titkos szózat
Élesen kikelvén:

„Dávidnak trónján egy
Szűz virág virúl ki;
De a virág szent gyümölcse
Jászolba fog húlni.

Kis selyempólyákat
Varrtam a részére:
Kimosom és ráborítom
Reszkető testére...!”
De egyszer a jászol
S Betlehem csudája
Villám-hírrrel az egész hont
Sebesen beszállja.

S im, megértik rögtön,
A mit a lány mondott:
Hogy kinek részére mosta
Azt a kisdéd rongyot!

S megretten a sok bölcs,
Ki piros, ki halvány —
A rejtélyes mondatoknak
Megfejtését hallván.

Hát a lánynak lelke...?
— Kérdezhetnők most mi. —
A csodás hír éjjelétől
Nem járt többet mosni:

Elröpült a többi
Angyalokkal szépen,
S üdvözölte a kis Jézust
Jászolibölcséjében.....

MAGYARORSZÁG PATRÓNÁJA.

Soha sem látott még a világ oly szépet,
Mint, midőn az angyal Mariához lépett:
Úgy megrettent és úgy elpirúlt előtte,
Hogy még a fris hónál is fehérebb angyal
Szinte rózsaszín lett tőle.

Azután meg újra a köszöntést hallván,
Lett, mint a fehér hab, arca színe, halvány;
S kiegészítésül úgy illett hozzája:
Hogy zöld köntösében állt ott Magyarország
Drágalátos patrónája.

A NEMZET VÓLEGÉNYE.

Magyarhon legfőbb támasza
A hős Hunyaddal sírba szállt ;
S fiának vére ontatott,
Mely az egekbe fölkiált.
Méltó boszú és kegyelet
Viraszt a két halott felett.

És hogy megmentse a hazát,
Testvér lőn e két érzemény.
Az elkeseredett magyar
Tanácsra gyűlt Rákos terén ;
S legyőzve a fondor viszályt,
Éltette Mátyást, mint királyt.

S a nemzet választottaért
A nemzet színét küldte fel,
Hogy a hon szép határain
Az új királyt fogadja el ;
Szilágy- s Vitézzel mentenek
A lelkesült főemberek.

A fényes küldöttek között
Egy tisztes özvegynő vala,
Az ország gyászos özvegye ,
De most dicső országánya ;
A szép követség gyöngye lett,
Azzá tevő a tisztelet.

Feszült kebelrel várnak ott,
Állván a hon határinál ;
S most erre új hajnal derül . . .
Földére lép az új király.
Méltó öröm rezegte át
Az annyt szenvedett hazát.

S a harsogó öröm között
Nem bír szívével az anya ;
Meglátva szíve magzatát,
Kin annyt aggódott vala,
A küldöttség közöl kívált,
És átkarolta a királyt.

Csend, -- ünnepélyes csend leve . . .
A gyermek szólni nem tudott,
Szülője keblén könyezett.
A boldog anya zokogott,
S csókjával ég és föld előtt
Hazáknak eljegyezte őt.

Ekkor szülője karjai
Közöl kifejlik a jegyes ;
Szemén csillámlik az öröm,
Melytől hű szíve úgy repes.
Üdvözlík őt Vitéz s Szilágy,
Üdvözlík a magyar világ.

És nagy volt a nászünnepe,
Melyet a nemzet ünnepelt.
Ily vőlegényen és arán
Az Istennek is kedve telt;
Jelül: midőn ily jót akart,
Hogy még szerette a magyart.

ORGONAVIRÁG.

Mélabúsan zeng a buzgó
Zárdaszűzek orgonája,
A nép szíve s templom íve
Bús viszhangot ad szavára.

A magány legszebb virága
Egy halvány ifjú apáca,
Ki a szent kar orgonáját
Oly szívandalítva játsza.

* * *

Május első hajnalára
Mily fát hoztál kedvesednek?
Kérdi boldog sejtelemmel
Egy ártatlan szőke gyermek.

„Orgonavirág a májfa
Most neked, szívem szerelme!”
„Édest ígér, keserűt ad...”
Mond a lányka meglepetve.

„Oh az a hamis virágnyelv...”
Válaszolt az ifjú rája.
„Édes hangon szól a szívnek
S a tavasznak orgonája.”

De nem csalt most a virágnyelv
És a szűz balsejteménye;
A virág hervadni kezdett,
Tűnni kezd a lány reménye.

Nagyvilág! te csalfa nagy kert,
Annyi jó szív tömkelegje,
Annyi szép reménynek sírja,
Hol a hűség sír epedve.

Hűtlen ifjú! nincs szíved már
Szőke lánykád bánatára?
Oh mért nincs a nagyvilágnak
Intő orgonavirága?

* * *

Szívrendítve zeng a buzgó
Zárdaszűzek orgonája,
Rajta hév könnyűkben ázva,
Hervadt orgonavirága.

A magány Ceciliája,
Egy haldokló szép apáca,
Szent karának orgonáját
Most végbúcsuzóra játsza.

HÁROM KERT.

Lányok, lányok! szép anyának
Három szép leánya!
Három kertből legjobb kedvét
Melyik hol találja?

A legifjabb szőke gyermek
Szóla játszi kedvvel:
Nekem emlény- s ibolyákkal
Telt virágos kert kell.

Hát tenéked? — a középsőt
Kérdik önyelegve.
S a szép kérdezettnek ajka
Nem nyílt feleletre.

Sürgeték, — ő elpirúla,
S szíve azt felelte:
Hogy kedvence a szerelem
Bűvös rózsakerte.

Nénikénk! mostan te mondd meg,
Melyik a te kertet?
És a halvány szende testvér
Szólt s könyezni kezdett.

A hol legtöbb zöld halom van,
S szomorú fűz árnyán
Sír a bús reménytelenség
Elhagyottan árván.

Hol könyektől sarjad a fű,
S a mulandóságról,
Múlt napokról, múlt örömről
Minden fű s virág szól.

Hol kibékül a csalódás
A szívgyötrellemmel,
S mindnyájan találkozzunk...
Nekem ez a kert kell.

* * *

Három sírdomb gazdagítá
Később a sírkertet;
Emlény-, rózsá- s ibolyáin
Szomorúfűz lengett.

Három sírja, három gyásza
Volt az egy anyának.
Mint a nővér sejtve mondá:
Ők találkoznak.

H A R A N G S Z Ó.

Ismeritek a kies völgy
Estharangját?
Esti szellő andalítva
Viszi hangját.

Víg legényke húzza szívből
A harangot,
Tán azért ad olyan édes
Tiszta hangot?

Harcra hitt a hon veszélye
Síkra szállott a levante;
Szép arája bús fohászszal,
Anyja áldással követte.

Küzd a bajnok, mint oroszlán,
Mert szerette szép hazáját;
Kard kezében, ámde szíven
Hordozá anyját s aráját.

Jaj: de drága a borostyán,
Mit a harci pálya enged,
Dicsfénnyel köríti a főt,
Holtra szaggatván a keblet.

Vérmezőn küzdvén a bajnok,
Hír koszorúit aratja.
Visszatér, — s otthon családjá
Gyászos romjait siratja.

A magános völgy lakát sem
Kímélé a harc viharja,
A hősnék minden reményét
S üdvét egy pár sír takarja,

Ismeritek a sötét völgy
Vészharangját?
A vad orkán, vért fogyasztva,
Hordja hangját.

Bús remete húzza sírva
A harangot,
És azért ad oly keserves
Tompá hangot.

HOZZÁD A TÁVOLBA.

Csöndes az est, néma a táj
Még a fölmile is hallgat:
Andalogva elmerengett
S bámulja a fénylő holdat.
Tiszta vizü tó a völgyben —
Csillag sereg fürdik benne
S e csillagok oly ragyogók
Mint ha szemed köztök lenne.

A tó partján sűrű fenyvek
Lombjai közt nyugvó viszhang
Fölriadt most — fölkiáltá
Távolból az esti harang.
Szivem olyan mint e vidék:
Minden fájdalomtól szabad;
Csak a viszhang nem beszélhet —
Nem hallhatja csengő szavad.

Gr. VASS OTTILIA.

UTI NAPLÓMBÓL.

I.

Midőn tollat ragadok s ez „Album” olvasóival közlöm jegyzeteimet, koránsem ama nem rég fejtegetett s fenhéjazó címet tűzöm ki cégérül: „Ne félj, míg engem látsz!”

Ellenkezőleg, egyik gyöngeségem megemlékezésével szándékom palástolni hibáimat, ferde nézeteimet, vagy fonák ítéleteimet.

Bármit csodálok, magasztalok, vagy roszalok külföldön: mindannyiszor hazám van lelkem s szemem előtt.

Annak képe lebegi körül ál-

mamat s ad irányt gondolataimnak.

Mi kedves foglalkozás, s mégis mi aggasztó nem ritkán,— midőn végig tekintvén az idegen országok intézményeit s emlékeit, majd kedvező majd ismét lehangelő azok honommali egybe-hasonlítása?

Nem csoda! Minden valódi magyar ember legnagyobb kedvtelését abban találta öröktől fogva: vajha e bálványát minél több fényes s értékes kincscsel ékesíthetné föl! — s mindegyikünk szorgalommal távolítel min-

mindent, mi nem valódi kincs vagy ékítmény.

E gyöngeségem, azt hiszem, kinek sem ártalmas.

Mi ártalmas is volna abban, midőn a törpét az óriással hasonlítjuk egybe? Sokszor a törpe van előnyben, — különösen, ha viszonyait vesszük fontolóra —, míg ismét más alkalommal az óriás kerekedik fölül.

E gyöngeségem kényszerít gondolkodni, s minthogy a gondolkodást s összehasonlítást a tevékenység első fokának tartom s a tevékenységet nagyra becsülöm: — annyira megkedvelém e gyöngeségemet, hogy most már nem is akarok többé elszokni attól, mit sokan talán nevetségesnek s éretlennek tartanak. —

II.

Belgium 1856-ki júliusban.

Mielőtt a világvárosba érkeztem volna, Belgium nevesebb fürdőhelyén mulattam egy hétig.

Chandefontaine, közel fekszik a világhírű Spaa-hoz, a Kölnből Bruxelles-be vezető vaspálya mentében.

Fekvése s környéke felségesen élénk s gazdag kép.

Patak kanyarodik végig azon szűk völgyön, melynek szelid dombjai s hűs erdei mögül utat

tört magának azon meleg forrás, mely nevet, hírt s kellemet ajándékozza Belgium e pontjának.

A betegek ide gyógyítkozni; az egészségesek nyaralni sereglenek.

E völgy a természeti szépségek s egyszersmind az ipar s szorgalom jelképe. Nincs egy talpalattnyi föld sem használatlan; nem létezik hegyhát, oldal vagy szakadás beültetlen. A földmély gazdagságát pedig kiaknázzák az e helyen egymást érő vasgyárak, melyek egyike, *Vie il Montagne* név alatt, kiterjedésre s gazdagságra nézve, a világ legnagyobb e nembeli vállalataival bátran kiállja a versenyt.

A közel fekvő városok csakhamar élénkséget kölcsönzének az eleinte kisszerű fürdőnek, míg a táj kedvesen szelid jelleme, s a lég tisztasága számtalan nyári lakot alkotta, melyek egyszerűen bár, de izlésteljesen s kényelmesen építvék.

Az építésmód egyszerűbb s annál fogva sokkal olcsóbb mint nálunk. Láttam hatezer ezüst forintért eladó nyári lakot, melynek ugyan azon mérvbeni fölépítése nálunk kétszer annyi pénzbeli erőt igényelne.

Ez olcsóság s egyszerűség

következménye: hogy itt sokkal többen élvezhetik a kellemes nyári mulatozás gyönyöreit.

A Chandefontaine-i völgy képe különösen szép s élénk.

A széles patak, könnyűded lánc- s vashidaival; — a mellette elvonuló vaspálya várakra emlékeztető alagúti kapui; — az egymást érő nyári kastélyok s haszonbéri lakok színvegyülete; — a domblánc csúcsait ékítő sűrű sötétzöld erdőség; a füstölgő gőzgépek s kerepelő malomkerekek halk moraja; mindezek együttvéve, ha nem is egészen természetesen falusi, de minden esetre élénk színezetű táj-képet alkotnak. —

Ki útja alatt néhány napot pihenni s visszavonulni kíván, alig választhat szebb s célszerűbb pontot Chandefontaine-nál.

A fővendéglő a patak közelében fekszik s a szemközt fekvő indóházzal vashid által van összekötve. E nagyszerű épületet, melyben vannak a meleg fürdők is, szépen tartott angolkert környezi; dúsgazdag fái alatt a nap tikkasztó heve elől bármikor menedéket találunk.

Az itt lakó számos társaság együtt él vagy külön, a mint ki-

nek tetszik. — Ki sem gondol mind azzal, mit szomszédja cselekszik; szívesen fogadják a nagy társaságban teendő kirándulásokat; a különélőketnem tartják sem dölőfősek-, sem neveletleneknek.

Mi könnyen élvezhetik sokan a nyári lak kellemeit, kitetszik az itt uralkodó olcsóságból:

Csinosan bútorozott szoba az első emeleten, kertre nyíló kilátással; reggelire kávé vagy théa hideghússal s vajás kenyérrel; ebédre hat tál izletesen készített étel, vacsorára gyümölcs, hideghús vagy bármi más csekélység; s mind ezért fizet a fürdői vendég 6 francot, az az: 2 ft. 24 krt. ezüstben.

Azt vélem, ki ezt tapasztalja, élvezi: méltán panaszkodhatik hazai fürdőink drágasága, kényelmetlensége, különösen pedig a fürdők birtokosaira, kik oly keveset tesznek azok emelésére s csinosítására.

Pedig Chandefountain-ban azon vendéglő, melyről szólottam s melyben laktam, a legdrágább. Lehet még ott sokkal kevesebbért is szinte eléggé jól élni.

Ez olcsóságból azon haszon ered a fürdőre nézve, hogy sok vendég hosszasan mulat ily kellemős helyen, míg nálunk egy

két fürdőhelyet kivéve, átalán csak rövid ideig tartók azok élénk évszakai.

Chandefontaine különösen kellemes fekvésű: mert vasút által összeköttetésben van Bruxelles, Malines, Liége, Aachen s Spaa városokkal. Kit tehát ez egyhangu falusi élet untat, érdekes kirándulásokkal fűszerezheti mulatását.

A fővendéglőben élők száma naponként negyven és hatvan között ingadoz, míg vasárnaponként százan is voltunk.

Estenként a társaság, a külön irányokban tett séták után, vagy a kertben, vagy a csinosan rendezett termekben gyűl egybe. Zongorajáték s ének, néha egy kis tánc, majd ismét egy arra utazó művész hangversenye mulattatják a társaságot.

Ott létem alatt Europa majdnem minden nemzete volt képviselve. Belgák, franciák, hollandok, angolok, spanyolok s magyarok a legnagyobb barátságban éltek egymással. A társalkodás francia nyelven foly; az életmód falusi s minden fész nélküli, s a mint már fölebb emlitém, tökéletesen független.

A Chandefontaine-ben töltött hét életem legkedvesebb

emlékei közé sorozható. A szép természet itt műveltséggel s iparral párosúl; az egyszerűség kényelemmel s csinosossággal. Szóval, jól rendezett falusi életet inkább élvezhetni a világ e parányi szerény pontján, mint bárhol egyebütt.

Csak mikor mind e követelésnek megfelel valamely hely: lehet azt akár a dolce far niente, akár a visszavonultságot igénylő munkásság menhelyének mondani.

Alig van ország, mely több szép s a természettől gazdagon ékített fürdőhelylyel bírna, mint szeretett hazánk, s mégis alig van ország, melyben enyugalomnak s üdülésnek szánt helyek oly kevés gyönyörrel s kényelemmel kínálkoznának, mint épen nálunk.

Ez érzelmek iratták velem e sorokat. Adja isten, hogy azok kezein forduljanak meg, kikhez leginkább intézvék!

III.

Páris, júliusban 1856.

Chandefontaineból nem Brüsselnak, hanem Liége s Namur felé utaztam Párisba.

Liégeben hosszasan kelle időznöm a namuri vonat később indulván mint hittem volt.—

Ujságolvasással s naplóm rendezésével foglalkozám, míg végre márnagyon is hosszasanak tetszvé az időköz, a fogadóstól kérdém:

— Mikor indul a namur-i vonat?

— Elindult már az, uram, egy órája.

Alig ejté ki e szavakat, midőn két belga s három francia felszökik a szomszéd asztal mellől; ők az enyimhez hasonló sorban osztoznak s most felbőszülven a kormányt, a francia éjszaki társaságot s azok fő részvényeseit: az angolokat, szidalmazták.

Rendkívüli gondatlanság, midőn ily nagy fontosságú vonat az indóház másik végéről indul el a nélkül, hogy síp vagy csengettyű által jel adatnék.

Hosszas s unalmas időzés után röpillünk végre odább, az előbbi vonattal elindult málháinkat követvén.

Szép, műgyárakkal megrakott vidéken vezetete keresztül útunk. A híres Mense völgyében kellemes vegyületet képeznek ittott látszó mohos romok, sziklacsoportozatok, füstölgő gőzgépek, s hajókázhatókká varázsolt csatornák.

Elérvén a francia határt, ki kelle szállnunk, miután már az

előbbi állomáson málháinkat kuttatták s útleveleinket átvették.

A már átvizsgált útlevelek visszaadásakor nevetséges, mind a mellett kellemetlen jelenetnek valánk tanúi, mely a francia határrendőrség sziveségéről fogalmainkat tetemesen megintatá.

Az útasok között volt egy nyugalmazott német tisztviselő, leányával s vejével. E család, meg akarván ismerkedni Párisban, három napra a világvárosba rándult. Lelkesedéssel regélék teendő útjuk kellemeit, midőn a rendőrségi biztos, a számtalan átvizsgált útlevelek közül egyedül e családot nyilváníja érvénytelennek.

A németek, szót sem értvén franciául, hozzám fordultak, s fölkertek: lennék tolmácsuk. Az útlevele csakugyan nem is volt rendben, mert hiányzott a brüsseli láttamozás.

Váltig magyaráztatták általam, hogy igénytelen útasok s nem politikai nevezetességek; hogy csak három napot szándékoznak Párisban mulatni; mit sem használt! Neveletlen s illetlen, gúnyoros modorban kacagta s útasította vissza a biztos úr kérelmeket.

Már mindnyájan a waggo-

nokban ültünk, csak a három német állott szomorú s leverte arckifejezéssel a rendőrségi hivatal ajtajában, mellettök a biztos gúnyosan mosolyogván. — Harmadszori jeladásra, midőn már indulni kezdett a vonat, dobá oda útleveleiket, mondván: „menjetekek szerencsétlenek, nem bánom!”

Ezek alig bírtak a már mozgó waggonokba kapaszkodni.

A biztosnak kötelessége volt volna, miután csakugyan rendben nem találta az útleveleket, vagy a törvényszabta úton maradni; vagy azonnal engedni, s nem nevetlenül, de figyelmeztetőleg inteni a tudatlan vagy gondatlan utasokat.

Én ugyan ekkép ajánlott engedékenységet el nem fogadtam volna soha!

A vaspálya, melyen haladánk még új, rendetlenül kezelt, hanyagúl épült; a waggonok eléggé kényelmesek ugyan, de a hajtási módor egyenetlen s gondatlan.

A vidék érdek nélküli, hanem szorgalmasan művelt. Mennyire feltűnőleg nélkülözzük azonban itt a Belgiumban annyira honos s virágzó fatermelést? Belgium parkhoz hasonlít. Minden egyes búzaföldje, zöldséges kert gyanánt megművelt; minden csekély

folyama csatornák által, hajókázhatóvá s hasznossá van alakítva. E tekintetben egyedül Angol s felső Olaszország, s némi tekintetben Hollandia kelhet síkra e csekély területű országocská ellenében.

Saint-Quentin állomáson néhány kissé túlzottan vígkedvű francia szállott waggonunkba; egyikök annyira fesztelenül s alkalmatlanul viselte magát, hogy egyedül jól irányzott könyök- s lábdöfések által szerezhettük meg körében a kellő nyugalmat s békét.

Némethonban ez embert nem eresztették volna vasútra ily állapotban s joggal is: mert nehányszor legnagyobb erőtetésünkbe került őt az ablakoni kiszökéstől visszatartóztatni.

Alig józanodott ki kissé lármás útitársunk, elkezdé indokolni az angolok elleni szenvét. „Nem kedveli: mert arisztokraták, úgymond. E közben az állomások egyikén, kihízott, tisztán öltözött kék blouse-os polgár szállt waggonunkba. Alig pillantja meg házsártos emberünk e csendes polgárt, midőn megvetésteljes arckifejezéssel e szavakkal fordult feléje „hogy mer ön rustre blouseban első helyre ülni?”

Lássa az úr, felelé a rustre,

mire való ezen badar beszéd, hisz' én pálinkagyártulajdonos vagyok, ön pedig egyedül a b...i pálinkagyár commis voyageur-ja: azt hiszem tehát, a hol ön, ott én is elülhetek.

E megjegyzés nagyon meghűté divatos egyenlőségi hősünk vérére; e perctől fogva szót sem szólt, magába szállt, s valószínűleg azon tépelődött: minemű állás jut az álladalomban a commis-voyageur-nak.

Felséges vala megérkezésem Párisba kilenc és tíz óra között estve; omnibus tetején ülve, egész kényelemmel csudáltam a Boulevardok fényben úszó övét; az ott mozgó s hemzsegő hintó s ember-tömeget; ama sehol a világon nem létező, folyvást tartó s mindig megújuló élénkséget.

Mintha az ezeregy éj valamely mesés jelenetével találkoznék szemünk, oly nemű azon hatás, melyet Páris különösen estve gáz-világnál előidézik mindegyikre s mindannyiszor.

Ki Párist néhány év előtt látta és most: alig ismer régi jó pajtására, annyira megváltozott.

Lajos Napoleon e tekintetben rendkívülit alkotott.

Mivé nem lőn a Louvre s Tuilleries-k közötti tér, hol bűzös

s zugos utcák helyett a Louvre, mint kiegészített egész emelkedik ég felé jelenleg!

Mivé lőn a Rivoliútca; mivé az elfeledett s elhanyagolt Saint-Jacques de la'Boucherie tornya, Páris majdnem legrégibb épülete? Mi vala nem rég még a Boulevard de Strassburg, s a Bois de Boulogne?

Mind ezt a pizkok s sötétség-ből kiemelé Lajos Napoleon, teremtvén fényt és pompát, egészséges légű piacokat s széles utakat ott: hol annak előtte szűk, ronda utcák, bűzhödt levegő, homokos utak s törpe elsatnyúlt erdő csonkítá a nagyszerűről fogalmat.

Párisnak legszebb részeit járjuk be, ha e következő körutat, mondhatnók körútazást teszszük.

Elindulván a Place de la Concorde-ról végig járjuk a Rivoli s a Saint-Antonie utcákat s elérjük a Bastille piacát, melynek közepét a juliusi forradalom hőseinek emelt oszlop díszíti. — Ez utunk alatt szemlélhetjük a Concorde piacát, a Tuilleries-eket, a Louvre-t, a Saint-Jacques tornyát, a városházát, a Napoleonkaszárnnyát, szóval Páris legnagyobb szerű épületeit, s Franciaország ez épületek s emlékek személyesített s felelevenült történetét.

Nem ok nélkül mondják, hogy Páris Franciaország: de ki e paloták, épületek s emlékek történetét tanulmányozza, s ez által a főváros egyetlen utcájának történetével megismerkedik, már is jóval túlhaladta a francia történet propylaeumait.

A juliusi oszlopot elhagyván végig haladunk a Boulevardokon, mely sétánk alatt megismerkedünk az élő Páriszal. — Mi roppant különbség van a Beaumarchais, du Temple és a Saint-Martin Italiens, Capucines s végre a de la Madeleine Boulevardok között! Amott rendkívüli élénkség s zaj, piszkos ronda boltok, éktelen külsejű bámészkok s kóborlók: itt divatosság, pompafény, tisztaság s fényűzés láthatók egyedül.

A Boulevard du Temple-től kezdve végig, e helyen szorúlnak egybe Páris majdnem minden színházai, a Funambul kezdi s a nagy daljátékszínház végzi e tarka változékonyságot s igazolni látszik előbbi állításomat.

A szép Boulevardok, még szebb s valóban fényes zárkörét képezi a Madeleine egyháza, mely mellett elhaladván, a pompás Rue Royale-on keresztül újból a Concorde piacára érünk.

E tér kiválólag nagyszerű,

szép, fényes s kellemes, azon változékonyságnál fogva, melyet a nagyszerű paloták közé vegyülő lombos s fákkal beültetett Tuilleries kert s az Elysei mezők sétánya tüntet elő.

E térről indulván ki újból, a Rivoliútca helyett, a Seine folyam jobbpartján haladjunk fölfelé, habár ez nem rendkívüli érdekű, mindaddig, míg el nem érjük az Ile-du-Palais-t. Itt csudálván a Pont-neuf-t, a Notre-Dame szentegyházát s a Concèrgerie-t, bőven elmélkedhetünk e csekély pontot jellemző történelmi események felett.

Átmenvén a balpartra s azon lefelé tartván egymást érik a nagyszerű középületek s paloták; az École des beauxarts, a Conseil d'État, az Affaires étrangères, a Légion d'Honneur, a Corps législatif, végre pedig a Mars mezeje s a rokkantak palotája, szentegyháza s e szentegyházban Napoleon sírja. Mennyi emlék, mennyi történelem, mennyi művészi kincs szorúl ismét egybe, ez aránylag csekély vonalon!

Elhagyván a Mars mezejét s átlépdelvén a jénai hidon, s az Allée des Veuves úton haladván végig, elérjük a Rond Point-t, az Elysei mezők fénypontját. — E

helyen a jelen korszak iránya s fejlődési tökélye kelti fel figyelmünket. A harcmezejéről a béke csarnokába lépünk. Az iparműkiállítás újonnan épült palotája első nevezetesség, mely áthatja lényünket a nagy császár búskomor gondolatokat ébresztő sírja után.

S hogy mind amaz egymást felváltó szomorú s az emberiség fejlődését tekintve vajmi leverő benyomások végkép eltűnjenek: kocsikázzunk az Arc de l'Etoile felé, s annak dicsőség-teljes emlékeibe ringatva, üdüljünk fel a mesterileg felhasznált, pompásan rendezett, rendkívül fényesen tartott s ékített boulogne-i erdő hús ligeteiben.

Ki mindezt egymásután csudálja, elszédül; nem tudja hol kezdje vagy végezze vizsgálódásait; nem tudja álom-e mind ez, vagy valóság?

Nem csuda, ha ezek láttára s élvezvén Páris többi még könnyebben felfogható nagyszerűségeit, számtalan tapasztalatlan ifjú tönkre jut, s rövid idő alatt, e mámor által mintegy magánkívüli állapotba juttatva, elpazarolja ősei nehezen gyűjtött vagyonát.

Nem csuda, ha bárki nehezen tud megválni mind e pompától s

fényűzéstől, melynek már látása is ellenállhatlanul lebilincsel: annak élvezete pedig megmérhetlen örvénybe sodor.

Párisban csak úgy tanulmányozhatunk, ha öntudattal tesszünk minden egyes lépést: ellenkező esetben a Boulevardokat, étteremeket s színházakat kivéve, mit sem ismerünk, s mindenesetre még kevesebbet tudunk, mint az előtt. Más tenni valóra nem jut idő; komolyabb foglalkozáshoz nincs kedvünk: pedig mennyi kincs, mennyi művészet, mennyi tudományosság van itt egybehalmozva! A művészetet tanulmányozzuk, szemmel kísérvén a történetet, s beavattatunk annak rejtekeibe, egybehasonlítván s megismerkedvén az egybegyűjtött művészi kincsek megmérhetlen sokaságával.

Ki Párisban egyebet nem tesz, mint ha a multságok zajából kiragadott néhány szabad órát a Louvre termeiben egybeállított műemlékeknek szenteli, — már is sokat tanul.

Szeme, gondolkodási tehetősége, ismerete, izlése s szíve képeződik s pallérozódik, figyelemmel s szorgalommal látogatván e nagyszerű s tanulságos gyűjteményeket.

Valahányszorezeken tünődöm, mindannyiszor szegény hazám jut eszembe. Messze távolban, alig látható porszem gyanánt hányatatunk.

S mégis a lassankénti s csekély haladásban magában is rejlik vigasz.

Haladunk pedig, ezt senki sem tagadhatja!

IV.

Nem lehet célom Párist magát, vagy annak egyes emlékeit s nagyszerű építményeit leírni; megtették mind azt mások számtalanszor, ügyesebben s több tudományos avatottsággal mint én tehetném. Egyedül, mint az előbbi két fejezetben, a látottak s tapasztaltak nyomán bennem támadó eszméimet s gondolatimat közlöm röviden.

Vagy utazhatunk-e haszonnal s gyönyörrel, ha egyedül az egyes tárgyakat csudáljuk s vizsgáljuk, s nem egyszersmind e látottak egészét vcszszük bonc-kés alá, amaz általános benyomásokat kísértén éber szemmel, melyek által valamely ország vagy város jelleméről lehetend majd fogalmunk?

Az előbbi fejezetben tett körútam alkalmával Páris egyik legnevezetesebb épületét nem

érintém. Szomorú igazság, melynél fogva ez épületet nevezetesebbnek kell mondanunk!

Ez épület: a Börze.

Mintha nem akart volna, meggyőződve az abban rejlő illetlenségről, többi történelmileg híres társaihoz szegődni, inkább kissé félrevonúlt, felkeresvén a divatos világ vele nagyon rokon tereit.

A Mammon e palotájába gyűlnek a bálványimádók; e palotából sugárzatként terjed mindenfelé az erkölcstelenség, szomorúság; minden szépnek elfeledése s csak vajmi ritkán kevés ideig tartó ingadozó gazdagság, melynek jellegéje:

Congeries lapidum sat.

Vagy nem igaz-e, ez első tekintetre talán túlzottnak látszó állításom; ki nem hiszi, ám tanulmányozza Franciaország utósó néhány évtizedei társadalmi viszonyait és történetét, s aligha meg nem fog győződni szavaim igazságáról.

S mi jellemző e viszonyokra nézve azon minden szemlélődőnek azonnal felötlő jelenség, mely szerint a világ-város legújabb egészen befejezett szentegyháza: a Madelaine, ugyanazon modorban épült, mint a Börze.

Nem akarom állítani: hogy műtanilag s hozzá értőleg vizsgálva, a két építmény között némi különbség nem volna található: de az alap-eszménykép, az alap-lelkesezés, mely e két emléket elővarázslá, ugyanaz.

A Mindenhatónak s a Mammonnak áldozván, ugyanazon egy lelkesült fogalom vezeti tervező ónunkat s eszméinket.

A mi Róma hanyatlásakor a Forum vala, az most a Börzében egyesül.

A Forumba az államférfiak mellé lassanként belopództak az uzsorások; annak ellenkezőjét, ugyanazon következményekkel, tapasztaljuk jelenben.

Egy pillantás Európa legtöbb államaira eléggé világosan bizonyítja e szavak igazságát.

Szeretett hazám eddig legalább ment vala e nyavalyától, mely rák gyanánt evődik az egyszer megkezdett testen. Ámen-gedje az ég és saját éber öntudatunk, hogy ezentúl is az marad-hasson!

A milyen nagyszerű benyomást idéz elő a Notre-Dame szentegyháznak külseje: oly annyira másodrendű, reám nézve legalább, bensejének hatása.

Nem vagyok e tekintetben

távolról sem műértő: de nem tudok megbarátkozni e nem rég felkapott divattal, mely szerint a góth szentegyházak belseje tarkára mázoltatik be.

A góthizlés azon szerintem megbecsülhetlen komolysága s áhítata, magábaszállásra készítő jelleme, elvesz e kápráztató tarka színvegyület szórakozása által.

Szentegyházakra nézve Párisban alig láttam szebbet mint a Saint Germain l'Auxerrois-t s a rokkant vitézek domját.

A Pantheon izléstelenül gazdagon aranyozott oltára s a felaggatott festvények által végképen elveszti alap-jellemét s nagyszerűségének előnyeit.

Saint Germain l'Auxerrois templomának közép hajója s annak oszlopai még egészen természetes mogorva kőszinűek; s mi szép azon színvegyület, mely e közép hajó s annak nagyszerű sötét violaszínű festett ablaka sugárzatából ered!

A rokkantak domjában jótévéleg hat s magábaszállásra készítet azon egyszerűség, mely jellemzi az épületet; ama kékes világítás, a tizenkilencedik század hősének nagyszerű gránitkoporsója s fekete márvány sírja.

A csaták zörejét, a diadalok

mámorát elnémitá e csendes magány, tanulságos emlék gyanánt.

Alig van Párisnak érdekesebb két nézni valója, mint a Péré la Chaise s Jardin des Plantes.

Az első a halandóságot, a multak emlékeit, egy nemzet dicsőségteljes egyéniségeit, az azok nyomán keletkezett műveket s történelmet juttatja eszünkbe.

Akaratlanul tisztelet s áhítat gerjed bennünk, midőn ily nagy-szerű s fényes halottak kertjén vándorolunk végig.

Hazám! mikor fogod te ily fényesen tisztelni halottid emlékeit; mikor fogod a semmiségből s feledtségből kiemelni azok porladozó csontvázait?

Ki a Péré la Chaise legfelsőbb pontján leül halottaktól környezetten s átgondolja: mi közel érnek egymáshoz a legkülönfélébb állású emberek a porladozó semmiségben, s e tünődései közben az alatta hemzsegő Párisra tekint: lehetlen hogy komoly gondolatoktól ne ostromoltassék, s azok jótékony hatásának ne engedjen.

Még inkább növeli e hatást, mind az, mit Péré la Chaise felé útunk alatt láttunk.

Ott van körölöttünk ama Saint Antoine külváros, Páris e még mindig ki nem forrott krátere;

mint a pompa, fény s kéj után a nyomor s elégedetlenség jelképe.

Célszerűbb volna az élő franciákat ez útcán keresztül vinni be először Párisba, mint a holtaknak mutatni mind azt, min többé nem okúlhatnak, s minek áldozatul estek nem ritkán!

A Jardin des Plantes elénkbe varázsolja a nagy mindenséget, a tudományos nyomozások nagyszerű eredményeit.

Cuvier, Buffon, Arago, Humboldt, a természettudományok e halhatatlan hőseivel hoz érintkezésbe, s kényszerít térdet hajtani a tudományosságnak s bölcsességnek.

Midőn végigjárjuk, tudatlan laikusok gyanánt, e növény- s állat-tengert: kénytelenítettünk észrevenni s bámulni a nagy természet egymásutánját, s mindenfelé elágazó összeségét; megsemmisülnek az átélt kéjteljes órák; elmúlnak a kacaj s vigalom vég- s utóhangjai, helyt engedvén azon ihletnek, mely a felettünk uralgók s saját törpeségünkrőli öntudat vég foka s legdicsőbb eredménye.

Magyar alföldünk szülötteit örömmel bámultam e számtalan ritka példány között; cimeres két ökör az, s a maga nemében,

az idegenekre nézve a legfeltűnőbb valami.

Az egyik rostélyzat fölött e felírást olvasám: Race Siebenburg. E jó ember a rostélyzatba zárt juhokat, aligha nem valami eddig még fel nem talált ország ivadékaiknak tartja, vagy földleirási szótárából kihagyta e szót: Transylvanie.

V.

A francia nép jelleme, bármennyi dicséretet zengjenek is hízelgői, ritka idegenre hat kellemesen; általános szivességet s simaságot remélünk, s e helyett találunk fenhéjazást s durvaságot vajmi gyakran! Alig szükség mondanom, miszerint itt a népről általánosan s nem a magasabb s művelt körökről szólok; hisz' az egyszerű utazó ritkán élvezi, sőt ohajtja élvezhetni e körök viszonyait, melyek sok becses időt elrabolnak előlünk, s ritkán kínálnak eredeti új színezettel. Mulatságosabb itt a nagy világ, mint amott: de az alap s külszín majd nem mindenütt a világon, ugyanazon fényes válogatott s egyszerűen divatos.

Franciaországban azonban már is annyira vitték: hogy a felsőbb körök e szép megismertető jele lassanként veszni kezd. Ré-

gebben azon nők, kik külsejök által ohajtották eltakarni s fedni bensejök utálatosságát, utánózták öltözetre s viseletre nézve a felsőbb osztályok asszonyosságait; most az ellenkezőről győződven meg naponta, kénytelenek vagyunk kérdezni: vajjon igaz-e az olaszok oly hosszasan kedvelt jelmondata: *L'habito non fa monaco*.

Nem hiszem! Mert ki külsőleg sülyedni ohajt, már annak belsejét rég megrágta a rothadás férgé.

A francia nép különösen kisszerű az angolok iránti ellen-szenvében. Gyengeség ez, mely által inkább, mint bármi más által bizonyítja: hogy azon felsőbb-ség, melyet szavakban hirdet, nem valódi: hanem csak dicsekvésen alapuló szappanbuborék.

Azt hiszem pedig: a krimiai hadjárat után, legalább némileg, ki lehetne elégítve az angolokkal kiállott versenye által.

Bámulatra méltó más részről azon okszerű viselet, melyet a francia nép nyilvános multságok alkalmával tanúsít.

Ezer meg ezer ember tolong, mulat, dőzsöl, játszik gyermekként, a nélkül hogy rendetlenség s kihágások zavart vagy más

bántalmat idéznének elő. Nehány rendőrségi hivatalnok féken tartja e külsőleg zabolátlannak s megtörhetlennak látszó tömeget. Leginkább tapasztalám ezt, midőn éjjel, a távolabb fekvő mulatóhelyekről vasúton érkezénk meg. Ilyenkor a roppant nagy embertömeg miatt háromszor, sőt négyszer is vissza kelle jőnie a vonatnak Párisból; mindamellet az elmaradó részéről semmi tolongás vagy könyökkeli taszigálás nem történt: de bezzeg, elindulván a vonat, a helynélküliek, mintegy ösztönözve tiszta öntudatuk által, elkezdének újongni, horkolni s kiabálni felbőszült vadállatokként.

A rendőrség, mint a nép jellemét ismerő, mosolyogva hallgatta e pokoli hangokat, mitsem gondolván ez ártatlan pezsgő jó kedvvel.

Páris legszívélyesebb kalaúzai a mindenütt látható rendőrségi szolgák; a legilledelmetlenebbek s leghaszontalanabbak a bérkocsisok. Ez sepredéke a népnek, mely ellenében nem lehetünk eléggé ovatosak.

Mint legalább ily nagyszerű tökélyre vitt mérvben sehol sem látható ritkaságot, különösen ajánlhatom mindenkinek a Goba-

lin gépszövőgyárát. Ilynemű gyár csak Párisban és Pétervárott létezik; ez utóbbi azonban hasonlólfthatlanúl gyengébb műveiben.

A párisi gyárban most készülnek a tizenhetedik század francia művészeinek arcképei a Louvre számára; a hírneves honfiak ilymódoni megörökítése francia kezek által illő diszitményét fogja majd képezni ama nagyszerű nemzeti kincsnek.

A szintén ott létező szőnyeggyár nem elégtett ki; mennyiben a most divatozó minták valamint rajzra, úgy szinte tarka színvegyületű összeilletésre nézt is nem csak nem szépeknek, de sőt ékteleneknek, mondhatók.

Páris legkedvesebb mulató helyei: a színházak s a nyilvános kertek.

A színházak közül első helyet foglal el, tekintve a művészetet, a Théâtre Français. Társadalmi vigjátékokra s bohózatokra nézve, aligha nem a Gymnase és a Palais Royale.

A francia színészetnek egyik roppant előnye, előre bocsátván azt, hogy ott sem arany mind az a mi fénylik: azon öszhangzás, mely az egyes előadásokat jellemzi. Ott a színészek élnek a szinpadon s nem mozognak előre

betanult szerepek s eszmék szerint. Ennek oka talán egy részről a nép jellemében, de leginkább a szerepek tökéletes tudásában, a megkedvelt darabok sokszori előadásában, s e darabok valamint külső, úgy benső szellemének tökéletes felfogásában s elsajátításában rejlik.

Nemzeti színházunk, általában fogva tekintve a külföld színházait, sok tekintetben kielégítő: csak miután más számtalan színházat látunk, vagyunk kénytelenek átlátni s bevallani: hogy lassanként egybeillesztett nemzeti csarnokunk még sem egészen megvetendő valami.

De tekintve színészetünk irányában a magyar nyelv, jellem s viszonyok hajlékonyságát, s sok tekintetben a franciákéhoz hasonló könnyűségét: nem elégít ki.

Csekély, igénytelen véleményem szerint, színi előadásainkra nézve főleg három hiány tűnik fel, mint sokat rontó és semmisítő. Egy részt színészeink nem tudják eléggé szerepeiket: más részt nem tanulmányozván vagy tanulmányozhatván a mű jellemét gyökeresen, előadásaik nem eléggé összevágók, s nem is a kicsinységekig kikerekítettek. A darabok, különösen az új s eredeti

művek megválasztásában pedig, nem vagyunk eléggé óvatosak.

E tekintetben e hazai intézet feladatát nem ott látom, hol sokan keresik, hogy t. i. a közönség kedve s izlése szerint fejlődjék s működjék. Ellenkezőleg, ily intézetnek hatnia kell a közönségre s idővel irányozni kötelessége annak izlését. Nálunk örökké csak a változékonyságot emlegetik. Ám hadd emlegessék! Nemde többet ér egy valóban sikerült műnek még sikerültebb sokszori előadása, mint néhány egymástfelváltó épen semmi kedves emléket hátra nem hagyó bukás?

Mi rendkívül fárasztó egy francia színész működése, ha tekintetbe vesszük, hogy harminc, negyven estve egymásután kénytelen ugyanazon jó kedvvel s ruganyossággal megjelenni a finnyás közönség előtt!

A daljátékra nézve legérdekesebb a nyári évszak alatt az Opera Comique, miután a nagy daljáték legtöbb s ügyesb tagja távol van ilyenkor.

Azon mind e színházakban élvezhető könnyűség, kerekdedség, majd természetes egyszerűség s majd ismét rendkívüli fény a rendezésben s kiállításban, el-

ragad, s szinte elfeledteti velünk hogyszínházban vagyunk, a színpadon levőkkel élünk, gondolkodunk, szenvedünk s örülünk.

Csak akkor tapasztaljuk, mennyire nagy város Páris, minden tekintetben, midőn egy estve számtalan színház, nyilvános kert, falusi mulatóhely, hangverseny, lovarkör kínálkozik élveivel a közönségnek: s mégis, a nyári évszak dacára, mely inkább, elszéleszti mint egyesíti a mulatság után sovárgókat, mind e helyiségek zsúfolásig tömnek.

Ilyenkor akaratlanúl is azt kérdezzük: hát hol vannak a szegények, mikor annyi embernek jut eltékozlásra szánt pénze? Hol vannak a szegények? Legtöbbnyire ott, hol alig kutatja fel őket a jótévők éber figyelme. — Párisban legalább mindenütt léteznek; — a foszlányos elrongyolt öltöny alatt a pincékben s mansardokban épen úgy, mint a csipkék tengerébe burkoltan s gazdagnak látszó termekben.

Éjfél után is, alig járhatni a Boulevardokon az arra haladó gyalogok s hintók tömege miatt: mintha örökös láz borzongatná e nyughatatlan, mulatságvágygyal eltelt tömeget: mintha lenyugodni nem akarna s nem tudna e hul-

lámzó sereg. Ezt érezzük, midőn leülvén körülöttünk hemzsegni látjuk s halljuk ez élénk egymást felváltó csoportozatokat.

A nyilvános kertek csinos, mondhatni pazar rendezése, s különösen tündéries világítása, — azok élénksége s pezsgése keregett s kedvelt mulatóhelyekké varázsolják az idegenekre nézve a franciák e paradicsomait. A ki ott megbódultakként látja táncolni a számtalan grisetteket és fiatal suhancokat, alig tud megbarátkozni azon gondolattal: hogy sok e zajos kedvű táncosok közül éhes, s alig tudja, hol fogja lehajtani nyugalomra jövő nap fejét.

E jó kedv azonban ragályként terjed; rám nézve legalább nagy hatással volt. Megerőtetésembe került, nem venni részt az általános quadrille tarka vegyületében. Az öreg Chicár-t: a francia tánc e hetvenhat éves hősét is volt szerencsém bámulhatni. E vén ember, miután mulatságvágyból elköltötte vagyonát, még most is labdaként dobálja egész testét, különösen fejét és lábait; a legnevetségesebb, torzképekhez hasonló szökéseivel, fordulataival s hajlongásaival kacagtatja a körüle gyűlögő sokaságot. —

A rendőrség figyelemmel kíséri jelenleg e táncokat: de egészben véve, különösen Chicau ur irányában kiméletes, s nem is gyakori intéseiben vagy tiltakozásaiban.

VI.

Végül még, egy reám nézve rendkívül gyönyörteljes látogatásomat írom le röviden, mely azt hiszem, sok tekintetben érdekel kinálkozik különösen azok számára, kik világosan látni s nem vakítatni, kik dicsérni s elismérni: de nem örökké dicsőíteni s dicsőíteni akarnak; kik velem együtt meg vannak győződve arról: menél magosabb állású valaki, annál inkább s annál többször élnek vissza társai nevével, jó indulatával sőt erszényével is.

Egy délelőtt elindulván, hosszas út után megállapodtam az amsterdami utca 77-ik számú háza előtt. Kisszerű egyemeletes épület, minden külfény s pompa nélküli, elhagyott, távol helyen.

A csengetyű megrántása után megnyílt a kapu. Az alóla jobbra nyíló konyhaajtóba lépven egy ott levő nőtől kértem:

— Itthon van-e Dumas úr?

— Itthon van ugyan: de most dolgozik — nem látható.

— S mikor lehetne szeren-

csém, asszonyom, nála tisztelkedni?

— Alig hiszem, hogy lehetséges leend: mert rendkívül el van foglalva.

— Sajnálom: mert Friebeisz úr részéről a magyarra fordított „párisi mohikánok,” egy diszkötésű példányát ohajtottam volna kézbesíteni.

— Ugy-e, nagyon ohajtaná láthatni Dumas urat kegyed?

— Nagyon! annyival inkább: mert magam is kezdő író vagyok.

— Megfogom tehát férjemet kérni, s meg lehet győződve: hogy ohajtása teljesülend; hét és nyolc óra között estve térjen vissza, biztosítom kegyedet: hogy Dumas-t látandja.

— Köszönöm asszonyságod szívesességét.

E szavak után kocsimba ülven s tova hajtattván, a nagyszerű mulandóságáról gondolkoztam, s nem tudtam elnyomni azon gondolatot: hogy' lehet Dumasnak neje az imént látott nő? E kifejezést feleség s férj természetesen egyedül francia modorban értelmezvén.

„De gustibus non est disputandum“, e szavak által nyugtatám meg felháborodott, minden szépet s csinosat érdeklő fogalmaimat.

Esti hét óra után újból be-
kopogtaték Dumas úr házához.
A már reggel látott nő megkért:
indulnék a lépcsőn fel az ebéd-
lőbe, Dumas, úgymond, miután
a reggel itt hagyott látogatási
jegyemet s könyveket átvette,
már értesülve van itt létemről.

Csakugyan az étteremben
találtam Dumas-t. Ingújjban ült
a félig leterített asztal mellett
sörkancsóval kezében; jobbján
egy már régtől fogva hanyatlás-
nak indult női szépség, balján két
férfi volt látható.

A mint beléptem, a házi úr
szíves üdvözet után, e szavakkal
mutatott be társainak.

— Im itt mutatom be azon
fiatal oláh urat, ki „Mohikanjaim“
oláh fordítását eszközli.

Én megvallom, megijedtem.
Oláhnak még sohasem tartottak
ez életben: de mégis némileg le-
csendesedvén mondtam:

— Engedelmet kérek: nem
vagyok oláh, hanem magyar; a
Mohikánok lefordítását pedig Or-
szág Antal úr eszközölte.

E név hallatára vissza látszott
emlékezni az események folya-
mára, s azontúl fesztelenül, szí-
vélyesen s reám nézve legalább,
rendkívül érdekesen folyt a tár-
salgás.

Ebéd után egy keleti növé-
nyekkel diszített kis terembe
menénk, mely a hírneves szerző
saját nyilatkozata szerint, ked-
venc menhelye.

A jelen volt férfiak egyike:
francia tudós, másika festész vala.
Ugyanaz kit Lajos Napoleon Kri-
miába küldött volt az ott előfor-
dult tengeri csaták s jelenetek
ecsete általi megörökítésére. Rö-
vid idő múlva megjelenendik e
művész gazdag Albuma.

Csudálatra méltó Dumas fo-
lyékony, keletiesen virágokkal
átfűzött előadása. Lelkesedik az
egyszer megragadt eszmék fejte-
getése alatt, s nem csak írni tud
regényt: de elmondani is.

Ujabb munkáiról levén a szó,
megmutatá Varennes városának
térképét s rajzát, s mind ama tör-
ténelmi kutatások eredményeit,
melyekre szüksége leend, újabb
kedvenc tárgyát, 16-ik Lajost ér-
deklő regénye számára.

Csudálva mondtam, mintegy
szavába vágván:

— Hisz Dumas úr, mind
ezeket már rég tanulmányozta,
különben nem írhatta volna a
Comtesse Chany-t.

— Soha ez előtt nem voltam
Varennes-ben. Nehány hete lá-
tám s kezdém tanulmányozni elő-

ször a világ e különösen ránk nézve nevezetes pontját.

Kedvenc időszakát : XVI. Lajosét, még hosszasan fejtegeté, valódi lelkesedéssel s művészi ihlettel ecsetelvén e szerencsétlen fejedelem történetének egyes szakait. Bámulatra ragadt e hajlékony ész, e nagyszerű képzelő tehetség, e határt nem ismerő, mindent magával ragadó s az akadályokat átszökellő könnyűség.

A vele mulatott nő, nyilatkozatai szerint ítélve, régi ismerőse; s az, ki reggel Dumas-t férjeként mutatta be, most kiszolgált, valószínűleg az ancienneté dönthetlen törvényének kénytelenítetvén engedni.

Örömmel emlegeté Dumas : mennyire elterjednek munkái fordítások által s így a világ minden részeiben s minden nyelvein olvashatók regényei. Különösen kiemelé Indiát, Chinát és Görögországot.

Állítása szerint nincs író, ki Franciaországban oly nagy terjedelmű olvasó közönséget idézett volna elő, mint épen ő. Ez igaz lehet, sőt hiszem is hogy igaz: de mennyivel több hasznot hajthattott volna e rendkívüli tehetség! Nem annyit, de minden esetre

szébbet idézhetett volna elő, ha kissé higgadtabb s gyakran nem annyira fölületes úton halad. — Fia e tekintetben atyját, talán máris, fölülmúlta.

Dumas e kis házában, e hajdani nagyság romladozó maradványai közepette, szomorú képet állít elénk: börtönbe zárt óriáshoz hasonlót.

Tehát nincs maradandó e világon? Alig létezik, különösen azok számára, kik fel nem fogván állásukat, a végtelennel akarnak megküzdeni, elfeledvén a természet törvényeiszabta határokat.

Három nappal, Dumas-nál tett látogatásaim után, melyeknek minden egyes részletei örökre emlékembe vésvék, reggel egy nő jelenteté magát, mint ki Dumas részéről jó. A legnagyobb szivességgel fogadám, hívén hogy már előttem ismert női egyikét küldé hozzám valami üzenettel.

Csalódtam. Idegen nő lépett szobámba e szavakkal:

— Engedjen meg az úr s ne magyarázza félre bátorságomat, de nem állhattam ellent azon hő vágyamnak : egyik hazámfiával találkozhatni.

— Rendkívül örvendek e váratlan meglepetésnek, asszonyom.

— Tíz év előtt hagyám el hazámat, s nyolc év óta a legbensőbb viszonyokban élek Dumas urral, s jelenleg a francia irodalommal foglalkodom. — Tegnap estve látott ön Dumas-nál egy nőt. E nő miatt, ki engem útál, nem leheték ott. Ma azonban halottam, hogy kegyed lengyel: eljövök mint lengyel nő, hazámfiáról megtudandó némelyeket.

Most már igazán magam sem tudtam mi vagyok: lengyel-e? oláh-e? vagy magyar?

— Nagyon sajnálom, asszonyom, hogy csalódik: de én magyar vagyok. A könyvek, melyeket hoztam, magyarok s nem lengyelek.

Határtalan e különösen a franciák között elterjedt ingadozás, melynél fogva a lengyel, oláh, és magyar nyelveket egyfajták-

nak képzelik, s nem hihetik el: hogy nemzetünk, annyi szláv s román eredetű nyelvtől környezetten, valamint nyelvre: úgy eredeti szokásokra nézve is önállóságát egy ezred év alatt megbirta óni.

Hány ember él vissza Dumas nevével? Hány ember ohajt e hanyatló nap sugárain sütkérezni? nem a benső nagyszerűséget, de az önösséget tűzvén ki célul!

Úti naplóm e töredékeit közölve, elmondám egyszersmind az előforduló tárgyakról véleményemet. Ha az talán helytelennek találtatnék: ne rossz akaratnak, hanem egyedül gyengeségemnek s ismereteim hiányosságának rovassék föl. E kérelmemet intézem búcsúszavak gyanánt tisztelt olvasóimhoz!

S Z O M J A Z Ó K K Ö R D A L A.

Körbe fiúk! hadd ürrőljön a pohár,
Mely közöttünk bujdokolva vígan jár.
Lángfolyamán elhervadand a bánat,
S belőle a jó kedv virága támad.

Addig igyunk míg a borban
Örömrózsa fakad;
Ez az élet csepűmadzag,
Mi könnyen elszakad!

Fel magasra a kupával cimborák,
Éljen a hon, szép leányi, s a borág!
Éljen a dal, a szerelem, vig barát
S az, ki mindig újra tölti poharát!

Addig igyunk míg a szívünk
A hon javán örül;
Ez az élet: üvegtorony,
Mi könnyen összedül!

Rajta fiúk! ne száradjon a torok:
A szomjuság átkozott egy rossz dolog.
Hadd fürödjék szőlőnedvben a gége:
Igy is, úgy is, csak halál lesz a vége!

Addig igyunk míg a szomjra
Öblös kulacs felel;
Ez az élet pislogó mécs,
Mi könnyen alszik el!

Majláth Béla.

György Várady Tamás

•

As a result, the model is able to capture the nonlinear relationship between the input and output variables, and the model is able to capture the nonlinear relationship between the input and output variables.

1. *Chlorophyll *a** and *Chlorophyll *b** were determined by the method of Arar and Collins (1971). The *Chlorophyll *a** and *Chlorophyll *b** contents were expressed as $\mu\text{g/g}$ of dry weight.

006 L : 02A 2

21. 1990年12月25日
 1. 1990年12月25日
 2. 1990年12月25日

100

NYOM RRIFFENSTEIN ÉS RÖSCH BÉCSBEN.

György Vadasz Tamás

GRÓF NÁDASDY TAMÁS.

Fogarasföldi gróf **Nádasdy Tamás**, hazánk legfényesebb nemzetségei egyikének sarjadéka, született Pesten 1837-ben. Azon ősi családból származott, melynek viselt dolgai s a közügyek körül szerzett érdemei nagyszerű jelenetekben vonulnak végig nemzetségünk egész történetén.

Lelkes szülői: gróf Nádasdy Lipót, Fogarasföld örökös ura s Komárommegye örökös főispánja; cs. kir. valóságos benső titkos tanácsos s kamarás; és gróf Nádasdy Julia, született Forray grófnő, palotás és csillagkereszteshölgy, a magyar arisztokrácia magasztos hivatásának

tiszta öntudatával vezérléka kedves gyermek korszerű nevelését.

Hogy a deli, testileg is edzett, sugár termetű ifjúban minden jóra és nemesre fogékony kebel, szelid kedély, tiszta jellem, önállóságra törekvő lélek fejlődött ki: az jeles tanárain kívül, főleg derék szülőinek köszönhető.

A gymnasialis tudományokon, — magánoktatás útján — Horváth Árpád, Petzwal Ottó, Langer Károly egyetemi tanárok; Sztoczek József, Nendtowich Károly, polytechnikumi tanárok; Szilágyi Virgil, Kudelka István, Sasku Károly stb. kitűnő sikerrel vezették át.

Felülírt a természettudományok szentélyébe vezeté a nemes grófot. Mily eredménynyel művelé a természettudományokat, arról a pesti kegyesrendiektől nyert kitünő bizonyítványain kívül, tanúságot tesznek a boldog emlékezetü e szakbeli állat, növény és ásvány gyűjteményei. A tettvágyó ifjú gróf a természettudományokkal nem csupán elméletileg: hanem gyakorlatilag is foglalkozott. A növénytársítást, állatkitömést annyira magáévá tette, hogy hátramaradt szép gyűjteményében több példány látható, melyet sajátkezüleg idomított.

Ily előkészület után — 1855-ben végezvén gymnásiumi tanulmányait — a különben is lángeszű ifjú, nem csuda, ha a legkitünőbb érettségi vizsgát állotta ki; mely után ismeretei gyarapítása s tapasztalatainak szélesbítése végett, a berlini egyetem-be utazott, hol jeles irónk Gyulai Pál vezérlete alatt egy év folytán — 1856-ban — kitünő előmeneteleket tett, kivált a jogtudományokban.

A porosz udvarnál, a fensőbb körökben, feltünő érdekeltséget keltett maga iránt.

1856 végén — tudományos pályája folytatása s művészi ké-

pessége, izlése kifejtése végett a müncheni akadémiára ment s ott decemb. tizennegyedikén rövid betegsége után jobblétre szenderült. Megszűnt élni, kinek törekvéseire örömmel tekint a drága hon. Boldogok valának szülői, kik az áldott ifjú iparkodásában szép reményeiket teljesülni látták. Hogy ne voltak volna büszkék barátai, kik majdani nagyságával magukat is emelve hitték!

A tudomány forrásaihoz zárandokolt, hogy hazájának új kincseket hozzon haza: de a végzet a nagyratörő léleknek utját állta s az alighúsz éves lángkeblű ifjú gyors haladását meggátlá örökre! Kiolta életét annak, kit — már ifjukorában — valódi örömelevenet volt látni gazdagon fölszerelt, ügyesen választott és jól rendezett könyvtárával foglalkozni; kinek könyvgyűjteményében minden jelesebb hazai műhelyt talált, nagy becsben részesült s aranykötésben díszlett.

Az üdvözült gróf bár ifjú volt: de észbeli tehetségeire nézve, sok élemedett koru felett állott.

Szép tervei között sokszor említé az ifjú mágnás: hogy életét a nemzeti irodalomnak, művészetnek s szeretett haza köz-

ügyeinek szentelendi; s e téren nem csupán Moecenás, hanem munkás honpolgár gyanánt is kíván föllépni. — Egyelőre gróf Nádasdy Ferenc kalocsai érsek nagy bátyjától örökölt 5000 pengő forintját kizárólag a magyar irodalom gyámolítására szánta. Ezen összeg örökségéről az elhunyt nemeslelkű s a legszebb reményekre jogosító egyetlen testvéröccse ifjú gróf Nádasdy Ferenc lemondva, azt a magyar akademia színe előtt, 1857-k. jan. 11-kén eredeti rendeltetése helyére — a haza oltárára tette azon ohajtás kifejezése mellett: hogy a nevezett özvegy kamatai évenként a magyar történetből veendő legjobb költői beszély díjazására fordítassanak.

Az elhunyt gróf noha jól birta az angol, francia, német nyelveket: társalogni mégis leginkább hazája nyelvén szeretett. S így fejthető meg, hogy a ter-

mészet és gondviselés által különösen megáldott gróf, az irodalom ügyét már idejénkorán tevéleges ügyszeretettel karolá föl. Felülírttnak „Növénytár“-át — miután annak célszerűségéről meggyőződött — saját költségén kinyomatá.

Benne hazai ügyeink leendő támasza; nemzetiségünk egyik kecségtető őrszellemes főbbrangú ifjaink jeles példányképe hunyt el.

Hamvai Lékán, Vas megyében a családi sirboliban nyugszanak.

Áldás, béke a dicsőságtört nemes gróf hamvaira! ki hazájára nézve korán hunyt el, mert benne közügyeink egykoron hatalmas előmozdítóját vesztette el. . . . !

Vázlatos sorainkat Beöthy Zsigmond „gróf Nádasdy Tamás halálára“ írt gyönyörű versével fejezzük be :

Halál, halál, ki milliárd év óta vagy
Telhetlenségedről nevezetes ;
Ki, hol legégetőbb s legsűrűbb a könyű,
Áldozatot magának ott keres :
Mondd, hogy tudsz örülni
Oly ifjú halottnak,
Kit nem csak szülői ;
A nép is siratnak.

Ha megharagszik a természet s haraga
Vihar képében fákat dönt le,

Megbánja tettét s az esti lég alatt
Meggzún moraja, pusztító szele.
A lehullt virágot
Még meg is siratja,
A midőn az égnek
Hull reá harmatja.

S te, mert hatalmad oszthatatlan és örök
Önkény szerint cselekszel szabadon ;
Árvák s özvegy könyűje bár, vagy nemzeté,
Mi csillogással ég a gyászpádon.

Bánat és sohajnak
Nincs nálad értéke,
A halottat szín-, vagy
Szívből könyezék-e?

Durván lerombolád azt az oltárt, hol a
Remény legszentebb lángja csillogott;
Lefúttad onnan e szent lángot, oh pedig
A nép reménye együtt ége ott!
Jósbetűi állnak
Ott egy dús jövőnek,
Ha kezeid rájok
Gyászfedőt nem szönek.

Mint egy virágzó fa, díszlett élete,
S te széttépéd a lombos ágakat,
Midőn a honnak ott minden virágban egy
Reményteljes örömgýmölcs fakadt.
S a tépett virágot
Ott hagyád kopáron,
Fekete szirmokkal
A letarolt száron.

Mindezt te tetted, oh, kérlelhetlen halál;
Te tetted a közvágyat semmivé,
Mely a végálmait alvó ifjában a
Hű honfiút ohajtá és hivé.
De nevét s emlékét
Ott az ősi sírban
Semmivé tapodni
Kevés hatalmad van.

Emléke, mint hajnalsugár a fellegen,
A sír homályán fényesen tör át;
S közbánat s kegyelet kettős őrtűzei
Fénylik körül az ősi sírtanyát.
S ez a közös bánat,
Melyet a szülőkkel
Oszd meg a sok holtat
Sirató szegény hon:
Nem balzam és ír-e
Az anya sebére,
Hogy fájdalmaiban
Kevesbbé lángoljon?! . . .

SCHÓDELNÉ SÍRJÁNÁL.

Könyek hulltanak és sohajok lángoltanak itten;
Míg a térdre rogyott fájdalom arcra borúlt!
Annyira föl van ez a sírdomb szentelve: hogy a szórt
Átkok is áldássá válnak e hantok alatt.

Sárosy Gyula.

A CSÁRDÁBAN.

Három istenverte cigány
Síró-rívó hegedője!
Sírd el nekem a nótámat:
„Kinek nincsen szeretője!”

Kocsmárosné, szép angyalom,
Legyen tele az a pohár!
S iganak a cigányok is:
Hadd jöjjön a „cserebogár!”

Hej de csókra is szomjazom,
Aztán meg táncoljunk egyet!
Hó — ne azt huzzátok nekem:
Azt hogy . . . nem is t'om melyiket!

Jaj be fázom, be reszketek!
Eszembe jutott az a lány. . . .
Mért nem várt csak egy keveset?
Vígat húzna most a cigány!

Tóth László.

A SZERELEM. . .

A szerelem, az az ezermester
Iskolába fogott engemet,
Legközelebb festésszé képezte
Tanítványát: az én lelkemet.

Im, egy képet festettem, leányka!
Jól, vagy rosszul, azt még nem tudom;
Légy te bírám, úgy sem érti ezt más,
Itt van a kép nézd! — megmutatom.

Egy virágot ábrázol ez a kép:
Kikeletkor nyílik a virág,
A virágra rózsafellegekből
Mosolyogva néz a napvilág.

Mit jelent ez? Kell e magyarázat?
A nyíló virág, lásd, én vagyok;
Te vagy a nap, mely gyönyöreimnek
Fellegeből áldva rám ragyog.

Nyilatkozzál, téged illetőleg,
Van igazság benne? Mert ha nincs:
Kijavítom a hibát azonnal,
Csak egy szót szólj! csak egy jellel ints.

Fájdalommal bár, de kijavítom. —
Hiszen nem soká tart a dolog, —
Változtatni csak a rózsafelleg —
És a napnak rajzain fogok.

Felleg helyett, bús, haragos felhő
Takarja a tiszta égövet;
Nap helyett a felhő mennydörögve
Szór fejemre tüzes mennykövet!

ÓH NE MONDJA NEKEM. . .

Óh ne mondja nekem senki többé,
Hogy ma nem történnek már csudák!
Történnek még, csak hogy a világnak
Eseményit sokan nem tudják.

Ismerék egy szegény, szegény némát,
Ki beszélni előbb nem tudott;
Virágnyelvű dalnok lett belőle
A mint egy szent forrásból ivott.

Ismerék egy szerencsétlen ifjat,
Ki nem látott napot, csillagot;
Megmosdott a szent forrás vizében,
S legott a mennyégbe láthatott!

Ismerék... de minek elsorolni?
Én valék a néma, én a vak,
Míg csak téged, tündér szerelemnek
Szent forrása, nem használtalak!

Vak voltam: mert setét vala elmém,
Néma: mert üres volt kebelem;
Te teremted lelkem gondolatját,
Érző szívet te adál nekem!

Tündérforrás csudatévó szentje,
Szóke angyal, tégy még egy csudát:
Oltárképed boldog templomává
Változtasd át keblem csarnokát!

KÉPZELETEM

Az én képzeletem
Virágos kikelet:
A merre csak repül,
Elűzi a telet.
S ébred a természet,
Kizöldül a mező,
S a tarka szivárvány
Az égre visszajő. . . .
Az én képzeletem
Derült: mint a mosoly,
Midőn a jókedvnek
Lángjával összefoly. — —
S ha így magasba száll,
Hajnal ébred nyomán
S szárnyérintésire
Fölzeng a csattogány...
S e csattogány a dal —
Lantomnak éneke,

Mely búbájt hord magán:
Mint egy tündérrege....
És a szivekbe csap
S megrázza húrjait:
Egyszerre sírni és
Örülni megtanít...
Megtanít sírni a
Magas öröm miatt,
S hullatni könnyeket
Mély fájdalom alatt...
S a szívnek megtanít
Egy mély — nagy tudományt,
Mely elkárhoztat és
Üdvözít egyaránt.
S mely, mint az őserő,
Kezdet- és végtelen:
E csodatudomány,
Az örökszerелеm!

EGY VÉN TÖLGY ALATT.

Vén tölgy! itt a puszták ölén
Büszkén állasz — s oly egyedül!
Homlokod a vésszel dacol
S gyakorta föllegbe merül....
Jövök; most enyhet adj nekem
Szép fürteidnek árnyiban,
Vagy multadról beszélj — beszélj!
Tudom: hogy szép regéje van.
Vajjon ki ültetett ide?
Ah emberkéz az nem vala!
Az ember önzőbb, hogyha vét —
Mit nyert volna itt általa?!
Naphoz küzdve a büszke sas
Ejtette el itt a magot,
Mit a földről jókedviben
Játékszer gyanánt felkapott...

És egy évszak megérlelé:
Kisarjadt e kopár mezőn,
S egy hosszú század évein
E rónaságnak dísze lőn...
Dísze lőn benned, úti tölgy!
S te itt virulsz látatlanul,
S zugó sohajok hangiban
Beszélsz a lét fájdalomirul....
És senki nem gyanítja tán
S nem érti meg fájdalmadat —
Nem érti — — és részvétlenül
Melletted árnyként elhalad....
De nem, nem! oh én értem azt,
Hisz' fájdalomammal oly rokon —
S leborulok árnyad alatt,
És sorsunkat megsiratom.

ORBÁN PETŐ.

MADÁRFÉSZEK A TEMPLOMBAN.

Hugo Viktor után.

Menj a templomba estimára,
De a midőn oda bemészsz,
Ne csak a ragyogó oltárra:
E kis madárfészekre nézz!

A komor és sötét kövekre,
Hol legerősb a vakolat
Fészket rakott a vándorfecske,
Ez óriási bolt alatt.

Hol moh teríti el fűzérít,
Ott helyezé el gyermekit.
A Krisztus védszárnyának érzik
Jótevő, édes melegit.

A templom, hol árnyak remegnek.
Gyönyörrel hallja e zenét.
A kis madárcák úgy csevegnek!
S a templom éje oly setét!

A szentek hideg, komoly serge
A hallgató oltár körül,
Tavas- s csók hő lehet érezve
A szomszédságnak megörül.

A szűzek és proféták szobra
Mind hallgatózik és figyel,
Te kis csoport! — zengő dalodra,
Mely égi szerelmet lehel.

Egy angyalra száll a madárka;
Az angyal szendén mosolyog.
S az eddig nem látott tréfára
Nevetnek az apostolok.

A szentnek a madárka mondja:
„Jó reggelt, szent!” oly vidoran,
Hogy a komoly szent visszaadja:
„Jó reggelt, édes madaram!”

A roppant templomok mi szépek!
Legmagosbak az ég után, —
De egy parányi fecskéfészek
Az isten háza igazán!

VILLIKKEL ÁLMODÓ...

Villikkel álmodó szegény barátom!
Emlékeden el-elmerengek én.
Gondolkodom felőled: nyugodalmad
Milyen lehet a sírok fenekén?

Följár-e onnan bolygó lelked árnya
Keresni még az elveszett gyönyört?
Vagy képzeleted fénybe mártott szárnya
Végkép lelankadt, végkép öszvetört?

Nem üzi-e már a futó ábrándot?
Mi annyi kint okozott volt neked,
Mely távol: szebb Murilló angyalainál,
S közelben: Medusa-fővé jeged!

Csikorgó téli éj rideg magányán,
Ha száll a légben miljom hópehely,
És hulló csillag sziporkáz az űrben:
Szűk lesz neked, tudom, a síri hely.

A ködös éj lelked testvére most is,
 Sorsodhoz, életedhez úgy talál!
 Halvány merengés vészvilág alakja,
 S jég sziklán ülve, a hideg halál.
 De jőj fel, óh jőj sírod éjjeléből
 Szelíd szellőjű nyári éjszakán,

Midőn a sirra rózsza bokra hajlik :
 Mint ölelésre boruló leány.
 És a bokorban zeng szívindító dal,
 S azon kívül nincs semmi, semmi nesz ;
 A fölmile a te búdat dalolja,
 A „megszakadt húr utóhangja“ ez !

TÜNODÉSEK.

Nagy, nagy az én vétkem!
 Hitem a csalódás
 Körmivel széttéptem ....
 S mikor dúlt hitemet,
 Szerető szívemet,
 Szent reményeimmel
 A rideg lemondás
 Sirjába temettem :
 Hit, remény, szeretet
 Hármass hantja felett
 Mindent kinevettem,
 A mihez hit járul
 S hangosan hirdettem :
 Hogy a remény ámit,
 A szerelem csábit
 S mindenkit elárul.

Üdvhozó hit helyett
 Átkos hiedelem
 Bujdosott a kétség
 Országába velem :
 Hogy nincs oly szerelem,
 Melynek szózatára
 Felviharzik ismét,

Mint a tenger árja
 S feltalálja üdvét
 Törthitű kebelem.
 Álhalottból szívem'
 Lelked átvarázslá
 Eleven oltárrá ...
 Szentem : rajta képed,
 Ott imádlak híven
 Leborulva téged ...
 Téged ! hitem szentje,
 Erények erénye,
 Lelkem szemefénye,
 Szendeség fölmentje.

Oh ! miért kell félnem :
 Hogy szívem verése :
 Bűnöm büntetése ;
 S azzal feddi isten
 Nagy, nehéz vétkeimet,
 Hitetlenségemet,
 A miben nem hittem.

Dienes Lajos.

AZ ALFÖLDI BIRKÁS FELFÖLDÖN.

Nyájam kolompjai
 Beh szépen szólanak !
 Mint szívem húrjai
 Ugy összeváltak.
 Kolompok zengése
 Ezerfelé hallik :
 Szívem hű érzése
 Csak egyfelé hajlik ;

Hajlik le, délfelé :
 Mert ott születtem én,
 Nem ezé a földé —
 Alföldi vagyok én.
 Kedves babám búsul,
 Körös füzes partján,
 Izent egy „h o r v á t“ tul,
 Epedve vár reám.

Én nem is szolgállok
 Itt senki fiának,
 Még ma beszámolok
 Uram ispánjának,
 Megyek, szárnyon megyek
 Le Köröstarcsára : —
 Zsuzsim keblén leszek
 Pünkösöd szombatjára.

Szakál Lajos.

MINDENBEN ELSŐ.

Mátyás király nagy tisztelettel
Tisztelte a tudósokat ;
Hódíta is be mindenünnen
Országába sokat , sokat.
És a holott sok a tudós nép ,
Van ott beszéd , nem szófia :
Hanem komoly , tisztos , hogy épség
A léleknek hallania.
Az ember épül voltaképen ,
Fogamzik az erény szívében ,
Mert a hallott okos szavak :
Mint megannyi jóféle mag. —

Méne hajdan Mátyás király
Nagy Budáról Esztergomba ,
Hol Vitéz , a híres érsek ,
Gyűjti a könyvet halomra.
(Gyűjti Mátyás is , reá még
Szörnyen olvas egyrül másrul :
A titokrul földön , égen ;
S a boldog feltámadásrul).
És a mint a híre szétfut
A közlő fejdelemnek ,
A nagy érsek udvarában ,
Hol , kivevén a hatalmat ,
Minden úgy megy mint Budában —
Hódolásnak zaja lendül ,
Mert szorongva és remegve
A szokatlan kegyelemtül
Pompavinni , udvarolni
Szolga és úr talpra kelnek.

Egy tudós pap éle ottan ,
Szent irások olvasója ;
Vére olasz , neve Gattus ;
Szép s nagy a mit tudni róla.
És kinek volt volna kedvesb
A királynak érkezése !
Ritka vendég , magas elme ,
A félvilág dicsekvése. . . .
„Nosza !” monda Mátyás király ,
Vacsorának vége mulván ,
„Enni , inni jó : de mégis
Egy okos szót hadd tanulnánk.” . . .
„És ha tetszik Fölségednek ,”
Monda Gattus jó hiszemmel ,
„A miben kétsége volna ,
Megkísérleném eszemmel
Jóra vinni , egyeztetni ,
Az írást addig követni ,
Hol a véges emberelme
Bár a hajnal szárnyaira
S a csillagokéra kelne ,
Végre már nem boldogulhat ,
Mert a mennynek csudáira
Meglépi egy nagy ámulat ,
S olyan érzet ,
Milyet előbb sohsem érzett ;
És ha isten szent kegyelme
S a tudomány nem segíti ,
Hiedelmét elveszíti.”
Szóla Mátyás szorgalommal :

„Épen az, mi engemet bánt;
Mert az írás nem taníthat
Áltudományt, rut koholmányt.

Mégis én egy igazságot
Az írásban nem találok:
Hogy díját elvette volna,
Mint érdemli, a ki álnok.
Sőt az igaz, jó tanítvány,
A ki hű volt mind halálig,
Hátrátéve, díjazatlan,
Mint példából kiviláglik.“

Tisztelendő Gattus atya
Hallva e szót, összeborzad.
Mondja is rá döbbenéssel:

„Fölség! per amorem Dei!
Hogy mer ilyet kiejteni?
Ez se' nem tan, ez se' nem hit!
S beszélgetvén órahosszat,
Mátyás kandi kedvteléssel
Igy folytatja kétségeit:

„Mondja meg hát, Gattus atya:
Mit csinálna oly baráttal,
Ki a legnagyobb veszélyben
Elfordul vagy visszahátrál?
És mi díja a vitéznek,
A ki ma itt, hódá másutt,
Régi zászlót megtagadva
A derék harc közben elfut?“

„Bűnnek elég“, monda Gattus,
„A torlás el nem maradhat.
De fölséges úr, királyom,
A példáját abbahagyta.“

„Sőt igen, könnyű a példa,
Szinte a botrányozásig,
Két apostol van itt szóban:
Péter egyik, János másik.
János igaz, feddhetetlen;
Péter, urát megtagadta;
És az első rangot mégis
A nagy mester neki adta.“

Ugy tehát az üdvözítő
Nem cselekvék igazságot?
Fölség, az ily állítások
Elveszítik a világot.“

„Jó, de ez nem magyarázat,“

Mond a király, lesve a szót.
„Mert ugyan nincs semmi kedvem
Kárhozatni a megváltót.“

„Eltagadjuk-e merészen
A mit elménk be nem láthat?
Hisz az isten végtelen jó,
A bűnösnek megbocsáthat.
A belátás itt csalódás.
Én legalább nem olvastam,
Hogy lehetne Péter ügyét
Igazolni alkalmasban.“

Mondá Mátyás módos észszel:

„Itt titokra semmi szükség,
Hogy a szavak jelentését
Alakoskodók kistíssék.
Sőt az isten célja ellen
Nincs az ő urát kísérni,
S a történet bonyodalmát
Véges észszel utólérni.
Ez tehát a magyarázat:
János első nem lehetett,
Mert nem ismeré a jó s rossz
Gyarló embertermészetet,
Ő, magához mérve mást is,
Zsarnoka lett vón a hitnek.
Roszra válik, bár legüdvösb,
Ha mit reánk kényszerítnek:
Mert esendő lény az ember,
Sorsa: ellen- és rokonszenv.
A körülmény úgy hozhatja
Hogy a legjobb: legkegyetlenb.
Igy az ő nagy tisztasága
Rettentő lett volna inkább....
S most ezennel földerítém
Péter elsősege titkát.
Más az ildom, más az érdem...
Vagy miről van szó? nem értem.

Erre Gattus mély hódolattal,
A gazda, vendég, csudálattal
Tekintének fel a királyra,
A ki tovább készült utára,
S el is ment a szép holdvilágnál.
— Hordozza isten, merre megy, jó:
Mert nincs valóban szebb dolog, mint
Ha a király mindenben elsős.

CSÓSZKUNYHÓ.

A mi legmagasabb a rónavidéken:
Némi homokhalom csupasztetejében
Guggol a csószkunyhó
Hegyes süveg gyanánt valaki fejében.

Mögötte, messzire, tán valami város?
A mit a délibáb alkot, meg odább mos.
Fölötte a kék ég,
Lenn a zöld ültetmény egymással határos.

Csonka fülű kis eb a kunyhóajtóba,
Kunyhóajtó mellett a messzilatófa...
Most is ül valaki
Sugár tetejében, most is ügyel róla.

Az országut mellett, néhány hajításra,
Rongyos paticsfallal áll a búji csárda.
Egy rossz zsidófiu
És egy komor legény guggol ajtajába'!

— Lódulj hát, ha mondom! tán megint más
ész ért?

Fejedhez ne vágjam azt a kopott cégért;
Nem adhatsz te nekem
Hitelbe, a mikor másnak adsz kész pénzért?

Zsidófiú mozdul, becsoszog a házba:
— Érik a tengeri... majd bejön az ára...
Akkor egy üveg bort
Oda nyujt a legény kinyitott markába.

Jár az itce délig, délután is járja;
Megered a legény síró furulyája...
Amott a csószhalmon
Csaholni kezd váltig a kunyhó kutyája.

— Hej beh soká késel te semmirevaló!
No még egy üveggel...abba' lesz tán a jó?...
A jó is, a rossz is,
Szomorú nótám is csalfa galambomról.

— Csa hol az a kutya, baj van a kunyhónál,
Ne mulasson kelmed bor-, furulyaszónál,
Kend a határ csósze,
A gazda káráért kend az a ki jót áll.

— Befogod a szádat, ha még egyszer mondom!

Ha itt furulyázom, ott csahol a gondom...
S helyettem a gubám
A messzilatóról széttekint a dombon. —

A SZÜZ ANYA ÉLETÉBŐL.

„**K**özel vagyok, közel édes gyermekem!
Még ez estve itt alszol a keblemen,
Csak elérjem kedves lakom határát,
Szól Mária — hű szívem lesz a párnád.

„Be' sok szépet vásároltam ma neked
A mi tőlem, ily szegénytől telhetett,
Egy gyönyörű kis báránycát, gyümölcsöt....
Jó anyád még soha ennyit nem költött!

„De én mindezt majd csak reggel mutatom,
Jobb ha engem néz ma kisdéd angyalom,
Ó eszem is azt az édes mosolyát,
Nem láttam egy egész hosszú napon át.

„Hogy is hagytam úgy magára, szívtelen!
Mit csinálhat a kis lélek nélkülem?
Én jegyese! emeld meg a terhemet
Hadd siessek, mert a szívem megreped.“

Sietett is — József pedig utána,
Harmat hull a szent vándorok nyomába...
De ők arra oly kevéssé ügyelnek,
Egész világ most előttök: a gyermek.

Fogy a szűk út, itt a hármás diófa,
Názáretig nézhet a szem alóla,
Egy rövid perc, s meglátják a szent helyet,
Holott virúl a mennybeli szeretet.

Jaj de ime! hol máskor úgy örültek,
Most egyszerre csakhogya meg nem kövültek,
Tűzbe' lángba' áll egy ház a végsoron....
„Én Istenem, hátha az én hajlokam?“

Szivszakadva felsikolt a szűz anya,
S vérszin ajka is megkékült, elfagya,
Lobog a láng, szint' az égig kavarg,
„Jaj Istenem! mindjárt egybe' meghalok.“

S megy sietve, megy repülve a völgyön,
Mintha nem is itt járna a göröngyön;
Pedig az út véres nyomát mutatja,
Ah, hisz ő a völgy megsebzett galambja!

Nem látni már, csak a haja lengését,
Nem hallani, csak szive bús nyögését,
Bús nyögése eget, földet megrenget,
Csak az a tűz, csak az a láng nem enged!

Tovább, tovább — im eléri a várost...
Szegény anya! vajjon mi vár reád most?
Tuléled-e, vajjon tul-e a percet,
Azt a fájó, azt a kinos keresztet?

Azt sem tudja, mit tegyen? a jó lélek!
S ó még ez is — alig hiszen szemének;
A falak közt csend van távol és közel,
Minden alszik, még a szellő sem neszel.

„Nincs segítség, nincs erő, nincs ótalom,
Én Istenem, ne hagyj itt elhullanom :
Vigy el engem gyermekemhez, hazáig,
Vagy legalább, legalább — a hamváig!”

És remegve, mint a nyárfa levele,
Indul tovább, vagy a föld indul vele ;
De elérve kisdéd, égő hajlokát,
Szent csodálat zárja le az ajakát.

Gyönyörűség az a tűz, mely ott ragyog :
Tüzes, fényes, szép csillagos angyalok,
A csillagot homlokukon viselve,
Szárnyaikkal a kis házat befedve...

Úgy ültek a bemohosult fedelen,
Mint aranypillék a viráglevelen ;
Kik, alighogy meglátták a szűz anyát,
Kérik tőle szeretete harmatát.

Kérik tőle édes, fájó könyeit :
Az anyaszív e legdrágább gyöngyeit ;
De ő siet, csak besiet a házba
A búkőnytől, örömkőnytől elázva.

És ráborult szendergő Jézusára,
Az ég és föld leggyönyörűbb fiára,
S elfeledte, hogy érte mit szenvedett,
Midőn forró csókjain fölébredett.

Elfeledte megkérdeni szent fiát ;
Mig oda volt, hát ő addig mit csinált ?
Mily öröm lett volna pedig hallani :
„A mennyország jött le hozzám játszani !”

Ó ÚGY SZERETNÉM....

Ó úgy szeretném tudni azt az egyet :
Hogy hol halok meg egykoron ?
Hol tűznek majd sirom fölé keresztül
Téged, kedves vándorbotom ?
Ha rajtad állna, tudom oda vinnél
A zúgó erdők titkos mélyibe,
A hol születél, és alig születél,
Már lombodon dalolt a fülmile.
Miért nem kedves nekem is az erdő,
S a rengetegnek árnyoka ?
Hisz' ott születtem én is, ott derült rám
A gyermeklét aranykora !
De bár ne lettem volna soha gyermek,

S ne szíttam volna jó anyám tejét!
Talán nem látnám most fejemre gyűlni
Titkos fájdalmim mély, nagy erdejét !

Ki ismerne most a vidám fiúra,
Midőn az élet hajnalán,
Ott játszadoztam a zengő berekben
S aluttam a sziklák mohán ?
Aluttam nyugton... míg egy sas csapott le
És messze elvitt éles karmain.
Ó vágy, remény, te átkozott szilaj sas, —
Add vissza elvont, édes álmaim !

Mit ér, ha fényes lesz is a jövődő,
Melyért most vérem hullatom ?
S tán a dicsőség szép, csinált virága
Köríti majdan homlokom ?
Az én vágyam már isten tudja hol száll...
Nekem, higgyétek, mindez oly keves :
Meguntam vágyni a babérlevélre
Lelkem virágzóbb, szebb lombot keres.

Óh hol az üdvnek tündér lombozatja,
Mely mint gyermekre lehajolt,
És éjjelemnek álma, nappalomnak
Aranyhimes játéka volt ?
Óh hol a vágytalan szív, mely feledje
A künn örvényző, csábos életet,
Mely önmagának lenne tenger, és menny
Teremve gyöngyöt s csillagezreket ?...

Nincs, nincs !... e szívet én rég elveszítém,
Nem is lelem föl, jól tudom :
De mit csináljak ? megálljak merészen
És sirba dőljek félúton ?
És véget vessek minden fájdalomnak,
Mely az eljátszott multakért emészt,
S feloldjam lelkem az isten kezébe,
Vagy a pokolba, nem kérdezve észet ?!
Kedves vándorbot adj nekem tanácsot !
Hiszen te szeretsz egyedül !
Meg-bírsz e búmmal, bús szívemmel, és az
Átokkal, mely rám nehezül ?
Jerünk ! Én érzem : nem soká bolyongunk :
Megállit isten egy boldog helyen,
Boldog hely, a hol összeroskadunk majd :
Te leveletlen — én örömtelen !...

ŐSZI DALOK.

SZELLEMHARANG.

Mint mikor a templomból
Elment már a népség:
A még félig zöld erdőben
Oly mély a csöndesség.

S e zenélő némaság
Szívolvasztó őszhang:
A lélek érti, hallja, hogy
Szó le — szellemharang.

Mintha a kis fűszáltól
Is hangot hallanánk:
Oly sejtő, lágy harmónia
Hat gyöngéden reánk.

S az ábránd, mely itt támad,
S a vágy vegyülete:
A virágok, a madarak
Tündérviláguké.

TELELŐ FECSKÉK.

Sok hátramaradt fecske
Most bújik el épen,
Egy szüette, egy nagy odús
Vén fa közepében.

De kidönti a vihar
A vén fát, s az elbújt
Madaraknak szárnyaira
Zúzmarás szélvész sújt.

Mentek volna el inkább
Messze tengeren túl,
Vándor madártársaikkal,
Szent költői vágyból.

Együtt futni meg a pályát,
S fáradni cél után:
S együtt éldelni vagy halni
Az elért szebb hazán.

Reményt együtt ölelni,
Habár eltűnendőt:
Mintsem ily gyáva álomban
Várni a jövődöt, —

A szép tavaszt, — s mintsem azt
A szégyent megérni:
Ha társaik örömszajjal
Vissza fognak térni.

S — ők álmos bágyadtsággal
Kászolódnak szárnyra,
S egyenest a faodúból
Szállnak föl az ágra.

De a sok szű-por és gaz
Majd hogy le nem rántja :
S zöld lombok közt mindegyiknek —
Pókhálós a szárnya.

SZÉP HALÁL.

Szomorún-szép az őszi
Nap aranyorcája;
Piros arany a falevél,
A halál írt rája.

Fényes útilevele
A vándormadárnak,
Melynek sejtő vágyai egy
Szebb világban járnak.

Megy a madár, testvére
A szálló reménynek :
Eltűnnek a magasban, s óh
Tán vissza sem térnek !

Andalító a csillag
Szép szomorúsága :
Mint egy könyes pillantás, úgy
Esik le sugára.

Ki érti meg a regét,
A titkot ki bírja ?!
Mely a hervadó virágnak
Levelén van írva ....

— Szépen enyészik minden :
Törnek a sugarak ;
Igy lesz fényes jégtükrörré
A hullámzó patak.

A pillangók reszketnek
A hideg harmattól ;
S e repülő légvirágok
Mind meghalnak attól.

Miből édes kéjt szítt e
Piciny aranymadár :
Igy lett a virágkehelyből
Gyilkos méregpohár.

— Majd így halok meg én is,
Halványan, betegen :
Szomorú szent mosolygással,
Kedves! lágy öleden!!

A GYÖNGYVIRÁGHOZ.

Gyöngyvirág, be' szép vagy,
Tán tejben fürödtél ?
Azután liliom-
Köntösbe öltöztél ?
Vagy az ő arcáról
Loptad szépségedet ?

Alabástrom-kezek
Ültettek tégedet.
Miért nincs oly tüzed,
Mínő szívemben él ?
Hogy a szerelemnek
Boldog könye lennél ?

Halász Imre.

SINA SIMON BÁRÓ.

Vento nunc ad fortissimum virum!
Cornelius Nepos.

Teremtő erő van a honfitettekben; s a teremtés érzete az, mely az embert isten közelébe emeli.

És miként az egyes ember magasulni érzi kebelét, midőn alkotásán széttelint, s ha mondja: „nézzétek, ez az én művem“ — szende örömeiben nem csak öncsaláda, de minden jobb ember is irigység nélkül, sőt a tisztelet hevében osztozik: úgy ha igaz, hogy a „nemzet“ és „haza“ szóban van a családíságnak némi értelme: akkor hinnünk kell, hogy vannak célok, és érzelmek, melyekben kötelesség, hogy egyenlően osztozzék minden honpolgár, s kötelesség, hogy azok eredményei s nyilvánulásaiban a nemzeti és hazafiui erény teremtő ösztönét tisztelje az ember.

Mert az ily erények munkáiban hazafivá s a nemzet vérenek, vérévé válik minden ember, a szó

legigazabb értelmében, — a tisztelet és bámulat legméltóbb tárgyává, kinek tetteiben az isteni akarat gyakran alig észrevehető, de a legmagasb célokkal összefüggő intése nyilatkozik.

Ime a férfiú, kinek érdekes arcképét soraink mellett szemléli az olvasó — Sina Simon báró, — egyike azon hazafiaknak, ki legmélyebben hatott be a polgári rendeltetés ezen értelmébe, ki e rokontalan haza boldogságának, s további fejlődésének épületén eredménytelen kezekkel s kifogyhatlan ügybuzgalommal folytatja a teremtés munkáját, — ki, hogy szent és messzesúgárzó legyen azon párányi pont mely „Magyar hon“nak neveztetik a népek térképén, nemes bőkezűségének, áldozatait naponkint lerakja a magyar közjóllét oltáira! Miért is, ki a közel idők napjaiban Sina Simon báró jótéteményei s adományai

16. MARIA SIMON.

NYOM REIFFENSTEIN ÉS RÖSCH RÉCSÉK.

F. J. GUYA ÉRŐKÖZ.

sorát végig tekinté, szükség, hogy annak Crassus Licinius jusson eszébe, a nagyszívú és dúsgazdag római, ki sok ideig némán s csak azért gyűjtögeté milliókra menő kincseit hogy egy órában, midőn a jobb sors és jobb hit elpártolának hazájától, inséggel küzdő honfitársait terített asztalhoz híhassa meg.

Valóban, a közel multban lezajlott évtizedből alig van polgár és birtokos Magyarhonban, ki a hazafiúi cselekvőség mezején s épen a korszükség által legélesebben kijelölt érdekekben több és gyakoribb áldozatot hozott volna, mint Sina Simon báró. S ez az, mi az ő értelmét és hazaszeretetét megkülönböztető jellemében tünteti föl. Mialatt mások lecsüggesztett fővel ámulogtak viszonyainknak a sors által kijelölt ismeretlen világában; mialatt sokan azt hitték, hogy ime homályban kell elvesznünk, sorsunk kezeinek iszapban elrothadniok — mert nincsenek csillagaink : ime előlép e derék férfiú s a valódi hazafiuság egyes áldozataiban mutatja föl a vezérfényt, melyből olvashatjuk: mikép hazánk egyetemes fölvirágzását csak a hazafiak áldozatkészségétől várhatjuk, melynek szent szövetkezése legyen

csöndes folyamerő, ha ennyi elég, de lehessen hatalmas is mint Józue szózata, mely napot és holdat le nem engede nyugodni, míg az ígért föld meg nem nyílt!

És, mert van valami sokat jelentő bélyeg a tettek perceiben, melyek azoknak leghűbb súlymérői, lehetlen e tisztelt honfi érdemeiről föl nem jegyezni, hogy az ő tettei s áldozatai az ő lépései s honfigondjai, mind a „korszerűség“ bélyegével jelölve. Az emberek között pedig csak az képes mindenkor biztos sikerrel hatni, ki saját kora szükségének áldozik, míg ellenben, ki korát megelőzi, csak halála után él; ki pedig korától elmarad, élve is halott. Ha mi Sina Simon báró hazafias tettein széttekintünk, melyek kiválólag Magyarország közjávára célozva, azoknak sikerét és hatását, mivelhogy „korszerűek“ s a legégetőbb szükségekre vonatkozók, — a legbiztosabbnak s az élet embere műveiül, hálával s méltánnyal kell elismerünk.

Ime, maholnap elérjük európai életünknek egy teljes évezredét, — s miben dúslakodunk? Hol vannak a dicső küzdelmek trophaeumai, mint Róma omladékaik közt? Hol az elhunyt nagyok

hamvait takaró Pantheon, hol a művészet és tudomány emlékei s az istenek nyomai földünkön mint Hellas szűk határán? Iparunk gazdaszatunk, s kereskedelmünk rügyező állapota mikor hozand még gyümölcsöket? A megszorult emberiség mikor találand kellő menedéket humanitási intézeteinkben? O, mind ezekhez igen távol állunk még mi; amazokkal pedig nem dicsekedhetünk!

Hanem a tiz század óta vértől gőzölgő téren, ime ott áll már egy hajlok, hol nemzetiségünk ereklyéi összegyűjtve, — ott áll a magyar muzeum, s a hazafi, Sina Simon báró, — a férfiú, ki Perikles hazájából hozott hozzánk honszerető szívet s hozta a nemzeti emlékek cultusát, elmegy a szerény hajlok oltárához s tetemes áldozattal siet annak pusztá kövét fölkoszoruzni (1000 pengő frintig)!

És ott áll az üllői úton a „Közteleken“ mező-gazdaszatunk egyetlen gyámintézete, a magyar gazdasági egyesület, csaknem mindenkitől elhagyottan s elfeledten egy válságos pillanat zsibbasztó nyomása, — a lét és nemlét csüggesztő kérdése alatt, — és jó Sina Simon báró: „áldozzunk!“ szól, „áldozatoktól virúl az élet“ — s le-

tesz 5000 p. forintot hazai borászatunk előmozdítására; 2000 p. frtot korszerű mezőgazdaszati kérdések megoldására; 2000 p. frtot gazdaszati kutatások s találmányok jutalmazására; 10,000 p. forintot az egyesület alaptőkéjének gyarapítására! De mindez nem elég. Hallja, hogy a főváros kóródájában betegség s aggságon kívül szükséggel is küzdenek a szenvedők, — hallja, hogy a pesti vakok intézetének szánandó népe csak alig tengődik a könyörület szűk alamizsnáiból, nyújt tehát ide 1000 p. frtot; amoda pedig 3000-et; hasonlag 3000-et a magyar színház nyugdíjintézetének; 1500-at a pesti elemi tanodáknak; 1000-et a német-magyar evangelikus község szegénytanodájának; 1000-et a ref. közönség theologiai intézetének; 1200-at a dr. Entz-féle kertészeti intézet ötszegény növendéke kiképzésére; a bölcsődének 700-at; a kereskedelmi testület bérházának 500-at; az izraeliták kórházának 400-at; a kisedővőintézetnek 500-at; a kir. természettudományi társulatnak 500-at; a geologiai társulatnak 500-at; a festészeti akademiának 500-at; a hangászegyesületnek 500-at; a görög n. egyesült egyház tanintézeteinek 500-at

ezüstpénzben. Ezeken kívül Ő cs. k. Ap. Felségének Gödöllőn léte alkalmával újlag 10,000 p. frtot tett le országos célokra; mely tetemes összeg a Josephinum árva-intézet, a vakok intézete, a budai irgalmas kóroda, a pesti gyermek-kórház, s a budapesti nőegylet közt osztatott ki. Mindezek tehát országos célokra tett áldozatok! Számtalanok azonban az ő azon jótékony tettei is, melyekről különösen a saját urodalmaiban létező elemi iskolák s néptanítók tanúskodnak; példánygazdaságai, saját tiszteli életbiztosítása s anyagi helyzete körül tett nagylelkű intézkedései, melyek szintén csak áldást hangoztatnak felőle a haza minden részén.

Sina Simon báró, mint tudjuk, egyik legnagyobb földbirtokosa Magyarországnak s a leggazdagabb bankárok egyike nem csak az ausztriai birodalomban, hanem egész Európában. Vállalatai s üzletei a világipar mezején, gazdag és számos urodalmi hazánkban, rendszerető, előrelátó lelkülete,

mély emberismerete s humanus viselete, ép oly arányban terjesztik felőle a jóhírt, mint gazdagságának nagyváltáról a croesusi mondákat. S ezért külföldön nem kevésbé népszerű az ő neve mint Magyarhonban, hol minden nyomát csak szép tettek jelölik.

E férfiú még alig érte el az életkor délszakát, s épen azért az ő messzeható célai s következő tetteinek csak mintegy előzményeiül lehet tekintenünk az elősorolt tényeket. De ki bírná megmérni egy oly szívnek mélységét? Ki mondhatná meg hol leend határa az ő nagylelkűségének s hönfáldozatainak?

Az, a mi ösztön volt hogy az áldozók gyér sorában a puszták lángoszlópa gyanánt emelje föl közöttünk, nem fogja engedni el-lankadását egy oly férfiúnak, ki, mert a közjó érdekeiért örök föl-adatot tűzött ki magának az emberéletben, – kétségkívül a teremtés látható s folyvást munkálkodó tényezőjeül jelent meg e földön! . . .

Mészáros Károly.

A VÉN HUSZÁR.

Gondolkodva ballagdogál
Árokháton a vén huszár :
Rongy a dolmán, rongy a mente,
Bajuszát mégis kikente.
Kopott nadrág, lyukas kalap,
Átkandikál rajta a nap.
Bocskor is van ; de nincs talpa,
A vén huszár mégis nyalka.
Hátán egy rongyos tarisznya,
Üres az is, semmi haszna ;
Aztán a torka is száradt,
Éhezik is, el is fáradt . . . .
Hányszor mondták neki : „Apám!
Riktolja be kend paripám.“
Több ott a ló, mint kellene,
Most gyalog jár szegény feje.
Körül tekintget meg-megáll
S megint odább ballagdogál —
Egyet búsul — nem búsulna,
Ha paripája megvolna.

Szép lányokkal találkozik
Rájok néz és fohászkodik —
Mit ér a télnek a virág?
Fagyos éjnek a holdvilág?
A fény a gyászt megmutatja ;
De fagyát el nem oszlatja.

Messziről jött a vidékre
Alig ismer rá e népre ;
Mért is vágyott vissza lelke,
Midőn nincsen háza, telke ?
Gond és bánat a jószága :
Odamaradt ifjúsága —
Egyet búsul — nem búsulna,
Ha ifjúsága megvolna.

Idegenek között megy el,
Szólnak hozzá, de nem felel :
Lelke egy néma drágakő,
Foglalatja a mult idő . . .
S háborúra tér a beszéd,
Háborúnak hallja nesztét :
Felvillámlik szemsugára,
Oda kap bal oldalára ;
De a kéz visszahull legott —
A vér ereben megfagyott.
Ismét búsul — nem búsulna
Ha az oldalán kard volna . . .

Megy — s ráismer a csárdára,
Melybe egykor annyit jára,
Melyben egykor úgy szerették,
Csaknem rózsába temették.
Most itten is csendes minden :

A régiből semmi sincsen!
Nincsen láрма, nincsen élet,
Nem látni mulató népet.....
Előregült a jó gazda,
Kedvét megette a rozsdá —
Némán szorít kezét vele
S szeme könnyekkel van tele.....
Mint visszamaradt napsugár
Itt megpihen a vén huszár,
S egyre búsul — nem búsulna
Ha a régi világ volna.....

VIRÁGOS ÁLOM ..

Virágos álom: könyelmű jelen!
Aranypillangó rózsalevelén,
Mit hullámokba sodort a vihar
S maga se tudja: mért küzd, mit akar?

Ne tévedezz már öntudatlanul!
Ki célra vágy, az gondol és tanul —
Ott a történet, add rá lelkedet,
Nagy a tanítás, mit ettől vehet.

Az ősi nagyság fölötted ragyog,
Kebleden széthullt véres csillagok;
Nem hallod-e a múlt emlékinél.
Egy elhalt világ lelke, mit beszél?

RÓZSA, RÓZSA. . .

Rózsá, rózsá, hol pihentél?
— Szellő karjain pihentem;
Ringatóztam, álmadoztam,
Hajnalig föl sem ébredtem.

Rózsá, rózsá, hol pihentél?
— Menyasszony forró kebelén;
Csókba, könybe áztatának
Menyasszony és a vőlegény.

Rózsá, rózsá, hol pihensz most?
— Holt leány dús hajzatában;
Ő is az volt, a mi én, hát
Mért hervadna egymagában?

Beöthy Zsigmond.

Saját magadra építs, másra ne:
A szellem a történet istene;
Őrizd meg híven e nagy kincsedet,
Csak ez teremthet újjá tégedet!....

Ha megértetted e nagy szavakat:
Mért hogy nyomodban virág nem fakad?
Munkátlan nyugszik elfásult karod;
S ha fölemeled, magadat marod.

Dicső apának fajult gyermeke!
Ébresztszen a múlt emlékezete:
Légy testben, szívben, lélekben erős,
Ki önmagán győz, az valódi hős.

Sötét a rom, mit elszórt az idő;
De rajt' dicsőség borostyánja nő —
Elzúgott a múlt; de van élete;
S ez — nagyságának emlékezete.

S az emlékezet éltet és teremt;
Fölébreszti az álmodó jelent;
S a történetnek holt betűiből
Alkot legtöbbször jövőt egyedől.

És az idő, mely mindent eltemet,
Nem gyilkolhatja meg a szellemet — —
Munkálj s becsüld meg e nagy kincsedet,
Mert ez teremthet újjá tégedet!

PATTOG A TŰZ. . .

Pattog a tűz, csakúgy lobog lángja,
Csupa tűzben van a szívem tája!
Bánatos, könnyem hull reája,
Hej, de annál inkább csapkod lángja!

Kicsinyke kis szikra gyújthatá fel;
Egyetlen esőcsepp olthatná el!
— A szikra jött egy kis lány lelkéből:
S elolthatná egy köny szép szeméből!

Eh! ne bántsá még kis lány, hadd lobogjon,
Hogy nála szívünk összeolvadjon.
Vagy — ha nem szeretsz híven, leányka:
Égessen el engem szívem lángja!

Tóth László.

SÁROSY GYULÁTÓL.

INGEBORG, ÖNSZÜLETÉSNAPJÁN.

— Svéd nyelvből. —

~~~~~

Midőn anyám keblén viselt még
Ezer reménynyel volt tele
S gondolva szíve magzatára ;
Örömtől duzzadt kebele.
Lehullt a fájdalom gyümölcse :
De a gyümölcsből hajh ! mi lett ...
Szegény anyám, ha tudta volna...
Dehogy szült volna engemet !

Fagy volt, midőn világra jöttem ;
Majd hogy meg nem vett a hideg,
Attól csak jó anyám szerelme
Melengetőleg óva meg.
A köny, mely reszketett szememben,
Velem egy percben született ....
Szegény anyám, ha tudta volna...
Dehogy szült volna engemet !

Nem a világ volt e világon,
Mit én először láthaték :
Ha van sötétebb a sötétnél,
Az : egy behullt síromladék ;
S hogy nincs apám szívem —, szememnek
Legelső látmánya lett ...
Szegény anyám, ha tudta volna,
Dehogy szült volna engemet !

Eltűnt az ifjúkor fölöttem
Valósúlatlan álmival,
Az álmok gondra vetkeződték
A tetterre vágyott férfival.
És jött a vész — és elragadta
Magával izzó lelkemet ....
Szegény anyám ha tudta volna...
Dehogy szült volna engemet !

Alacsony volt bár börtönajtóm,
Nem léptem abba szomorún —
Tudván : hogy az, ha meghajoltam,
Le nem korholja koszorúm.
Egy jobb hitt olvasóba fűzött
Könyemből minden gyöngyszemet ....
Szegény anyám, ha tudta volna,
Dehogy szült volna engemet !

Dicső anyám ! mégis, ha látnád :
Mi bölcs tőrővé tett a hit !
Dicső anyám ! ha élvezhetnéd
Önérzetem fenálmait !
Ha tudnád, mily híven betöltém
E földön embertisztemet :
Nem tartanád te fájdalomnak —
Még egyszer szülni engemet ! ...

TARTALOM

	Lap
ARANY JÁNOSTÓL : Pázmán lovag	92
AVARTÓL : A szerelem. — Oh ne mondja nekem	153
BALÁZS SÁNDORTÓL : Julie	114
BALOGH ZOLTÁNTÓL : Vágy és való	102
Be furcsa! — Mindig mosoly	103
Első büntetésem. — Mindegyre halványúl	104
Milyen legyen a nő	110
BARSITÓL : Bekopogás	49
Dr. BATIZFALVI SAMÚTÓL : Gr. Nádasdy Tamás	149
BEÓTHY ZSIGMONDTÓL : Rózsa, rózsá	169
BEREC KÁROLYTÓL : Mirza Schaffy	7
BERNÁT GÁSPÁRTÓL : Sorstestvérek	95
DIENES LAJOSTÓL : Tomori Anasztáz	50
Tünődések	156
EGRESSY GÁBORTÓL : A legdicsőbből	27
ERDÉLYI JÁNOSTÓL : Mindenben első	157
FÁBIÁN GÁBORTÓL : Csernovics Péter	1
HALÁSZ IMRÉTÓL : A gyöngyvirághoz	165
JÓKAI MÓRTÓL : A hold	105
KEMPELEN RIZÁTÓL : Pazar jutalom	63
LISZNYAI KÁLMÁNTÓL : Őszi dalok. — Szellemharang.— Telelő fecskék	162
Szép halál	163
MAJLÁTH BÉLÁTÓL : Szomjazók kördala	148
MELANIETÓL : Románc	113
MESZÁROS KÁROLYTÓL : Szécsi Mária	38
Sina Simon báró	164
MINDSZENTI GEDEONTÓL : A szűz anya életéből	160
Ó úgy szeretném	161
ORBÁN PETÓTÓL : Képzeletem. — Egy vén tölgy alatt	154
PÁJER ANTALTÓL : Jósleány	124
Magyarország patronája	125
Br. PODMANICZKY FRIGYESTÓL : Úti naplóból	129
SAL FERENCTÓL : Irigylem sorsodat	14

30/N364

M 26671

	Lap
SÁROSY GYULÁTÓL : Elojza Abelárdhoz	8
Schódelné sírjánál	152
Ingeborg, önszületésnapján	170
SZAKÁL LAJOSTÓL : Az alföldi birkás felföldön	156
SZÁSZ KÁROLYTÓL : Madárfészek a templomban. — Villikkel álmodó	155
SZELESTEY LÁSZLÓTÓL : A vén huszár	168
Virágos álm	169
SZEMERE MIKLÓSTÓL : Malacpecsenye	59
A gondtűző pohár. — Nem vagyok én. — Balsorsban vig kedély	60
Vallomás	61
Az agg dala. — Türelem	62
SZÉKELY JÓZSEFTÓL : Hányszor mondod édes anyám	101
TÁRKÁNYI BÉLÁTÓL : A nemzet vőlegénye	126
Orgona virág. — Három kert	127
Harangszó	128
THALI KÁLMÁNTÓL : Töltsétek színig	26
TÓTH ENDRÉTÓL : Csőszkunyó	159
TÓTH KÁLMÁNTÓL : Hátramaradt verseimből	111
TÓTH LÁSZLÓTÓL : A csárdában	152
Pattog a tűz.	169
VADNAI KÁROLYTÓL : Csaták pillangója	15
Gr. VASS OTTILÁTÓL : Hozzád a távolban	128
ZALÁRTÓL : Imre királyfi. — Nápolyi Johanna	112

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES

0315046168

PH
3136
.S37

02183552

PH 3136
.S37

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES

0315046168

PH
3136
.S37

02183552

PH 3136
.S37

